

วารสารปรัชญาปริทรรศน์

JOURNAL OF PHILOSOPHICAL VISION

คณะศาสนาและปรัชญา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University

JOURNAL OF PHILOSOPHICAL VISION
SINCE 1995

ISSN: 1513-6620 (Print)

ISSN: 2773-9643 (Online)

ปีที่ 28 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน พ.ศ. 2566 : Vol. 28 No. 1 January - June 2023

วารสารปรัชญาปริทรรศน์

ปีที่ 28 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2566

Journal of Philosophical Vision

Vol. 28 No. 1 January - June 2023

สารจากบรรณาธิการ

วารสารปรัชญาปริทรรศน์ ได้ดำเนินการบริการทางวิชาการมาถึงปีที่ 28 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2566 วารสารก็ยังคงสานต่อปณิธานการเป็นสื่อกลางในการนำเสนอผลงานทางวิชาการเพื่อประโยชน์ของสังคม และประเทศชาติ บนพื้นฐานของหลักวิชาการด้านปรัชญาในทุกสาขาวิชา เช่น พุทธศาสนา สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ รัฐศาสตร์ การศึกษา การบริหาร และแขนงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปรัชญา ขอขอบคุณสมาชิกทุกท่านที่ได้ให้การสนับสนุนการดำเนินงานเพื่อนำเสนอและเผยแพร่งานวิชาการรับใช้สังคมของคณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ ความอนุเคราะห์ในการประเมินบทความ และให้คำแนะนำเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงให้บทความมีคุณภาพยิ่งขึ้นและเกิดประโยชน์แก่วงการวิชาการ ตลอดถึงผู้แต่งที่ได้ให้ความไว้วางใจร่วมส่งบทความดีมีค่าในวารสารฉบับที่ผ่านมาและวารสารฉบับนี้ ยังคงรอการสนับสนุนจากทุกท่านทั้งผู้แต่ง ผู้ประเมิน และคณะกองบรรณาธิการที่มีส่วนร่วมในการผลิตผลงานเขียนทางปรัชญาซึ่งเป็นงานเขียนที่เชื่อมทุกภาคส่วนของสังคมเข้าด้วยกัน

วารสารฉบับนี้จึงขอเชิญชวนทุกท่านได้ติดตามผลงานและบทความใหม่ ๆ ผลการศึกษาใหม่ ๆ ที่เป็นข้อเท็จจริงและเป็นประโยชน์ต่อสังคมโลกซึ่งจะได้นำเผยแพร่ต่อไป

รองศาสตราจารย์ ดร. บุญร่วม คำเมืองแสน

บรรณาธิการ

กองงานบรรณาธิการวารสารปรัชญาปริทรรศน์

ที่ปรึกษา

อธิการบดี	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รองอธิการบดี ด้านวิชาการและพัฒนาคุณภาพ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รองอธิการบดี ด้านวิจัยและนวัตกรรม	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
คณบดีคณะศาสนาและปรัชญา	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.บุญร่วม คำเมืองแสน	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
--------------------------------------	-------------------------------

กองบรรณาธิการภายใน

พระมหามฆวินทร์ ปุริสุตโตโม, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระมหาฉัตรชัย สุนตตชโย, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระมหาบุญนา ฐานวีโร, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระครูวินัยธรเจริญ ทนตจิตโต, ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระมหาชนบ สหายปณฺโญ (เข้ทอง), ป.ธ.9., ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระมหาจักรพล อาจารย์สุโ (เทพา), ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สำราญ ศรีคำมูล	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
อาจารย์ ดร.ประเวช วัฒนาแก้ว	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
อาจารย์ ดร.สุรัชย์ พุดชู	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

กองบรรณาธิการภายนอก

พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนตเสโน, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาพจน์ สุวโจ, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ศาสตราจารย์ ดร.วัชร งามจิตรเจริญ	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ	นักวิชาการอิสระ
รองศาสตราจารย์ ดร.ปฐม บัญศรีตัน	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเหลือ ใจมโน	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
รองศาสตราจารย์ ดร.ศรีศักดิ์ สุนทรไชย	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร.อำพล บุคตาสาร	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

รองศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ จันทร์แดง	มหาวิทยาลัยพะเยา
รองศาสตราจารย์ ดร.สุริยศักดิ์ มังกรแก้ววิกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบุญ วัฒนะ	มหาวิทยาลัยมหิดล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิเชียร แสนมี	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา คล้ายเดช	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี วิวัฒน์สุข	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุณี เวชประสิทธิ์	มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยวดี ยอดนา	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญชู ภูศรี	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ผาเจริญ	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประทีป พิษทองกลาง	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรธรรม แสงแก้ว	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
อาจารย์ ดร.เพ็ญศรี บางบอน	มหาวิทยาลัยชินวัตร
อาจารย์ ดร.สวัสดี โอนทัย	มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น
อาจารย์ ดร.เสนอห์ เดชะวงศ์	นักวิชาการอิสระ
อาจารย์ ดร.นราธิป สกวนทรัพย์	นักวิชาการอิสระ
อาจารย์ ดร.จิตต์ศรีนพร ญวจิตนกุล	นักวิชาการอิสระ

กองจัดการวารสาร

พระครูธรรมธรเดช ฐิตเตโช	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระปลัดธนา อคฺคธมโม	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระมหาอนันต์ อนุตฺตโร	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
อาจารย์สิริพร ครองชีพ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
นายประเมษฐ์ จิรวิริยะสิริ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สารบัญ (Content)	
สารจากบรรณาธิการ	(ก)
สารบัญ	(ง)
บทความวิจัย (Research Articles)	
1. ● การประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์ในงานสังคมสงเคราะห์	1-12
■ พศิน สินมา, พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.	
● The Application Principles of Buddhist Ethics in the Social Work	
■ Pasin Sinma, Asst. Prof. Dr. Phrasutthisanmethi	
2. ● แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี	13-24
■ เอกชัย ลวดคำ, ดร. วีรภัทร ภัทรกุล	
● Guidelines for Ethical Leadership Among School Administrators in the Secondary Educational Service Area Office Suphanburi	
■ Ekachai Lwodkom, Dr. Veerapat Pattarakul	
3. ● การใช้อำนาจของผู้บริหารกับความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2	25-37
■ ณัฐชนนธ์ คงอยู่	
● Administrator's Power Exercising and Happiness at Work of Teacher in School Under Suphan Buri Primary Educational Service Area Office 2	
■ Natchanon Kongyu	
4. ● ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการสถานบริบาลผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร	51-58
■ อารังศักดิ์ ดำรงศิริ	
● Factors Influencing Decision Making to Choose Nursing Home Services in Bangkok	
■ Thumrongsak Damrongsiri	
5. ● ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียม : กรณีศึกษา โครงการพลัม มิกซ์ แจ้งวัฒนะ	59-66
■ อารังศักดิ์ ดำรงศิริ	

- Factors Affecting the Decision for Purchasing Condominium: A Case Study of Plum Mix Chaengwattana
 - Thumrongsak Damrongsiri
- 6. ● พระสิริมังคลาจารย์จอมปราชญ์แห่งล้านนาผู้รจนามังคลัตถิปณี 67-78
 - ผ่องไพธรรม กล้าจน, พระครูธรรมธัชยวิจิต ชยาภินนโท, ดร.
- Phrasirimankalacaraya “Philosopher of Lan Na” Author of Mangalatthadipani
 - Pongpaitham Klajon, Dr. Phrakhrudhammathorn Chaiwichit
- 7. ● การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท 79-95
 - พชรินทร์ จันท์กล้า, พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.
- Human Resource Development Based on Theravada Buddhist Philosophy
 - Patcharin Chankium, Asst. Prof. Dr. Phrasutthisanmethi
- 8. ● วิเคราะห์การทิ้งเหตุผลที่ปรากฏในเกสปุตตสูตร 96-105
 - พระสุริยัน ทีปธมโม (ผึ่งผาย), พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร., พระครูวินัยธร เจริญ ทนตจิตโต, ดร.
- Analysis of Abandoning Reason in Kesaputta Sutta
 - Phra Suriyan Dipadrammo (Phuengphai), Asst. Prof. Dr. Phrasutthisanmethi, Dr. Phrakhru Winaithorn Charoen Dantacitto
- 9. ● การถอดบทเรียนการใช้กระบวนการควบคุมทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง 106-112
 - ดิษฐ์พิเชช สุวรรณโพธิ์, รศ.พ.ต.อ.ดร. กัญญ์ฐิตา ศรีภา
- Lessons Learned on Social Control for Community Strengthening: A Case Study of Pa Phai Village and Mae Pong Village, Doi Saket Districts, Chiang Mai Province
 - Ditsichet Suvarnabhodhi , Assos.Prof.Pol.Lt.Col.Dr. Kantita Sripa

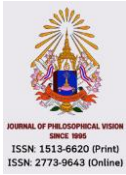
10. ● ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย ของวัดไทยนาลันทา 113-129
รัฐพิหาร ประเทศอินเดีย
▪ พระมหาทศพร ทสวโร (ชนันชนะ), พระครูสิริสุตานุยุต, ผศ. ดร.
● Strategies for Buddhist Propagation in India of Thai Nalanda Temple, Bihar State, India
▪ Phramaha Tossaporn Tasawaroo (Chananchana), Assist.Prof.Dr. Phrakhru Sirisutanuyut
11. ● นวัตกรรมการบริหารจัดการเพื่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่น 130-145
▪ กิตติยา ระวะนาวิก, ฉัตรวรวิญช์ องค์กรสิงห์
▪ Innovation of Management for Community Participation in Local Development
▪ Kittiya Ravanavik, Chatwarun Angasinha
12. ● The Development and Innovation of Chinese Children's Vocal Music 170-180
▪ Chun Zhong, Asst. Prof. Dr.Palpol Rodloytuk
13. ● The Artistic Style and Realistic Significance of Bird and Flower Paintings of Ju Chao and Lian 181-192
▪ Lingyan Zhong; Assoc. Prof. Dr. Sakon Phungamdee
14. ● Piano Players' Psychology of Public Performance 193-208
▪ Yuanjie Jiang , Assoc. Prof. Dr. Kovit Kantasiri
15. ● การรับมือและการจัดการของสายการบินโอมานแอร์ ในสถานการณ์แพร่ระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) 209-229
▪ พรศิริ แสงขำ, ฉัตรวรวิญช์ องค์กรสิงห์
● Coping and Management of Oman Air Crew in the Situation of Coronavirus Disease 2019 (Covid-19)
▪ Pornsiri Sangkhum1, Chatwarun Angasinha
16. ● การขับเคลื่อนการส่งออกไทยในวิกฤตโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) 230-250
▪ ณัฐพล มหาสุข
● Driving Thailand's Exports During the COVID-19 Crisis
▪ Nattapol Mahasook

17. ● การบริหารเชิงกลยุทธ์กับการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ด้วย กระบวนการ
สืบเสาะของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร 251-263
- ทินกร ไทยเจริญ
 - The Strategic Management and Inquiry Instructional Method for
Science of Secondary School in Samut Sakhon Province
 - Tinnakorn Thaicharoen

บทความวิชาการ

18. ● ภาวะผู้นำสตรีต่อการบริหารจัดการทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ในยุคโควิด
มีล 38-50
- เสาวนีย์ วิยะบุญ, ยุภาดี แหยมสุขสวัสดิ์
 - Women's Leadership Towards the Managements in Social
Economic and Political in New Normal Era
 - Saowanee Wiyaboon1, Yuphadee Yaemsuksawat
19. ● อรรถปริวรรตศาสนาสู่ปรัชญาศาสนา 146-158
- พระปลัดธนา อคฺคธมฺโม พิมพารัตน์, ดร. กฤตสุชิน พลเสน, พระมหา
อนันต์ อนุตฺตโร อันวิเศษ
 - Interpretation of Religion to Religious philosophy
 - Phrapalad Thana Aggadhhammo Pimparat, Dr. Kitsuchin Ponsen,
Phramaha Anan Anuttaro Aunwises
20. ● การศึกษาเพื่อการพัฒนาชีวิตตามแนวพุทธศาสตร์ 159-169
- ดร. ดวงพร ปานะพราหม
 - Education for life development Buddhism Approach
 - Dr. Duangporn Panapram

วารสารปรัชญาปริทรรศน์

JOURNAL OF PHILOSOPHICAL VISION

ISSN: 1513-6620 (Print) × ISSN: 2773-9643 (Online)

<https://soo5.tci-thaijo.org/index.php/phiv/index>

Research Article

DOI:10.14456/jpv.2023.1

การประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์ในงานสังคมสงเคราะห์

The Application Principles of Buddhist Ethics in the Social Work

พศิน สินมา¹, พระสุทธิสารเมธี²

Pasin Sinma¹, Phrasutthisanmethi²

ARTICLE INFO

Name of Author:

1. พศิน สินมา

นักศึกษา, หลักสูตรศาสนศาสตรมหา

บัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา,

บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏ

ราชวิทยาลัย

Pasin Sinma

Scholar, M.A. in Buddhism and
Philosophy, Graduate Scholl,
Mahamakut Buddhist University

Email: pasinsinma@gmail.com

2. พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร., คณบดี,

บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏ

ราชวิทยาลัย

Asst. Prof. Dr. Phrasutthisanmethi,

Dean of Graduate School, Mahamakut
Buddhist University

Email: chaiyan.sueb@mbu.ac.th

คำสำคัญ:

การประยุกต์; พุทธจริยศาสตร์;

สังคมสงเคราะห์

Keywords:

Application; Buddhist Ethics;
Social Work

Article history:

Received: 13/06/2022

Revised: 08/09/2022

Accepted: 07/03/2023

Available online: 07/04/2023

How to cite:

Sinma, P. & Phrasutthisanmethi. (2023).
The Application Principles of Buddhist
Ethics in the Social Work. *Journal of
Philosophical Vision* 28 (1), 1-12.

ABSTRACT

The objectives of this research were; 1) to study the concept and theory of social work, 2) to study Buddhist ethics, and 3) to apply the principles of Buddhist ethics in social work. The data of this documentary research were collected from the Tipitaka, textbooks, research works, and related documents and then analyzed and summarized into the findings.

The results of the study were found that:

1. Social work is to help people, community and society in troubles which cannot be able to help themselves by using the principle, method and social work process as well as concept and theory as the tools to explain the social problems, human behavior and human needs. Good social workers must have the ethics as their guideline in order to behave themselves in a good path.

2. Buddhist ethics is the doctrine in Buddhism concerning good behavior which was discovered by Lord Buddha. The ethics can be used to prevent and solve problems at the individual, community and social levels. The doctrines that can be applied in social work are four principles of Sanghavatthu, six principles of Saraniya Dhamma and four principles of Agati. Moreover, to follow the Buddhist ethics, human beings can improve their mental quality. The Buddhist ethics has judging criteria of human action.

3. The Buddhist ethics principles are necessary and important to social work because social workers play an important role in helping to their service recipients and target group as the individual, community and society levels. The Buddhist ethics can be applied in social work as the guideline in assisting people who have problems and in developing the community to create welfare and fairness in society.

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์ในงานสังคมสงเคราะห์ มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีงานสังคมสงเคราะห์ 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธจริยศาสตร์ 3) เพื่อประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์ในงานสังคมสงเคราะห์ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ด้วยการศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก ตำราวิชาการ ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า งานสังคมสงเคราะห์ เป็นการปฏิบัติงานที่ให้ความช่วยเหลือแก่บุคคล ชุมชน และสังคมที่กำลังประสบปัญหาและไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ โดยใช้หลักการ วิธีการ และกระบวนการทางสังคมสงเคราะห์ ตลอดจนแนวคิดและทฤษฎีเป็นเครื่องมือในการอธิบายถึงสภาพปัญหาสังคม พฤติกรรมและความต้องการของมนุษย์ และนักสังคมสงเคราะห์ที่ดีต้องมีจรรยาบรรณเป็นแนวทางในการประพฤติให้ดำรงตนอยู่ในความดีงาม

พุทธจริยศาสตร์ เป็นหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาที่ว่าด้วยความประพฤติที่ดีงามซึ่งถูกค้นพบโดยองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขและป้องกันปัญหาในระดับบุคคล ชุมชน และสังคม หลักธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้ในงานสังคมสงเคราะห์ คือ สังคหวัตถุ 4 สาราณียธรรม 6 และอคติ 4 การปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนย่อมทำให้มนุษย์ได้รับการพัฒนาทางจิตใจและพุทธจริยศาสตร์ยังมีเกณฑ์การตัดสินที่ชี้ขาดลงไปถึงการกระทำของมนุษย์

การประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์ในงานสังคมสงเคราะห์ หลักพุทธจริยศาสตร์มีความจำเป็นและมีความสำคัญต่องานสังคมสงเคราะห์ เพราะนักสังคมสงเคราะห์เป็นผู้ที่มีบทบาท ให้ความช่วยเหลือผู้ใช้บริการและกลุ่มเป้าหมายในระดับบุคคล ชุมชน และสังคม ซึ่งหลักพุทธจริยศาสตร์สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์เพื่อเป็นแนวทางในการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ใช้บริการที่ประสบปัญหา และนำไปพัฒนาสังคมเพื่อสร้างสวัสดิภาพและความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม

1. บทนำ

อาชีพนักสังคมสงเคราะห์ได้ถือกำเนิดขึ้นในประเทศอังกฤษ ประเทศอังกฤษได้ออกกฎหมายสงเคราะห์คนจนฉบับแรกของโลกเรียกว่า อะลิซาเบทเพอร์ ลอว์ (Elizabethan Poor Law) เป็นกฎหมายที่แบ่งประเภทของคนจน คือ คนจนที่มีร่างกายแข็งแรงสามารถทำงานได้ จะถูกส่งกลับไปภูมิลำเนาเดิม และหางานให้ทำคนจนที่เป็นคนพิการ ทำงานไม่ได้ รวมทั้งเด็กอายุไม่เกิน 21 ปี จะถูกส่งไปรับการเลี้ยงดูที่โรงทาน (Alms house) ส่วนเด็กกำพร้า อนาคต และอื่น ๆ ก็จะถูกส่งเข้ารับการเลี้ยงดูที่โรงทานอีกเช่นเดียวกัน การให้การสงเคราะห์ในประเทศอังกฤษ เริ่มทำเป็นระบบมากขึ้นโดยหน่วยงานของเอกชน คือ มีการส่งคนซึ่งมีใจรักที่จะให้ความช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ซึ่งมีอาชีพต่าง ๆ กัน ออกไปศึกษาปัญหาความต้องการของผู้มีปัญหา ถึงที่บ้านพัก จากนั้นก็นำปัญหามาพูดคุยกันเพื่อหาทางช่วยเหลือและแก้ไขปัญหานั้นที่ถูกต้องต่อไป ผู้ที่ออกไปศึกษาสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เรียกว่า “นักสังคมสงเคราะห์เฉพาะราย” หรือ “นักสังคมสงเคราะห์ระดับบุคคล”

ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีการสงเคราะห์คนยากจนเช่นเดียวกับประเทศอังกฤษ การสงเคราะห์ที่ได้จัดแบ่งประเภทของผู้รับบริการ คือ ผู้รับบริการประเภทโรคจิต คนพิการ เด็กกำพร้า อนาคต และ คนชรา เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้การบริการเป็นไปอย่างเหมาะสม วิกฤตการณ์ทางด้านเศรษฐกิจของประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นเหตุการณ์หนึ่งที่ทำให้การช่วยเหลือที่เรียกว่า “การสังคมสงเคราะห์กลุ่มชน” หรือ “การสังคมสงเคราะห์ระดับกลุ่ม” เกิดขึ้น ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ตรากฎหมายว่าด้วย ความมั่นคงทางสังคม อันเป็นกฎหมายที่ครอบคลุมถึงบริการให้กับคนประเภทต่าง ๆ ได้แก่ การประกันสังคม ซึ่งมีการประกันการว่างงาน การประกันการชราภาพ และการประกันเมื่อถึงแก่กรรม และการสาธารณสุขการ เป็นการให้ความช่วยเหลือคนตาบอดคนไร้ที่พึ่ง และ คนชราที่ไม่สามารถประกอบอาชีพได้นอกจากนั้นยังมีบริการต่าง ๆ ที่ให้กับเด็กพิการ รวมทั้งบริการดูแลสุขภาพ มารดาและทารก

สำหรับประเทศไทย “วัด” นับได้ว่า เป็นศูนย์กลางของการสงเคราะห์คนทั่วไป การสังคมสงเคราะห์ ที่ดำเนินการโดยรัฐบาล มีปรากฏเด่นชัดในสมัยรัชกาลที่ 5 คือ มีการสร้างโรงพยาบาลศิริราช ใน พ.ศ. 2429 ซึ่งนับว่าเป็นโรงพยาบาลแห่งแรกในประเทศไทยเป็นสถานที่ช่วยคนเจ็บและยากจน สภาอุณาโลมแดงหรือ สภากาชาดสยาม หรือสภากาชาดไทย ในปัจจุบันก็ได้ตั้งขึ้นมาใน พ.ศ. 2436 เพื่อช่วยทหารที่บาดเจ็บจากการสู้รบกับฝรั่งเศส หน่วยงานภาคเอกชนจึงเป็นผู้เริ่มการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ก่อนหน่วยงานทางรัฐบาล การเริ่มปฏิบัติงานระยะแรกเป็นไปแบบตามมีตามเกิด เป็นแบบการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ต่อมาจึงได้พัฒนาเป็นรูปแบบการให้ความช่วยเหลือที่ทำเป็นกระบวนการ มีระบบอาศัยหลักวิทยาศาสตร์ และศิลปะมาประยุกต์ใช้แล้วก็มีโรงเรียนที่ให้ ความรู้ทางสังคมสงเคราะห์เกิดขึ้นตามมา (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.), 2550: 86-88)

สังคมในยุคปัจจุบันเป็นยุคที่มีความเจริญทางวัตถุมากกว่าความเจริญทางด้านจิตใจ ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาสังคมขึ้นมากมาย ซึ่งทำให้ผู้คนในสังคมขาดความเอื้อเฟื้อ เสียสละ มีน้ำใจ กระทำสิ่งใดโดยไม่ได้คำนึงว่าจะเกิดผลกระทบต่อนตนเอง ต่อครอบครัว ต่อสังคม อย่างไร วิชาชีพนักสังคมสงเคราะห์จึงเป็นวิชาชีพที่มีความเข้าใจถึงปัญหาและความต้องการของบุคคล และมีการปฏิบัติงานที่ยึดหลักการเคารพในศักดิ์ศรีและคุณค่าของความเป็นมนุษย์ และมีความเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนสามารถเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตนเองไปในทางที่ดีได้ ภายใต้ปรัชญาของงานสังคมสงเคราะห์ ช่วยเหลือเขาเพื่อให้เขาช่วยเหลือตนเองได้

ในทางพระพุทธศาสนาพระพุทธองค์ก็มีนโยบายด้านการสงเคราะห์ให้กับพระภิกษุไปปฏิบัติ ดังมีพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์แก่ชนเป็นอันมาก เพื่อความสุขแก่ชนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์สัตว์โลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย แต่อย่าได้ไปทางเดียวกันสองรูป เธอทั้งหลายจงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: ที่.ม. 2/52/46) ซึ่งเป็นการเริ่มต้นในการมอบนโยบายให้กับพระสงฆ์ในการสงเคราะห์ ผู้ที่ประสบปัญหาในการดำเนินชีวิตเพื่อให้ช่วยเหลือตนเองและผู้อื่นต่อไป

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าในประเด็นการประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์ในงานสังคมสงเคราะห์ เนื่องจากได้เห็นความสำคัญ คุณประโยชน์และความจำเป็นในการประยุกต์ใช้หลักธรรมคำสอน

ในทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้ผู้ประกอบวิชาชีพนักสังคมสงเคราะห์มีแนวทางการปฏิบัติงานทางวิชาชีพควบคู่กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจึงได้ศึกษาวิจัยเพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ไปใช้ในการศึกษาและพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ ทักษะแนวคิดทฤษฎีงานสังคมสงเคราะห์ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีงานสังคมสงเคราะห์
- 2.2 เพื่อศึกษาหลักพุทธจริยศาสตร์
- 2.3 เพื่อประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์ในงานสังคมสงเคราะห์

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

- 3.1 ทำให้ทราบแนวคิดงานสังคมสงเคราะห์
- 3.2 ทำให้ทราบพุทธจริยศาสตร์ในพระพุทธศาสนา
- 3.3 ทำให้ทราบการประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์ในงานสังคมสงเคราะห์
- 3.4 ทำให้สามารถนำผลการวิจัยมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา

4. ขอบเขตของการวิจัย

- 4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหาประกอบด้วย หลักการสังคมสงเคราะห์ และ หลักพุทธจริยศาสตร์
- 4.2 ขอบเขตด้านเอกสาร การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ด้วยการศึกษาด้านเอกสารโดยมีวิธีการศึกษาวิจัย ตามข้อมูลดังนี้
 - 1) ชั้นปฐมภูมิ (Primary Resources) จากคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 - 2) ชั้นทุติยภูมิ (Secondary Resources) จากอรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำการศึกษาค้นคว้าเนื้อหาเกี่ยวกับ “การประยุกต์ใช้ หลักพุทธจริยศาสตร์ในงานสังคมสงเคราะห์”

5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเอกสารและงานวิจัย ที่มีเนื้อหาสอดคล้องเกี่ยวกับงานวิจัย ในเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์ในงานสังคมสงเคราะห์” มานำเสนอ โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ เอกสารที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

5.1 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

Ritchmond ได้กล่าวว่า สังคมสงเคราะห์ หมายถึง กระบวนการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล โดยการปรับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลด้วยกัน และระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม (วันทนี วาสิกะสิน และคณะ, 2538: 35)

ทศนีย์ ลักษณะนิพนธ์ ได้กล่าวว่า การสังคมสงเคราะห์ หมายถึง การจัดให้มีมาตรการต่าง ๆ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนเป็นรายบุคคล เป็นกลุ่มหรือทั้งชุมชน โดยใช้หลักทฤษฎีของการสังคมสงเคราะห์เป็นแนวปฏิบัติ กล่าวคือ ใช้หลักการ วิธีการ และ กระบวนการของการสังคมสงเคราะห์ ซึ่งไม่ใช่เพียงแค่นำสิ่งที่มีปัญหาเขาต้องการแล้ว ถือว่าเป็นการให้บริการทางสังคมสงเคราะห์แล้ว (ทศนีย์ ลักษณะนิพนธ์, 2542: 5)

นางลักษณ์ เอ็มประดิษฐ์ ได้กล่าวว่า เป็นการดำเนินงานให้เกิดการบริหารที่ดีแก่มวลประชาชนโดยเฉพาะกลุ่มบุคคลที่มีปัญหาความเดือดร้อนและต้องการความช่วยเหลือ และในที่สุดของการช่วยเหลือก็คือ บุคคล กลุ่มประชาชน ที่ใช้บริการสังคมสงเคราะห์ได้มีโอกาสพบกับสภาพความเป็นอยู่ที่ดี ได้รับสวัสดิการอย่างเพียงพอ แต่การช่วยเหลือเพื่อให้บรรลุถึงสวัสดิภาพของเขาทั้งหลายได้ ต้องอาศัยกลไกสังคมสงเคราะห์อย่างมีประสิทธิภาพ (นางลักษณ์ เอ็มประดิษฐ์, 2535: 1)

นางลักษณ์ เทพสวัสดิ์ ได้กล่าวว่า เป็นศาสตร์ เป็นศิลป์ และ เป็นวิชาชีพในการที่จะช่วยเหลือผู้ประสบความทุกข์ยากเดือดร้อน ซึ่งเขาไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ให้มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาของเขาต่อไป โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้เพื่อบรรเทาความต้องการและปัญหาของทั้งบุคคล กลุ่มชน และชุมชน (นางลักษณ์ เทพสวัสดิ์, 2540: 4)

5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระมหาธนาศักดิ์ สุทธโน (สุตสุข) ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง ศึกษาแนวคิดทางจริยศาสตร์ที่ปรากฏใน ทศชาติชาดก สรุปได้ว่า ความประพฤติก่อเป็นความดีที่ปรากฏในทศชาติชาดกนั้น เป็นความประพฤติก่อฝ่ายกุศล สามารถนำประโยชน์และความสุขมาให้แก่ผู้ปฏิบัติ แก่บุคคลอื่นและสังคมส่วนรวมได้ ความประพฤติก่อเป็นความชั่วที่ปรากฏในทศชาติชาดกนั้น เป็นความประพฤติก่อฝ่ายอกุศล สามารถนำความทุกข์และความเดือดร้อนมาให้แก่ผู้ปฏิบัติ แก่บุคคลอื่นและสังคมส่วนรวมได้ ซึ่งเกณฑ์การตัดสินความดี-ความชั่วที่ปรากฏในทศชาติชาดกนั้นเป็นเกณฑ์การตัดสินทางจริยศาสตร์ของกลุ่มสัมบูรณ์นิยม กลุ่มปฏิบัตินิยม กลุ่มประโยชน์นิยม และเกณฑ์การตัดสินในทางพระพุทธศาสนา (พระมหาธนาศักดิ์ สุทธโน (สุตสุข), 2563)

พระมหานนทรรัตน์ ชยานนโท (วงศ์ปทุม) ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดทาง จริยศาสตร์ที่ปรากฏในคัมภีร์ธรรมบท สรุปได้ว่า แนวคิดทางจริยศาสตร์ในคัมภีร์ธรรมบท พร้อมทั้งอรรถกถามีหลักธรรมที่แยกแยะความดี-ความชั่วได้ชัดเจน สิ่งสำคัญที่ผู้วิจัยค้นพบคือวิธีการแก้ไขปัญหาที่ทำให้เกิดความร้าวร้อนในระดับพฤติกรรม ความรู้สึก และแนวความคิด หากนำวิธีที่พระพุทธเจ้าทรงแนะนำย่อมสามารถแก้ปัญหาความเดือดร้อนวุ่นวายใจและความไม่สงบในสังคมได้ และพบว่า บุคคลควรมีเป้าหมายในการดำเนินชีวิตไปในทิศทางที่ดี ครั้นมีเป้าหมายดีแล้วย่อมประครองชีวิตให้ดำเนินไปสู่วิถีอันสิ่งดีงาม ผลดีก็ย่อมบังเกิด ความเป็นอยู่

ปัจจุบันก็ไม่เดือดร้อนใจ และเมื่อสิ้นชีวิตแล้วย่อมเกิดในสุคติภพหรือไม่กลับมาเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏคือ บรรลุพระนิพพานในที่สุด (พระมหานนทรรัตน์ ชยานนโท (วงศ์ปทุม), 2563)

เพ็ญศรี วังเสรีพิพัฒน์ ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถุธรรมในการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาโรงพยาบาลนครพิงค์ สรุปได้ว่า กลุ่มจิตอาสามีการนำหลักสังคหัตถุธรรม ในการปฏิบัติงานเน้นการบำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม โดยการเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความเสียสละ ทั้งกำลังร่างกายและกำลังทรัพย์ให้แก่ผู้ป่วย ญาติ และเจ้าหน้าที่อย่างสม่ำเสมอ ใช้ปิยวาจาอย่างเหมาะสม สุภาพ อ่อนน้อมถ่อมตน รวมทั้งปฏิบัติงานด้วยความวิริยะอุตสาหะ เสมอต้นเสมอปลายให้เกิดประโยชน์ซึ่งกันและกัน กลุ่มจิตอาสา มีแนวทางการประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถุธรรม ในการปฏิบัติงานสอดคล้องกับบริบทของสังคม วัฒนธรรม เอื้อเพื่อและแบ่งปันซึ่งกันและกัน ปฏิบัติงานทุก ๆ กิจกรรมด้วยความสุภาพ นุ่มนวล ถูกกาลเทศะ นำสิ่งของตนมาใช้ในการเกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นอย่างสม่ำเสมอ ต่อเนื่องในการปฏิบัติงานอันนำมาซึ่งความสุขและความเจริญรุ่งเรืองต่อไป (เพ็ญศรี วังเสรีพิพัฒน์, 2562)

เหลา อินเหลา ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง ศึกษาการแก้ปัญหาความขัดแย้งตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท สรุปได้ว่า การแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับองค์กร ใช้หลักสาราณียธรรม หมายถึง แนวทางปฏิบัติของผู้ที่อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ตั้งแต่ขนาดเล็ก เช่น ครอบครัว จนถึงระดับประเทศชาติ วิถีชีวิตของสังคม เมื่อผูกพันอยู่กับหลักสาราณียธรรม จึงทำให้ผู้คนในสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบทอยู่อย่างสงบสุข และการปฏิบัติหน้าที่โดยปราศจากความลำเอียงเพราะความชอบ เพราะความชัง เพราะความหลง และเพราะความกลัว ให้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความถูกต้อง โดยการละเว้นจากอคติทั้ง 4 ประการ องค์กรแต่ละองค์กรก็就会有ความขัดแย้งลดลง มีผลทำให้สังคมสงบสุข และอยู่กันอย่างสันติต่อไป (เหลา อินเหลา, 2563)

สรุปว่า จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นการสนับสนุนในการทำวิจัยในครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์ในงานสังคมสงเคราะห์ ให้เข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น การประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์มีความสำคัญต่อการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ ถ้าผู้ปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์เข้าใจในเรื่องนี้แล้ว ย่อมทำให้เข้าใจถึงหลักความประพฤติที่เหมาะสม สามารถแยกแยะความดี ความชั่ว ความถูกต้อง ความผิด ผู้วิจัยได้ค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่น่าเชื่อถือได้มาสนับสนุน เพื่อเป็นแนวทางในการประพฤติตนตามหลักพุทธจริยศาสตร์ได้อย่างถูกต้อง ให้เป็นประโยชน์ต่อผู้ปฏิบัติงานและวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ต่อไป

5.3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย ประกอบด้วย แนวคิดทฤษฎีงานสังคมสงเคราะห์ ได้แก่ วิธีการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ต่อบุคคล วิธีการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ต่อสังคม วิธีการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ต่อจรรยาบรรณวิชาชีพ และหลักพุทธจริยศาสตร์ ได้แก่ สังคหัตถุ 4 สาราณียธรรม 6 อคติ 4 และทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานสังคมสงเคราะห์และพุทธจริยศาสตร์ ซึ่งนำไปสู่การประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์ในงานสังคมสงเคราะห์

6. วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการดำเนินการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งเน้นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ จะมีลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) ศึกษาข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) จากพระไตรปิฎก ศึกษาข้อมูล ชั้นทุติยภูมิ (Secondary Resource) จาก วรรณคดี ฎีกา อนุฎีกา ปกรณวิเสส และตำราอื่น ๆ ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษเป็นต้น และศึกษาข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ บทความ ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดงานสังคมสงเคราะห์ พุทธจริยศาสตร์ และการประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์ในงานสังคมสงเคราะห์

2) วิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษาวิจัยทำการศึกษาข้อมูลที่ได้จากเอกสาร หนังสือ ตำรา เอกสารทางวิชาการ งานวิจัย บทความต่าง ๆ แล้วนำมาวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

3) สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ รวบรวมจัดพิมพ์ข้อมูล จากเอกสารที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์ในงานสังคมสงเคราะห์

7. สรุปผลการวิจัย

1) เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีงานสังคมสงเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่างานสังคมสงเคราะห์เป็นการให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลผู้ประสบปัญหาด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านสังคม ซึ่งประสบปัญหาและไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ให้สามารถกลับมาช่วยเหลือตนเองและกระทำบทบาทหน้าที่ของตนเองได้อีกครั้ง โดยยึดในหลักการเคารพในคุณค่าและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ กล่าวคือ มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพในการแก้ไขพฤติกรรมและปัญหาของตนเอง สามารถเปลี่ยนแปลงตนเองให้ดีขึ้น งานสังคมสงเคราะห์จะต้องมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้มีแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้เป็นเครื่องมือในการทำความเข้าใจปัญหาและความต้องการของผู้ใช้บริการที่มีความแตกต่างกันไปตามกลุ่มเป้าหมาย งานสังคมสงเคราะห์มีกระบวนการปฏิบัติงานที่เป็นไปตามระบบวิทยาศาสตร์สามารถพิสูจน์ข้อเท็จจริงได้ด้วยเหตุผล และมีวิธีการปฏิบัติงานในระดับบุคคล เป็นการให้ความช่วยเหลือเฉพาะหน้า ได้แก่ การให้ความช่วยเหลือด้านปัจจัย 4 และวัตถุสิ่งของที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต และการให้ความช่วยเหลือในระยะยาว เป็นการให้ความช่วยเหลือในด้านการให้คำปรึกษาแนะนำเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในบุคลิกภาพและพฤติกรรมของผู้ใช้บริการ ระดับชุมชน เป็นการกระตุ้นให้คนในชุมชนได้เกิดความร่วมมือกันถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ส่งผลทำให้เกิดการเรียนรู้ การวางแผน การนำทรัพยากรที่มีอยู่ภายในและภายนอกเข้ามาแก้ไขปัญหาชุมชน ส่งผลทำให้เกิดการเรียนรู้การทำงานร่วมกันอย่างมีส่วนร่วมร่วมกับคนในชุมชนระดับสังคม เป็นการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ที่มีการจัดมาตรการนโยบายในการพัฒนาสังคมและแก้ไขปัญหาสังคม ตลอดจนการจัดสวัสดิการสังคม เพื่อให้ประชาชนภายในประเทศสามารถเข้าถึงบริการที่รัฐจัดให้แก่ประชาชนซึ่งสะท้อนถึงคุณภาพชีวิตที่ดีและความอยู่ดีกินดีของประชาชน งานสังคมสงเคราะห์มีจรรยาบรรณเป็นแนวทางในการประพฤติตนของผู้ที่ปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ให้ตั้งมั่นอยู่บนความดีงามไม่สร้างความเสื่อมเสียแก่ตนเองและหน่วยงาน

2) เพื่อศึกษาหลักพุทธจริยศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า พุทธจริยศาสตร์เป็นหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาว่าด้วยความประพฤติที่ดีงาม และเกณฑ์การตัดสินที่จะช่วยให้มนุษย์สามารถแยกแยะในความดี ความชั่ว ความถูก ความผิด รู้จักแสวงหาคุณค่าที่ควรแสวงหา และอุดมคติอันเป็นจุดหมายปลายทางที่จะต้องไปให้ถึง เมื่อมีการนำไปศึกษาและปฏิบัติตามย่อมทำให้บุคคลนั้นมีความประพฤติที่ดีงามทางกาย ทางวาจา ทางใจ ไม่มีความคิดที่จะเบียดเบียนผู้อื่น ไม่สร้างความเดือดร้อนแก่ตนเองและสังคม ทำให้สังคมโลกมีความสงบเรียบร้อย ทำให้ปัญหาสังคมลดน้อยลงไป ผู้คนในสังคมมีความเท่าเทียมกัน ความเป็นมนุษย์ไม่มีการแบ่งแยกชนชั้นวรรณะ ทำให้ผู้คนในสังคมมีความเป็นอยู่ที่ดีและรู้จักช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน สามารถอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสงบสุข

3) เพื่อประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์ในงานสังคมสงเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์ในงานสังคมสงเคราะห์เป็นการนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ ทำให้นักสังคมสงเคราะห์มีแนวทางในการให้ความช่วยเหลือแก่บุคคล ชุมชน และสังคม โดยไม่เลือกปฏิบัติ เป็นธรรม มีความเสมอภาค มีความสามัคคีกลมเกลียวในหมู่คณะ ปราศจากความแตกแยก รู้จักเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน มีความหนักแน่นในตนเองรักษาไว้ซึ่งความถูกต้อง และมีความกล้าหาญทางจริยธรรมในการที่จะกระทำในสิ่งที่ถูกต้อง ซึ่งหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักพุทธจริยศาสตร์ที่ทำให้มีการช่วยเหลือและสงเคราะห์แก่ผู้ใช้บริการเป็นรายบุคคล เพื่อให้เขาสามารถช่วยเหลือตนเองและรู้จักแก้ไขปัญหาของตนเองต่อไป หลักสาราณียธรรม 6 เป็นหลักพุทธจริยศาสตร์ที่ทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ ลดปัญหาความขัดแย้ง สามารถทำงานหรืออยู่ร่วมกับผู้อื่นในชุมชนหรือสังคมได้อย่างปกติสุข หลักออคติ 4 เป็นหลักพุทธจริยศาสตร์ที่ทำให้ผู้ที่ปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์รู้จักวางตนให้เป็นกลาง และให้ความสำคัญในการประพฤติตนตามหลักจรรยาบรรณวิชาชีพควบคู่กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

8. อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้เสนอการประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์ในวิธีการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ต่อบุคคลด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 ประการ คือ 1) ทาน การให้ 2) ปิยวาจา การกล่าววาจาไพเราะอ่อนหวาน 3) อัตถจริยา การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ 4) สมานัตตตา การปฏิบัติตนอย่างเสมอต้นปลาย (อง. จตุกก 21/32/50-51) โดยพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวว่า ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว คือ เครื่องเหนี่ยวใจบุคคลและประสานหมู่ชนไว้ในการสามัคคี หลักการสงเคราะห์ มี 4 ประการ 1. ทาน การให้ คือ เอื้อเพื่อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปันช่วยเหลือกันด้วยทรัพย์สิน สิ่งของ ตลอดถึงให้ความรู้แนะนำสั่งสอน 2. ปิยวาจา หรือเพียรวัชชะ วาจาที่รัก วาจาที่ดูดีใจหรือวาจาซาบซึ้งใจ คือ กล่าวคำสุภาพ ไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานทำให้มั่นใจและนำขึ้นชมเชยถือ 3) อัตถจริยา การประพฤติประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจ การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม 4) สมานัตตตา ความมีตนเสมอ คือ การปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย ไม่เลือกรักผลักชัง ไม่ดูถูกเหยียดหยาม ไม่เอารัดเอาเปรียบ ทำตนเสมอต้นเสมอปลายและเสมอในสุข

ทุกซ์ โดยร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไขปัญหาตลอดถึงตามธรรมในแต่ละกรณี (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546 : 34-35) และสอดคล้องกับวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถุธรรมในการปฏิบัติงานจิตอาสาโรงพยาบาล นครพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ (เพ็ญศรี วังเสรีพิพัฒน์, 2562) พบว่า กลุ่มจิตอาสาที่มีการนำหลัก สังคหัตถุธรรม ในการปฏิบัติงานเน้นการบำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม โดยการเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความเสียสละ ทั้งกำลัง แรงกายและกำลังทรัพย์ให้แก่ผู้ป่วย ญาติ และเจ้าหน้าที่อย่างสม่ำเสมอ ใช้ปิยวาจาอย่างเหมาะสม สุภาพ อ่อน น้อมถ่อมตน รวมทั้งปฏิบัติงานด้วยความวิริยะอุตสาหะ เสมอต้นเสมอปลายให้เกียรติซึ่งกันและกัน กลุ่มจิตอาสา มีแนวทางการประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถุธรรม ในการปฏิบัติงานสอดคล้องกับบริบทของสังคม วัฒนธรรม เอื้อเฟื้อและแบ่งปันซึ่งกันและกัน ปฏิบัติงานทุก ๆ กิจกรรมด้วยความสุภาพ นุ่มนวล ถูกกาลเทศะ นำสิ่งของตน มาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นอย่างสม่ำเสมอ ต่อเนื่องในการปฏิบัติงานอันนำมาซึ่งความสุขและความ เจริญรุ่งเรืองต่อไป

ผู้วิจัยได้เสนอการประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์ในวิธีการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ต่อสังคมด้วยหลัก สาราณียธรรม 6 คือ 1) เมตตาการุณยธรรม การตั้งกายกรรมประกอบด้วยเมตตาทั้งต่อหน้าและลับหลัง 2) เมตตา วาจากรรม การตั้งวาจากรรมประกอบด้วยเมตตาทั้งต่อหน้าและลับหลัง 3) เมตตาโมหกรรมการตั้งมโนกรรม ประกอบด้วยเมตตาทั้งต่อหน้าและลับหลัง 4) สาธารณโภคี ความเป็นผู้รู้จักแบ่งปัน 5) ศีลสามัญญตา การมี ความประพฤติที่เสมอภาค 6) ทิฏฐิสามัญญตา การมีความเห็นร่วมกันในสิ่งที่ถูกต้อง (มหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, 2539: ที.ปา. 11/324/321) โดยที่ ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา กล่าวว่า สาราณียธรรม แปลว่า ธรรมเป็น เหตุให้ระลึกถึงกัน หมายถึง คุณธรรมที่ทำให้คนเราไม่เห็นแก่ตัว แต่จะคิดถึงคนอื่น เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่น เข้าใจ คนอื่นมากขึ้น (ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา, 2538 : 294-295) และสอดคล้องกับ คณาจารย์สำนักพิมพ์เสียงเชียง กล่าว ว่า สาราณียธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน คือ ผู้ประพฤติธรรมเหล่านี้ย่อมเป็นเหตุให้ ระลึกถึงความดีที่ทำต่อกันเป็นที่เคารพนับถือของผู้อื่นและสมานความสามัคคีกลมเกลียวในหมู่คณะไว้ได้ (คณาจารย์สำนักพิมพ์เสียงเชียง, 2546: 108-109)

ผู้วิจัยได้เสนอการประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์ในวิธีการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ต่อจรรยาบรรณ วิชาชีพด้วยหลักอคติ 4 คือ 1) ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะชอบ 2) โทสาคติ ลำเอียงเพราะชัง 3) โมหาคติ ลำเอียง เพราะหลง 4) ภยาคติ ลำเอียงเพราะกลัว (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: อง.จตุกก. 21/17-19/29-31) ซึ่งพระธรรม กิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) กล่าวว่า อคติ แปลกันว่า ความลำเอียง หมายถึง ความเอนเอียงเข้าข้าง ความไม่ยุติธรรม ความไม่เป็นกลาง ความไม่เป็นหลัก อคติ แปลอีกแบบหนึ่งว่า การดำเนินไปในแนวทางที่ไม่ สมควร ไม่ควรไป หรือ ไปไม่ได้ หมายถึง แนวทางที่ไม่ควรปฏิบัติ เพราะเมื่อปฏิบัติไปย่อมทำให้หมู่คณะ กิจการ และความดีงาม ดำเนินต่อไปได้ยากหรือไปไม่รอด อคติ มี 4 อย่าง คือ 1. ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะชอบ 2. โทสาคติ ลำเอียงเพราะชัง 3. ภยาคติ ลำเอียงเพราะกลัว 4. โมหาคติ ลำเอียงเพราะหลง อคติ เป็นสิ่งที่ผู้ใหญ่ซึ่งเป็น ผู้ปกครองหรือผู้นำควรเว้น ถ้าเว้นไม่ได้ ความเป็นผู้ใหญ่ ความเป็นหลัก ความยุติธรรมก็ไปไม่รอด (พระ ธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2548: 1185) และพระเทพดิลก (ระแบบ จิตญาโณ) กล่าวว่า อคติ ว่าไม่เดิน ไม่ ไป หมายความว่า ไม่ควรเดิน ไม่ควรไป หรือไม่ควรประพฤติ อคติศัพท์นี้ตรงกับภาษาไทยว่า ความลำเอียง ความ ไม่เป็นธรรมความไม่ยุติธรรม มีอยู่ 4 อย่าง คือ (พระเทพดิลก (ระแบบ จิตญาโณ), 2548: 56)

1) ฉันทาคติ แปลว่าลำเอียงเพราะรักกัน หรือเพราะชอบพอกัน เช่น คนที่เรารักเราชอบพอทำอะไรก็ถือว่าถูกหมดทั้งที่จริงกำลังกระทำความผิด แต่ด้วยอำนาจพอใจรักใคร่กันจึงไม่มีความผิด การกระทำเช่นนี้ถือว่า “ลำเอียงเพราะรัก”

2) โทสาคติ แปลว่า ลำเอียงเพราะโกรธกันเกลียดกัน ชังกัน เช่น การตัดสินคดีด้วยอำนาจโกรธเกลียดชังที่มีต่อกัน แม้อีกฝ่ายจะกระทำถูกต้องตามขั้นตอนก็ตัดสินเป็นผิดได้ หรือการปรับเลื่อนตำแหน่งผู้กระทำความผิดที่สมควรได้ แต่ด้วยความเกลียดชังที่มีต่ออีกฝ่ายทำให้ไม่ได้ยศ หรือรางวัลใด ๆ ทั้ง ๆ ที่สมควรจะได้ การกระทำเช่นนี้ถือว่า “ลำเอียงเพราะชัง”

3) โมหาคติ แปลว่า ลำเอียงเพราะเขลา หรือความโง่หลงมกมาย ไม่พิจารณาให้ถ่องแท้ว่า อย่างไรถูกอย่างไรผิด อย่างไรควรอย่างไรไม่ควร เช่น เมื่อได้รับฟังคำฟ้องแล้วยังไม่ทันได้สอบสวนให้รอบคอบก็ด่วนตัดสินใจโดยไม่พิจารณาให้ถี่ถ้วน โดยที่ยังไม่รู้ความจริง ถือว่าเป็นคนของตนเองที่นับถือ หรือเป็นบุคคลสำคัญที่มีคนนับถือมากก็เชื่อหลงไปตามเขา ผลที่สุดกว่าจะรู้ความจริง กว่าจะคิดได้ว่าการกระทำอย่างนี้ไม่ยุติธรรมต่อผู้ อีกฝ่ายก็สายเสียแล้ว เพราะตัดสินพลาดไปแล้ว การกระทำเช่นนี้ถือว่า “ลำเอียงเพราะเขลา”

4) ภยากติ แปลว่า ลำเอียงเพราะกลัว หรือเพราะเกรงใจ เช่น ผู้มีอำนาจมีชื่อเสียงกระทำความผิดด้วยการฆ่าคนตาย แต่ด้วยบารมีอำนาจเงินตราของผู้นั้นมีมาก จึงทำให้มีการตัดสินว่าถูกหรือถูกลงโทษเพียงเล็กน้อย ทั้ง ๆ ที่ความจริงทำผิดร้ายแรง หากตรงกันข้ามกับคนทั่วไปหากกระทำผิดเช่นนี้ต้องมีการตัดสินด้วยโทษตามกฎหมายซึ่งต่างกันอย่างเห็นได้ชัด การกระทำเช่นนี้ไม่มีความเป็นธรรม เพราะเกิดจากความกลัวหรือเกรงใจจึงทำให้มีการตัดสินที่ลำเอียงเพราะความกลัว

ความลำเอียงทั้ง 4 ประการนี้เป็นอันตรายอย่างมากทุกยุคทุกสมัยที่เป็นผู้ใหญ่มีหน้าที่เกี่ยวข้องในการปกครองบังคับบัญชาบุคคลอื่นด้วยแล้ว มีความลำเอียงอยู่เพียงข้อใดข้อหนึ่งก็จะทำให้สูญเสียความยุติธรรม ขาดความอบอุ่น ขาดความมั่นใจของคนที่เกี่ยวข้องเป็นผู้เกี่ยวข้อง เป็นผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชาของบุคคลเหล่านั้น แต่ความลำเอียงทั้ง 4 อย่างนี้ไม่ได้เจาะจงเฉพาะผู้ใหญ่เท่านั้น แม้แต่ผู้น้อยหรือเด็ก ๆ ก็อาจจะเกิดความลำเอียงขึ้นมาได้เหมือนกัน เหตุนี้พระองค์จึงตรัสเพื่อลดอคติ และเสริมสร้างความเมตตาในกันและกัน ร่วมกันเร่งปฏิบัติสรรพกิจการงานให้ประสานเกื้อกูลกันเพื่อทุกคนจะได้สามารถนำพาประเทศชาติให้ก้าวหน้าไปอย่างมั่นคงและบรรลุถึงความวัฒนาผาสุกได้โดยสวัสดิ์ และยังสอดคล้องกับงานวิจัย ศึกษาการแก้ปัญหาความขัดแย้งตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท (เหลา อินเหลา, 2563) พบว่า การปฏิบัติหน้าที่โดยปราศจากความลำเอียงเพราะความชอบ เพราะความชัง เพราะความหลง และเพราะความกลัว ให้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความถูกต้อง โดยการละเว้นจากอคติทั้ง 4 ประการ องค์การแต่ละองค์กรก็就会有ความขัดแย้งลดลงมีผลทำให้สังคมสงบสุข และอยู่กันอย่างสันติต่อไป

9. ข้อเสนอแนะ

9.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ ควรมีการส่งเสริมเรื่องคุณธรรม จริยธรรม โดยการอบรมให้กับนักศึกษาฝึกภาคปฏิบัติรวมถึงนักสังคมสงเคราะห์ที่เข้ามาปฏิบัติงานใหม่ และบรรจุเป็นวิชาหลักในหลักสูตรสังคมสงเคราะห์

2) นักสังคมสงเคราะห์ทุกหน่วยงานควรมีการอบรมให้ความรู้และทำการปฏิบัติธรรมทั้งภาคทฤษฎีและฝึกการปฏิบัติกรรมฐานทุกปีอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้มีจิตใจที่มั่นคงขณะปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์

3) ส่งเสริมให้องค์กรหรือผู้เกี่ยวข้อง ในทุกสถาบันวางนโยบายปลูกฝังจริยธรรมแก่นักสังคมสงเคราะห์อย่างเคร่งครัด และกำหนดให้เป็นนโยบายที่มีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

9.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรทำการศึกษาวิจัยการประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์ในงานสังคมสงเคราะห์ต่อผู้ป่วยระดับประคอง

2) ควรทำการศึกษาวิจัยการประยุกต์ใช้หลักพุทธปรัชญาเถรวาทในงานสังคมสงเคราะห์

3) ควรทำการศึกษาวิจัยการประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์ที่ปรากฏในสาขาวิชาชีพสายอื่น ๆ

10. บรรณานุกรม

คณาจารย์สำนักพิมพ์เลียงเชียง. (2546). *หนังสือบูรณาการแผนใหม่ นวัตกรรมขั้นตรี*. กรุงเทพมหานคร: เลียงเชียง.

ชัยวัฒน์ อัดพัฒน. (2548). *จริยศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา. (2538). *ปรัชญา 201 พุทธศาสนา*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไอ.เอส.พรินต์เฮาส์.

ทัศนีย์ ลักษณะภิชนชัช. (2542). *การสังคมสงเคราะห์ชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์. (2540). *ทฤษฎีและการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นงลักษณ์ เอมประดิษฐ์. (2535). *นักสังคมสงเคราะห์กับการพัฒนาสังคม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บุญมี แท่นแก้ว. (2541). *ปรัชญา*. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.

พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ). (2548). *ธรรมปริทรรศน์ 2*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2548). *พจนานุกรมเพื่อศึกษาพุทธศาสตร์ ขุดคำวัด*. กรุงเทพมหานคร: เลียงเชียง.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2546). *ภูมิธรรมชาวพุทธ*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 2, 11-21. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วันทนี วาสิกะสิน และคณะ. (2538). ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสวัสดิการและสังคมสงเคราะห์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.). (2550). สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: ด้านสุทธาการพิมพ์.
- พระมหาณาค์ดี สุตธโน (สุตสุข). (2563). ศึกษาแนวคิดทางจริยศาสตร์ที่ปรากฏในทศชาติชาดก. วิทยานิพนธ์ปริญญา ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาพุทธศาสนาและปรัชญา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระมหานนทรัตน์ ชยานนโท (วงศ์ปทุม). (2563). การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดทางจริยศาสตร์ที่ปรากฏใน คัมภีร์ธรรมบท. วิทยานิพนธ์ปริญญา ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาพุทธศาสนาและปรัชญา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- เพ็ญศรี วังเสรีพัฒน์. (2562). การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุธรรมในการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสา โรงพยาบาลนครพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญา ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาพุทธศาสนาและปรัชญา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- เหลา อินเหลา. (2563). ศึกษาการแก้ปัญหาความขัดแย้งตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท. วิทยานิพนธ์ปริญญา ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาพุทธศาสนาและปรัชญา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

Research Article

DOI: 10.14456/jpv.2023.2

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี

Guidelines for Ethical Leadership Among School Administrators
in the Secondary Educational Service Area Office Suphanburiเอกชัย ลวดคำ¹, วีรภัทร ภัทรกุล²Ekachai Lwodkom¹, Weeraphat Phattharakul²

ARTICLE INFO

Name of Autor:

1. เอกชัย ลวดคำ

บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏ

พระนครศรีอยุธยา

Ekachai Lwodkom

Graduate School, Phra Nakhon Si

Ayutthaya Rajabhat University

Email: ell.ekachai@gmail.com

2. ดร. วีรภัทร ภัทรกุล

บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏ

พระนครศรีอยุธยา

Dr. Veerapat Pattarakul

Graduate School, Phra Nakhon Si

Ayutthaya Rajabhat University

Email: p.weeraphat@hotmail.com

คำสำคัญ:

ภาวะผู้นำ; ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม;

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม

Keywords:

Leadership; Ethical leadership;

Guidelines for ethical leadership

Article history:

Received: 13/06/2022

Revised: 08/09/2022

Accepted: 07/03/2023

Available online: 07/04/2023

How to cite:

Lwodkom, E. & Pattarakul, V. (2023). Guidelines for Ethical Leadership Among School Administrators in the Secondary Educational Service Area Office Suphanburi. *Journal of Philosophical Vision* 28 (1), 13-24.

ABSTRACT

This research aims to study ethical leadership and propose guidelines for developing ethical leadership in school administrators. under the jurisdiction of Suphanburi Secondary Educational Service Area Office. The research method was divided into 2 steps: Step 1: Study of ethical leadership. The sample group consisted of 338 teachers under Suphanburi Secondary Educational Service Area Office. The sample size was determined by using Krazy and Morgan's sample table comparison and stratified random sampling. The research tools were questionnaires with a reliability of 0.99. Statistics used for data analysis were mean and standard deviation. The group of informants is academic scholars. Administrators within the educational service area and secondary school administrators, a total of 9 people by purposive sampling. The research tools were interview forms and data analysis by content analysis method.

The results of the first step of the research revealed the ethical leadership roles of school administrators Overall, it was at a high level ($\bar{X}$ = 3.94). When considering each side, it was found that The aspect with the highest level of practice was caring for others ($\bar{X}$ = 4.00), followed by the aspect of justice ($\bar{X}$ = 3.97) and the aspect with the lowest average level of practice was respect for equality ($\bar{X}$ = 3.87) Step 2 found that the leadership development guidelines for school administrators consisted of 5 aspects, each of 2 issues, totaling 10 issues. By looking at the achievements of the work and taking into account the main goals of the school. And should order the administrators of educational institutions to create a channel to contact the administrators directly, etc.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสภาพภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมและเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี วิธื่อดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม กลุ่มตัวอย่าง คือ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี จำนวน 338 คน ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้การเทียบตารางกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกนและสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.99 สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ขั้นตอนที่ 2 การเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ นักวิชาการด้านการศึกษา ผู้บริหารภายในเขตพื้นที่การศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา รวม 9 คน โดยเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์และวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย ขั้นตอนที่ 1 พบว่า บทบาทภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก $\bar{X} = 3.94$ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีระดับการปฏิบัติสูงสุด คือ ด้านการใส่ใจผู้อื่น $\bar{X} = 4.00$ รองลงมา คือ ด้านความยุติธรรม $\bar{X} = 3.97$ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยระดับการปฏิบัติต่ำสุด คือ ด้านการเคารพความเสมอภาค $\bar{X} = 3.87$ ขั้นตอนที่ 2 พบว่า แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 5 ด้าน ด้านละ 2 ประเด็น รวมทั้งสิ้น 10 ประเด็น เช่น ผู้บริหารสถานศึกษาควรควรประกาศนโยบายให้ผู้บริหารสถานศึกษาเน้นการบริหารบุคคลโดยมองที่ผลสัมฤทธิ์ของงานและคำนึงถึงเป้าหมายหลักของสถานศึกษาเป็นหลัก และควรออกคำสั่งให้ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างช่องทางติดต่อผู้บริหารโดยตรง เป็นต้น

1. บทนำ

การศึกษาเปรียบเสมือนกระบวนการที่ช่วยให้คนได้พัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ เพื่อให้มีศักยภาพและความสามารถเพียงพอที่จะดำรงชีวิต ประกอบอาชีพและรับรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง นับได้ว่าเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งในการสร้างความเจริญก้าวหน้า ปัจจุบันทุกประเทศหันมาให้ความสำคัญกับการศึกษาอย่างมาก สิทธิทางการศึกษาจึงเป็นสิ่งพื้นฐานที่พลเมืองของประเทศนั้น ๆ ต้องได้รับ ในประเทศไทยรัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลา 12 ปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2560: 4) ส่งผลให้ความจำเป็นต้องจัดตั้งสถานศึกษาและแต่งตั้งผู้บริหารสถานศึกษาให้เพียงพอ โดยกระจายอยู่ตามทุกพื้นที่ในประเทศ

ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษานับเป็นคุณสมบัติส่วนบุคคลขั้นพื้นฐานที่พึงมี ทั้งนี้การทำงานภายในสถานศึกษาจะประสบความสำเร็จได้มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับทักษะการสื่อสาร การกระตุ้นชี้นำและจงใจให้ผู้อื่นปฏิบัติตามของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้งานสัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้จากกล่าวได้ว่า ประสิทธิภาพขององค์กรขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำของผู้บริหารสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ที่กล่าวว่า ภาวะผู้นำ เป็นปัจจัยสำคัญต่อการบริหารหรือต่อตัวผู้บริหาร เพราะภาวะผู้นำจะเป็น

เครื่องชี้วัดให้เห็นความสำเร็จของหน่วยงาน การดำเนินงานอย่างราบรื่นและบรรลุวัตถุประสงค์ ย่อมขึ้นอยู่กับทักษะและศิลปะในการบริหารของผู้บริหาร (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543: 61) อีกทั้งยังมีปัจจัยเรื่องจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ยังส่งผลต่อประสิทธิภาพของงานและบรรยากาศในสถานศึกษา เช่นกัน ดังการวิจัยของ สุรเชษฐ์ โชวเกียรติ ที่กล่าวว่า คุณธรรมจริยธรรมเป็นเรื่องสำคัญต่อการเป็นผู้นำที่จะใช้ในการตัดสินใจ เพื่อการกำกับดูแลบุคลากรในองค์กรได้อย่างมีคุณภาพ (สุรเชษฐ์ โชวเกียรติ, 2553: 166-175)

เมื่อพิจารณาคุณสมบัติของผู้บริหารสถานศึกษาทั้งเรื่องภาวะผู้นำและการมีจริยธรรมในการปฏิบัติงานควบคู่กันแล้วนั้น ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมจึงเป็นเรื่องที่มีค่านิยมครอบคลุมที่สุด ทั้งนี้ บราวน์และคณะได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมไว้ว่า ผู้นำเชิงจริยธรรมเป็นผู้ที่พยายามชักจูงให้ผู้อื่นปฏิบัติตามให้เหมาะสม โดยผ่านการกระทำส่วนบุคคลรวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอื่นและส่งเสริมความประพฤติของผู้ตามผ่านการสื่อสารแลกเปลี่ยนการเสริมแรงและการตัดสินใจ (Brown, Trevino & Harrison, 2005: 117-134) อีกทั้ง

จากรายงานผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ 2563 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 9 ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ดูแลสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดนครปฐม ในนโยบายที่ 6 ด้านการพัฒนาระบบบริหารจัดการศึกษานั้นการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน ยังคงมีการดำเนินโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารภายในสังกัดอย่างต่อเนื่อง อาทิ โครงการส่งเสริมความรู้เรื่อง กฎ ระเบียบ วินัย จริยธรรม ภาวะผู้นำและการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติของผู้บริหารโรงเรียน โดยโครงการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ที่จะพัฒนาความรู้และนำไปสู่การปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษา ในด้านภาวะผู้นำควบคู่กับจริยธรรมในการบริหารโรงเรียน เมื่อพิจารณาผลการดำเนินโครงการดังกล่าว พบว่า ด้านการส่งเสริมภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาและด้านการส่งเสริมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา มีผลการประเมินการดำเนินการอยู่ในระดับต่ำกว่าด้านอื่น ๆ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 9, 2563: 138-139) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดยังจำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมและพัฒนา ปัจจุบันสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 ได้ถูกแยกส่วนการบริหารออกเป็น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรีและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม เพื่อตอบสนองนโยบายการปรับโครงสร้างการบริหารของกระทรวงศึกษาธิการ จากเหตุผลและความสำคัญของบทบาทภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมดังที่กล่าวมา ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับสภาพภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี และเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี ในประเด็นที่ควรปรับปรุง เพื่อการพัฒนาศักยภาพของผู้บริหารในสังกัดให้ดียิ่งขึ้นไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาสภาพภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี
- 2) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี

3. ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี เป็นการวิจัยรูปแบบผสมผสาน แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน โดยขั้นตอนที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและขั้นตอนที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีการกำหนดวิธีการศึกษารวมถึงขั้นตอนในการศึกษา ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี มีการดำเนินการ ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี ปีการศึกษา 2564 จำนวน 1,722 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี ปีการศึกษา 2564 จำนวน 338 คน ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การเทียบตารางกลุ่มตัวอย่างของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970: 607-610) และสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ เพื่อกำหนดสัดส่วนตามขนาดสถานศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สอบถามสภาพภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี โดยเกณฑ์การให้คะแนน ใช้มาตรวัดแบบ Likert Scale จำนวน 5 ระดับและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่านในการตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา จากนั้นพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างคำถามกับจุดมุ่งหมายของการวิจัย (Index of Item Objective Congruence : IOC) และเลือกเฉพาะคำถามที่มีค่า IOC เท่ากับหรือมากกว่า 0.6 ขึ้นไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้สถิติค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ในการวิเคราะห์ข้อมูล จากนั้นเลือกประเด็นภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด 2 ลำดับ ในแต่ละด้านมาสร้างเป็นข้อคำถาม เพื่อดำเนินการในขั้นตอนที่ 2

ขั้นตอนที่ 2 การนำเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี มีการดำเนินการดังนี้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ นักวิชาการด้านการศึกษา ผู้บริหารการศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนมัธยมที่มีผลงานดีเด่น ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรีอย่างละจำนวน 3 คน รวม 9 คน โดยเลือกแบบเจาะจง ซึ่งผู้ให้ข้อมูลทุกคนจะต้องมีประสบการณ์ทำงานในตำแหน่ง ไม่น้อยกว่า 5 ปีและมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงเนื้อหา(Content Analysis)และสรุปผล จากนั้นนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนาเพื่อรวบรวมเป็นแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี

4. ผลการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 สภาพภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการใส่ใจผู้อื่น และการเคารพความเสมอภาคมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด แสดงดังตารางที่ 1 รวมถึงประเด็นภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในแต่ละด้านที่ผู้วิจัยเลือกนำไปสร้างแนวทางการพัฒนา ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี

ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม ของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ภาวะผู้นำ
1. ด้านความซื่อสัตย์สุจริต	3.96	0.78	มาก
2. ด้านความยุติธรรม	3.97	0.82	มาก
3. ด้านการเคารพความเสมอภาค	3.87	0.77	มาก
4. ด้านการใส่ใจผู้อื่น	4.00	0.76	มาก
5. ด้านการมีความสัมพันธ์ที่ดี	3.92	0.76	มาก
โดยรวม	3.94	0.74	มาก

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)และประเด็นภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในแต่ละด้าน

ลำดับประเด็นภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่มี ค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ภาวะผู้นำ
1. ด้านความซื่อสัตย์สุจริต			
1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียตรวจสอบ การใช้จ่ายงบประมาณ	3.75	1.02	มาก

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาประเมินผลการปฏิบัติงานผู้ใต้บังคับบัญชา อย่างไร้ประสี ไม่เอนเอียงและอคติ	3.85	0.94	มาก
2. ด้านความยุติธรรม			
2.1 ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสรับฟังข้อคิดเห็นของ ผู้ใต้บังคับบัญชา	3.71	1.02	ปานกลาง
2.2 ผู้บริหารสถานศึกษาไม่เอนเอียงในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง	3.78	0.99	มาก
3. ด้านการเคารพความเสมอภาค			
3.1 ผู้บริหารสถานศึกษาไม่ปฏิบัติตนให้อยู่เหนือผู้อื่น	3.32	1.14	ปานกลาง
3.2 ผู้บริหารสถานศึกษาให้เกียรติผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีวิทยุคินน้อยกว่า	3.47	0.99	ปานกลาง
4. ด้านการใส่ใจผู้อื่น			
4.1 ผู้บริหารสถานศึกษาประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี	3.72	0.97	มาก
4.2 ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสและรับฟังความคิดเห็นจาก ผู้ใต้บังคับบัญชาในทุกด้าน	3.85	1.04	มาก
5. ด้านการมีความสัมพันธ์ที่ดี			
5.1 ผู้บริหารสถานศึกษายอมรับความหลากหลายทางเพศส่วนบุคคล	3.44	1.15	ปานกลาง
5.2. ผู้บริหารสถานศึกษามีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้ใต้บังคับบัญชา	3.55	0.93	มาก

ขั้นตอนที่ 2 การนำเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 9 คน พบว่ามีแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาแยกเป็นรายด้าน ตัวอย่างแสดงดังตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 ตัวอย่างแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี

ประเด็นในการพัฒนา	แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา
1. ด้านความเสมอภาค	
1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาไม่ปฏิบัติตนให้อยู่เหนือผู้อื่น	<u>ผู้บริหารสถานศึกษาพัฒนาด้วยตนเอง</u> ไม่ควรยึดถือในตำแหน่งของตน ไม่ยโส ยึดมั่นในหลักของการบริหารอย่างเท่าเทียมใช้หลักพรหมวิหาร 4 หลักกัลยาณมิตร 7 เข้ามาร่วมในการบริหารบุคคลที่มีความแตกต่างของช่วงวัยวุฒิ ไม่ใช่ใช้อารมณ์กับผู้มีวัยวุฒิน้อยกว่าประพฤติตนตามมาตรฐานวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา <u>การพัฒนาจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี</u>
1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาให้เกียรติผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีวัยวุฒิน้อยกว่า	

	ควรจัดอบรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมจรรยาบรรณวิชาชีพให้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องทุกปี เพื่อสร้างความเข้าใจและความตระหนักถึงคุณค่าความเป็นครู พื้นฐานการทำงาน ภารกิจ บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน
2. ด้านการมีความสัมพันธ์ที่ดี	
2.1 ผู้บริหารสถานศึกษายอมรับความหลากหลายทางเพศส่วนบุคคล	<u>ผู้บริหารสถานศึกษาพัฒนาด้วยตนเอง</u> ควรสนับสนุนความจำเป็นหรือพื้นฐาน ดูแลเอาใจใส่ผู้ใต้บังคับบัญชา ด้วยคำพูด สิ่งของ งบประมาณ เปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเข้าถึงสิทธิต่าง ๆ ที่พึงได้
2.2 ผู้บริหารสถานศึกษามีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้ใต้บังคับบัญชา	<u>การพัฒนาจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี</u> ควรแต่งตั้งให้ผู้อำนวยการสถานศึกษาดำรงตำแหน่งประธานผู้ประสานงานและข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิ ผลประโยชน์ของบุคลากรในสถานศึกษา ที่พึงได้จากหน่วยงานต้นสังกัด

ตารางที่ 4 ตัวอย่างแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี (ต่อ)

ประเด็นในการพัฒนา	แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา
3. ความซื่อสัตย์สุจริต	
3.1 ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณ	<u>ผู้บริหารสถานศึกษาพัฒนาด้วยตนเอง</u> ควรแจ้งหลักเกณฑ์การประเมินผลการปฏิบัติงานและประเมินให้ตรงตามหลักเกณฑ์ โดยประเมินจากผลสัมฤทธิ์ของงานตามสภาพจริง ตั้งอยู่บนหลักคุณธรรมและหลักความยุติธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาหลัก บริสุทธิ์ ยุติธรรม โปร่งใส ตรวจสอบได้และเป็นไปตามระเบียบของทางราชการ <u>การพัฒนาจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี</u> ควรสร้างข้อตกลงร่วมกันกับผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดให้ดำเนินการประเมินผลการปฏิบัติงานผู้ใต้บังคับบัญชาโดยกำหนดให้ใช้หลักการมีส่วนร่วมโดยต้องมีตัวแทนครูเข้าร่วมประเมินผลงานในรูปแบบคณะกรรมการและยึดถือผลการประเมินถือเป็นอันสิ้นสุด
3.2 ผู้บริหารสถานศึกษาประเมินผลการปฏิบัติงานผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างโปร่งใส ไม่เอนเอียงและอคติ	

4. ด้านความยุติธรรม	
4.1 ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสรับฟังข้อคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชา	<u>ผู้บริหารสถานศึกษาพัฒนาด้วยตนเอง</u> ควรวางตัวเป็นกลางและตั้งมั่นอยู่ในหลักของการมองรอบด้านใส่ใจบุคลากรอย่างเท่าเทียม ไม่เอนเอียงหรือให้ความสนิทสนมกับใครคนใดคนหนึ่งรวมถึงแสดงออกถึงการเลือกฝ่ายอย่างโจ่งแจ้งไปในการพัฒนาจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี ควรประกาศนโยบายให้ผู้บริหารสถานศึกษานำการบริหารบุคคลโดยมองที่ผลสัมฤทธิ์ของงานและคำนึงถึงเป้าหมายหลักของสถานศึกษาเป็นหลัก
4.2 ผู้บริหารสถานศึกษาไม่เอนเอียงในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง	
5. ด้านการใส่ใจผู้อื่น	
5.1 ผู้บริหารสถานศึกษาประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี	<u>ผู้บริหารสถานศึกษาพัฒนาด้วยตนเอง</u> ควรเป็นผู้ฟังที่ดี เปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นได้ใส่ใจความคิดเห็นของบุคลากรในสถานศึกษา และนำไปใช้ในการตัดสินใจการพัฒนาจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี ควรออกคำสั่งให้ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างช่องทางติดต่อผู้บริหารโดยตรง
5.2 ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสและรับฟังความคิดเห็นจากผู้ใต้บังคับบัญชาในทุกด้าน	

5. อภิปรายผล

จากการวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี มีตัวอย่างประเด็นสำคัญในการอภิปราย ดังนี้

5.1 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการเคารพความเสมอภาค อาทิ ไม่ควรยึดถือในตำแหน่งของตน ไม่เอนเอียง ยึดมั่นในหลักของการบริหารอย่างเท่าเทียมใช้หลักพรหมวิหาร 4 หลักกัลยาณมิตร 7 เข้ามาร่วมในการบริหารบุคคลที่มีความแตกต่างของช่วงวัยวุฒิ ไม่ใช่อารมณ์กับผู้มีวัยวุฒิ น้อยกว่าประพฤติตนตามมาตรฐานวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ วาริชา ประเสริฐทรง (2558: 88-95) ที่ศึกษาเรื่อง ทักษะภาวะผู้นำด้าน SOFT SKILLS ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 ที่กล่าวว่า แนวทางการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำ ด้าน Soft Skills รายการการสร้างขวัญกำลังใจ ได้แก่ การสร้างบรรยากาศแห่งความเป็นมิตรและการเคารพซึ่งกันและกัน การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคลากรในสถานศึกษา การยกย่องและให้เกียรติผู้ร่วมงาน การไม่ยึดถือในตำแหน่งของผู้บริหารสร้างค่านิยมร่วมในองค์กร ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การไม่ยึดถือในตำแหน่งของตน การให้เกียรติบุคคลที่มีวัยวุฒิ น้อยกว่าเป็นการปฏิบัติตามหลัก พรหมวิหาร 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมในการบริหารบุคคล และหลักกัลยาณมิตร 7 ซึ่งเป็นหลักธรรมในการปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษาเอง

5.2 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการมีความสัมพันธ์ที่ดี อาทิ ควรสนับสนุนความจำเป็นหรือพื้นฐาน ดูแลเอาใจใส่ผู้ได้บังคับบัญชา ด้วยคำพูด สิ่งของ งบประมาณ เปิดโอกาสให้ผู้ได้บังคับบัญชาเข้าถึงสิทธิต่าง ๆ ที่พึงได้ สอดคล้องกับ ลัดดา จุลวงศ์ (2563: 17-30) ที่ศึกษาเรื่อง การบริหารสถานศึกษาด้วยภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ ที่กล่าวว่าบุคลากรในสถานศึกษาผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะเกิดความรักและความไว้วางใจกันในการทำงานและจะนำมาสู่ความร่วมมือในการส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันเกิดการทุ่มเททั้งแรงกายแรงใจให้การดำเนินการต่างๆ เพื่อบรรลุผลตามเป้าหมายอันเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณจะยึดมั่นในการสนับสนุนทุกด้าน สร้างเสริมกำลังใจ ดูแลเอาใจใส่แก่ผู้ครูผู้สอน ตลอดจนมีความเมตตาและกระทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีกระทำสิ่งที่ถูกต้องและเป็นคุณประโยชน์อย่างแท้จริง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การสนับสนุนความจำเป็นหรือพื้นฐานของบุคคลเปรียบเสมือนการที่ผู้บริหารสถานศึกษาได้ทำความรู้จักบุคลากรนั้น ๆ ไปด้วย นอกจากนี้การที่ผู้บริหารสถานศึกษาแสดงออกถึงความกระตือรือร้น ความต้องการที่จะดูแลเอาใจใส่ สนับสนุนการทำงานของผู้ได้บังคับบัญชา และการแสดงพฤติกรรม การให้ การเสียสละผลประโยชน์ส่วนตนมากกว่าการรับ เป็นการแสดงออกถึงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่อย่างแท้จริง

5.3 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านความซื่อสัตย์สุจริต อาทิ ควร แฉ่งหลักเกณฑ์การประเมินผลการปฏิบัติงานและประเมินให้ตรงตามหลักเกณฑ์ โดยประเมินจากผลสัมฤทธิ์ของงานตามสภาพจริงตั้งอยู่บนหลักคุณธรรมและหลักความยุติธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาหลัก บริสุทธิ ยุติธรรม โปร่งใส ตรวจสอบได้และเป็นไปตามระเบียบของทางราชการสอดคล้องกับ วินัย ทองมัน (2563: 367-375) ที่ศึกษาเรื่อง คุณธรรมและจริยธรรม แนวทางป้องกันความไม่โปร่งใสในการบริหารสถานศึกษา ที่กล่าวว่าการบริหารสถานศึกษาในปัจจุบันต้องใช้การมีส่วนร่วมในการบริหารจากคนอื่น ๆ มากขึ้น ทั้งร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมผลประโยชน์และร่วมประเมินผล ของบุคลากรภายในและภายนอกสถานศึกษา จึงจะป้องกันข้อครหาความไม่โปร่งใสในการบริหารสถานศึกษาได้ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การประเมินผลปฏิบัติงานเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของการตอบแทนซึ่งเป็นผลประโยชน์ส่วนบุคคลการดำเนินการโดยใช้หลักการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้บุคคลที่มีส่วนได้มีส่วนเสีย หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องในการประเมินผลการปฏิบัติงานสามารถแสดงความคิดเห็นความคิด ตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ของงานตามสภาพจริง ตัดสินใจ เปรียบเสมือนการถ่วงดุลอำนาจการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษา มิให้เอนเอียงหรือใช้อคติส่วนตนตัดสิน

5.4 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านความยุติธรรม อาทิ ควร วางตัวเป็นกลางและตั้งมั่นอยู่ในหลักของการมองรอบด้านใส่ใจบุคลากรอย่างเท่าเทียม ไม่เอนเอียงหรือให้ความสนิทสนมกับใครคนใดคนหนึ่งรวมถึงแสดงออกถึงการเลือกฝ่ายอย่างโจ่งแจ้งไป สอดคล้องกับ พิมพิไล โนนิง (2558: 135-142) ที่ศึกษาเรื่อง การบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ที่กล่าวว่าผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความยุติธรรมในการบริหารงานทุกด้าน เน้นย้ำความซื่อสัตย์สุจริต ตรวจสอบได้รวมถึงการปฏิบัติหน้าที่ให้ยึดระเบียบของราชการและผู้บริหารสถานศึกษาต้องไม่แสดงตนหรือทำตนเข้าข้างคนใกล้ชิดหรือคนรอบข้างเฉพาะกลุ่มต้องทำตนเป็นกลางโดยถือว่าทุกคนเท่ากันทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การวางตัวเป็นกลางการใช้หลักธรรมาภิบาล และหลักกัลยาณมิตร 7 ในการบริหารบุคลากร ของผู้บริหารสถานศึกษานั้นเป็นเครื่องกำนัลทางความรู้สึกของ

บุคลากรในการไม่เลือกปฏิบัติ โดยการวางตัวเป็นกลางนั้นมีรากฐานมาจากหลักความเสมอภาค ความเท่าเทียมระหว่างบุคคล

5.5 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการใส่ใจผู้อื่น อาทิ เป็นผู้ฟังที่ดี เปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นได้ ใส่ใจความคิดเห็นของบุคลากรในสถานศึกษา และนำไปใช้ในการตัดสินใจ สอดคล้องกับ ชาญสิทธิ์ คำเทศ (2560: 132-137) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารผลการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภูที่กล่าวว่า การพัฒนารูปแบบการบริหารผลการปฏิบัติงานของครูทำได้โดยการบริหารบุคคลบนพื้นฐานความเข้าใจหลักความเสมอภาค มีการรับฟังความคิดเห็น เพื่อนำไปกำหนดขอบข่ายภาระงานหลักและหน้าที่เสริมในการพัฒนาสถานศึกษา ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การที่ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่บุคลากรทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสมอภาคและผู้บริหารสถานศึกษารับฟังความคิดเห็นของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา เป็นการกระทำที่เป็นไปตามหลักการบริหารตามหลักการประชาธิปไตยซึ่งเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปในทุกสถานศึกษา เป็นการแสดงออกถึงการให้ความสำคัญ ใส่ใจในความคิด และการมีตัวตนในสังคมของบุคคลนั้น ๆ

6. สรุป

จากการวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี สามารถสรุปได้ดังนี้

6.1 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมด้านการเคารพความเสมอภาค ประกอบไปด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาพัฒนาด้วยตนเอง จำนวน 3 ข้อ และการพัฒนาจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรีจำนวน 2 ข้อ รวม 5 ข้อ เช่น ไม่ยึดถือในตำแหน่งของตน ไม่ยโส ยึดมั่นในหลักของการบริหารอย่างเท่าเทียมใช้หลักพรหมวิหาร 4 หลักกัลยาณมิตร 7 เข้าร่วมในการบริหารบุคคลที่มีความแตกต่างของช่วงวัยวุฒิ ไม่ใช้อารมณ์กับผู้ที่มิมีวุฒิน้อยกว่าประพฤติตนตามมาตรฐานวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาและ จัดอบรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมจรรยาบรรณวิชาชีพให้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องทุกปี เพื่อสร้างความเข้าใจและความตระหนักถึงคุณค่าความเป็นครู พื้นฐานการทำงาน ภารกิจ บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน เป็นต้น

6.2 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมด้านการมีความสัมพันธ์ที่ดี ประกอบไปด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาพัฒนาด้วยตนเอง จำนวน 4 ข้อ และการพัฒนาจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรีจำนวน 2 ข้อ รวม 6 ข้อ เช่น สนับสนุนความจำเป็นหรือพื้นฐาน ดูแลเอาใจใส่ผู้ใต้บังคับบัญชา ด้วยคำพูด สิ่งของ งบประมาณ เปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเข้าถึงสิทธิต่าง ๆ ที่พึงได้ และ ควรแต่งตั้งให้ผู้อำนวยการสถานศึกษาดำรงตำแหน่งประธานผู้ประสานงานและข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิ ผลประโยชน์ของบุคลากรในสถานศึกษา ที่พึงได้จากหน่วยงานต้นสังกัด เป็นต้น

6.3 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริต

ประกอบไปด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาพัฒนาด้วยตนเอง จำนวน 2 ข้อ และการพัฒนาจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรีจำนวน 3 ข้อ รวม 5 ข้อ เช่น แจ้งหลักเกณฑ์การประเมินผลการปฏิบัติงาน

และประเมินให้ตรงตามหลักเกณฑ์ โดยประเมินจากผลสัมฤทธิ์ของงานตามสภาพจริงตั้งอยู่บนหลักคุณธรรมและหลักความยุติธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาหลัก บริสุทธิ์ ยุติธรรม โปร่งใส ตรวจสอบได้และเป็นไปตามระเบียบของทางราชการ และสร้างข้อตกลงร่วมกันกับผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดให้ดำเนินการประเมินผลการปฏิบัติงานผู้ใต้บังคับบัญชาโดยกำหนดให้ใช้หลักการมีส่วนร่วมโดยต้องมีตัวแทนครูเข้าร่วมประเมินผลงานในรูปแบบคณะกรรมการและยึดถือผลการประเมินถือเป็นอันสิ้นสุด เป็นต้น

6.4 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมด้านความยุติธรรม ประกอบไปด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาพัฒนาด้วยตนเอง จำนวน 3 ข้อ และการพัฒนาจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรีจำนวน 3 ข้อ รวม 6 ข้อ เช่นวางตัวเป็นกลางและตั้งมั่นอยู่ในหลักของการมองรอบด้านใส่ใจบุคลากรอย่างเท่าเทียม ไม่เอนเอียงหรือให้ความสนิทสนมกับใครคนใดคนหนึ่งรวมถึงแสดงออกถึงการเลือกฝ่ายอย่างโจ่งแจ้ง และ ประกาศนโยบายให้ผู้บริหารสถานศึกษานำการบริหารบุคคลโดยมองที่ผลสัมฤทธิ์ของงานและคำนึงถึงเป้าหมายหลักของสถานศึกษาเป็นหลัก เป็นต้น

6.5 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมด้านความยุติธรรม การใส่ใจผู้อื่นประกอบไปด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาพัฒนาด้วยตนเอง จำนวน 5 ข้อ และการพัฒนาจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรีจำนวน 2 ข้อ รวม 7 ข้อ เช่น เป็นผู้ฟังที่ดี เปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นได้ ใส่ใจความคิดเห็นของบุคลากรในสถานศึกษา และนำไปใช้ในการตัดสินใจและออกคำสั่งให้ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างช่องทางติดต่อผู้บริหารโดยตรง เป็นต้น

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

7.1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรีควรบัญญัติภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมเข้าไว้เป็นเนื้อหาหลักสูตรในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาก่อนเข้าสู่ตำแหน่ง

7.1.2 กลุ่มงานนโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรีควรใช้แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมเป็นข้อมูลในการสร้างแผนพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัด

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

7.2.1 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี

7.2.2 ควรมีการศึกษารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี

8. เอกสารอ้างอิง

- ชาญสิทธิ์ คำเทศ. (2560). การพัฒนารูปแบบการบริหารผลการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นบุรี. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 7(1), 132-137.
- พิมพ์ใจ โนนธิง. (2558). การบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4. *ธรรมทรรศน์*, 15(1), 135-142.
- ลัดดา จุลวงศ์. (2563). การบริหารสถานศึกษาด้วยภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์*, 15(1), 17-30.
- วารีชา ประเสริฐทรง. (2558). ทักษะภาวะผู้นำด้าน SOFT SKILLS ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 38(2), 88-95.
- วินัย ทองมัน. (2563). คุณธรรมและจริยธรรม แนวทางป้องกันความไม่โปร่งใสในการบริหารสถานศึกษา. *บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์*. 8(1), 367-375.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9. (2563). *เอกสารหมายเลข 5/2563 แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 พ.ศ.2563-2565*. สุพรรณบุรี.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). *ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด*. กรุงเทพฯ : บริษัทพิมพ์ดี.
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ. (2560). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 4.
- สุรเชษฐ์ โชกเกียรติรุ่ง. (2553). คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับผู้บริหาร. *วารสารการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*, 6, 166-175.
- Brown, M. E., Trevino, L. K., & Harrison, D. (2005). Ethical Leadership: A Social Learning Perspective for Construct Development and Testing. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*. 97, 117-134.
- Krejcie, R.V., & D.W. Morgan. (1970). "Determining Sample Size for Research Activities". *Educational and Psychological Measurement*. 30(3), 607 – 610.

Research Article

DOI: 10.14456/jpv.2023.3

การใช้อำนาจของผู้บริหารกับความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2

**Administrator's Power Exercising and Happiness at Work of
Teacher in School Under Suphan Buri Primary Educational Service
Area Office 2**

ณัฐชนน คงอยู่

Natchanon Kongyu

ARTICLE INFO

Name of Autor:

ณัฐชนน คงอยู่

นักศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยศิลปากร

Natchanon Kongyu

Scholar, Faculty of Education,

Silpakorn University

Email: natchanon00655@gmail.com

คำสำคัญ:

การใช้อำนาจ; ความสุขในการทำงาน;

สถานศึกษา

Keywords:

Power Exercising; Happiness at
Work; School

Article history:

Received: 30/07/2022

Revised: 24/03/2023

Accepted: 28/03/2023

Available online: 08/04/2023

How to cite:

Kongyu, N. (2023). Administrator's Power Exercising and Happiness at Work of Teacher in School Under Suphan Buri Primary Educational Service Area Office 2. *Journal of Philosophical Vision* 28 (1), 25-37.

ABSTRACT

The purposes of this research were to determine 1) the school administrator's power exercise, 2) the happiness at the work of a teacher in school, and 3) the relationship between the administrator's power exercise and the happiness at the work of a teacher in school. The sample of this research consisted of 95 schools in Suphan Buri Primary Educational Service Area Office 2. The research instrument was a questionnaire about the administration's power exercise and the happiness at work of teachers in school. The statistical analysis was frequency, percentage, arithmetic mean, standard deviation, and Pearson's product-moment correlation coefficient.

The results of this research were as follow: 1) The school administrator's power exercising as a whole and each aspect were at a high level; ranking from the highest to the lowest mean: referent power, legitimate power, reward power, expert power, and coercive power. 2) The happiness at work of a teacher in school as a whole was a high level when considering each aspect it was at the highest level of 2 aspects; ranking from the highest to the lowest mean: happy society and happy family, and at the high level of 6 aspects; ranking from the highest to the lowest mean: happy soul, happy heart, happy brain, happy relax, happy body, and happy money. and 3) The relationship between the administrator's power exercise and the happiness at work of teachers in the school was found at a .01 level of statistical significance.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบ 1) การใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา และ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อำนาจของผู้บริหารกับความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างคือ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 จำนวน 95 แห่ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการใช้อำนาจของผู้บริหารและความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สถิติที่ใช้ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิตส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า 1) การใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยสามารถเรียงลำดับค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปน้อยได้ ดังนี้ อำนาจอ้างอิง อำนาจตามกฎหมาย อำนาจการให้รางวัล อำนาจเชี่ยวชาญ และอำนาจบีบบังคับ ตามลำดับ 2) ความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 2 ด้าน โดยสามารถเรียงลำดับค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปน้อยได้ ดังนี้ การเป็นผู้ที่รักและดูแลองค์กร/สังคมของตนเองได้ และการเป็นผู้ที่รักและดูแลครอบครัวตนเองได้ ตามลำดับ และอยู่ในระดับมาก 6 ด้าน โดยสามารถเรียงลำดับค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปน้อยได้ ดังนี้ การเป็นผู้มีคุณธรรมและความกตัญญู การเป็นผู้มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น การเป็นผู้รักการเรียนรู้และมีอาชีพในงานของตนเอง การเป็นผู้ที่สามารถจัดการกับอารมณ์ของตนเอง การเป็นผู้มีความสุขภาคภูมิใจตนเองไม่ให้เป็นภาระของผู้อื่น และการเป็นผู้ใช้เงินเป็น ตามลำดับ และ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อำนาจของผู้บริหารกับความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษาโดยภาพรวมและรายด้านมีความสัมพันธ์กัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

1. บทนำ

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2546 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2562 ได้กำหนดบทบาทและอำนาจหน้าที่ของครูและบุคลากรทางการศึกษาตามสายบังคับบัญชา ส่งผลให้ผู้บริหารมีภารกิจการบริหารที่หลากหลาย ซึ่งการที่จะบริหารให้ประสบความสำเร็จต้องใช้กลยุทธ์การบริหารระดับสูง จึงจะสามารถนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ (ศศิธดา แพงไทย, 2559) ดังนั้น การใช้อำนาจจึงเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งในการบริหาร ซึ่งต้องใช้ให้เป็นไปด้วยความถูกต้องและเหมาะสม เพราะหากมีการใช้อำนาจเกินขอบเขต ก็จะส่งผลให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความคับข้องใจในการทำงาน จนอาจเป็นสาเหตุที่นำไปสู่ความล้มเหลวในการปฏิบัติงานได้ ในทางกลับกันหากมีสังคมการทำงานที่ดีก็จะนำมาซึ่งความสุข อันเป็นเป้าหมายสูงสุดที่มนุษย์ทุกคนพึงปรารถนา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 ได้ให้ความสำคัญกับการใช้อำนาจของผู้บริหารและความสุขในการทำงานของครู เพื่อยกระดับคุณภาพในการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามมาตรฐาน อย่างไรก็ตาม ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินักเรียน (O-NET) ปีการศึกษา 2562 ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า มีคะแนนเฉลี่ยลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับปีการศึกษา 2561 ทั้ง 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้

ได้แก่ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย - 7.98 คะแนน กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ - 5.43 คะแนน กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ - 4.11 คะแนน และกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ (ภาษาอังกฤษ) - 3.87 คะแนน ตามลำดับ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2, 2564) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารบางคนยังไม่สามารถควบคุม กำกับ ติดตาม และดูแลช่วยเหลือครูด้านการจัดการเรียนรู้ได้ดีเท่าที่ควร จนส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา ส่วนด้านความสุขในการทำงานของครู พบว่า ในปีงบประมาณ 2563 ข้าราชการครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 ได้ทำเรื่องขอย้ายสถานศึกษา จำนวน 88 ราย และขอลาออกจากราชการจำนวน 7 ราย (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2, 2563) ส่งผลให้ในปีการศึกษา 2564 สถานศึกษาต้องประสบปัญหาการขาดแคลนครู จำนวน 266 อัตรา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2, 2564) จากกรณีดังกล่าวจึงต้องมีการจัดสอนแทนในรายวิชาที่ขาดแคลนครู ซึ่งไม่ตรงกับสาขาที่ครูผู้สอนแทนจบมา ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิตของครูโดยตรง

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัย เรื่อง การใช้อำนาจของผู้บริหารกับความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 ว่ามีความสัมพันธ์กันหรือไม่ เนื่องจากยังไม่เคยมีการศึกษาวิจัยเรื่องนี้มาก่อน เพื่อนำผลการวิจัยมาเป็นข้อมูลในการพัฒนาการบริหารงานของผู้บริหารให้เกิดประสิทธิผล และเสริมสร้างความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษาต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อทราบการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2
- 2) เพื่อทราบความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2
- 3) เพื่อทราบความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อำนาจของผู้บริหารกับความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2

3. ขอบเขตของการวิจัย

ตัวแปรต้น คือ การใช้อำนาจของผู้บริหาร ตามแนวคิดของเฟรนช์ และราเวน (French and Raven, 1959) ประกอบด้วย 1) อำนาจการให้รางวัล 2) อำนาจบีบบังคับ 3) อำนาจตามกฎหมาย 4) อำนาจอ้างอิง และ 5) อำนาจเชี่ยวชาญ

ตัวแปรตาม คือ ความสุขในการทำงานของครู ตามแนวคิดของชาญวิทย์ วสันต์ธนารัตน์ และธีรธรรม จุฬทวีตรชัยแก้ว (2559) ประกอบด้วย 1) การเป็นผู้ที่มีสุขภาพดี ดูแลตนเองไม่ให้เป็นภาระของผู้อื่น 2) การเป็นผู้ที่มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น 3) การเป็นผู้ที่สามารถจัดการกับอารมณ์ตนเอง 4) การเป็นผู้รักการเรียนรู้และเป็นมือ

อาชีพในงานของตนเอง 5) การเป็นผู้มีคุณธรรมและความกตัญญู 6) การเป็นผู้ใช้เงินเป็น 7) การเป็นผู้ที่รักและดูแลครอบครัวตนเองได้ และ 8) การเป็นผู้ที่รักและดูแลองค์กร/สังคมของตนเองได้

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การจัดเตรียมโครงการวิจัย ผู้วิจัยศึกษาปัญหา สืบค้นวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและรวบรวมข้อมูลเพื่อเสนอขอความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษา แล้วนำข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษามาปรับปรุงแก้ไข

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือโดยมีพื้นฐานมาจากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำเครื่องมือที่สร้างขึ้นไปหาคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ และปรับปรุงแก้ไข จากนั้นนำไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างและรวบรวมข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความถูกต้อง ทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ แปลผลการวิเคราะห์ข้อมูล และจัดทำรายงานผลการวิจัย

ขั้นตอนที่ 3 การรายงานผลการวิจัย ผู้วิจัยจัดทำรายงานผลการวิจัยเพื่อเสนอต่อคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ แล้วนำคำแนะนำของคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์มาปรับปรุงแก้ไข และจัดพิมพ์รายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 จำนวน 133 แห่ง โดยจำแนกเป็นสถานศึกษาในอำเภอดอนเจดีย์ 26 แห่ง อำเภอสองพี่น้อง 54 แห่ง และอำเภออู่ทอง 53 แห่ง

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 จำนวน 103 แห่ง ซึ่งได้มาจากการเปิดตารางประมาณค่าขนาดตัวอย่างของเครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970) โดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งประเภท (stratified random sampling) จำแนกตามอำเภอ ซึ่งผู้วิจัยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสถานศึกษาละ 2 คน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้รักษาราชการแทนจำนวน 1 คน และครูจำนวน 1 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 206 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม จำนวน 1 ฉบับ โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงานในปัจจุบัน และประสบการณ์ในตำแหน่งปัจจุบัน ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการใช้อำนาจของผู้บริหาร ตามแนวคิดของเฟรนช์ และราเวน (French and Raven)

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความสุขในการทำงานตามแนวคิดของชาญวิทย์ วสันต์ธนารัตน์ และธีรธรรม วุฒิวิตรชัยแก้ว

การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและพัฒนาเครื่องมือที่เป็นแบบสอบถามขึ้น โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้
 ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ เพื่อศึกษาขั้นตอนวิธีการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการสอบถาม แล้วนำมาเรียบเรียงให้ตรงกับแนวคิดและวัตถุประสงค์ที่กำหนด

ขั้นตอนที่ 2 สร้างเครื่องมือให้ครอบคลุมเนื้อหา แล้วนำไปให้อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจสอบ หลังจากนั้นนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่านตรวจสอบหาความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยเทคนิค IOC (index of item objective congruence) ซึ่งได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60-1.00 แล้วนำมาปรับปรุงข้อบกพร่องและเรียบเรียงให้สมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 3 นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (try out) กับโรงเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 4 จำนวน 15 โรงเรียน โรงเรียนละ 2 คน รวมผู้ให้ข้อมูล 30 คน

ขั้นตอนที่ 4 นำแบบสอบถามที่ได้มาทำการหาค่าความเชื่อมั่น (reliability) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach, 1974) โดยได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α Coefficient) เท่ากับ 0.98

ขั้นตอนที่ 5 ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือให้สมบูรณ์และนำไปใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1) ผู้วิจัยทำหนังสือถึงคณบดี โดยเสนอผ่านหัวหน้าภาควิชาการบริหารการศึกษา เพื่อออกหนังสือถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 เพื่อขอความอนุเคราะห์จากผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้รักษาราชการแทน และครูในสังกัดตอบแบบสอบถามการวิจัยในครั้งนี้

2) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้รับแบบสอบถามทั้งหมดคืนมาแล้ว ผู้วิจัยได้พิจารณาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามทั้งหมด แล้วนำมาจัดระเบียบข้อมูล หลังจากนั้นนำข้อมูลไปวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป และนำเสนอในรูปของตารางประกอบคำบรรยาย

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

1) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ความถี่ (frequency) และร้อยละ (percentage)

2) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์การใช้อำนาจของผู้บริหาร กับความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา คือ ค่ามัธยฐานเลขคณิต (arithmetic mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) แล้วนำค่าที่ได้ไปเทียบกับเกณฑ์ของเบสท์ (Best, 1997)

3) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อำนาจของผู้บริหารกับความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา ใช้การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's product – moment correlation coefficient: r_{xy}) แล้วนำค่าที่ได้ไปเทียบกับเกณฑ์ของบุญใจ ศรีสถิตนรากร (2553)

5. ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังสถานศึกษาซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 103 แห่ง โดยผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามคืนมา จำนวน 95 แห่ง รวม 190 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 92.23 แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ และนำเสนอผลการวิเคราะห์โดยใช้ตารางประกอบคำบรรยายจำแนกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์การใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อำนาจของผู้บริหารกับความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์สถานภาพส่วนบุคคล พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิง จำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 65.79 ด้านอายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม มีอายุ 31-40 ปี มากที่สุด จำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 38.42 ด้านระดับการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทมากที่สุด จำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 52.63 ด้านตำแหน่งงานในปัจจุบัน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้รักษาราชการแทน จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 ซึ่งมีจำนวนเท่ากับผู้ตอบแบบสอบถามที่ดำรงตำแหน่งครู และด้านประสบการณ์ในตำแหน่งปัจจุบัน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม มีประสบการณ์ในตำแหน่งปัจจุบันน้อยกว่า 10 ปี มากที่สุด จำนวน 105 คน คิดเป็นร้อยละ 55.26

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์การใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2

ตารางที่ 1 ค่ามัธยฐานเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรีเขต 2 โดยภาพรวม ($n = 95$)

ข้อ	การใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1.	อำนาจการให้รางวัล (X_1)	4.32	0.54	มาก	3

ข้อ	การใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
2.	อำนาจบีบบังคับ (X_2)	4.25	0.56	มาก	5
3.	อำนาจตามกฎหมาย (X_3)	4.37	0.51	มาก	2
4.	อำนาจอ้างอิง (X_4)	4.40	0.56	มาก	1
5.	อำนาจเชี่ยวชาญ (X_5)	4.32	0.56	มาก	4
รวม		4.33	0.49	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า การใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.49) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดด้าน โดยเรียงลำดับค่ามัธยเทศจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ อำนาจอ้างอิง ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.56) อำนาจตามกฎหมาย ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.51) อำนาจการให้รางวัล ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.54) อำนาจเชี่ยวชาญ ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.56) และอำนาจบีบบังคับ ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.56) ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2

ตารางที่ 2 ค่ามัธยเทศคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 โดยภาพรวม ($n = 95$)

ข้อ	ความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา	($\bar{X}$)	(S.D.)	ระดับ	ลำดับ
1.	การเป็นผู้ที่มีสุขภาพดี ดูแลตนเองไม่ให้เป็นภาระของผู้อื่น (Y_1)	4.21	0.52	มาก	7
2.	การเป็นผู้มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น (Y_2)	4.37	0.60	มาก	4
3.	การเป็นผู้ที่สามารถจัดการกับอารมณ์ของตนเอง (Y_3)	4.27	0.55	มาก	6
4.	การเป็นผู้รักการเรียนรู้และเป็นมืออาชีพในงานของตนเอง (Y_4)	4.32	0.52	มาก	5
5.	การเป็นผู้มีคุณธรรมและความกตัญญู (Y_5)	4.49	0.53	มาก	3
6.	การเป็นผู้ใช้เงินเป็น (Y_6)	3.93	0.73	มาก	8
7.	การเป็นผู้ที่รักและดูแลครอบครัวตนเองได้ (Y_7)	4.52	0.49	มากที่สุด	2
8.	การเป็นผู้ที่รักและดูแลองค์กร/สังคมของตนเองได้ (Y_8)	4.53	0.49	มากที่สุด	1
รวม		4.33	0.45	มาก	

จากตารางที่ 2 พบว่า ความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.45) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 2 ด้าน โดยเรียงลำดับค่ามัธยเทศจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ การเป็นผู้ที่รักและดูแลองค์กร/สังคมของตนเองได้ ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.49) และการเป็นผู้ที่รักและดูแลครอบครัวตนเองได้

($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.49) ตามลำดับ และอยู่ในระดับมาก 6 ด้าน โดยเรียงลำดับค่ามัธยฐานและเลขคณิตจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ การเป็นผู้มีคุณธรรมและความกตัญญู ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = 0.53) การเป็นผู้มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.60) การเป็นผู้รักการเรียนรู้และเป็นมืออาชีพในงานของตนเอง ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.52) การเป็นผู้ที่สามารถจัดการกับอารมณ์ของตนเอง ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.55) การเป็นผู้ที่มี สุขภาพดี ดูแลตนเองไม่ให้เป็นภาระของผู้อื่น ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.52) และการเป็นผู้ใช้เงินเป็น ($\bar{X} = 3.93$, S.D. = 0.73) ตามลำดับ

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อำนาจของผู้บริหารกับความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการใช้อำนาจของผู้บริหารกับความสุขในการทำงาน ของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 (n = 95)

ตัวแปร	Y ₁	Y ₂	Y ₃	Y ₄	Y ₅	Y ₆	Y ₇	Y ₈	Y _{tot}
X ₁	.628**	.606**	.652**	.652**	.571**	.559**	.456**	.507**	.711**
X ₂	.560**	.524**	.606**	.609**	.547**	.560**	.459**	.490**	.669**
X ₃	.619**	.558**	.641**	.666**	.561**	.621**	.477**	.518**	.717**
X ₄	.608**	.644**	.630**	.682**	.607**	.594**	.504**	.544**	.739**
X ₅	.678**	.626**	.649**	.679**	.584**	.641**	.499**	.520**	.750**
X _{tot}	.689**	.659**	.707**	.732**	.639**	.662**	.533**	.574**	.798**

**มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการใช้อำนาจของผู้บริหารกับความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 พบว่า การใช้อำนาจของผู้บริหารโดยรวม (X_{tot}) กับความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษาโดยรวม (Y_{tot}) มีความสัมพันธ์กันทางบวก โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง ($r_{xy} = .798$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากการสรุปผลการวิจัย สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1) จากผลการวิจัยที่พบว่า การใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ เนื่องจากการที่บุคคลจะเข้ามาดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาได้นั้น จำเป็นต้องผ่านกระบวนการคัดเลือก

เพื่อให้ได้บุคคลที่มีคุณสมบัติอันเหมาะสมมาดำรงตำแหน่ง ให้เป็นไปตามข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ.2548 ซึ่งได้กำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะและคุณภาพที่พึงประสงค์ของบุคคลซึ่งจะมาดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา อันประกอบไปด้วย มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ มาตรฐานการปฏิบัติงาน และมาตรฐานการปฏิบัติตน โดยกระบวนการคัดเลือกนี้จะทำให้ได้มาซึ่งบุคคลที่มีความเพียบพร้อม ส่งผลให้การบริหารจัดการงานภายในสถานศึกษาสามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังสามารถเป็นผู้นำองค์กรในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ โครงสร้างองค์กร ตลอดจนกำหนดภาระหน้าที่ของครูและบุคลากรทางการศึกษา อันนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้ดียิ่งขึ้น จึงทำให้การใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรรถพล พึ่งพานิช (2561) ที่ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อ ความพึงพอใจในงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า การใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมากทั้งภาพรวมและรายด้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของบราลี สุขบำเพ็ญ (2562) ที่ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า การใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริวรรณ จันทะมาตร (2564) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้อำนาจของผู้บริหารโรงเรียน ขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 ผลการวิจัยพบว่า การใช้อำนาจของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 โดยรวมในแต่ละด้านอยู่ในระดับมาก

2) จากผลการวิจัยที่พบว่า ความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากการที่ครูในสถานศึกษามีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน สามารถให้คำปรึกษา ให้คำแนะนำและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ส่งผลให้มีสภาพสังคมในการทำงานที่ดี ก่อให้เกิดความผูกพันต่อองค์กร รักเคารพและให้เกียรติซึ่งกันและกัน จึงเป็นส่วนช่วยขจัดความขัดแย้งระหว่างผู้ร่วมงานในสถานศึกษา นอกจากนี้ การที่ครูในสถานศึกษาได้รับความรักและความอบอุ่นจากครอบครัว ยังเป็นส่วนสำคัญที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานด้วยเหตุผลข้างต้น ส่งผลให้ความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของทัศนีย์ รัตนบุรี (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความสุขในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ความสุขในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐพล หงส์คง (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับความสุขของครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า ระดับความสุขของครูผู้สอนอยู่ในระดับมากและสอดคล้องกับงานวิจัยของสุจิตา เกตุแก้ว (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาที่

ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ผลการวิจัยพบว่า ความสุขในการทำงานของครูในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

3) จากผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง การใช้อำนาจของผู้บริหารกับความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 พบว่า โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ผู้วิจัยตั้งไว้ เนื่องจาก ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำองค์กร และกำหนดแนวทางในการบริหารงานในสถานศึกษา ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีการใช้อำนาจอย่างถูกต้อง เป็นธรรม เหมาะสมต่อบุคคล โอกาส และสถานการณ์ ซึ่งส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา โดยเฉพาะอำนาจเชี่ยวชาญซึ่งมีความสัมพันธ์กับความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษาสูงที่สุด เนื่องจากอำนาจเชี่ยวชาญเป็นอำนาจที่บ่งบอกถึงความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษา ในการที่จะให้คำปรึกษาเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติงานแก่ครูได้อย่างถูกต้อง และวางแผนการปฏิบัติงานได้อย่างเป็นระบบ ส่งผลให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ นอกจากนี้ยังพบว่า การใช้อำนาจของผู้บริหารมีความสัมพันธ์กับความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษาทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอภิรักษ์ ขำขันมะลี (2563) ที่ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ อำนาจของผู้บริหารกับความสุขในการทำงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษากับความสุขในการทำงานของครูในโรงเรียน โดยรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

7. สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1) การใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยสามารถเรียงลำดับค่ามัธยฐานเลขคณิตจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ อำนาจอ้างอิง อำนาจตามกฎหมาย อำนาจการให้รางวัล อำนาจเชี่ยวชาญ และอำนาจบีบบังคับ ตามลำดับ

2) ความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 2 ด้าน โดยสามารถเรียงลำดับค่ามัธยฐานเลขคณิตจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ การเป็นผู้ที่รักและดูแลองค์กร/สังคมของตนเองได้ และการเป็นผู้ที่รักและดูแลครอบครัวตนเองได้ ตามลำดับ และอยู่ในระดับมาก 6 ด้าน โดยสามารถเรียงลำดับค่ามัธยฐานเลขคณิตจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ การเป็นผู้มีคุณธรรมและความกตัญญู การเป็นผู้มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น การเป็นผู้รักการเรียนรู้และเป็นมืออาชีพในงานของตนเอง การเป็นผู้ที่สามารถจัดการกับอารมณ์ของตนเอง การเป็นผู้มีสุขภาพดี ดูแลตนเองไม่ให้เป็นการละเมิดของผู้อื่น และการเป็นผู้ใช้เงินเป็น ตามลำดับ

3) การใช้อำนาจของผู้บริหารกับความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้านมีความสัมพันธ์กัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

8. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า อำนาจบีบบังคับของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก แต่มีค่ามัธยฐานคณิตน้อยที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการกำหนดแนวทางการปฏิบัติตนของครูตามกฎระเบียบ และข้อบังคับของทางราชการให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อให้ครูทุกคนยึดเป็นแนวปฏิบัติร่วมกัน รวมทั้งควรมีการควบคุม กำกับ และติดตาม ผลการปฏิบัติงานของครูอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะทำให้การใช้อำนาจบีบบังคับบังเกิดผลในทางปฏิบัติมากขึ้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา ด้านการเป็นผู้ใช้เงินเป็น อยู่ในระดับมาก แต่มีค่ามัธยฐานคณิตน้อยที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการส่งเสริมให้ครูวางแผนการใช้เงินอย่างเป็นระบบ และมีการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายในแต่ละเดือน เพื่อป้องกันและลดปัญหาเกี่ยวกับการก่อหนี้ของครู ซึ่งเป็นการช่วยยกระดับความสุขในการทำงานของครูให้สูงขึ้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การใช้อำนาจของผู้บริหารกับความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 ในภาพรวมมีความสัมพันธ์กัน อยู่ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังนั้น ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับการใช้อำนาจอย่างเหมาะสมและเป็นธรรม โดยคำนึงถึงความถนัดของแต่ละบุคคล รวมทั้งควรจัดให้มีสวัสดิการพิเศษในโอกาสต่างๆ เพื่อเป็นกำลังใจในการทำงาน ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จของสถานศึกษาและความสุขในการทำงานของครู

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้สนใจจะศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการใช้อำนาจของผู้บริหารกับความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

- 1) ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการใช้อำนาจของผู้บริหารกับความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดอื่นๆ
- 2) ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการใช้อำนาจของผู้บริหารที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2
- 3) ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2

9. เอกสารอ้างอิง

- ชาญวิทย์ วสันต์ธนารัตน์ และธีรธรรม วุฒิวิตรชัยแก้ว. (2559). *องค์กรแห่งความสุข*, กรุงเทพมหานคร: บริษัทแอฟโฟรพรินท์จำกัด.
- ณัฐพล หงส์คง. (2563). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับความสุขของครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี. *วารสารบัณฑิตวิจัย*, 11(1), 135-148.
- ทัศนีย์ รัตนบุรี. (2562). ความสุขในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2. *วารสารบัณฑิตศึกษา*, 16(74), 11-19.
- บราลี สุขบำเพ็ญ. (2562). การใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3. *วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 6(1), 57-75.
- บุญใจ ศรีสถิตนรากร. (2553). *ระเบียบวิธีการวิจัยทางวิทยาศาสตร์*, พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: ยูแอนด์ไอ อินเตอร์ มีเดีย.
- ศศิธรดา แพงไทย. (2559). บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. *วารสารวิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย*, 6(1), 7-11.
- ศิริวรรณ จันทะมาตร. (2564). การใช้อำนาจของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย*, 5(3), 660-672.
- สำนักข่าวอิศรา. (2562). เปิด 6 อุปสรรคการทำงานของครูไทย. เข้าถึงเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2565, เข้าถึงได้จาก <https://www.trankru.com/6-อุปสรรคสำคัญของครูปัจจุบัน/สาระความรู้/>
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2. (2563). *รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี 2563*. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2. (เอกสารอัดสำเนา)
- _____. (2564). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564*. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2. (เอกสารอัดสำเนา)
- _____. (2564). *แผนอัตรากำลังข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2*. (เอกสารอัดสำเนา)
- สุธิดา เกตุแก้ว. (2564). การปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร. *วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา*, 11(3), 546-553.
- อภิรักษ์ ขำขันมะลี. (2563). การใช้อำนาจของผู้บริหารกับความสุขในการทำงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2. *วารสารมหาวิทยาลัยนครราชสีมา*, 7(6), 156-166.

อรรถพล พึ่งพานิช. (2561). การใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2. *วารสารการบริหารการศึกษาและ ภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุพรรณบุรี*, 6(24), 230-237.

Best, John W. (1997). *Research in Education*, 2nd ed. New Jersey: Prentice-Hall, Inc.

Cronbach, Lee J. (1974). *Essentials of Psychological Testing*, 3rd ed. New York: Harper & Row Publisher.

French, John R.P., and Bertram Raven. (1959). *The Bases of Social Power*. Ann Arbor: Institution for the Social Research University of Michigan.

Krejcie, Robert V., and Daryle w. Morgan. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Journal for Educational and Psychological Measurement*. (3), 607-61

Academic Article

DOI: 10.14456/jpv.2023.4

ภาวะผู้นำสตรีต่อการบริหารจัดการทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง
ในยุคนิว نرمัล

Women's Leadership Towards the Managements in Social
Economic and Political in New Normal Era

เสาวนีย์ วียะบุญ¹, ยุภาดี แหยมสุขสวัสดิ์²

Saowanee Wiyaboon¹, Yuphadee Yaemsuksawat²

ARTICLE INFO

Name of Autor:

1. ดร. เสาวนีย์ วียะบุญ

ประธานศูนย์บริการคนพิการราชมัย จังหวัด
ระยอง

Dr. Saowanee Wiyaboon

President of Sirarom Disabled
Person Service Center, Rayong
Province

Email: saowanee.w@hotmail.co.th

2. ดร. ยุภาดี แหยมสุขสวัสดิ์

อาจารย์ประจำ, สาขาการจัดการธุรกิจ
สมัยใหม่, สถาบันเทคโนโลยียานยนต์มหาชัย

Dr. Yuphadee Yaemsuksawat

Lecturer, Modern Business
Management, Mahachai Institute
of Automotive Technology

Email: yuphadee@miat.ac.th

คำสำคัญ:

สตรี; ภาวะผู้นำ; ดิจิทัล

Keywords:

Woman; Leadership; Digital

Article history:

Received: 10/06/2022

Revised: 11/01/2023

Accepted: 06/02/2023

Available online: 08/04/2023

How to cite:

Wiyaboon, S. & Yaemsuksawat, Y.
(2023). Women's Leadership Towards
the Managements in Social Economic
and Political in New Normal Era. *Journal
of Philosophical Vision* 28 (1), 38-50.

ABSTRACT

This article had the objectives 1. Presenting the diverse roles of women in COVID-19, 2. Propose guidelines for developing women's potential and qualifications in the present era and 3. Presenting the qualifications of a role model woman who can solve solutions effectively to COVID-19. The results found that this COVID-19 situation is another test that showed the ability and potential of managing various contexts around them well. Especially, the test of women who had to take on more than one role, including managing matters within the family, at work, and in society. Basic knowledge wasn't enough; women need to develop themselves to have a body of knowledge. Especially, in the matter of digital, which helps to facilitate work and life. Jacinda Ardern, Prime Minister of New Zealand used digital media well in communication via Facebook Live, as well as showing encouragement rather than directing. The impact of the COVID-19 crisis changed the world that the woman must have the courage to change. The self-development all the time made women successful and able to support themselves and family including being able to share good things with others in society as well. In addition, the government should seriously enforce the support policy to increase the knowledge and digital skills of women workers and housewives to be able to take care of themselves and their families as well as be able to adapt promptly.

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) นำเสนอบทบาทของสตรีที่หลากหลายในยุคการแพร่ระบาดของโควิด-19 (2) นำเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพและคุณสมบัติของสตรีในยุคปัจจุบัน และ (3) นำเสนอคุณลักษณะของสตรีต้นแบบที่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพในยุคการแพร่ระบาดของโควิด-19 ผลการศึกษาพบว่า สถานการณ์โควิด-19 ในครั้งนี้ เป็นอีกบททดสอบหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถและศักยภาพของการจัดการบริบทต่าง ๆ รอบตัวให้เรียบร้อยไปด้วยดี โดยเฉพาะบททดสอบของสตรีที่ต้องรับบทบาทมากกว่า 1 บทบาท ทั้งการจัดการเรื่องภายในครอบครัว ที่ทำงาน และสังคม การมีองค์ความรู้พื้นฐานนั้นยังไม่เพียงพอ สตรีจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้มีองค์ความรู้รอบด้าน โดยเฉพาะในเรื่องของดิจิทัลซึ่งเป็นตัวช่วยในการอำนวยความสะดวกในการทำงานและดำเนินชีวิต Jacinda Ardern นายกรัฐมนตรีประเทศนิวซีแลนด์ ได้ใช้สื่อดิจิทัลอย่างเป็นประโยชน์ทางการสื่อสารผ่าน Facebook Live ตลอดจนแสดงความให้กำลังใจมากกว่าการสั่งการ ผลกระทบจากวิกฤติโควิด-19 ทำให้โลกเปลี่ยน สตรีก็ต้องกล้าที่จะเปลี่ยน การพัฒนาตัวเองอยู่ตลอดเวลา ทำให้สตรีประสบความสำเร็จ เลี้ยงดูตัวเองและครอบครัวได้ รวมถึงสามารถแบ่งปันสิ่งดี ๆ ให้กับคนอื่นในสังคมได้อีกด้วย อีกทั้งภาครัฐควรบังคับใช้นโยบายสนับสนุนอย่างจริงจัง พร้อมกับให้ความรู้ เพิ่มทักษะดิจิทัลให้กับกลุ่มแรงงานและแม่บ้านสตรี เพื่อให้สามารถดูแลตัวเองและครอบครัว ตลอดจนสามารถปรับตัวได้อย่างเท่าทัน

1. บทนำ

เมื่อกล่าวถึงสุขภาพสตรีหรือที่รู้จักกันในนามว่าเพศแม่ สิ่งแรกที่มีคนนึกถึงคือ คุณลักษณะของความ เป็นแม่ นั่นคือการเป็นผู้ให้ ความละเอียดอ่อน ช่างสังเกต คอยเอาใจใส่ ตลอดจนการรับมือและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัว และที่สำคัญต้องมีระดับความอดทนที่สูงมาก อีกทั้งคุณสมบัติของสตรีสมัยใหม่ยังต้องทำหน้าที่หลายอย่าง เช่นหน้าที่ของความเป็นแม่ หน้าที่ของความเป็นภรรยา หรืออาจจะต้องทำหน้าที่นอกบ้าน จากงานประจำหรืองานพิเศษต่าง ๆ ซึ่งการทำหน้าที่เหล่านี้จะต้องทำพร้อม ๆ กัน ซึ่งความตระหนักในการรับผิดชอบนั้นก็จะต้องทำให้ดีที่สุด จากการรับบทบาทหน้าที่ที่หลากหลายในเวลาเดียวกัน สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของสตรี ทำให้ในปัจจุบันเราเริ่มเห็นผู้หญิงได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้นในหลายภาคส่วนมากกว่าในอดีต

สังคมมักจะเปรียบสตรีว่าเป็นคนอ่อนนอกแต่แข็งใน ยิ่งไปกว่านั้นมักจะมีคุณสมบัติละเอียดอ่อน เข้าใจ เห็นอกเห็นใจ อีกทั้งลักษณะเด่นโดยปกติของสตรีคือจะมีความอ่อนหวาน เป็นกันเอง แต่เวลาที่ต้องตัดสินใจ ก็จะใช้ทั้งเหตุผลผสมกับอารมณ์ความรู้สึกและตัดสินใจได้อย่างเด็ดขาดในบางเรื่อง ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในภาวะวิกฤต แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสตรี ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2563 - 2565) มาตราที่ 5 กล่าวว่า การสร้างความเข้มแข็งของกลไกและกระบวนการพัฒนาสตรี (Strengthen WID Mechanism and Processes) ให้มีความสำคัญในการพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งของกลไกทุกระดับ และเสริมสร้างกระบวนการพัฒนาสตรีให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผล เพื่อเป็นกลไกและแนวทางหลักในการพัฒนาสตรีในทุกระดับ ซึ่งจะนำไปสู่การบรรลุ

เป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนระดับชาติ รวมทั้งพัฒนาสตรีในฐานะที่เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญของประเทศให้รู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นในอาเซียนและในโลก รวมถึงเตรียมพร้อมเพื่อรองรับ หรือป้องกันผลกระทบที่จะเกิดกับผู้หญิงในมิติต่าง ๆ จากการที่ประเทศได้เข้าสู่ประชาคมอาเซียน

นิตยสาร Forbes (2020) ซึ่งเป็นนิตยสารชั้นนำของโลก ได้เขียนเกี่ยวกับลักษณะของภาวะผู้นำที่สามารถฟันฝ่าอุปสรรคและแก้ไขปัญหาในช่วงภาวะวิกฤตการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ได้เป็นอย่างดีนั้น ต้องเป็นผู้นำที่มีการสื่อสารที่ดี ตรงไปตรงมา และเปิดเผยข้อเท็จจริง เป็นผู้นำที่มีความเด็ดขาดชัดเจนและเชื่อถือได้ในการตัดสินใจ เป็นผู้นำที่เข้าถึงได้ง่าย เป็นกันเอง รู้จักวิธีการประสานงานที่ดีและอยู่เคียงข้างในทุกสถานการณ์ เป็นผู้นำที่แสดงความเห็นอกเห็นใจ แสดงความเข้าใจ รวมไปถึงแสดงความห่วงใยเพื่อได้รับความไว้วางใจจากคนอื่น เป็นผู้นำที่รู้จักใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ มาช่วยในการรับมือกับปัญหา ซึ่งลักษณะเหล่านี้ก็ไปตรงกับจุดเด่นของสตรีที่สามารถช่วยในการแก้ไขปัญหาในภาวะวิกฤตได้

โดยบทความของนิตยสาร Forbes (2020) ได้ยกตัวอย่างผู้นำของประเทศเยอรมนี ได้หวน นิวซีแลนด์ ไอร์แลนด์ ฟินแลนด์ นอร์เวย์ และเดนมาร์ก ว่าเป็นผู้นำหญิงที่มีความสามารถในการบริหารจัดการควบคุมการระบาดของโรคโควิด-19 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้ความสำคัญต่อการสื่อสารกับประชาชนเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ ยังมีความละเอียดอ่อน ความเห็นอกเห็นใจ และความเอาใจใส่ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของผู้นำต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการการระบาดของโรคโควิด-19 (Wittenberg – Cox, A., 2020)

สถานการณ์โควิด-19 ในครั้งนี้ เป็นอีกบททดสอบหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถและศักยภาพของการจัดการบริบทต่าง ๆ รอบตัวให้เรียบง่ายไปด้วยดี โดยเฉพาะบททดสอบของสตรีที่ต้องรับมือกับมากกว่า 1 บทบาท ทั้งการจัดการเรื่องภายในครอบครัว ที่ทำงาน และสังคม

2. ความหมายของภาวะผู้นำ

นักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่า ภาวะผู้นำ ไว้หลากหลาย ดังต่อไปนี้

วิเชียร วิทยอุดม (2548 : 3) ให้ความหมายภาวะผู้นำ หมายถึง ลักษณะส่วนตัวของบุคคลที่จะแสดงพฤติกรรมออกมาเมื่อได้มีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่ม เป็นความสามารถที่เกิดขึ้นระหว่างที่มีการทำงานร่วมกันหรือร่วมอยู่ในเหตุการณ์เดียวกัน ในอันที่จะทำให้กิจกรรมของกลุ่มดำเนินไปสู่เป้าหมายและประสบผลสำเร็จ

มานิตย์ มัลลวงค์ (2550 : 301) สรุปความหมายภาวะผู้นำ ว่าเป็นคุณสมบัติเฉพาะส่วนบุคคลของผู้นำ ที่แสดงออกซึ่งพฤติกรรม ความสามารถในการบริหารจัดการและความมีอิทธิพลในการนำผู้อื่นได้ในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อมุ่งสู่ความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของหน่วยงาน

สาคร สุขศรีวงศ์ (2555 : 156) สรุปความหมายของ ภาวะผู้นำ ว่าหมายถึง การชักจูงให้บุคคลอื่นแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มที่เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การที่กำหนดไว้

ในอดีตความหมายของภาวะผู้นำ จะเกี่ยวข้องกับ Keywords อยู่ 3 คำ ได้แก่

- 1) Interpersonal แปลว่า ระหว่างบุคคล หมายถึง ผู้นำจะต้องมีผู้ตามหรือผู้ใต้บังคับบัญชา
- 2) Influence หมายถึง อำนาจ (Power) ที่ส่งผลกระทบต่อผู้ตามหรือผู้ใต้บังคับบัญชา

3) Goal หมายถึง จุดมุ่งหมายที่ผู้นำต้องการ ซึ่งเป็นสาเหตุที่ผู้นำต้องพยายามทุกวิถีทางเพื่อให้ไปสู่จุดมุ่งหมายแต่ในยุคปัจจุบัน ความหมายของภาวะผู้นำจะเกี่ยวข้องกับ

- (1) Relationship ความเกี่ยวข้องกันระหว่างคนในองค์กรและนอกองค์กร
- (2) Mutual แปลว่า ทั้งสองฝ่าย หมายถึง การมีส่วนแบ่งปันซึ่งกันและกัน
- (3) Collaborators หมายถึง การมีผู้ร่วมงานร่วมมือร่วมใจกันทำงาน

ดังนั้น ความหมายของภาวะผู้นำยุคใหม่ หมายถึง ผู้ที่ได้รับอิทธิพลจากผู้ตาม ซึ่งให้ความร่วมมือในการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

ลักษณะของผู้ที่มีภาวะผู้นำใน 3 ลักษณะ ดังนี้

- 1) ลักษณะความคิด (Cognitive)
 - (1) ฉลาดกว่าบุคคลทั่วไป (above-average Intelligence)
 - (2) สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ได้ถูกต้อง (Analytically)
 - (3) มีความสามารถในการหยั่งรู้ในอนาคต (Intuitively)
- 2) ลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์ (Interpersonal)
 - (1) มีภาพลักษณ์ที่ดีและเป็นที่ดึงดูดใจผู้พบเห็น (Good Image)
 - (2) มองผลประโยชน์ขององค์กร (Public mind)
 - (3) เข้ากับบุคคลได้ทุกระดับ (Human Relation)
- 3) ลักษณะด้านความรู้ (Knowledge)
 - (1) มีความรู้เกี่ยวกับงานที่ตนปฏิบัติ (Business)
 - (2) มีความรู้เกี่ยวกับองค์กรของตน (Organization)
 - (3) มีความรู้ทั่วไป (General Knowledge)
 - (4) ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี (Cooperative)

กล่าวโดยสรุปว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง คุณสมบัติเฉพาะส่วนบุคคลของผู้นำที่แสดงออกมาเมื่อได้มีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่ม เป็นความสามารถในการชักจูงให้บุคคลอื่นแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มที่เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรที่กำหนดไว้

3. บทบาทของผู้นำสตรี

การเป็นผู้นำจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีบทบาทที่ดี เป็นแบบอย่างทั้งในเรื่องของการทำงานและการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว องค์กร และสังคม ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จของเป้าหมายที่วางไว้ บทบาทของผู้นำ (Leadership Role) มีดังนี้

- 1) เป็นทั้งหัวและหน้าขององค์กร
- 2) เป็นผู้วางแผนและนโยบาย
- 3) เป็นผู้ประสานงาน ประสานคน
- 4) เป็นผู้แก้ปัญหา อุปสรรคขององค์กร

5) เป็นตัวอย่าง เป็นแบบอย่างที่ดี

6) เป็นผู้วินิจฉัยตัดสินใจ

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำสตรีด้านธุรกิจเชิงพุทธบูรณาการมีประเด็นที่เกี่ยวข้อง ประกอบไปด้วยการพัฒนาใน 4 มิติ คือ

1) การพัฒนาภาวะผู้นำสตรีนักธุรกิจด้านบุคลิกภาพ ประกอบด้วย

(1) การจัดการบุคลิกภาพ มีความจำเป็นกับการพัฒนาภาวะผู้นำสตรีนักธุรกิจเพื่อเสริมสร้างบุคลิกภาพ ของผู้นำสตรีด้านธุรกิจให้เป็นที่ยอมรับของบุคคลภายนอก

(2) การจัดการสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสม องค์การที่ต้องการเป็นเลิศ ต้องใส่ใจดูแลการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ อย่างคุ้มค่าและช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม

(3) การประกอบอาชีพที่ถูกต้อง ได้แก่ การประกอบอาชีพตามหลักอริสติกสิกขาในสัมมาอาชีวะ ซึ่งเป็นแนวทาง การพัฒนาภาวะผู้นำสตรีด้านธุรกิจทางศีลธรรมของศาสนา

2) การพัฒนาภาวะผู้นำสตรีนักธุรกิจด้านพฤติกรรม ประกอบด้วย

(1) ความซื่อสัตย์ ซึ่งจะทำให้ได้รับความไว้วางใจและความเชื่อถือ

(2) ความโปร่งใส เป็นลักษณะของการแสดงถึงความถูกต้อง ยุติธรรม สามารถตรวจสอบได้

(3) ความยุติธรรม เป็นเรื่องละเอียดอ่อนโดยเฉพาะเมื่อเกี่ยวข้องกับคนหมู่มาก

(4) ทักษะในการสื่อสาร ซึ่งใช้ในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร

(5) การสร้างทีม เพราะการทำงานเพื่อมุ่งไปสู่ความสำเร็จนั้นประกอบด้วยหลายๆ ปัจจัย หนึ่งในนั้น คือ บุคลากร

(6) การจัดการเวลา ต้องมีทักษะในการบริหารเวลาตามที่ได้นัดหมายไว้

3) การพัฒนาภาวะผู้นำสตรีนักธุรกิจด้านจิตใจ ประกอบด้วย

(1) สติ การบริหารอย่างมีสติ จะทำให้เกิดปัญญา พอปัญญาเกิดก็จะสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างชาญฉลาด

(2) ลดตัวตน ผู้นำสตรีต้องพยายามลดอัตตาให้เหลือน้อยที่สุดหรือให้หมดไป ผู้นำสตรีที่มีอัตตานั้นถือว่าเป็นกบฏในการบริหารจัดการขององค์กร

(3) ความคิดเชิงบวก มองว่าทุกสิ่งทุกอย่างล้วนมีสิ่งที่ดีซ่อนอยู่เสมอ และควรจะทำเพื่อทำให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ ยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างของ ผู้ร่วมงานในทุกระดับ พร้อมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นความรู้ซึ่งกันและกัน

(4) สร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้ร่วมงานในการทำงาน สนับสนุนและจัดสภาพแวดล้อมเพื่อให้ผู้ร่วมงานปฏิบัติงานอย่างทุ่มเทและอุทิศตนให้กับงาน โดยการใช้วิธีต่าง ๆ ที่ไม่ใช่วิธีการบังคับ

(5) เสริมคุณค่าผู้อื่น พัฒนาบุคลากรให้มีคุณสมบัติในการเป็นผู้นำ เพิ่มทักษะกล้าคิด กล้าตัดสินใจ และสามารถควบคุมการทำงานได้ด้วยตนเอง

(6) มีจิตสาธารณะ สามารถแยกแยะเรื่องของความเป็นส่วนตัวกับเรื่องของสาธารณะได้

4) การพัฒนาภาวะผู้นำสตรีนักธุรกิจด้านปัญญา ประกอบด้วย

(1) มีวิสัยทัศน์ ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างมาก เพราะวิสัยทัศน์เป็นภาพลักษณ์ทางสมอง เป็นสภาพอนาคตที่ปรารถนา

(2) นำความรู้ไปใช้ได้อย่างถูกต้อง รวมทั้งให้คำปรึกษาแก่ผู้อื่น แสวงหาโอกาสในการเรียนรู้ทั้งทางด้านวิชาการและวิชาชีพของตนเอง รวมถึงการเฝ้าหาความรู้เพิ่มเติมในด้านอื่น ๆ เพื่อให้ทันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโลก

(3) มีปัญหาเชิงนวัตกรรม ต้องมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ พัฒนา ปรับปรุงการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้น รวมถึงการประยุกต์และพัฒนาวิธีการทำงาน เพื่อนำมาใช้ในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

การพัฒนาภาวะผู้นำ (Leader Development) เปรียบเสมือนการปลูกต้นไม้ โดยเริ่มจาก (1) การหาเมล็ดพันธุ์ เปรียบเสมือนการหารูปแบบตัวอย่าง (Model) ผู้นำที่เราชอบและต้องการเป็น (2) การหาดินเพื่อเพาะบ่ม เปรียบเสมือนการเสาะหาเรียนรู้รูปแบบของผู้นำที่เรากำหนดไว้ (3) การรดน้ำพรวนดิน เปรียบเสมือนผู้นำต้องอาศัยเวลาฝึกฝนพัฒนาตนเอง (4) การกำจัดแมลงศัตรูพืช เปรียบเสมือนอุปสรรคที่อยู่ภายในคอยกัดกินความมั่นใจจึงต้องกำจัด และ (5) การพัฒนาสายพันธุ์ใหม่ เปรียบเสมือนผู้นำมิได้เป็นผู้นำเพียงอย่างเดียว แต่จะต้องพัฒนาศักยภาพให้มีความสามารถหลากหลายและสร้างผู้นำใหม่

4. บทบาทของผู้นำสตรีที่หลากหลายในยุคการแพร่ระบาดของโควิด -19

เนื่องจากผลกระทบโควิด-19 เข้ามากระทบกับภาคธุรกิจ งานพาร์ทไทม์ และงานอิสระอย่างที่ไม่เคยประสบมาก่อน ผลกระทบจากวิกฤติโควิด-19 ทำให้สตรีจะต้องเผชิญปัญหาหลักใหญ่ ๆ 3 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นปัญหาด้านสุขภาพ ปัญหาการประกอบอาชีพ และความปลอดภัยของสตรีทั้งในและนอกบ้าน การปรับตัวต่อความผันผวนนี้จึงเป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างยิ่ง

โควิดทำให้โลกเปลี่ยน สตรีจึงต้องกล้าเปลี่ยน กล้าเรียนรู้กล้าทำสิ่งใหม่ ๆ ต้องเพิ่มทักษะ แสวงหาโอกาส ปรับตัว ไม่ยึดติด ชีวิตก็จะไปได้ เมื่อสตรีเก่งก็จะสามารถอยู่รอดได้ด้วยตัวเอง การที่สตรีจะกล้าออกไปเผชิญกับสิ่งต่าง ๆ ได้นั้น ต้องมีองค์ความรู้พื้นฐาน เพื่อเสริมสร้างศักยภาพและความมั่นใจ สตรีจะแกร่งได้ ก็ต้องเผชิญกับปัญหาและใช้ความสามารถในการค้นหาทางออกได้

พลังบวกเป็นพลังจากภายในที่จะส่งผลต่อภายนอกซึ่งถือเป็นเรื่องที่สำคัญ เพราะจะทำให้สตรีลุกขึ้นมาเดินหน้าต่อไปได้ในวิกฤต ในขณะเดียวกันต้องมีความรู้ โดยเฉพาะทักษะใหม่ๆ ที่แตกต่างจากเดิม สตรียุคใหม่จึงต้องมีทักษะที่ดี มีการเรียนรู้เพิ่มเติม พัฒนาตัวเองอยู่ตลอดเวลา ต่อยอดองค์ความรู้เดิม ใช้เทคโนโลยีเป็น มีความคิดสร้างสรรค์ รวมไปถึงการพัฒนาตนเองให้มีบุคลิกภาพที่ดี องค์ประกอบเหล่านี้จะช่วยให้สตรีประสบความสำเร็จ เลี้ยงดูตัวเองและครอบครัวได้ รวมถึงสามารถแบ่งปันสิ่งดี ๆ ให้กับคนอื่นในสังคมได้อีกด้วย

ในประเด็นทางด้านเศรษฐกิจ การส่งเสริมและช่วยเหลือผู้ประกอบการ MSMEs และผู้ประกอบการสตรีเป็นหนึ่งในนโยบายที่ กระทรวงพาณิชย์ให้ความสำคัญ และต้องการให้ประเทศไทยเตรียมความพร้อมในการเป็นเจ้าภาพการประชุมเอเปคในปี 2565 และขับเคลื่อนนโยบาย มาตรการ และแผนงานโครงการต่าง ๆ ที่จะมีส่วนช่วยสนับสนุน MSMEs และผู้ประกอบการสตรี

โดยเฉพาะในกรอบเอเปคได้ให้ความสำคัญกับ MSMEs และสตรีมาโดยตลอด ในการพัฒนาและสร้างขีดความสามารถของ MSMEs ด้านการค้าระหว่างประเทศ สำหรับประเทศไทยควรส่งเสริมศักยภาพของผู้ประกอบการ MSMEs ในด้านการเข้าถึงข้อมูลเพื่อตัดสินใจเชิงธุรกิจ การพัฒนาความสามารถทางดิจิทัล ตลอดจนการพัฒนาทักษะและความรู้ด้านการประกอบธุรกิจ เป็นต้น เพื่อให้กลุ่มผู้ประกอบการ MSMEs ได้เป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจการค้าไทยต่อไป

การบูรณาการแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำสตรีในวิทยาการสมัยใหม่ในสถานะที่หลากหลายของสตรีสามารถจำแนกได้ ดังนี้

1) ภาวะผู้นำสตรีในสถานะของผู้สร้างสรรค์ ประกอบด้วย

- (1) สร้างสรรค์ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทำให้เกิดสิ่งใหม่ที่แตกต่างหรือดีกว่าเดิม
- (2) บริหารการเปลี่ยนแปลง ปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น
- (3) กระตุ้นและสร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในหมู่คณะ

2) ภาวะผู้นำสตรีในสถานะของผู้ผลิต ประกอบด้วย

- (1) ทำงานให้ได้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้
- (2) สร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน เข้าใจวัตถุประสงค์ที่แท้จริง และรับฟังเสียงสะท้อนจากผู้อื่น
- (3) บริหารเวลาได้ดี เรียงลำดับความสำคัญของสิ่งที่จะทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) ภาวะผู้นำสตรีในสถานะของผู้อำนวยความสะดวก ประกอบด้วย

- (1) ออกแบบและวางแผนการทำงานได้อย่างชัดเจน
- (2) สร้างและสื่อสารวิสัยทัศน์ได้อย่างชัดเจนและเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน
- (3) กำหนดวัตถุประสงค์การทำงานได้ชัดเจน ทำหาย และเป็นไปได้

4) ภาวะผู้นำสตรีในสถานะของผู้ประสาน ประกอบด้วย

- (1) บริหารงานที่ประกอบด้วยกลุ่มบุคคลที่เป็นกลุ่มย่อยอันมีบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ กันได้อย่างลงตัว
- (2) กำหนดแผนในการปฏิบัติงานและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ได้อย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด
- (3) จัดกระบวนการทำงานได้ถูกต้อง เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนตัวตามทิศทางและเป้าหมายที่กำหนดไว้

กำหนดไว้

การพัฒนาคุณภาพชีวิตและบทบาทสตรีอย่างเป็นรูปธรรมต้องได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐผ่านการกำหนดนโยบายและกฎหมาย ซึ่งต้องมีการปฏิบัติและบังคับใช้อย่างจริงจัง อีกทั้งควรมีการให้ความรู้ เพิ่มทักษะดิจิทัลให้กับกลุ่มแรงงานและแม่บ้านสตรี เพื่อให้สามารถดูแลตัวเองและครอบครัว เพิ่มรายได้ เพิ่มความปลอดภัย ตลอดจนสามารถปรับตัวได้อย่างเท่าทัน

กล่าวโดยสรุปว่า จากประเด็นปัญหาด้านสุขภาพ ปัญหาการประกอบอาชีพ และความปลอดภัยของสตรีทั้งในและนอกบ้านในยุคโควิด-19 การปรับตัวต่อความผันผวนนี้จึงเป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างยิ่ง การพัฒนาตัวเองอยู่ตลอดเวลา ทำให้สตรีประสบความสำเร็จ เลี้ยงดูตัวเองและครอบครัวได้ รวมถึงสามารถแบ่งปันสิ่งดี ๆ

ให้กับคนอื่นในสังคมได้อีกด้วย อีกทั้งภาครัฐควรบังคับใช้นโยบายสนับสนุนอย่างจริงจัง พร้อมกับให้ความรู้ เพิ่มทักษะดิจิทัล เพื่อให้ให้กับกลุ่มแรงงานและแม่บ้านสตรี สามารถดูแลตัวเองและครอบครัวต่อไปได้

5. แนวทางการพัฒนาศักยภาพและคุณสมบัติของผู้นำสตรีในยุคปัจจุบัน

แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสตรี ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2563 - 2565) มาตราการที่ 2 กล่าวว่า การเสริมพลัง เพิ่มบทบาทการมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิตแก่สตรีทุกกลุ่มและทุกระดับ(Empowerment Measures) ผู้หญิงเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศในทุกมิติ และมีความสำคัญต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในภาวะที่โลกมีการแข่งขันสูง ประเทศไทยจำเป็นต้องพึ่งพิงพลังปัญญา ศักยภาพ ทักษะ และกำลังแรงงานจากผู้หญิง อย่างเต็มศักยภาพ หากประเทศไทยต้องการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและการรักษาระดับการพัฒนาให้ยั่งยืน การที่ประชากรผู้หญิงส่วนหนึ่งยังไม่ได้รับการพัฒนาด้านพลังปัญญา ทักษะ และมีสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์แข็งแรง ก็จะทำให้ประเทศขาดพลังส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

ในช่วงที่เกิดวิกฤตโควิด-19 ขึ้นนี้ เราต่างได้รับรู้ถึงพลังของสตรีในหลากหลายด้าน ทั้งในแง่ของการลุกขึ้นมาเป็นผู้นำ สร้างความเปลี่ยนแปลงในแนวทางที่แต่ละคนถนัด เพื่อต่อสู้กับสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ให้ผ่านพ้นไปได้

ข้อควรปฏิบัติในการสร้างความสำเร็จของการทำงานด้วยตนเองตามบทบาทของสตรี มีดังต่อไปนี้ (จิราพร แพร่น้อย, 2551)

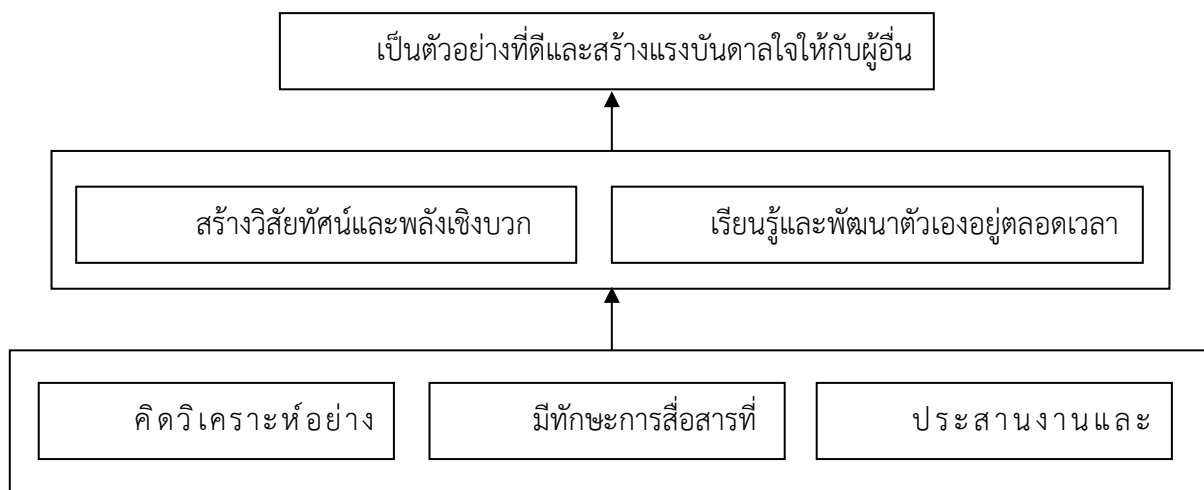
- 1) สร้างความมั่นใจในการรับผิดชอบต่อหน้าที่การงานอย่างจริงจัง
- 2) ต่อสู้และบากบั่นในการทำงานเพื่อให้สำเร็จจุล่งตามเป้าหมาย
- 3) ปรับปรุงตนเองเสมอเพื่อเพิ่มความสามารถในการทำงาน
- 4) ประเมินตนเองถึงระดับการศึกษาและความชำนาญ เพื่อสร้างการทำงานในระดับสูงต่อไป
- 5) หมั่นสำรวจความบกพร่องและพยายามแก้ไขด้วยตนเอง
- 6) เตรียมรับสถานการณ์การทำงาน อันประกอบด้วย กฎเกณฑ์และความยากลำบากนานาประการ
- 7) ต้องสร้างค่านิยมในการทำงาน ให้มีความสำคัญแก่สังคมเศรษฐกิจและมีอิสระในทางสร้างสรรค์
- 8) ไม่ทำงานแบบเอาแต่ใจของตนฝ่ายเดียว
- 9) รู้จักวางแผนในการดำเนินชีวิตและเป็นผู้ที่สามารถปรับตนเองได้ทั้งในหน้าที่การงานและครอบครัว ปฏิรูปแนวความคิดแบบดั้งเดิม เพื่อความก้าวหน้าและเพื่อให้มีความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่
- 10) สร้างความพึงพอใจในการทำงาน ไม่ยึดอารมณ์ตนเป็นสำคัญ

ในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี รวมถึงปัจจัยอื่น ๆ ที่ไม่สามารถควบคุมได้ การปรับตัวจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ จะเห็นได้ว่า ในช่วงยุคโควิด -19 การทำงานขององค์กรได้มีการเปลี่ยนแปลงไป หลายองค์กรใช้นโยบาย Work From Home อีกทั้งบริบทรอบตัวก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงเช่นกัน

ดังเช่น การใช้บริการ food delivery, การลดการใช้เงินสดแล้วจ่ายเงินในรูปแบบของการโอนเงิน ซึ่งเราปฏิเสธไม่ได้เลยว่า ทั้งหมดที่กล่าวมานั้น จะต้องพึ่งดิจิทัลในการอำนวยความสะดวก

- 1) สตอรี่ในยุคดิจิทัลจำเป็นที่จะต้องมียอดความรู้ที่มากกว่าความรู้พื้นฐานทั่วไป อีกทั้งยังต้องพัฒนาตัวเองอยู่เสมอเพื่อต่อยอดองค์ความรู้เดิม ตามความเห็นของผู้เขียน สตอรี่ในศตวรรษ 21 ต้องมีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้
- 2) เป็นนักคิดวิเคราะห์อย่างสร้างสรรค์ จุดเริ่มต้นของการแก้ไขปัญหา หากไม่สามารถวิเคราะห์ได้ ก็ จะไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้
- 3) เป็นนักสื่อสารที่ดี เพราะการแบ่งปันข้อมูลที่ดี ๆ แก่ผู้อื่นเป็นเรื่องที่สร้างสรรค์และทำให้เกิด เครือข่ายของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
- 4) เป็นนักประสานงานและสร้างชุมชน ต้องสร้างโอกาสและเชื่อมโยงคนในชุมชนให้เกิดการเรียนรู้ และพัฒนาร่วมกัน รู้จักเคารพ ยอมรับ และให้เกียรติผู้อื่น
- 5) สร้างวิสัยทัศน์และพลังเชิงบวก เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในสิ่งที่ลงมือทำ กล้าที่จะเผชิญกับ สถานการณ์ที่ยากลำบาก และมุ่งมั่นที่จะบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้
- 6) เรียนรู้และพัฒนาตัวเองอยู่ตลอดเวลาตามปัจจัยรอบตัวที่มีการเปลี่ยนแปลงไป
- 7) เป็นตัวอย่างที่ดีและสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้อื่นให้เกิดความกระตือรือร้นที่จะเปลี่ยนแปลงหรือ พัฒนาดตนเองไปในทางที่ดีขึ้น

จากคุณสมบัติสตอรี่ในยุคดิจิทัลข้างต้น ผู้เขียนสามารถสรุปให้เห็นชัดเจนผ่านแผนภูมิ ดังต่อไปนี้

กล่าวโดยสรุปว่า ในช่วงที่เกิดวิกฤตโควิด-19 การมียอดความรู้พื้นฐานนั้นยังไม่เพียงพอ สตอรี่จำเป็นต้อง พัฒนาดตนเองให้มียอดความรู้รอบด้าน โดยเฉพาะในเรื่องของดิจิทัลซึ่งเป็นตัวช่วยในการอำนวยความสะดวกในการทำงานและดำเนินชีวิตในยุคโควิด-19 ซึ่งสอดคล้องกับ สอาด บรรเจิดฤทธิ์ ได้เขียนเรื่อง ผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ต่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์และองค์กรธุรกิจในประเทศไทย ได้กล่าวไว้ว่า การใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำงาน (Digital driven working place) โดยข้อเท็จจริง ดิจิทัลได้เข้ามามี

บทบาทในการทำงานมาก่อนเกิดโควิด-19 แต่การอุบัติขึ้นของโควิด-19 ทำให้ระบบดิจิทัลเข้ามาเป็นเครื่องมือในวิธีการทำงานอย่างสมบูรณ์เบ็ดเสร็จเร็วขึ้น และภายหลังจากเกิดโควิด-19 องค์การต้องการคนที่มีความรู้ มีความสามารถ มีทักษะทั้ง Hard skills และ Soft skills ที่สอดคล้องกับบริบทใหม่ของโลกคนทำงาน เช่น ความคิดเชิงสังเคราะห์และนวัตกรรม ความสามารถในการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การออกแบบและการใช้เทคโนโลยี และความยืดหยุ่น-ความทนทานต่อความเครียด เป็นต้น

6. คุณลักษณะของผู้นำสตรีต้นแบบที่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพในยุคการแพร่ระบาดของโควิด -19

การสื่อสารจัดเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเป็นปกติวิสัยของคนทุกคน และมีความเกี่ยวข้องไปถึงบุคคลอื่น ไม่ว่าจะเป็นสิ่งใดล้วนต้องอาศัยการสื่อสารเป็นเครื่องมือช่วยให้บรรลุจุดประสงค์ทั้งสิ้น ในสภาพสังคมที่คนจะต้องเกี่ยวข้องกันมากขึ้น การสื่อสารก็ยิ่งมีความสำคัญต่อบุคคลและสังคมมากขึ้น หากคนในสังคมขาดความรู้ความเข้าใจในการสื่อสาร ไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ ความคิด หรือทำให้เกิดความเข้าใจระหว่างกันได้ ย่อมจะทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมาย ปัญหาที่เกิดขึ้นกับบุคคลและสังคมทุกวันนี้ มีอยู่ไม่น้อยที่เป็นสาเหตุมาจากความล้มเหลวของการสื่อสาร ดังนั้นการสื่อสารจึงมีความสำคัญสำหรับบุคคลและสังคมหลายด้าน

โลกยุคใหม่ได้เปิดโอกาสให้ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง มีบทบาทต่อการพัฒนาการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับโลกมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ทั้งตำแหน่งประธานาธิบดี รองประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี และตำแหน่งทางการเมืองอื่น ๆ อีกหลายตำแหน่ง

การสื่อสารด้านการเมืองเป็นสิ่งจำเป็นในยุคประชาธิปไตยเบ่งบานเต็มที่ ซึ่งเห็นได้จากการที่ประเทศต่าง ๆ ในโลก ให้ความสำคัญประเด็นความเท่าเทียมระหว่างชายกับหญิงมากขึ้น มีการเปิดโอกาสให้ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น มีการจัดทำนโยบายต่าง ๆ เพื่อต้องการให้ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองหรือเปิดพื้นที่ทางการเมืองให้กว้างขึ้น และเปลี่ยนมุมมอง ใหม่ว่า “การเมืองเป็นเรื่องของทุกเพศ” ดังนั้นจึงทำให้ผู้นำทางการเมืองหญิงเกิดขึ้นมากมาย

นอกจากนี้ผู้นำทางการเมืองหญิงหลาย ๆ คน ได้สร้างปรากฏการณ์ใหม่ผ่านการสื่อสารในด้านต่าง ๆ ซึ่งสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในสังคมโลกได้จับตามองกันได้ เช่น ชันนา มารีน นายกรัฐมนตรีประเทศฟินแลนด์ เธอเป็นนายกรัฐมนตรีหญิงที่อายุน้อยที่สุดในโลก และเป็นสิ่งที่ประชาชนเฝ้ารอการบริหารประเทศภายใต้ผู้นำหญิง หรือแม้แต่ นางองซาน ซูจี วีรสตรีประชาธิปไตยของประเทศเมียนมา ผู้เรียกร้องประชาธิปไตยจนทำให้ทั้งโลกได้รับรู้ถึงความมุ่งมั่นและแน่วแน่ ในการนำพาประเทศเมียนมาไปสู่การปกครองระบอบ ประชาธิปไตย

ผู้เขียนขอยกตัวอย่างสตรีที่มีคุณสมบัติของภาวะผู้นำที่ดี โดยพิจารณาจากความสามารถในการแก้ไขปัญหาในยุคโควิด -19 ได้เป็นอย่างดีและเป็นที่ยอมรับ จนหลาย ๆ คนและสื่อต่าง ๆ ได้ยกย่องให้เป็นผู้นำสตรีต้นแบบ นั่นคือ Jacinda Ardern นายกรัฐมนตรี ประเทศนิวซีแลนด์

Fortune Magazine’s เลือก Jacinda Ardern นายกรัฐมนตรีประเทศนิวซีแลนด์ ขึ้นเป็นอันดับ 1 เธอได้พิสูจน์ให้เห็นถึงความเป็นผู้นำที่ยิ่งใหญ่ มาตั้งแต่เริ่มแรกที่เข้ามาดำรงตำแหน่งผู้นำของนิวซีแลนด์ โดยนำพา

ประเทศฝ่าวิกฤตการณ์ต่าง ๆ มามากมายและในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด -19 เธอได้ดำเนินการที่จะหาทางกำจัดไวรัสโควิด-19 ให้หมดไป คณะรัฐมนตรีลดเงินเดือนตัวเอง 20% เป็นเวลา 6 เดือน เพื่อแสดงความเป็นหนึ่งเดียวกับคนที่ได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 อีกด้วย (Fortune Magazine's, 2021)

วันอาทิตย์ ที่ 20 กุมภาพันธ์ 2565 ตามเวลาท้องถิ่น กระทรวงสาธารณสุขของนิวซีแลนด์ เปิดเผยว่า มีผู้ติดเชื้อโควิด-19 ใหม่ถึง 2,522 ราย ซึ่งเป็นสถิติสูงที่สุดนับตั้งแต่เกิดการระบาดของโรคโควิด-19 โดยมีผู้ป่วย 100 คนที่เข้ารับการรักษาตัวในโรงพยาบาล แต่ไม่มีใครต้องเข้ารับการรักษาตัวในหอผู้ป่วยฉุกเฉิน รายงานข่าวระบุว่า ประชาชนชาวนิวซีแลนด์สัดส่วน 94% ของประชากรที่มีสิทธิ์เข้ารับวัคซีน ได้รับการฉีดครบ 2 เข็มแล้ว และราว 2 ใน 3 ของประชากรกลุ่มนี้ก็ได้รับวัคซีนเข็มบูสเตอร์แล้วเช่นกัน (กรุงเทพธุรกิจออนไลน์, 2565)

Jacinda Ardern เริ่มดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ประเทศนิวซีแลนด์ตอนอายุ 37 ปี ปัจจุบันอายุ 41 ปี สิ่งที่น่าสนใจในรูปแบบการแสดงออกถึงคุณลักษณะที่โดดเด่นของสตรี นั่นคือ ความอ่อนโยน จริงใจ เข้าใจผู้อื่น แต่ก็สุขุมและรักษาระดับอารมณ์ได้ดี มีการสื่อสารต่อสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพ สิ่งที่ได้แสดงออกไปนั้น สะท้อนให้เห็นถึงการยืนเคียงข้าง ให้กำลังใจ มากกว่าการสั่งการ แม้ว่าเธอจะเป็นผู้นำหรือดำรงตำแหน่งที่สามารถสั่งการได้ก็ตาม

Jacinda Ardern ได้ใช้สื่อดิจิทัลอย่างเป็นประโยชน์ทางการสื่อสาร โดยการใช้ Facebook Live หรือ การไลฟ์สด พูดคุยกับประชาชนอย่างเป็นกันเอง ทั้งนำเสนอเรื่องที่มีสาระเกี่ยวกับสถานการณ์โควิด -19 การเฝ้าถามคุณภาพชีวิต ทำให้เกิดความรู้สึกที่ตึงเครียดน้อยลง เรียกได้ว่า เธอเป็นนักการสื่อสารและนำเสนอข้อมูลได้ดีมาก

สรุปได้ว่า Jacinda Ardern เป็นตัวอย่างความเป็นผู้นำที่น่าโดยการถือแนวคิดความเห็นอกเห็นใจคนที่ประสบปัญหา ผู้นำที่เป็นปากเสียงให้กับประชาชน และเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่าในยามวิกฤติ สังคมต้องการผู้นำแบบไหน ตลอดจนสะท้อนให้เห็นถึงการใช้ทักษะอื่น ๆ รอบตัวเป็นองค์ประกอบในการสื่อสารและสร้างความเข้าใจร่วมกัน

7. สรุป

สถานการณ์โควิด-19 ในครั้งนี้ เป็นอีกบททดสอบหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถและศักยภาพของการจัดการบริบทต่าง ๆ รอบตัวให้เรียบร้อยไปด้วยดี Jacinda Ardern นายกรัฐมนตรีประเทศนิวซีแลนด์ ถือเป็นตัวแบบของสตรีที่มีการเรียนรู้ พัฒนา และแก้ไขปัญหาผ่านคุณสมบัติของสตรียุคใหม่ ซึ่งใช้ทั้งองค์ความรู้พื้นฐานและความรู้ทางด้านดิจิทัลที่ทันสมัย เน้นการให้กำลังใจมากกว่าการสั่งการ เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความกล้าที่จะเปลี่ยนของสตรี การพัฒนาตัวเองอยู่ตลอดเวลา ทำให้สตรีประสบความสำเร็จ เลี้ยงดูตัวเองและครอบครัวได้ รวมถึงสามารถแบ่งปันสิ่งดี ๆ ให้กับคนอื่นในสังคมได้อีกด้วย อีกทั้งภาครัฐควรบังคับใช้นโยบายสนับสนุนอย่างจริงจัง พร้อมกับให้ความรู้ เพิ่มทักษะดิจิทัล เพื่อให้สตรีสามารถปรับตัวได้ตามสถานการณ์ โดยใช้ความรู้ ความสามารถ และเทคโนโลยี ได้อย่างสร้างสรรค์

8. เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2560). แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสตรี ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2563 – 2565). สืบค้น: 11/11/2565. จาก: <https://shorturl.asia/u5RSB>
- กรุงเทพธุรกิจ. (2565). บทเรียนจากผู้นำหญิงนิวซีแลนด์พบผู้ติดเชื้อโควิดสูงสุดเป็นประวัติการณ์. สืบค้น: 28/02/2565, จาก: <https://www.bangkokbiznews.com/world/989362>.
- คณาจารย์สถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจศศินทร์. (2563). บทเรียนจากผู้นำหญิงในภาวะวิกฤต: ผู้นำควรรับมือวิกฤตโควิด-19อย่างไร?. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สืบค้นเมื่อ 23 กุมภาพันธ์ 2564, เข้าถึงได้จาก <https://sasin.edu/content/insights/lessons-from-women-leaders-how-to-deal-with-the-covid-19-crisis>
- จิราพร แพร่น้อย. (2551). ภาวะผู้นำ ผู้บริหารสตรีของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 2. งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ชูศักดิ์ เอกเพชร. (มิถุนายน 2561). แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับผู้นำและภาวะผู้นำ. หลักสูตรปริญญาโทสาขาการบริหารการศึกษา. (อัตสำเนา).
- ปรีดี บุญซื่อ. (2564). Fortune ยกย่อง “จาซินดา อาร์เดิร์น” ผู้นำโลกที่ยิ่งใหญ่อันดับ 1 แบบอย่างผู้นำในยามวิกฤติ. สืบค้น: 28/02/2565. จาก: <https://thaipublica.org/2021/05/pridi247/>.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2563). ธนิกันต์ ชี้ ทางรอด แรงงานหญิงยุคโควิด เน้น เพิ่มทักษะดิจิทัล สร้างรายได้. สืบค้น 28/02/2565. จาก: <https://www.thairath.co.th/news/politic/1888152>
- มานิตย์ มัลลวงค์. (2550). หลักการจัดการ. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตภาคพายัพ.
- มัชฌิมา วงษ์จันทร์เพ็ง. (2563). คุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสตรีในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคดิจิทัล. วารสารบริหารการศึกษาบัวบัณฑิต, 20(1), 83 – 97.
- วิเชียร วิทย์อุดม. (2548). ภาวะผู้นำ Leadership ฉบับก้าวหน้ายุค. กรุงเทพฯ: อีระฟลอม และ ไชเท็กซ์. สอาด บรรเจิดฤทธิ์. (2565). ผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ต่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์และองค์กรธุรกิจในประเทศไทย. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 12(2), 299.
- สาคร สุขศรีวงศ์. (2555). การจัดการ: จากมุมมองนักบริหาร. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: จี.พี.ไซเบอร์พริ้นท์.
- สุพัตรา ชื่นสุวรรณ และ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2561). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำสตรีด้านธุรกิจเชิงพุทธบูรณาการ. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 6, 464-476.
- อู๋วัยดียะ พิศสุวรรณ อุซัง, วิทยาธร ท่อแก้ว และกานต์ บุญศิริ. (2565). การสื่อสารของผู้นำทางการเมืองหญิง. วารสารเทคโนโลยีภาคใต้ 15(2), 112-113.

- Forbes. (2020). *Jacinda Ardern*. Retrieved: 04/11/2020. From : [ps://www.forbes.com/profile/jacinda-ardern/?sh=5ece06db374d](https://www.forbes.com/profile/jacinda-ardern/?sh=5ece06db374d)
- Praornpit Katchwattana. (2021). เมื่อเทรนด์ ‘ผู้หญิงทำธุรกิจ’ มาแรง ได้เวลาอัปเดตทุกเรื่องที่ต้องรู้ เพื่อใช้พลังหญิงฟื้นเศรษฐกิจประเทศ. สืบค้นเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2565, เข้าถึงได้จาก <https://www.salika.co/2021/08/12/women-power-in-business-2021/>
- Wittenberg – Cox, A. (2020). *What Do Countries With The Best Coronavirus Responses Have In Common? Women Leaders*. Retrieved: 04/03/2020. From: <https://www.forbes.com/sites/avivahwittenbergcox/2020/04/13/>

Research Article

DOI: 10.14456/jpv.2023.5

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการสถานบริการผู้สูงอายุ
ในเขตกรุงเทพมหานคร

Factors Influencing Decision Making to Choose Nursing
Home Services in Bangkok

จํารงศักดิ์ ดำรงศิริ

Thumrongsak Damrongsiri

ARTICLE INFO

Name of Autor:

ดร. จํารงศักดิ์ ดำรงศิริ

กองบัญชาการศึกษา

Dr. Thumrongsak Damrongsiri
Police Education Bureau

Email:

damrongsiri.thumrongsak@gmail.com

คำสำคัญ:

ผู้สูงอายุ; สถานบริการ

Keywords:

Aging; Nursing Home

Article history:

Received: 17/05/2022

Revised: 08/09/2022

Accepted: 11/05/2023

Available online: 14/05/2023

How to cite:

Damrongsiri, T. (2023). Factors Influencing Decision Making to Choose Nursing Home Services in Bangkok. *Journal of Philosophical Vision* 28 (1), 51-58.

ABSTRACT

The aims of this research were to study demographic factors and The 7P's marketing mix (7Ps) influence the Aging decision to use the Nursing Home in Bangkok metropolitan. The sample 220 people, the research instruments were a questionnaire. The data were analyzed by frequency, percentage, mean, standard deviation, and hypothesis test with t-test, One-way ANOVA and Multiple regression. The research results were as follows: 1) Demographic characteristics of the elderly in Bangkok that differ in sex, age, education level. and average monthly income which had no difference in decision making for nursing home service selection. In terms of different professions, there were different levels of decision making for nursing home service selection, statistically significant at the 0.05 level. 2) Product factors, prices, distribution channels and marketing promotion had an influence on the decision to choose nursing home services of the elderly in Bangkok. The other 3 factors, namely personal factors, physical characteristics, and process factors, had no influence on the decision to use nursing home services for the elderly in Bangkok.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยทางด้านประชากรศาสตร์ และปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการสถานบริบาลผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้สูงอายุจำนวน 220 คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบสมมติฐาน ด้วยค่า t-test, One-way ANOVA และวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ผลการวิจัย พบว่า 1) ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร ที่แตกต่างกันในด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสถานบริบาล ไม่แตกต่างกัน ส่วนในด้านอาชีพที่แตกต่างกัน มีระดับการตัดสินใจเลือกใช้บริการสถานบริบาล แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 2) ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาด มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสถานบริบาลของผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร ส่วนอีก 3 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านบุคคล ด้านลักษณะทางกายภาพ และด้านกระบวนการ ไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสถานบริบาลของผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร

1. บทนำ

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) ที่เริ่มมีมากขึ้น โดยเพิ่มขึ้นเป็น 60 % ในปี 2578 การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อสังคมในลักษณะของความเป็นสังคมเมือง (Urbanization) ที่เป็นครอบครัวเชิงเดี่ยวมากขึ้น ลูกหลานที่ทำงานในเมืองจะต้องพบกับภาวะการแข่งขันในการทำงาน และความเร่งรีบในการเดินทาง ทำให้ไม่สามารถดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุที่มีปัญหาด้านสุขภาพและต้องการได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิด จึงเป็นโอกาสของผู้ประกอบการที่ดำเนินธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับ aging society ไม่ว่าจะเป็นธุรกิจความงาม ธุรกิจทางการแพทย์ ธุรกิจอาหารเพื่อสุขภาพ ธุรกิจดูแลผู้สูงอายุ รวมถึงสถานบริบาลผู้สูงอายุ มีการช่วงชิงโอกาสการแข่งขันเพื่อตอบสนองลูกค้าเพิ่มมากขึ้น (กรมพัฒนาธุรกิจ, 2561) ในปี 2564 ประเทศไทยจะมีผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ และยังพบว่า ผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร มีความต้องการใช้บริการจากสถานบริบาลมากที่สุด แต่ด้วยข้อจำกัดของชีวิตในชุมชนเมืองที่บุตรหลานต้องออกไปทำงานนอกบ้านและมีเวลาอยู่บ้านน้อยลง ทำให้มีแนวโน้มในการใช้บริการสถานดูแลผู้สูงอายุมากขึ้น (กระทรวงสาธารณสุข, 2563) โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุที่มีสภาพเจ็บป่วยแต่ไม่มาก จำเป็นต้องได้รับการดูแลและรักษาจากสถานบริบาล (Nursing Home) เพราะไม่สามารถรักษาอยู่ที่บ้านได้โดยลำพัง จึงมีความจำเป็นต้องมีผู้มีทักษะทางการแพทย์ คอยดูแลพยาบาล 24 ชั่วโมงต่อวันหรือให้บริการกำกับดูแลในด้านการรับประทานยาการรับประทานอาหารและการช่วยเหลือด้านการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน

เนื่องมาจากวัฒนธรรมและค่านิยมไทยยังปลูกฝังให้บุตรหลานดูแลผู้สูงอายุ ดังนั้น สถานะบริบาลหรือเนอร์สซิงโฮม (Nursing Home) ต้องมีกลไกสร้างความเชื่อมั่นให้กับบุตรหลานในคุณภาพการบริการ ทั้งการดูแลทางสุขภาพและจิตใจ สร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรและอบอุ่นเสมือนอยู่บ้าน การดำเนินธุรกิจให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานที่ดีนั้น จำเป็นต้องมีระบบการจัดการภายในองค์กรที่เหมาะสม ซึ่งต้องเริ่มจากความมุ่งมั่นของผู้บริหารระดับสูงขององค์กร การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และค่านิยมองค์กร เป้าหมายองค์กรที่ชัดเจนตลอดจนการวางแผนและการนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดประสิทธิผล ในส่วนของกลุ่มผู้สูงอายุยุคใหม่ พบว่า มีความต้องการสถานบริการดูแลที่เป็นแบรนด์ใหม่ ๆ ที่ดูน่าเชื่อถือจะช่วยให้ตัดสินใจซื้อได้ง่ายขึ้น ขอความร่วมมือ รวดเร็ว สะดวกสบาย และการบริการที่ดี (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2561)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการสถานบริบาลผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นข้อมูลทางการบริหารจัดการภาคธุรกิจสถานบริบาลที่ให้บริการอย่างมีประสิทธิภาพในยุคสังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยทางด้านประชากรศาสตร์ ที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการสถานบริบาลของผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการสถานบริบาลผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร

3. สมมุติฐานการวิจัย

- 1) ปัจจัยประชากรศาสตร์ของผู้สูงอายุที่มี เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสถานบริบาล แตกต่างกัน
- 2) ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการสถานบริบาลผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้สูงอายุ (อายุระหว่าง 55 -60 ปี) ที่มาใช้บริการในสถานบริบาลในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 2,200 คน

กลุ่มตัวอย่าง ผู้สูงอายุ (อายุระหว่าง 55 -60 ปี) ที่มาใช้บริการในสถานบริบาลในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 220 คน ได้มาโดยวิธีประมาณขนาดกลุ่มตัวอย่างจากจำนวนประชากรหลักพัน ใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 10 % แล้วใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ให้ครบจำนวน (พิศณุพงศ์ศรี, 2553)

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการจัดเก็บข้อมูล โดยสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้แบบตรวจสอบรายการ(Check List) และใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ที่ส่งต่อการเลือกใช้บริการสถานบริบาลผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร

4.3 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ตรวจสอบความสอดคล้องของข้อคำถามโดยผู้เชี่ยวชาญ (IOC : Index of item objective congruence) ซึ่งแบบสอบถามฉบับนี้ มีค่า IOC ระหว่าง 0.67 -1.00 และทดลองใช้เครื่องมือ โดยวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach) ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.93

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ดังนี้

1) ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย

2) ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ที่ส่งผลการเลือกใช้บริการสถานบริบาลผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (Average) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เป็นรายด้านรายข้อและโดยรวม แปลผลตามเกณฑ์ระดับคะแนนเฉลี่ย พร้อมทั้งนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

เกณฑ์การวิเคราะห์และประเมิน ซึ่งแบ่งคะแนนเป็นช่วง ๆ ดังนี้

ระดับ 5 ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด

ระดับ 4 ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง ระดับมาก

ระดับ 3 ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง ระดับปานกลาง

ระดับ 2 ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง ระดับน้อย

ระดับ 1 ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) เป็นการศึกษาข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างและทดสอบสมมติฐาน (Hypothesis Testing) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

4.5 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) การทดสอบสมมติฐาน ทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของประชากรชายและหญิง (Independent Sample T test) เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างชายและหญิงในด้านการตัดสินใจเลือกใช้บริการสถานบริบาลผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร ใช้สถิติวิเคราะห์ความแปรปรวน (One-way ANOVA) เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างด้านการตัดสินใจของผู้สูงอายุ ที่มีความแตกต่างทางด้านอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน และใช้สถิติวิเคราะห์เชิงอนุมาน(Inference Statistics) ทดสอบส่วนประสมทางการตลาด (7Ps)

ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสถานบริบาล แตกต่างกัน ด้วยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ระหว่างตัวแปรส่วนประสมทางการตลาด (7Ps)

5. ผลการวิจัย

5.1 ปัจจัยทางด้านประชากรศาสตร์ มีระดับการตัดสินใจเลือกใช้บริการสถานบริบาล ของผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร ที่แตกต่างกันในด้าน เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสถานบริบาล ไม่แตกต่างกัน และแตกต่างกัน ดังนี้

เพศชายและเพศหญิงมีระดับการตัดสินใจเลือกใช้บริการสถานบริบาล ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อายุที่แตกต่างกัน มีระดับการตัดสินใจเลือกใช้บริการสถานบริบาล ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน มีระดับการตัดสินใจเลือกใช้บริการสถานบริบาลไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

รายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกัน มีระดับการตัดสินใจเลือกใช้บริการสถานบริบาลไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05

ส่วนในด้านอาชีพที่แตกต่างกัน มีระดับการตัดสินใจเลือกใช้บริการสถานบริบาล แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05

5.2 ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสถานบริบาล ของผู้สูงอายุ พบว่า มีจำนวน 4 ปัจจัย ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสถานบริบาลของผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (T-Test ของปัจจัยที่มีค่า Sig. น้อยกว่า 0.05) ได้แก่ ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ปัจจัยด้านราคา ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และปัจจัยด้านด้านการส่งเสริมการตลาด ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาด มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสถานบริบาลของผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร ส่วนอีก 3 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านบุคคล ด้านลักษณะทางกายภาพ และด้านกระบวนการ ไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสถานบริบาลของผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ มีประเด็นอภิปรายดังนี้

6.1 จากผลการวิจัยที่ พบว่า ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้สูงอายุ ที่แตกต่างกันในด้าน เพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน มีระดับการตัดสินใจเลือกใช้บริการสถานบริบาล ในเขตกรุงเทพมหานคร ไม่แตกต่างกัน ซึ่งมีเพียงความแตกต่างทางประชากรศาสตร์ด้านอาชีพของผู้สูงอายุ เพียงด้านเดียว ที่ทำให้ผู้สูงอายุ มีระดับการตัดสินใจเลือกใช้บริการจากสถานบริบาล แตกต่างกัน ซึ่งตามแนวคิด

ของ ยุกล เบญจรงค์กิจ (2542) เห็นว่าบุคคลที่อยู่ในช่วงวัยเดียวกัน มักจะมีการตัดสินใจคล้าย ๆ กัน ซึ่งเป็นผลมาจากพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ที่เกิดขึ้นตามแรงบังคับจากภายนอกมากระตุ้น เป็นความเชื่อว่า มนุษย์ดำเนินชีวิตตามแบบฉบับที่สังคมวางเป็นแม่บทไว้ให้ พฤติกรรมของคนที่มีอายุในวัยเดียวกัน จะเป็นเช่นเดียวกัน แต่ขณะเดียวกันแนวคิดด้านประชากรนี้ ยังกล่าวไว้ว่า สังคมทำให้ผู้สูงอายุมีลักษณะนิสัยและพฤติกรรมแตกต่างจากผู้ชาย แต่ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจาก ในปัจจุบันผู้สูงอายุที่มีอาชีพมั่นคง หลังวัยเกษียณแล้ว จะมีความพร้อมในการเลือกใช้บริการดูแลจากสถานบริบาลที่มีคุณภาพ มีความต้องการบริการด้านสุขภาพมากขึ้น ผู้สูงอายุที่มีอาชีพและรายได้ดีก็จะมีโอกาสและทางเลือกในด้านบริการที่มีคุณภาพสูงเพื่อตอบสนองความต้องการในระดับสูง โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีบุตรหลานออกไปทำงานนอกบ้าน ยามเจ็บไข้ได้ป่วยจำเป็นต้องพึ่งพาสถานบริบาล ที่มีการจัดการบริการความสะดวกสบายให้การดูแลผู้สูงอายุและมีกิจกรรมต่าง ๆ ช่วยสนับสนุนการบริหารผู้สูงอายุได้เป็นอย่างดี ทำให้ตัดสินใจเลือกใช้บริการ ตามแนวคิดของรวีวรรณ โปรรุ่งโรจน์ (2551) ที่กล่าวว่า การบริการ คือ กิจกรรม กระบวนการ หรือการดำเนินการใด ๆ ที่บุคคลหนึ่งหรือหน่วยงานหนึ่งได้อำนวยความสะดวก ช่วยเหลือ หรือตอบสนองความจำเป็นและความต้องการให้กับบุคคลหรือกลุ่มบุคคลอื่น โดยมีวัตถุประสงค์ให้ได้รับความพึงพอใจ สอดคล้องกับแนวคิดของศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2542) ที่กล่าวว่า การเลือกใช้บริการของผู้บริโภคขึ้นอยู่กับความสามารถตอบสนองความต้องการให้แก่ลูกค้าได้ ตัวอย่างเช่น โรงเรียน โรงพยาบาล โรงแรม ฯลฯ อย่างไรก็ตาม ถ้าพิจารณาในส่วนที่เป็นการตัดสินใจของคนที่มีเพศต่างกัน อายุต่างกัน รายได้ต่างกัน ระดับการศึกษาต่างกัน มีการตัดสินใจซื้อสินค้าแตกต่างกัน เช่น งานวิจัยของจิตาพร รุ่งสถาพร (2563) และโยชิตา นันทิภาคย์ (2563) ที่พบว่า อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ที่แตกต่างกัน มีระดับการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ในสถานการณ์โควิด 19 แตกต่างกัน ดังนั้น การตัดสินใจเลือกใช้บริการในสถานบริบาล สำหรับผู้สูงอายุนั้น น่าจะมีปัจจัยอื่นที่ทำให้มีการเลือกใช้บริการที่แตกต่างกัน

6.2 จากผลการวิจัยที่พบว่า ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการสถานบริบาลผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร ที่พบว่า ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ปัจจัยด้านราคา ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการสถานบริบาลผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้ เนื่องมาจากผู้บริโภคส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญด้านผลิตภัณฑ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐฐา เสวกวิหारी (2560) ได้ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการโรงพยาบาลรามารามิบัติ” โดยงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการโรงพยาบาลรามารามิบัติ ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด 7 ปัจจัย ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการโรงพยาบาลรามารามิบัติ โดยเรียงลำดับตามอิทธิพลที่ส่งผลต่อความพึงพอใจจากมากไปน้อย ได้แก่ ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์และความชำนาญของบุคลากร ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ปัจจัยด้านกระบวนการให้บริการ ปัจจัยด้านบุคคลและที่จอดรถและปัจจัยด้านราคาและช่องทางการจัดจำหน่าย สอดคล้องกับงานวิจัยของ นนทนต์ รัตนกฤษ (2564) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้ารับบริการโรงพยาบาลรัฐแบบพรีเมียมและโรงพยาบาลเอกชนในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับผลิตภัณฑ์และการบริการตามความต้องการของผู้บริโภคกับความ

สะดวกสบายในการเข้ารับบริการ ในระดับความสำคัญ มากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ที่มาเข้ารับบริการในโรงพยาบาลล้วนแล้วแต่เป็นผู้ที่เจ็บป่วยหรือเป็นผู้ที่มีปัญหาด้านสุขภาพ จึงทำให้การเข้ามารับบริการของผู้มารับบริการต่างก็คาดหวังและให้ความสำคัญกับผลิตภัณฑ์กับความสะดวกสบายในการเข้ารับบริการเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นสิ่งที่ผู้มารับบริการพึงจะได้รับ โดยในด้านผลิตภัณฑ์และการบริการ จะต้องเป็นผลิตภัณฑ์และการบริการที่สามารถตอบสนองและบรรเทาอาการเจ็บป่วยได้ ซึ่งได้แก่ แพทย์และบุคลากร เชี่ยวชาญมีความรู้ความสามารถ หรือ การให้บริการทางการแพทย์ที่มีมาตรฐาน เป็นต้น และในเรื่องของความสะดวกสบายในการเข้ารับบริการ ก็เป็นสิ่งที่คอยอำนวยความสะดวกสบายในการมาเข้ารับบริการ เป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้มารับบริการรู้สึกผ่อนคลายและปลอดภัยในการเข้ารับบริการ ซึ่งได้แก่ 'มีการให้บริการที่เพียงพอและง่ายต่อผู้มารับบริการ, มีช่องทางในการให้บริการที่สะดวกและรวดเร็ว เป็นต้น ในขณะเดียวกันในด้านที่มีความสำคัญรองลงมา คือ ในด้านค่าใช้จ่าย และในด้านการสื่อสาร

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการศึกษาปัจจัยด้านปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสถานบริบาลของผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ปัจจัยด้านราคา ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการสถานบริบาลผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร ดังนี้

- 1) ผู้ประกอบการสถานบริบาลควรจะมีการบริหารจัดการสถานบริบาล โดยให้ความสำคัญในด้านผลิตภัณฑ์และการบริการตามความต้องการของผู้บริโภคกับความสะดวกสบายในการเข้ารับบริการ
- 2) สถานบริบาลอาจจะเพิ่มพูนองค์ความรู้แก่บุคลากรด้านทักษะการบริการ, การพัฒนาทักษะทางด้านการสื่อสารของบุคลากร หรือการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาดำเนินกิจการรวมถึงการเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้น ควบคู่ไปกับการนำเสนอบริการทางการแพทย์ใหม่ ๆ เช่น การให้บริการรักษาพยาบาลโรคที่ซับซ้อนขึ้นโปรแกรมการดูแลสุขภาพแบบครบวงจร เป็นต้น

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากรของสถานบริบาลเพื่อการบริการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุที่มีประสิทธิภาพ
- 2) ควรมีการศึกษาวิจัยการส่งเสริมธุรกิจสุขภาพในยุคสังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย

8. เอกสารอ้างอิง

กรมพัฒนาธุรกิจ.(2561). คู่มือพัฒนาธุรกิจบริการผู้สูงอายุสู่เกณฑ์มาตรฐานคุณภาพการบริหารจัดการธุรกิจ.กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์.

- กระทรวงสาธารณสุข.(2563). แนวทางการขับเคลื่อนระบบสุขภาพรองรับสังคมสูงอายุ กระทรวงสาธารณสุข และแผนบูรณาการ ขับเคลื่อนระบบสุขภาพรองรับสังคมสูงอายุ กระทรวงสาธารณสุข พ.ศ.2563-2565. กระทรวงสาธารณสุข.
- ณัฐฐา เสวกวิหारी. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการโรงพยาบาลรามารวมอิต.วิทยานิพนธ์ บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จิตาพร รุ่งสถาพร. (2563). พฤติกรรมผู้บริโภคต่อการซื้อสินค้าบนช่องทางออนไลน์ในภาวะวิกฤตโควิด-19 ในเขตกรุงเทพมหานคร ปริณมทล และพิษณุโลก.กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- นันทน์ รัตน์กฤษ. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้ารับบริการโรงพยาบาลรัฐบาลแบบฟรีไม่มีและ โรงพยาบาลเอกชนในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล. วารสารสุทธิปริทัศน์, 35 (4) (ตุลาคม – ธันวาคม),55-73.
- พิศณุ พงศ์ศรี.(2553). การสร้างและพัฒนาเครื่องมือวิจัย. (พิมพ์ครั้งที่2).กรุงเทพมหานคร: ต้นแก้ว.
- ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ.(2542). การวิเคราะห์ผู้รับสาร.กรุงเทพมหานคร : ที. พี. พรินท์.
- โยชิตา นันทิกาศย์. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าในร้านค้าปลีกผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ประเภท Instagram ของผู้บริโภคเจนเนอเรชันวาย .วารสารรัชต์ภาคย์, 14 (36), (กันยายน – ตุลาคม).
- รวีวรรณ โปรรุ่งโรจน์.(2551). จิตวิทยาการบริการ. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2542). พฤติกรรมผู้บริโภค. กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา.
- Cronbach, L.J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 16 (3), 297-334.

Research Article

DOI: 10.14456/jpv.2023.6

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียม: กรณีศึกษา

โครงการพลัม มิกซ์ แจ้งวัฒนะ

Factors Affecting the Decision for Purchasing Condominium: A Case Study of Plum Mix Chaengwattana

ธำรงค์ศักดิ์ ดำรงศิริ

Thumrongsak Damrongsiri

ARTICLE INFO

Name of Autor:

ดร. ธำรงค์ศักดิ์ ดำรงศิริ

กองบัญชาการศึกษา

Dr. Thumrongsak Damrongsiri
Police Education Bureau

Email:

damrongsiri.thumrongsak@gmail.com

คำสำคัญ:

การตัดสินใจ; คอนโดมิเนียม

Keywords:

Decision; Condominium

Article history:

Received: 17/05/2022

Revised: 08/09/2022

Accepted: 11/05/2023

Available online: 14/05/2023

How to cite:

Damrongsiri, T. (2023). Factors Affecting the Decision for Purchasing Condominium: A Case Study of Plum Mix Chaengwattana. *Journal of Philosophical Vision* 28 (1), 59-66.

ABSTRACT

The aims of this research were to study the factors affecting the decision purchasing Condominium of Plum Mix Chaengwattana. 100 samples who had purchased condominiums of Plum Condo Mix Chaengwattana, by using questionnaires as a tool for data collection. The statistics used in the analysis were frequency, percentage, mean and standard deviation. One-way ANOVA hypothesis was tested and Multiple Regression Analysis. The results of hypothesis testing showed that the 7P's marketing mix-people, product, price, promotion, place, process and physical evidence-was taken into account demographic factors such as gender, age, career, education, monthly income, home and objective were also considered, there are four factors such as ; product, price, promotion and place are able to predict the decision Purchasing Condominium of Plum Mix Chaengwattana for 89%.

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียมโครงการพลัม มิกซ์ แจ้งวัฒนะ และ 2) ศึกษาปัจจัยส่วนประสมการตลาด (7Ps) ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อ คอนโดมิเนียมโครงการพลัม มิกซ์ แจ้งวัฒนะ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้อยู่อาศัยที่เป็นผู้ซื้อ คอนโดของโครงการจำนวน 100 คน (ชาย 50 คน หญิง 50 คน) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเก็บข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานด้วย สถิติความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และใช้สถิติการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ผลการวิจัยพบว่า ผู้ซื้อคอนโดมิเนียมโครงการ ฯ ที่มีเพศ อายุ อาชีพ รายได้ต่อเดือน ระดับการศึกษา ลักษณะที่พักอาศัยในปัจจุบัน และวัตถุประสงค์ที่ตัดสินใจเลือกซื้อ ต่างกัน มีผลต่อการตัดสินใจซื้อที่อยู่อาศัย ต่างกัน และปัจจัยส่วนประสมการตลาด 4 ด้าน ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านส่งเสริมการตลาด และด้าน ทำเลที่ตั้ง สามารถร่วมกันพยากรณ์การตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียมโครงการพลัม มิกซ์ แจ้งวัฒนะ ได้ ร้อยละ 89

1. บทนำ

ปัจจุบันพฤติกรรมในการเลือกซื้อที่อยู่อาศัยของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่ม Generation Y ที่ประกอบอาชีพในเขตกรุงเทพมหานคร ให้ความสำคัญกับการซื้อคอนโดมิเนียมเป็นที่ยู่ออาศัย (วิทวัส รุ่งเรืองผล, 2564) ทั้งนี้ พฤติกรรมการซื้อที่อยู่อาศัยของผู้บริโภคนั้น มีสิ่งรื้อหลายอย่างที่มีผลต่อการตัดสินใจและต้องมีการวิเคราะห์ข้อมูลสินค้าอย่างละเอียด เช่น ความจำเป็นและมีความพร้อมในการซื้อที่อยู่อาศัย จะเริ่มรวบรวมข้อมูลทั่วไปที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการประเมินสินค้าที่ตรงกับความต้องการทั้งด้าน กายภาพ เศรษฐกิจและสังคม รวมถึงปัจจัยส่วนประสมการตลาด (7Ps) ได้แก่ 1) ผลิตภัณฑ์ 2) ราคา 3) สถานที่ /ที่ตั้ง 4) การส่งเสริมการขาย 5) บุคลากร 6) ลักษณะทางกายภาพ 7) กระบวนการ (Kotler, 2003 : 92-93) ก็เป็นอีกปัจจัยที่ทำให้ผู้บริโภคมีโอกาสในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าสูงมากเช่นกัน

ศูนย์ข้อมูลสังหาริมทรัพย์ ธนาคารอาคารสงเคราะห์ (2563) ระบุว่า ปัจจุบัน “พฤติกรรมผู้บริโภค” มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด คือ มีทัศนคติและค่านิยมในการซื้อห้องชุดหรือคอนโดมิเนียมเพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าจะซื้อเพื่ออยู่อาศัยเอง ซื้อเพื่อเป็นสินทรัพย์สะสมและเก็บเข้าพอร์ตลงทุนระยะยาว ซึ่งได้รับความนิยมอย่างมากในกลุ่มคนมีฐานะ อาจจะเป็นการซื้อในช่วงฟรีเซลและขายต่อในระหว่างก่อสร้าง นำไปสู่บริบทที่ว่า พฤติกรรมผู้บริโภคดังกล่าวทำให้สร้างกลุ่มลูกค้าอีกกลุ่มหนึ่งขึ้นมา นั่นคือ ผู้ที่ซื้อคอนโดฯ สำหรับการลงทุนและอาจอยู่เองในอนาคต การที่คนรุ่นใหม่ มีทัศนคติ และค่านิยมเลือกซื้อที่อยู่อาศัยประเภทคอนโดมิเนียมมากขึ้น ทำให้ตลาดคอนโดมิเนียมในประเทศไทยมีการแข่งขันสูงมาก โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานคร ที่ตั้งคอนโดมิเนียมมีการกระจุกตัวและกระจายตัวอยู่ในพื้นที่เศรษฐกิจสำคัญอย่างชัดเจน มีการเปิดตัวโครงการคอนโดมิเนียมใหม่ ๆ จำนวนมากหลากหลายระดับ ตั้งแต่ราคาถูกสุดจนถึงแพงสุด อีกทั้งยังมีรูปแบบของคอนโดมิเนียมที่มีให้เลือกมากมาย แนวโน้มการเปิดโครงการขายคอนโดมิเนียมมีจำนวนมากขึ้นเมื่อเทียบกับบ้านจัดสรร เช่น ในปี 2563 ศูนย์ข้อมูลสังหาริมทรัพย์ ระบุว่า การจดทะเบียนที่อยู่อาศัย จำนวนประมาณ 111,471 หน่วย จะเป็นประเภท

บ้านจัดสรรประมาณร้อยละ 45.0 และเป็นอาคารชุดร้อยละ 55.0 ในด้านราคาห้องชุดหรือคอนโดมิเนียมเมื่อเทียบกับพื้นที่ของบ้านจัดสรร ก็มีราคาแพงกว่ามาก แต่กลับพบว่าผู้ที่ตัดสินใจซื้อที่อยู่อาศัยให้ความสนใจและเลือกที่จะซื้อคอนโดมิเนียม มีจำนวนมากนั้น จึงเกิดปัญหาว่าผู้ประกอบการจะดำเนินธุรกิจอย่างไรให้ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่จะซื้อคอนโดมิเนียมอย่างแท้จริง

เนื่องจากอสังหาริมทรัพย์เป็นสินค้าที่มีความเกี่ยวพันกับผลิตภัณฑ์ในระดับสูง (High-Involvement Product) พฤติกรรมการเลือกซื้อของผู้บริโภคในตลาดจึงมีความละเอียดและใช้เวลานานในการตัดสินใจ ในขณะที่ผู้ประกอบการคอนโดมิเนียม ภายใต้การบริหารของบริษัทอสังหาริมทรัพย์ รายใหญ่ของประเทศไทย จำนวนมากต่างมีแผนการตลาดที่ดึงดูดใจผู้บริโภคเพื่อความได้เปรียบในการแข่งขันอย่างดียิ่ง โดยเฉพาะเมื่อมีการเข้ามาของเทคโนโลยีการสื่อสาร ส่งผลให้รูปแบบการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าดังกล่าว มีความแตกต่างไปจากในอดีตและความเจริญของเมืองหลวง ทำให้มีปัจจัยหลายอย่างส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจ ที่จะศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียม โดยใช้กรณีศึกษา โครงการพลัม คอนโด มิกซ์ แจ้งวัฒนะ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ประโยชน์ต่อการพัฒนาธุรกิจและการปรับแผนการตลาดให้กับธุรกิจคอนโดมิเนียมที่ตอบโจทย์ผู้ซื้ออย่างคุ้มค่า

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียมโครงการพลัม มิกซ์ แจ้งวัฒนะ จำแนกตามเพศ อายุ อาชีพ รายได้ต่อเดือน ระดับการศึกษา ลักษณะที่พักอาศัยในปัจจุบัน และวัตถุประสงค์ที่ตัดสินใจเลือกซื้อคอนโดมิเนียมโครงการพลัม มิกซ์ แจ้งวัฒนะ
- 2) เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมการตลาด (7Ps) ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียมโครงการพลัม มิกซ์ แจ้งวัฒนะ

3. สมมติฐานในการวิจัย

- 1) ผู้ซื้อที่มีเพศ อายุ อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระดับการศึกษา ลักษณะที่พักอาศัยในปัจจุบัน และวัตถุประสงค์ที่ตัดสินใจเลือกซื้อคอนโดมิเนียม ต่างกัน ให้ความสำคัญต่อปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียมโครงการพลัม มิกซ์ แจ้งวัฒนะ แตกต่างกัน
- 2) ปัจจัยทางการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคลากร ด้านกระบวนการให้บริการ ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียมโครงการพลัม มิกซ์ แจ้งวัฒนะ แตกต่างกัน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร (Population) สำหรับการวิจัยนี้ คือ ประชากรที่อยู่อาศัยในคอนโดมิเนียมโครงการ พลัมมิคซ์ แจ้งวัฒนะ

กลุ่มตัวอย่าง ในการวิจัยนี้ เป็นการศึกษากลุ่มตัวอย่างที่ประชากรที่อยู่อาศัยในคอนโดมิเนียมโครงการ พลัมมิคซ์ แจ้งวัฒนะ ซึ่งมีจำนวนประชากรจำนวนมากและไม่สามารถทราบจำนวนที่แท้จริง ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้วิธีสุ่มแบบบังเอิญ และกำหนดคุณสมบัติบุคคลที่เป็นผู้ที่ซื้อคอนโดมิเนียมและอยู่อาศัยเอง จนครบตามจำนวนที่ต้องการ จำนวน 100 คน เป็นชาย 50 คน หญิง 50 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียม การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ตรวจสอบความสอดคล้องของข้อคำถามโดยผู้เชี่ยวชาญ (IOC : Index of item objective congruence) ซึ่งแบบสอบถามฉบับนี้ มีค่า IOC ระหว่าง 0.67 -1.00 และทดลองใช้เครื่องมือ โดยวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach) ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.91

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ดังนี้

1) ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ รายได้ต่อเดือน ระดับการศึกษา ลักษณะที่พักอาศัยในปัจจุบัน และวัตถุประสงค์ที่ตัดสินใจเลือกซื้อคอนโดมิเนียม วิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

2) ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียม วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (Average) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เป็นรายด้านรายข้อและโดยรวม แปลผลตามเกณฑ์ระดับคะแนนเฉลี่ย ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง เห็นด้วยมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง เห็นด้วยน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

3) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) เป็นการศึกษาข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง และทดสอบสมมติฐาน (Hypothesis Testing) วิเคราะห์ปัจจัยทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียม โดยแยกตามข้อมูลส่วนบุคคล 7 ตัว คือ เพศ โดยใช้สถิติการทดสอบค่า t-test อายุ อาชีพ รายได้ต่อเดือน ระดับการศึกษา ลักษณะที่พักอาศัยในปัจจุบัน และวัตถุประสงค์ที่ตัดสินใจเลือกซื้อ โดยใช้สถิติการทดสอบ (One-way ANOVA) และใช้สถิติการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) การตรวจสอบ

สมมติฐาน วิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ และค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย เพื่อหาปัจจัยทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียม จากตัวแปรอิสระ 7 ตัว คือ ผลิตภัณฑ์ ราคา สถานที่ / ที่ตั้ง การส่งเสริมการขาย บุคลากร ลักษณะทางกายภาพ กระบวนการ ตัวแปรตาม คือ การตัดสินใจซื้อ คอนโดมิเนียม

4. ผลการวิจัย

4.1 ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียมโครงการพลัม มิกซ์ แจ้งวัฒนะ พบว่า ผู้ที่ซื้อที่มีเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และ อาชีพ ต่างกัน มีการพิจารณาถึงปัจจัยทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียมโครงการพลัม มิกซ์ แจ้งวัฒนะ ที่แตกต่างกัน

4.2 ปัจจัยส่วนประสมการตลาด (7Ps) ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียมโครงการพลัม มิกซ์ แจ้งวัฒนะ พบว่า ในการพิจารณาถึงปัจจัยทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และให้ความสำคัญกับปัจจัยปัจจัยส่วนประสมการตลาด 4 ด้าน โดยเรียงลำดับการมีอิทธิพล

จากมากไปหาน้อย คือ ด้านกระบวนการให้บริการ ด้านบุคลากร ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สามารถร่วมกันทำนายการตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียมได้ร้อยละ 89 ($R^2 \text{ adj} = .89$) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่า สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ .94 ($R = .94$)

สรุปว่า ผู้ซื้อที่มีเพศ อายุ อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระดับการศึกษา ลักษณะที่พักอาศัยในปัจจุบัน และวัตถุประสงค์ที่ตัดสินใจเลือกซื้อคอนโดมิเนียม ต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันในการพิจารณาถึงปัจจัยทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียม โดยให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนประสมการตลาด ด้านกระบวนการให้บริการ ด้านบุคลากร ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของปัจจัยทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อ คอนโดมิเนียมโครงการพลัม มิกซ์ แจ้งวัฒนะ ของผู้ซื้อ จำแนกตาม เพศ อายุ อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระดับการศึกษา ลักษณะที่พักอาศัยในปัจจุบันและวัตถุประสงค์ที่ตัดสินใจเลือกซื้อคอนโดมิเนียม เป็นดังนี้

1) ผู้ซื้อที่มีอาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน การศึกษา ลักษณะที่พักอาศัยในปัจจุบัน และวัตถุประสงค์ที่ตัดสินใจเลือกซื้อต่างกัน มีการพิจารณาปัจจัยทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียมโครงการพลัม มิกซ์ แจ้งวัฒนะ ด้านกระบวนการให้บริการ แตกต่างกัน

2) ผู้ซื้อที่มีอาชีพ ระดับการศึกษา ลักษณะที่พักอาศัยในปัจจุบันและวัตถุประสงค์ที่ตัดสินใจเลือกซื้อ คอนโดมิเนียมต่างกัน มีการพิจารณาปัจจัยทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียมโครงการพลัม มิกซ์ แจ้งวัฒนะ ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ แตกต่างกัน

3) ผู้ซื้อที่มีเพศ อายุ อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระดับการศึกษา ลักษณะที่พักอาศัยในปัจจุบันและวัตถุประสงค์ที่ตัดสินใจเลือกซื้อคอนโดมิเนียมต่างกัน มีการพิจารณาปัจจัยทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียมโครงการพลัม มิกซ์ แจ้งวัฒนะ ด้านบุคคล แตกต่างกัน

4) ผู้ซื้อที่มีเพศ อาชีพ ระดับการศึกษาต่างกัน มีการพิจารณาปัจจัยทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อ คอนโดมิเนียมโครงการพลัม มิกซ์ แจ้งวัฒนะ ด้านการส่งเสริมการตลาด แตกต่างกัน

5. อภิปรายผลการวิจัย

5.1 ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียมโครงการพลัม มิกซ์ แจ้งวัฒนะ ที่พบว่า ผู้ที่ซื้อที่มีเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และ อาชีพ ต่างกัน มีการพิจารณาถึงปัจจัยทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียมโครงการพลัม มิกซ์ แจ้งวัฒนะ ที่แตกต่างกัน นั้น อาจเนื่องมาจาก อิทธิพลลักษณะส่วนบุคคลของคนทางด้านต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน ได้แก่ มีเพศต่างกัน อายุ ขั้นตอนวัฏจักรชีวิต ครอบครัว อาชีพ โอกาสทางเศรษฐกิจ การศึกษา รูปแบบการดำรงชีวิต บุคลิกภาพ และแนวความคิดส่วนบุคคล ที่แตกต่างกัน จะส่งผลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้อสินค้าและบริการในลักษณะต่าง ๆ และในการตัดสินใจจะคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดที่จะได้รับ สอดคล้องกับกับแนวคิดของศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2550: 57-59) กล่าวว่า ลักษณะทางประชากรศาสตร์ประกอบด้วย อายุ เพศ ขนาดครอบครัว สถานภาพครอบครัว รายได้ อาชีพ การ ศึกษา เหล่านี้เป็นเกณฑ์ที่นิยมใช้ในการแบ่งส่วนการตลาด ลักษณะประชากรศาสตร์เป็นสิ่งสำคัญ และสถิติที่วัดได้ของประชากรที่ช่วยกำหนดตลาดเป้าหมายสอดคล้องกับงานวิจัยของรุ่งโรจน์ สงสระบุญ (2564) ที่ศึกษาบุพปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อไอริส เวสต์เกต คอนโดมิเนียม นนทบุรี พบว่า ผู้ที่มีเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และ อาชีพ ต่างกัน มีการตัดสินใจที่แตกต่างกัน ในการซื้อไอริส เวสต์เกต คอนโดมิเนียม นนทบุรี

5.2 ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียมโครงการพลัม มิกซ์ แจ้งวัฒนะ พบว่า ผู้ที่ซื้อที่มีเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และ อาชีพ ต่างกัน มีการพิจารณาถึงปัจจัยทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียมโครงการพลัม มิกซ์ แจ้งวัฒนะ ที่แตกต่างกัน โดยผู้ซื้อที่มีอาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน การศึกษา ลักษณะที่พักอาศัยในปัจจุบัน และวัตถุประสงค์ที่ตัดสินใจเลือกซื้อต่างกัน มีการพิจารณาปัจจัยทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียมโครงการพลัม มิกซ์ แจ้งวัฒนะ แตกต่างกัน โดยให้ความสำคัญด้านกระบวนการให้บริการ ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ด้านบุคคล และด้านการส่งเสริมการตลาด อาจเป็นเพราะว่า การที่ตัดสินใจซื้อ คอนโดมิเนียมจำเป็นต้องมีข้อมูลการตัดสินใจที่ชัดเจน การมีระบบและมาตรการรักษาความปลอดภัยที่ดี เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญในระดับมาก และส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อ เช่นเดียวกับงานวิจัยของสุภารัตน์ คามบุตร (2562) ที่พบว่า ปัจจัยด้านกระบวนการ เช่น การแนะนำโครงการของคอนโดมิเนียมทั้งการแจกใบปลิว แผ่นพับ สร้างเว็บไซต์และการโฆษณาทางสื่อโทรทัศน์ ทำให้ผู้บริโภคที่สนใจมีข้อมูล ที่ต้องการอย่างครบถ้วน และจะเป็นการสร้าง ความสนใจให้กับผู้บริโภคที่เพิ่งรู้จักโครงการได้เป็นอย่างดี ซึ่งทำให้เป็นแรงจูงใจทำให้ ผู้บริโภคมีแนวโน้มการตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียมแห่งหนึ่งของ บริษัท มหาชนจำกัด เอสซี เอสเสท มีระบบและ มาตรการรักษาความปลอดภัยที่ดี เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญในระดับมาก และส่งผลต่อการตัดสินใจ ซื้อบ้านเดี่ยว ของบริษัทพฤษภา เรียวเอสเสท จำกัด (มหาชน) พบว่า นักลงทุน ให้ความสำคัญในระดับมากกับปัจจัยด้าน กระบวนการให้บริการ ประกอบด้วย ความยืดหยุ่นใน การให้บริการตามความต้องการ การนำชมห้องตัวอย่าง และให้รายละเอียดอย่างถูกต้อง มีการจองและทำสัญญาที่เป็นขั้นตอนมีมาตรฐานชัดเจน) นอกจากนี้ยัง สอดคล้องกับงานวิจัยของปทุมรัตน์ เค้นไตรรัตน์ (2560) ที่พบว่า ปัจจัยด้านกระบวนการให้บริการมี

ความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับกระบวนการตัดสินใจในการซื้อ กล่าวคือ หากโครงการหมู่บ้านจัดสรรมีการส่งเสริมพัฒนาปัจจัย ด้านกระบวนการ ให้บริการที่ดีมากขึ้น เช่น มีความถูกต้องครบถ้วนของเอกสารสำหรับลูกค้าก็จะ ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อของลูกค้ามากขึ้นตามไปด้วย และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสัญญา ชนะวิบูลย์ชัย (2559) ที่พบว่า ปัจจัยด้านการให้บริการ ได้แก่ การให้ข้อมูลอย่างรวดเร็วและถูกต้อง และมีการนำชมห้องจริง มีผลต่อการตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียมมือสองของผู้อยู่อาศัยในกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สำหรับการให้ความสำคัญด้านบุคคล นั้น อาจเป็นเพราะว่า พนักงานขาย มีความรู้ความสามารถในการขาย สร้างความเข้าใจ สร้างความเชื่อมั่น มีคุณลักษณะที่ดี ดึงดูดใจ มีการบริการที่พึงพอใจ เช่น การต้อนรับ การตอบสนอง การเจรจาและให้ข้อมูลอย่างชัดเจนเกี่ยวกับคุณสมบัติของสินค้า สอดคล้องกับแนวคิดของศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2550) ที่กล่าวว่า พนักงานขายที่มีความรู้ ความสามารถที่ดี สามารถ ตอบสนองต่อลูกค้าและสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ มี ผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค ทั้งนี้ เมื่อ คอนโดมีพนักงานปฏิบัติหน้าที่พูดจาสุภาพ มีอัธยาศัยดี ยิ้มแย้มแจ่มใส พนักงานที่ปฏิบัติหน้าที่ แต่ง กายสุภาพเรียบร้อย มีการจัดที่รับรองลูกค้า เพียงพอ ห้องตัวอย่างมีความน่าสนใจ มีการตกแต่งและ ใช้วัสดุถูกต้องตรงกับห้องจริง พนักงานที่ปฏิบัติหน้าที่ มีความรู้ ความเข้าใจในผลิตภัณฑ์ มี ความสามารถในการให้คำปรึกษา คำแนะนำ และช่วยเหลือผู้ใช้บริการได้เป็นอย่างดี พนักงานที่ ปฏิบัติหน้าที่มีความเอาใจใส่ในการให้บริการ (Service mind) จำนวนพนักงานที่ปฏิบัติหน้าที่ประจำ มีเพียงพอสำหรับผู้ใช้บริการ มีการพาชมห้องตัวอย่างตามที่ลูกค้าต้องการ ย่อมส่งผลต่อการตัดสินใจ ซื้อคอนโดมิเนียม และสอดคล้องกับงานวิจัยของรุ่งกานต์ ภูหอมเจริญ (2564) ได้ศึกษาวิจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียมประเภทเช่าระยะยาว: กรณีศึกษา โครงการทริปปี้ล วาย เรสซิเดนซ์ พบว่า พนักงานขายที่มีความรู้ มีความสามารถในการให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียม นอกจากนี้ยังพบว่า ในการลงทุนซื้อคอนโดมิเนียม นักลงทุนให้ความสำคัญในระดับมากกับปัจจัยด้านพนักงานขาย ประกอบด้วย พนักงานมีความรู้ใน คอนโดมิเนียม มีความกระตือรือร้นในการให้บริการและต้อนรับเป็นอย่างดี และปัจจัยดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียม เพื่อการลงทุนในกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภารัตน์ คามบุตร (2562) เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อคอนโดมิเนียมตามแนวเส้นทางรถไฟฟ้าสายสีม่วง ของผู้บริโภค ในเขตนนทบุรี พบว่า ปัจจัยด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างโครงการกับลูกค้า เช่น โครงการมีบริการสถาปนิกและมัณฑนากรให้ คำแนะนำต่อเติมและตกแต่งบ้านอย่างเพียงพอ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการตัดสินใจเลือกซื้อคอนโดมิเนียม ส่วนปัจจัยปัจจัยด้านลักษณะทางกายภาพ ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียม นั้น อาจเป็นเพราะคอนโดมิเนียมที่เลือกซื้อนั้น มีพื้นที่ใช้สอยเหมาะสม สะดวกสบาย มีสิ่งแวดล้อมทางกายภาพดี สอดคล้องกับงานวิจัยของธีระพงศ์ เจริญฤทธิ์เสถียร (2562) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกซื้อ คอนโดมิเนียม ของประชากรในกรุงเทพมหานคร พบว่า พื้นที่ใช้สอย มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม การเลือกซื้อคอนโดมิเนียมของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) ควรมีการส่งเสริมนโยบายส่งเสริมการขายให้ผู้ประกอบการสร้างคอนโดมิเนียมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อกระตุ้นการขายและทำให้ผู้บริโภคมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมสาธารณะ
- 2) ภาครัฐควรมีนโยบายส่งเสริมผู้ประกอบการในการสร้างผลิตภัณฑ์คอนโดมิเนียมที่มีคุณภาพในราคาที่ผู้มีรายได้น้อยจับต้องได้ เพื่อสร้างหลักประกันการครองชีพและความมั่นคงของประชากรในกรุงเทพมหานคร

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรทำการศึกษาผลกระทบของคอนโดมิเนียมในย่านท่าเลทองของกรุงเทพมหานคร
- 2) ควรทำการศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองอื่นที่มีอิทธิพลต่อผู้ประกอบการในการออกแบบที่อยู่อาศัยประเภทอาคารชุด/คอนโดมิเนียมในเขตกรุงเทพมหานครที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

7. เอกสารอ้างอิง

- ธนาคารอาคารสงเคราะห์. (2563). *ศูนย์ข้อมูลอสังหาริมทรัพย์*. กรุงเทพฯ ฯ :ธนาคารอาคารสงเคราะห์.
- ธีระพงศ์ เจริญฤทธิ์เสถียร.(2562). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกซื้อคอนโดมิเนียมของประชากรในกรุงเทพมหานคร*. บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บุญญรัตน์ เต็นไธรัตน์. (2560). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผู้บริโภคในการเลือกซื้อคอนโดมิเนียมแบบโลว์ไรส์ในเขตภาคใต้. *วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ (ฉบับภาษาไทย)*, 10 (3), 853 - 867.
- รุ่งกานต์ ภูหอมเจริญ. (2564). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียมประเภทเช่าระยะยาว: กรณีศึกษาโครงการทริปเปิ้ล วาย เรสซิเดนซ์. *วารสารสาระศาสตร์*, 1 (1), 139-151.
- รุ่งโรจน์ สงสระบุญ. (2564). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อไอริส เวสต์เกต คอนโดมิเนียม นนทบุรี. *วารสารศิลปศาสตรราชชมงคลสุวรรณภูมิ*. 3 (1) (มกราคม – เมษายน).
- วิทวัส รุ่งเรืองผล. (2564). *หลักการตลาด*. กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2550). *พฤติกรรมผู้บริโภค*. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุภารัตน์ คามบุตร. (2562). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อคอนโดมิเนียมตามแนวเส้นทางรถไฟฟ้าสายสีม่วง ของผู้บริโภค ในเขตนนทบุรี. *วารสารวิทยาการการจัดการปริทัศน์*. 21 (1) (มกราคม – มิถุนายน), 7-16.
- สัญญา ชนะวิบูลย์ชัย. (2559). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียมแนวเส้นทางรถไฟฟ้าในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล*. บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Kotler, Philip. (2003). *Marketing Management* . 11th ed. Upper Saddle River, NJ: Prentice –Hall.

วารสารปรัชญาปริทรรศน์

JOURNAL OF PHILOSOPHICAL VISION

ISSN: 1513-6620 (Print) × ISSN: 2773-9643 (Online)

<https://soo5.tci-thaijo.org/index.php/phiv/index>

Research Article

DOI: 10.14456/jpv.2023.7

พระสิริมังคลาจารย์จอมปราชญ์แห่งล้านนาผู้รจนามังคลัตถทีปนี Phrasirimankalacaraya “Philosopher of Lan Na” Author of Mangalatthadipani

ผ่องไพธรม กล้าจน¹, พระครูธรรมธัชชัยวิชิต ขยาภินนโท²

Pongpaitham Klajon¹, Phrakhrudhammathorn Chaiwichit²

ARTICLE INFO

Name of Autor:

1. ผ่องไพธรม กล้าจน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตเชียงใหม่

Pongpaitham Klajon

Mahachulalongkornrajavidyalaya

University, Chiang Mai Campus,

Thailand

Email: sumaleepoms@gmail.com

2. พระครูธรรมธัชชัยวิชิต ขยาภินนโท,ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

วิทยาเขตเชียงใหม่

Dr. Phrakhrudhammathorn Chaiwichit,

Mahachulalongkornrajavidyalaya

University, Chiang Mai Campus,

Thailand

Email: chaiwichit@gmail.com

คำสำคัญ:

พระสิริมังคลาจารย์; จอมปราชญ์แห่ง

ล้านนา; มังคลัตถทีปนี

Keywords:

Phrasiri Mangkalajarn; Philosopher

of Lan Na; Mangalatthadipani

Article history:

Received: 19/07/2022

Revised: 09/09/2022

Accepted: 10/06/2023

Available online: 10/06/2023

How to cite:

Klajon P. & Chaiwichit P. (2023).

Phrasirimankalacaraya “Philosopher of

Lan Na” Author of Mangalatthadipani.

Journal of Philosophical Vision 28 (1),

67-78.

ABSTRACT

A literary masterpiece by Phrasiri Mangkalajarn, Mangalatthadipani was written in the year 1524 and reflects his outstanding qualities, including genius, wit, learning, reading, preaching, dhamma, four Rddhippada (effective ways to achieve success), and sharp wisdom in both knowledge and the art of elucidating the core of Buddhism, which is a clear understanding of karma and its repercussions. The core of Buddhism is about The Four Noble Truths, which are the most important and necessary in the practice of Dharma leading to cessation of suffering by explaining the meaning of the auspicious 38 in detail with beautiful and elegant language. It has a distinctive point in explaining dharma that is difficult to understand for readers to understand easily by citing 247 stories out of a total of 547 stories. Every story contains information that makes it quite evident that anyone who disregard this good fortune will suffer the same punishment. These benefits will be granted to those who abide by this blessed verse. It is clear that the real auspiciousness stems from within, from the good things we do for ourselves, not from external circumstances. This has demonstrated that Buddhism is a cause-and-effect-based religion. It is a true self-reliance religion. Making good causes is necessary if we want to have good results. Good thinking, good speaking, and good acting all contribute to achieving this. But if we seek good outcomes but do not work for good causes and think, speak, and act evilly, we will not succeed. We will only get negative outcomes if we do this.

บทคัดย่อ

มังคลัตถทีปนี เป็นวรรณกรรมเรื่องเอกของพระสิริมังคลาจารย์ ได้รับความเมื่อ พ.ศ. 2067 ได้แสดงถึงอัจฉริยภาพ ไหวพริบปฏิภาณ ความเป็นพหูสูตร ความเป็นธรรมกถึก มีสัพปุริสธรรม มีอิทธิบาท มีปัญญาแตกฉาน ครบพร้อมทั้งศาสตร์ความรู้และศิลปะในการอธิบายหัวใจหลักของพระพุทธศาสนา คือความเข้าใจเชื่อซัดเรื่องกรรมและผลของกรรม คืออริยสัจ 4 ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นที่สุดในการปฏิบัติธรรมสู่ความพ้นทุกข์ ด้วยการอธิบายความหมายของมงคล 38 โดยละเอียดด้วยภาษาไพเราะและสละสลวย มีจุดเด่นในการอธิบายธรรมะที่เข้าใจยากให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่ายโดยยกนิทานมาประกอบจำนวนมากถึง 247 เรื่องจากที่มีทั้งสิ้น 547 เรื่อง นิทานทุกเรื่องมีเนื้อหาที่ชี้ชัดตรงกันว่า ผู้ไม่ปฏิบัติตามมงคลข้อนี้จะได้รับโทษแบบนี้ ผู้ปฏิบัติตามมงคลข้อนี้จะได้รับอานิสงส์อย่างนี้ จะเห็นได้ว่ามงคลที่แท้จริงคือมงคลภายในที่เกิดจากการกระทำของเราเองไม่ใช่เกิดจากภายนอก ทำให้เห็นชัดเจนว่า ศาสนาพุทธเป็นศาสนาของเหตุและผล เป็นศาสนากฎมนิยม เป็นศาสนาแห่งการพึ่งตนที่แท้จริง หากเราอยากได้ผลดี เราก็ต้องสร้างเหตุปัจจัยที่ดี คือ คิดดีพูดดีทำดีย่อมได้รับผลดี แต่ถ้าเราอยากได้ผลดี แต่เราไม่ได้สร้างเหตุปัจจัยที่ดี คือเรายังคิดชั่วพูดชั่วทำชั่วอยู่ เราก็ย่อมจะได้รับสิ่งชั่วผลชั่วเท่านั้น

1. บทนำ

มังคลัตถทีปนีหรือมงคลทีปนี เป็นวรรณกรรมเรื่องเอกของพระสิริมังคลาจารย์พระภิกษุชาวล้านนา ได้รับความเมื่อ พ.ศ. 2067 ณ สุธมฺมการ (เรือนว่าง) ที่สงบเงียบซึ่งตั้งอยู่ทางทิศใต้ของตัวเมืองเชียงใหม่ห่างจากตัวเมืองประมาณ 4 กิโลเมตรปัจจุบันคือวัดตำหนักสวนขวัญ ราชานันในสมัยอาณาจักรล้านนาเพื่ออธิบายความในมงคลสูตรที่ปรากฏในพระไตรปิฎก อธิบายถึงความหมายของพระสูตรโดยละเอียดด้วยภาษาไพเราะและสละสลวย เป็นคำสอนประเภทเนยยะคือมีข้อความร้อยแก้วผสมร้อยกรอง และอุปมาอุปไมย โดยท่านได้รับอิทธิพลการเขียนงานแนวทีปนีซึ่งหมายถึงหนังสือประเภทอธิบายคำข้อความหรือข้อธรรมอย่างแจ่มแจ้งจากการที่ท่านได้ไปเรียนหนังสือที่ลังกา เป็นคัมภีร์ที่จัดอยู่ในประเภทอนุฎีกาเป็นหลักฐานระดับชั้นที่ 4 ท่านมีความปรารถนาปรารถนาเรียนวิชาความรู้มั่งคั่งมากจนสูงมาก ดังเห็นได้จากเนื้อหาที่อธิบายอ้างอิงเนื้อหาจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส สัททวิเสส รวมไม่ต่ำกว่า 100 เล่ม (พระมหาอดุลย์ คนแรง, 2541: 1)

มังคลัตถทีปนีเป็นหลักจริยธรรมที่เป็นระเบียบวิธีการดำเนินชีวิตที่ดีงามให้คนได้ประพฤติปฏิบัติที่ลบล้าง ลึกเป็นไปตามลำดับๆ เริ่มตั้งแต่ความประพฤติพื้นฐานเบื้องต้นคือศีล เบื้องกลางคือสมาธิ และเบื้องปลายที่ละเอียดลึกซึ้งคือปัญญา โดยมีจุดเด่นคือการยกเอานิทานมาช่วยอธิบายทำให้เข้าใจง่ายเหมาะสมกับคนทุกเพศ ทุกวัย สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับทุกช่วงวัยตามองค์ประกอบเหตุปัจจัยที่เหมาะสม โดยหลักคำสอนในมงคลสูตรสามารถนำไปพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ 3 ระดับ คือมงคลข้อที่ 1-10 สำหรับปฐมวัยหรือช่วงวัยเริ่มต้น (อายุ 0-25 ปี) เป็นวัยที่ต้องพึ่งพาพ่อแม่ครูบาอาจารย์ช่วยอบรมสั่งสอนชี้แนะความถูกต้องดีงามทั้งทางโลกและทางธรรม ต้องศึกษาหาความรู้ และเตรียมความพร้อมที่จะต้องออกไปครองเรือน มงคลข้อที่ 11-30 สำหรับมัชฌิมวัยหรือวัยทำงาน (อายุ 26-50 ปี) เป็นวัยที่จะต้องตั้งหลักปักฐานสร้างครอบครัวให้อยู่ดีมีสุข และ

มงคลข้อที่ 31-38 สำหรับปัจฉิมวัยหรือวัยกลางคน (อายุ 51 ปี ขึ้นไป) เป็นวัยที่ต้องแสวงหาอริยทรัพย์เพื่อเป็นเสบียงเดินทางสู่ความสุขทั้งในภพนี้และภพหน้า (พระมหาพิเชษฐ์ จิตตมโล, 2559)

เนื้อหาอธิบายธรรมที่เป็นมงคล 38 ประการ อธิบายแต่ละประการจนแจ่มแจ้งแล้วยกนิทานมาประกอบเพื่อชี้ให้เห็นว่าผู้ไม่ปฏิบัติตามมงคลข้อนี้จะได้รับโทษแบบนั้น ผู้ปฏิบัติตามมงคลข้อนี้จะได้รับอานิสงส์ (ประโยชน์) อย่างนี้ บุคคลอาจอาจเลือกปฏิบัติตามมงคลข้อใดข้อหนึ่งก็ได้ตามอุปนิสัยเหตุการณ์สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม มงคลแต่ละข้อต่างเป็นทางปฏิบัติดำเนินไปสู่มงคลที่เป็นเป้าหมายสูงสุดคือนิพพาน พระผู้มีพระภาคตรัสว่ามงคลทั้ง 38 ข้อนี้ เป็นมงคลอย่างสูงสุดเสมอกันหมด เพราะทุกข้อต่างก็เป็นเหตุเป็นผลของกันและกัน (พระมหาอดุลย์ คนแรง, 2541: 142) ทำให้เห็นชัดเจนว่าพระพุทธเจ้าปฏิเสธมงคลภายนอก พระพุทธเจ้าตรัสสอนว่ามงคลที่แท้จริงคือมงคลที่ได้จากการปฏิบัติที่ตนไม่ใช่ว่าการพึ่งพาจากมงคลภายนอก ศาสนาพุทธจึงเป็นศาสนาของกรรมนิยมเป็นศาสนาของเหตุและผล เป็นศาสนาแห่งการพึ่งตนที่แท้จริง แสดงว่าวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการรณาคือต้องการให้สัมมาทิฐิที่เป็นหัวใจหลักของศาสนาพุทธ คือ ความเข้าใจเชื่อชัดเรื่องกรรมและผลของกรรม คือ อริยสัจ 4 ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญจำเป็นที่สุดในการปฏิบัติธรรมสู่ความพ้นทุกข์ผ่านการเล่านิทาน

2. ประวัติความเป็นมาของผู้รณาคและคัมภีร์

พระสิริมังคลาจารย์ สังฆปราชญ์แห่งล้านนา มีนามเดิมว่า “ศรีปิงเมือง” เป็นชาวเชียงใหม่ โยมบิดามีอาชีพค้าช้าง มีชีวิตอยู่ในช่วงประมาณปีพุทธศักราช 2000-2100 มรณภาพในรัชสมัยพระเจ้าเมกุฏิสุทธิวงศ์ (พ.ศ. 2094-2117) แต่ไม่มีหลักฐานปรากฏชัดว่าในปีใด จึงทำให้ประมาณอายุของท่านไม่ได้ว่ามีอายุรวมทั้งสิ้นกี่ปี พระสิริมังคลาจารย์เป็นพระอาจารย์ของพระเมืองเกษเกล้า กษัตริย์ราชวงศ์มังราย องค์ที่ 14 ท่านได้รณาคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญถึง 4 คัมภีร์ โดย 3 คัมภีร์แรกแต่ง ณ วิหารสวนขวัญ ได้แก่ เวสสันดรที่ปนี แต่งเสร็จในปี จุลศักราช 879 (พุทธศักราช 2060) จักรวาลที่ปนี และ สังขยาปกาสฎีกา แต่งเสร็จในปี จุลศักราช 882 (พุทธศักราช 2063) ส่วนมังคลัตถที่ปนี แต่งเสร็จในปี จุลศักราช 886 (พุทธศักราช 2067) สถานที่แต่ง คือ ณ สุญญาการเรือนว่าง (พระครูธีรสุดพจน์ (พระมหาสง่า ธีรสวโร), 2556) พระสิริมังคลาจารย์มีแนวคิดสำคัญในการรณาคัมภีร์คือมีความปรารถนาสูงสุดซึ่งได้บันทึกไว้ท้ายคัมภีร์ว่า ในชาติสุดท้าย ขอให้ข้าพเจ้าได้บรรลุป็นอรหันต์ที่เป็นอุดมมงคล ประกอบด้วยคุณทุกอย่าง ถ้าพระศรีอาริย์เมตไตรยมาตรัสรู้เป็นที่พึงของสรรพสัตว์เมื่อใด ขอให้ข้าพเจ้าได้สดับพระธรรมเทศนาของพระองค์ และได้บรรลุลผลสูงสุดอันประกอบด้วยคุณทั้งมวล เทอญ กล่าวคือท่านมีความปรารถนาที่จะบรรลุดรรชนีของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ปรารถนาในการสืบทอดพระพุทธศาสนา ท่านมีความโดดเด่นด้านการแต่งวรรณกรรม ความสันโดษ และใฝ่รู้ใฝ่เรียน เป็นที่ยอมรับกันว่าท่านเป็นจอมปราชญ์แห่งล้านนา และมีผลงานที่มีคุณูปการต่อพระศาสนาจนถึงปัจจุบัน (พระอนุสรณ์ กุติวณ โณ และคณะ, 2560: 22) พระสิริมังคลาจารย์มีศักดิ์เป็นพระเจ้าน้องยาเธอของพระเจ้าติโลกราช (พระยาแก้ว) กษัตริย์แห่งนครพิงค์เชียงใหม่ ทรงเป็นพระเจ้าหลานเธอของพระเจ้าติโลกราช และเป็นราชบุตรของพระญาอดเชียงรายกับพระนางสิริยสวดี (พระนางโปรงน้อย) (พระสิริมังคลาจารย์ มหาปราชญ์แห่งล้านนา, 2564)

ในรัชสมัยของพระเจ้าติโลกราช พระพุทธศาสนารุ่งเรืองสูงสุด ความเชี่ยวชาญแตกฉานในการรจนา คัมภีร์ภาษาบาลีและรอบรู้พระไตรปิฎกของพระเถระชาวล้านนาในยุคนั้น ก่อให้เกิดการทำสังคายนาสอบชำระ พระไตรปิฎกบาลี ใน พ.ศ. 2020 ที่วัดมหาโพธาราม (เจ็ดยอด) อ.เมืองเชียงใหม่ ซึ่งใช้เวลา 1 ปี จึงเสร็จ นับเป็นการสังคายนาครั้งที่ 8 ของโลกจากที่ทำมาแล้ว 7 ครั้งในประเทศอินเดียและศรีลังกา เรียกการสังคายนาครั้งที่ 8 ที่เชียงใหม่ว่า “อัฐธสังคายนา” พระองค์ได้สนับสนุนสงฆ์ฝ่ายลังกาวงศ์สิ่งใหม่ มีกุลบุตรมาบวชเป็นจำนวนมาก พระภิกษุในนิกายสิงหลเพิ่มขึ้นมาก นิกายสิงหลใหม่นี้เน้นการศึกษาภาษาบาลีและการปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย ทรงส่งเสริมการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม ทำให้การศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมเจริญก้าวหน้าอย่างสูง ทรงยกย่องพระภิกษุที่มีความรู้แตกฉานในพระไตรปิฎก พระในสมัยนั้นจึงมีความรู้สูงที่ปรากฏมีชื่อเสียงหลายท่าน คือ พระรัตนปัญญาเถระ ผู้รจนาชินกาลมาลีปกรณ์ เมื่อ พ.ศ. 2060 และ พระโพธิรังสี ผู้รจนาจามเทวีวงศ์ กับ สิงคินทาน เมื่อ พ.ศ. 1940-2040 (พระเจ้าติโลกราช, 2564)

จากข้อมูลข้างต้น แสดงให้เห็นว่า การที่พระสิริมังคลาจารย์ซึ่งมีชีวิตอยู่ในรัชสมัยของพระเจ้าติโลกราช ซึ่งเป็นยุคที่พระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรืองสูงสุด มีการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมเจริญก้าวหน้าอย่างสูง มีการทำสังคายนาพระไตรปิฎก ครั้งที่ 8 ของโลก ณ วัดเจ็ดยอด เชียงใหม่ แสดงว่า ในช่วงสมัยนั้น มีพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส สัททาวีเสส และ คัมภีร์พงศาวดารทางพระพุทธศาสนาอยู่อย่างครบถ้วน ทำให้ท่านสามารถรจนาคัมภีร์มิ่งคลัตถทีปนีได้อย่างพิสดาร และสามารถยกนิทานมาประกอบการอธิบายได้เป็นจำนวนมาก

มีข้อสังเกตว่า จากการที่ท่านสิริมังคลาจารย์ ได้คัดสรรนิทานที่สื่อถึงความเข้าใจเชื่อซัดเรื่องกรรมและผลของกรรม มาอธิบายประกอบเป็นจำนวนมากถึง 247 เรื่อง (พระครูศรีปัญญาโมณี (อ่อน), 13) จากนิทานที่มีทั้งสิ้น 547 เรื่อง แสดงให้เห็นว่า

1) ศาสนาพุทธให้ความสำคัญกับความเข้าใจเชื่อซัดเรื่องกรรมและผลของกรรม ซึ่งเป็นหัวใจของความสำคัญของศาสนาพุทธ จึงทำให้นิทานที่สื่อถึงความเข้าใจเชื่อซัดเรื่องกรรมและผลของกรรมเป็นจำนวนมาก ดังเห็นได้จากการที่ท่านสิริมังคลาจารย์ สามารถคัดเลือกมาได้ถึง 247 เรื่อง (พระครูศรีปัญญาโมณี (อ่อน): 13) จากนิทานที่มีทั้งสิ้น 547 เรื่อง

2) ในช่วงเวลาที่พระสิริมังคลาจารย์รจนาคัมภีร์เล่มนี้ ศาสนาพุทธกำลังเฟื่องฟู จึงเป็นไปได้ว่าในช่วงเวลาดังกล่าว ประชาชนมีความตื่นตัวมีสัมมาทิฐิที่เข้าใจแก่นแท้ของศาสนา คือ เข้าใจเชื่อซัดเรื่องกรรมและผลของกรรมซึ่งเป็นหัวใจของศาสนา ทำให้ผู้รจนาได้รับแรงบันดาลใจให้มีการคัดสรรนิทานในหมวดกรรมและผลของกรรมมาประกอบการอธิบายมงคล 38 ได้เป็นจำนวนมาก

3. พระไตรปิฎกเป็นบ่อเกิดของงานนิพนธ์ทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญ

คัมภีร์มิ่งคลัตถทีปนี เป็นการอธิบายความหมายของธรรมแต่ละข้อให้เข้าใจง่ายโดยใช้คำประพันธ์สมกัณห์ร้อยกรองและร้อยแก้ว ร้อยกรองส่วนใหญ่มาจากพระไตรปิฎก ส่วนร้อยกรองในส่วนที่ท่านประพันธ์ขึ้นเอง คือ ปณามคาถา ปัตตทานคาถา และ ปณิธานคาถา มีแทรกอยู่ เชื่อมความ ก่อนที่จะอธิบายธรรมะและสรุปประเด็นเหลือเพียงความหมายที่ต้องการอธิบาย ด้านร้อยแก้วนำมาจากอรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส สัท

ทาวีเสส และ คัมภีร์พงศาวดารทางพระพุทธศาสนา เมื่ออธิบายเนื้อหาธรรม แล้วก็นิทานมาประกอบด้วยการใช้สำนวนทองนิทาน ใช้ภาษาไม่ซับซ้อน มีทั้งเนื้อหาที่เดินเรื่อง เนื้อหาที่สนทนากันระหว่างตัวละคร และ สำนวนแก้อรธ ใช้ภาษาที่นิยามศัพท์และความหมาย เหมือนพจนานุกรม เพื่อสนับสนุนการอธิบายเนื้อหาธรรม ตามหลักการแห่งพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส สัททาวีเสส และ คัมภีร์พงศาวดารทางพระพุทธศาสนา โดยมีจุดประสงค์เพื่ออธิบายธรรมที่เป็นมงคล 38 ประการ อธิบายแต่ละประการจนแจ่มแจ้ง แล้วก็นิทานมาประกอบ เพื่อชี้ให้เห็นว่า ผู้ไม่ปฏิบัติตามมงคลข้อนี้จะได้รับโทษแบบนั้น ผู้ปฏิบัติตามมงคลข้อนี้จะได้รับอานิสงส์ (ประโยชน์) อย่างนี้

4. จุดเด่นของคัมภีร์มังคลัตถปิณี

โดยทั่วไปในคัมภีร์พระไตรปิฎกและอรรถกถา จะมีแต่คำสอนเฉยๆ แต่ไม่มีนิทานประกอบ จุดเด่นของมังคลัตถปิณีอยู่ที่พระสิริมังคลาจารย์ได้นำนิทานเรื่องต่างๆ ที่ดึงมาจากอรรถกถา และ ปกรณ์วิเสสหลายแหล่งมาใช้ประกอบ จึงเกิดอรรถรสอ่านสนุก

1) พระสิริมังคลาจารย์ ได้อธิบายมงคลสูตรแต่ละหัวข้ออย่างละเอียดครบถ้วน โดยชี้ชัดให้เห็นว่า คิดพูดทำดี ย่อมได้รับผลดี คิดพูดทำชั่ว ย่อมได้รับผลชั่ว บางครั้งก็เขียนไว้ตั้งแต่ตอนต้นก่อนจะเล่านิทาน แต่บางครั้งก็เขียนสรุปไว้ตอนท้าย หลังเล่านิทานจบ นี่คือการต่อยอดสัมมาทิฐิ ครั้งที่ 1

2) การที่นำนิทานที่มีเนื้อหาที่สอดคล้องกับหัวข้อธรรมในพระสูตรนั้นๆ มาเล่าประกอบการอธิบาย ทำให้ผู้ฟัง/ผู้อ่าน สามารถจินตนาการและเห็นภาพตามได้ชัดเจน จากที่ได้อ่าน/ได้ฟังจากการอธิบายในครั้งแรก ดังนั้น การฟังนิทาน จึงเป็นการต่อยอดสัมมาทิฐิ ครั้งที่ 2

3) ในแต่ละพระสูตร ได้มีการนำนิทานมาประกอบ ตั้งแต่ 1-14 เรื่อง จำนวนเรื่องยิ่งมาก ก็ยิ่งเป็นการย้ำซ้ำทวนสัมมาทิฐิมากครั้งเท่านั้น มีข้อสังเกตว่า หัวข้อมงคลสูตร ที่มีจำนวนเรื่องนิทานมากที่สุดคือ มงคลข้อที่ 11 บำรุงบิดามารดา (มาตาปิตุอุปัฏฐานัง)+นิทาน 14 เรื่อง อาจเป็นไปได้ว่าท่านสิริมังคลาจารย์ประทับใจหรือได้รับแรงบันดาลใจจากการที่ท่านได้เห็นแบบอย่างที่ดีงามในความกตัญญูของพระเจ้าติโลกราช ที่ท่านทรงปรารถนาสนองคุณพระชนนี จึงทรงมอบราชสมบัติแด่พระชนนี แล้วทรงออกผนวช และ มงคลข้อที่ 24 ยินดีพอใจความมั่งคั่ง (สันตุฏฐิ จ) + นิทาน 14 เรื่อง อาจเป็นไปได้ว่า ท่านสิริมังคลาจารย์ประทับใจหรือได้รับแรงบันดาลใจจากการที่ท่านได้เห็นแบบอย่างที่ดีจากการที่พระเจ้าติโลกราชที่ทรงปรารถนาเป็นทนายในพระศาสนา ถึงขนาดยอมสละความเป็นกษัตริย์ ยอมทิ้งราชสมบัติยอมสละราชบัลลังก์ซึ่งเป็นสิ่งสูงสุดที่คนทั่วโลกไขว่คว้าอยากได้มาครอบครอง เพื่อก้าวสู่เพศบรรพชิตมาใช้ชีวิตที่พอเพียงเรียบง่ายยินดีพอใจในความมั่งคั่งน้อยถ้อย ทรงแสดงทัศนะที่เห็นว่าอะไรจะเปลี่ยนสถานภาพจากวรรณะสูงสุดทางโลกคือวรรณะกษัตริย์ มาสู่วรรณะที่สูงที่สุดทางธรรมคือเป็นคนวรรณะ 9 คือ เป็นคนเลี้ยงง่าย (สุภระ) บำรุงง่าย (สุปิยะ) มั่งคั่งง่าย ถ้อย (อัปปิจยะ) สันโดษ ใจพอ (สันตุฏฐิ) ขัดเกลา (สัลลหะ) กำจัดกิเลส มีศีลเคร่ง (ธูตะ) มีอาการที่น่าเลื่อมใส (ปาสาทิกะ) ไม่สะสม (อปยะ) ปรารถนาความเพียร ยอดขยัน (วิริยารัมภะ) (กรมการศาสนา, 2539: วิ.มท. (ไทย) 1/20/25-27) รวมทั้งความโดดเด่นที่ชัดเจนด้านความสันโดษ ดังเห็นได้จากการที่ท่านได้เลือกวัดสวนขวัญและสุญญาคารเรือนว่างซึ่งมีความเงียบและสงบเป็นสถานที่ที่รจนาคัมภีร์ทั้ง 4

อย่างไรก็ตาม พบว่า มี 2 พระสูตร ที่ไม่ได้นำนิทานมาเล่าประกอบ คือ มงคลข้อที่ 30 และ ข้อที่ 34 มงคลข้อที่ 30 สอนทศธรรมสมาธิ (กาเลนะ ธัมมสาภิกข) หัวข้อนี้ได้มีการอธิบายอย่างละเอียดเกือบ 9 หน้า แต่ไม่ได้นำนิทานมาเล่าประกอบ อาจเป็นไปได้ว่า ท่านอธิบายอย่างละเอียดแล้ว จึงไม่จำเป็นต้องนำนิทานมาเล่าประกอบก็เป็นได้ หรือ เนื้อหาของหัวข้อธรรมในข้อนี้เป็นเนื้อหาที่ประชาชนเข้าถึงได้ยาก ผู้เข้าถึงเป็นกลุ่มเฉพาะ คือ พุทธบริษัททั้ง 4 คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ซึ่งได้ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมและพระวินัยที่พระศาสดาทรงบัญญัติแต่งตั้งไว้ แล้วก็นำมาพูดจาเล่าสภาวะธรรมกันในที่ประชุม บางเรื่องก็เป็นเรื่องเฉพาะสำหรับนักบวช ไม่เกี่ยวข้องกับฆราวาส เช่น พุทธคุณถึงพระสูตร พระวินัย พระปรมาตม โดยอรรถโดยพยัญชนะ บางเรื่องก็เป็นนามธรรมที่มีความซับซ้อนลึกซึ้งเข้าใจได้ยาก (กรมการศาสนา, 2539: ที.สี. (ไทย) 9/28/11) เช่น จิตและเจตสิก รูป 28 เป็นต้น จึงอาจเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ไม่มีการนำนิทานมาอธิบายเพิ่ม เช่นเดียวกับมงคลข้อที่ 34 กระทำให้แจ้งในนิพพาน (นิพพานสังคิกิริยา จ) ก็อาจเป็นไปได้ว่าได้อธิบายอย่างละเอียดแล้ว จึงไม่จำเป็นต้องนำนิทานมาเล่าประกอบก็เป็นได้ หรือ เนื้อหาของหัวข้อธรรมในข้อนี้เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับการบรรลุแจ้งซึ่งนิพพานซึ่งเป็นปรมาตมธรรมคือนามธรรมที่มีความซับซ้อนลึกซึ้งเข้าใจได้ยาก จึงอาจเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ไม่มีการนำนิทานมาอธิบายเพิ่ม

เหตุเกิดแห่งมงคลสูตร

ในสมัยพุทธกาล มนุษย์เชื่อว่าสิ่งภายนอกตัวทำให้ชีวิตเข้าถึงความสมบูรณ์เรียกว่ามงคล ผู้เชื่อถือมี 3 กลุ่ม กลุ่มแรก (ทิฐุมงคลิกะ) เชื่อว่า สิ่งที่มีมองเห็นเป็นมงคล เช่น นกแอ่นลม ผลมะตูมอ่อน หญิงมีครรภ์ เด็กเล็กขี่คอคนเดินไป ปลาตะเพียนแดง ม้าอาชาไนย ฯลฯ ถือกันว่าเป็นมงคลแห่งชีวิต แต่ถ้าเห็นลอมฟาง หม้อเปรียง หม้อเปล่า นักฟ้อน สมณะเปลือย คนตาบอด คนง่อย คนแคระ คนเปลี้ย คนแก่ คนเจ็บ คนตาย ฯลฯ อย่างนี้ถือกันว่าอัปมงคล กลุ่มสอง (สุตมมงคลิกะ) เชื่อว่า สิ่งที่ได้ยินเป็นมงคล เช่น ได้ยินว่า เจริญแล้ว เต็มฤกษ์ดี มงคลดี ฯลฯ ถือว่าเป็นมงคลชีวิต แต่หากได้ยินว่า ตาบอด ง่อย แคระ เปลี้ย แก่ เจ็บปวด ตาย ถูกตัดโดนทุบ ถูกไฟไหม้ ของหาย ไม่มี ถือว่าเป็นอัปมงคล และกลุ่มสุดท้าย (มุตมมงคลิกะ) เชื่อว่า อารมณ์ที่รับรู้เป็นมงคล เช่น ตื่นเช้าขึ้นมาได้จับต้องแผ่นดิน จับต้องพืชสีเขียว จับต้องมูลโค เต่า เกวียนบรรทุกราช ได้กินงาขาว อาบน้ำโคลนดินสอพอง ฯลฯ ถือว่าเป็นมงคลชีวิต (สมิททิพ นตรนิมิต, 2560: 20-21)

มงคล 38

มงคล 38 คือความดีความเจริญอันสูงสุด 38 ประการ (กรมการศาสนา, 2539: ข.ข. (ไทย) 25/1-13/6-8.; ธีระ อุษณกรกุล, 2556: 211) 1. ไม่คบคนพาล (อเสวนา จ พาลานัง)+นิทาน 1 เรื่อง 2. คบหาบัณฑิต (บัณฑิตานัญญู เสวนา)+นิทาน 6 เรื่อง 3. บูชาบุคคลที่ควรบูชา (บูชา จ ปุชนิยานัง)+นิทาน 8 เรื่อง 4. อยู่ในที่อันสมควรอยู่ (ปฏิรูปเทสวาโส จ)+นิทาน 5 เรื่อง 5. มีคุณความดีทำสะสมไว้ก่อน (บุพเพ จ กตปุญญตา)+นิทาน 7 เรื่อง 6. ตั้งตนไว้อย่างถูกต้อง (อิตตสัมมาปณิธิ จ)+นิทาน 3 เรื่อง 7. เป็นผู้รับฟังใส่ใจศึกษามาก (พาหุสัจจัญจะ)+นิทาน 2 เรื่อง 8. มีศิลปะฝีมือยอดเยี่ยม (สิปปปัญจะ)+นิทาน 5 เรื่อง 9. มีวินัยศึกษาดีแล้ว (วินโย จ สุลีกขาโต)+นิทาน 7 เรื่อง 10. กล่าวแต่ถ้อยคำที่ดี (สุภาสิตา จ ยา วาจา)+นิทาน 3 เรื่อง 11. บำรุงบิดามารดา

(มาตาปิตุภฏฐานัง)+นิทาน 14 เรื่อง 12. ช่วยเหลือบุตร (ปุตตสังคหะ)+นิทาน 2 เรื่อง 13. ช่วยเหลือภรรยา (ทาสสังคหะ)+นิทาน 3 เรื่อง 14. ทำงานไม่ให้คั่งค้าง (อนากูลา จ กัมมันตา)+นิทาน 4 เรื่อง 15. ทำทานเสียสละ (ทานัญญะ)+นิทาน 9 เรื่อง 16. ปฏิบัติธรรม (ธัมมจริยา จ)+นิทาน 1 เรื่อง 17. ช่วยเหลือญาติ (ญาติกานัญญะ สังคโห)+นิทาน 5 เรื่อง 18. ทำงานที่ไม่มีโทษ (อนวัชชานิ กัมมานิ)+นิทาน 8 เรื่อง 19. จดเว้นการทาบาบ (อารตี วิรตี ปาปา)+นิทาน 3 เรื่อง 20. เหนียวรั้งกายวาจาใจออกจากของมอมเมาให้โทษ (มัชชปาณา จ สญญโม)+นิทาน 10 เรื่อง 21. ไม่ประมาทในธรรมทั้งหลาย (อัปมาโท จ ธัมเมสุ)+นิทาน 4 เรื่อง 22. มีความเคารพ (คาร โช จ)+นิทาน 4 เรื่อง 23. มีความถ่อมตน (นิวาโต จ)+นิทาน 2 เรื่อง 24. ยินดีพอใจความมกน้อย (สันตุฏฐิ จ)+นิทาน 14 เรื่อง 25. มีความกตัญญู (กตัญญูตา)+นิทาน 7 เรื่อง 26. พึงธรรมสม่ำเสมอ (กาเลนะ ธัมมัสสวนัง)+นิทาน 8 เรื่อง 27. มีความอดทน (ขันตี จ)+นิทาน 8 เรื่อง 28. เป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย (โสวัจจสตา)+นิทาน 4 เรื่อง 29. พบปะเยี่ยมเยียนสมณะ (สมณานัญญะ ทัสสนัง)+นิทาน 3 เรื่อง 30. สนทนาธรรมสม่ำเสมอ (กาเลนะ ธัมม สากัจฉา)+นิทาน 0 เรื่อง 31. เพียรเผาผลาญกิเลส (ตโป จ)+นิทาน 4 เรื่อง 32. ประพฤติพรหมจรรย์ (พรหมจริ ยัญญะ)+นิทาน 2 เรื่อง 33. เห็นอริยสัจ คือความจริงอันประเสริฐสุดของชีวิต (อาริยสัจจานะ ทัสสนัง)+นิทาน 2 เรื่อง 34. กระทำให้แจ้งในนิพพาน (นิพพานสัจฉิกิริยา จ)+นิทาน 2 เรื่อง 35. จิตไม่หวั่นไหวแม้สัมผัสโลกธรรมอยู่ (ผุฏฐัสสะ โลภธัมเมหิ จิตตัง ยัสสะ น กัมปติ)+นิทาน 1 เรื่อง 36. จิตไม่เศร้าโศก (อโศกัง)+นิทาน 4 เรื่อง 37. จิต ปราศจากธุลีอันคือกิเลสแม้เล็กน้อย (วิรชัง) +นิทาน 3 เรื่อง 38. จิตเกษมสุขสบายปลอดภัย (เขมมัง)+นิทาน 2 เรื่อง หากเวทนา (ผู้มีใจสูง) และมนุษย์ (ผู้มีใจประเสริฐ) ทำมงคลเช่นนี้แล้ว จะเป็นผู้ไม่พ่ายแพ้ต่อข้าศึกทุกหมู่ เหล่า ย่อมถึงความสวัสดิ์ในที่ทุกสถาน

ประโยชน์ของการยกนิทานมาใช้ประกอบอธิบาย

- 1) ทำให้เกิดอรรถรส อ่านสนุก เข้าใจได้ง่าย น่าสนใจติดตามเรียนรู้ และนำไปปฏิบัติตาม
- 2) การที่มุ่งเน้นการอธิบายหลักธรรมอันเดียวกันด้วยการนำนิทานหลาย ๆ เรื่องมาช่วยอธิบาย เป็นกุศโลบายที่แยบยล ในการตอกย้ำซ้ำทวนหัวข้อธรรมในพระสูตร ทำให้ผู้อ่านผู้ฟัง ซึ่งมีจริตต่างกัน มีความเข้าใจ ธรรมะในแต่ละเหลี่ยมมุมที่ต่างกัน ก็จะสามารถเรียนรู้จดจำหลักธรรมจากนิทานแต่ละเรื่องที่ตรงกับความสนใจ ของแต่ละบุคคล สามารถมีเข้าใจในหลักธรรมที่ต้องการสื่อได้ โดยในบางพระสูตร มีการนำนิทานมาอธิบาย ประกอบจำนวนสูงถึง 14 เรื่อง จำนวนเรื่องยิ่งมาก ก็ยิ่งเป็นการย้ำซ้ำทวนสัมมาทิฐิมากครั้งเท่านั้นๆ ทำให้เกิด อานิสสแก่ผู้อ่าน/ผู้ฟัง คือ ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง เข้าใจชัดสิ่งที่ได้ฟังแล้ว บรรเทาความสงสัยเสียได้ ทำความเห็น ได้ถูกต้อง จิตของผู้ฟังย่อมเลื่อมใส (กรมการศาสนา, 2539: อภ.ปญจก. (ไทย) 22/202/344) ตรงกับเหตุแห่งวิมุตติ 5 เหตุที่ทำให้บรรลุลหุตพ้นกิเลส (วิมุตติ) คือ หลุดพ้นด้วยการฟังธรรม 2. หลุดพ้นด้วยการแสดงธรรมสนทนา ธรรม 3. หลุดพ้นด้วยการท่องบททวนธรรม 4. หลุดพ้นด้วยการตรึกตรองใคร่ครวญธรรม 6. หลุดพ้นด้วยการตั้ง จิตมั่นในนิมิต (สมาธินิมิต) (กรมการศาสนา, 2539: อภ.ปญจก. (ไทย) 22/26202/32-35)

การนำนิทานมาประกอบ นับเป็นปฏิภาณไหวพริบที่ชาญฉลาดมาก เพราะทำให้คนจินตนาการตามได้ ง่าย เห็นภาพ เห็นตัว เห็นตน เข้าใจได้ง่าย คล้อยตามได้ง่าย มีลักษณะเป็นบุคลาธิษฐาน (อภิสิน ศิวาธร, 2563: 302, 356) กล่าวคือ เป็นการอธิบายธรรมะที่ยกเอาบุคคล หรือ รูปธรรม มาเป็นหลักในการอธิบาย เป็น

บุคลาธิษฐานขึ้นมาแทน ให้มองเห็นเป็นรูปร่างเป็นตัวตนให้รู้ไปก่อน เข้าใจไปก่อน เพื่ออธิบายให้กับคนที่ยังต้องอาศัยตัวตนบุคคล ถ้าหากเราใช้ธรรมาธิษฐาน คืออธิบายนามธรรมแท้ๆ เป็นการยากที่คนทั่วไปจะเข้าใจ จึงต้องใช้สิ่งเหล่านี้แทน เป็นศิลปะ หรือ กุศโลบายในการดึงความสนใจให้คนมาอ่านหนังสือธรรมะ มาฟังธรรม ทำให้รู้สึกสนุกสนาน พร้อมๆ ไปกับการได้สาระธรรมซึ่งเป็นหัวใจหลักของความพ้นทุกข์ คือความเข้าใจเชื่อซัดเรื่องกรรมและผลของกรรมอย่างแจ่มแจ้ง ชีวิตจึงจะพ้นทุกข์ได้

ทำให้เห็นว่า ท่านสิริมงคลอาจารย์ มีไหวพริบปฏิภาณ มีปัญญาแตกฉาน มีทั้งศาสตร์ความรู้และศิลปะในการให้สัมมาทิฐิเรื่องความเข้าใจเชื่อซัดเรื่องกรรมและผลของกรรม ซึ่งเป็นหัวใจหลักของพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นนามธรรมที่เข้าใจยาก ผ่านการอธิบายมงคล 38 ในแต่ละข้อ โดยยกนิทานมาประกอบ ทำให้ผู้อ่าน/ผู้ฟังเข้าใจได้ง่าย ทำให้เราทราบว่ามงคลที่แท้จริง คือมงคลที่เกิดจากการกระทำของเราเอง อยากระวังมงคลอย่างไร ก็จงสร้างเหตุปัจจัยอย่างนั้น เมื่อเราอยากได้ผลดี เราก็ต้องสร้างเหตุปัจจัยที่ดี คือ คิดดีพูดดีทำดี ย่อมได้รับผลดี แต่ถ้าเราอยากได้ผลดี แต่เราไม่ได้สร้างเหตุปัจจัยที่ดี คือ เราไม่ได้คิดดีพูดดีทำดี แต่เรายังคิดชั่วพูดชั่วทำชั่วอยู่ แล้วเราอยากจะได้รับผลดี ได้รับสิ่งดีก็ย่อมเป็นไปไม่ได้ เราจะได้รับสิ่งชั่วผลชั่วเท่านั้น

ตัวอย่างมงคล 38 ข้อ 2 คือคบหาบัณฑิต (บัณฑิตานัญญู เสวนา) : นิทานนกแขกเต้า

มีนกแขกเต้า 2 (พระครูศรีปัญญาณี (อ่อน): 13-16) ตัวเป็นพี่น้องร่วมมารดาเดียวกันอาศัยอยู่ป่าไม้จวนเหนือลมมีบ้านโจร 500 ข้างใต้ลมมีอาศรมฤๅษีอยู่ 500 ในครั้งนั้นลูกนกแขกเต้าทั้งสองยังเล็กปีกขนยังอ่อนเมื่อเกิดลมพายุใหญ่พัดมาลูกนกทั้งสองจึงลอยไปในอากาศ ลูกนกตัวหนึ่งไปตกในหมู่โจร ๆ เลี้ยงไว้และตั้งชื่อให้ว่าเจ้าสัดดีคุมพะ เพราะตกอยู่ระหว่างกองอาวุธ อีกตัวหนึ่งไปตกอยู่ในหมู่ฤๅษี ๆ เลี้ยงไว้และตั้งชื่อว่าเจ้าบุผกะ เพราะตกอยู่ระหว่างกองดอกไม้ ลูกนกที่อยู่กับหมู่โจรก็เจริญขึ้นในหมู่โจร ลูกนกที่อยู่กับหมู่ฤๅษีก็เจริญขึ้นในหมู่ฤๅษี ต่อมากษัตริย์ผู้ครองเมืองปัญจาลราชได้ออกประพาสล่าสัตว์และตามติดเนื้อทรายเข้าไปในป่าใหญ่แต่ก็หาเนื้อทรายไม่เจอจึงได้หยุดอาบน้ำที่ลำธารใกล้บ้านโจรแล้วก็นอนหลับไป ครั้งนั้นนกแขกเต้าที่อยู่กับโจรได้เห็นกษัตริย์นอนอยู่จึงบินกลับมาบอกพ่อครัวว่าพบบุรุษที่มีเครื่องประดับนอนอยู่ใต้ต้นไม้ พวกเราไปฆ่าให้ตายแล้วเอาเครื่องประดับมาดีกว่า ทันใดนั้นกษัตริย์ตื่นขึ้นและได้ยินความที่นกพูดกับพ่อครัวพระองค์จึงรีบหนีมาจนถึงอาศรมฤๅษี ในวันนั้นฤๅษีทั้งหลายไม่อยู่ ๆ แต่นกแขกเต้า พอนกแขกเต้าเห็นกษัตริย์พระราชดำเนินมาก็มีวาจาปฏิสันถารต้อนรับว่าขอพระองค์ทรงประทับพักผ่อนให้สบายแล้วค่อยเดินทางต่อเถิด กษัตริย์พอได้ฟังแล้วก็ทรงสรรเสริญนกแขกเต้าที่อยู่กับฤๅษีดีเดียนนกแขกเต้าที่อยู่กับโจร นกแขกเต้าจึงกราบทูลให้ทรงทราบว่านกแขกเต้าที่อยู่กับโจรเป็นพี่น้องกับเราแต่ไปตกอยู่ในหมู่โจรก็ถูกสั่งสอนด้วยทางพาลจึงกลายเป็นคนใจบาปหยาบช้า ส่วนตัวเรตกอยู่ในหมู่ฤๅษี ก็ถูกสั่งสอนให้เป็นนักปราชญ์เป็นผู้ฉลาดทางธรรม และได้กล่าวเรื่องคนพาลกับกษัตริย์ ความว่า คนที่คบนักปราชญ์จะเป็นนักปราชญ์ไปด้วยคนที่คบคนพาลก็จะเป็นคนพาลไปด้วย อาจารย์เป็นคนพาลลูกศิษย์ก็เป็นพาล คนพาลเปรียบเหมือนยาพิษใครกินเข้าไปแล้วย่อมได้รับอันตราย คนพาลเปรียบเหมือนปลาเน่าเอาไปต้มมาห่อก็พาให้ไปไม่เน่าเหม็นไปด้วย คนที่มีสันดานหยาบช้าย่อมพาไปสู่อบายภูมิย่อมนำความฉิบหายทั้งในชาตินี้และชาติหน้า เมื่อกษัตริย์ได้ฟังแล้วก็รู้สึกศรัทธาเลื่อมใส ในขณะนั้นหมู่ฤๅษีได้กลับมาพอดีกษัตริย์จึงกล่าวทักทายแล้วอาราธนาให้เข้าไปอยู่ในอุทยาน และทรงประกาศห้ามไม่ให้ผู้ใดเบียดเบียนนก

แขกเต้า หลังจากกษัตริย์สิ้นพระชนม์ก็ได้ไปเกิดในสวรรค์เสวยสุขตามกุศลาสนาที่เล่ามาทั้งหมดต้องการสื่อว่า คบคนพาลก็เป็นพาลเหมือนนกที่อยู่กับโจรคบบราษณ์ก็เป็นปราชญ์เหมือนนกที่อยู่กับฤาษี

จะเห็นว่าการได้อยู่กับหมู่มิตรดีได้เห็นการประพุดติทางกายวาจาใจที่เป็นตัวอย่างที่ดีได้รับการสั่งสอนที่ดีก็จะได้รับการหล่อหลอมและเหนี่ยวนำให้เป็นคนดีตามไปด้วยกล่าวคืออยู่ใกล้คนดีก็就会被เหนี่ยวนำให้เป็นคนดีตาม อยู่ใกล้กับหมู่มิตรชั่วได้เห็นการประพุดติทางกายวาจาใจที่ชั่วก็จะได้รับการหล่อหลอมและเหนี่ยวนำให้คิดพูดทำในสิ่งชั่วเป็นคนชั่วตามไปด้วย และจากการที่นกแขกเต้าเป็นผู้มีศีลเป็นผู้ประพุดติธรรมทำให้นกแขกเต้าได้รับความคุ้มครองจากกษัตริย์ที่ห้ามไม่ให้ผู้ใดไปทำอันตรายใดๆ ต่อนกแขกเต้าทำให้นกแขกเต้ามีชีวิตที่อยู่รอดปลอดภัยมีชีวิตที่อยู่เย็นเป็นสุข ตรงกับที่พระพุทธเจ้าตรัสว่าศีลย่อมรักษาผู้ประพุดติธรรม

ตัวอย่างมงคล 38 ข้อ 11 คือบำรุงบิตามารดา (มาตาปิตุอุปัฏฐานัง) : นิทานมิตวินทุกุมาร ประหารมารดา (พระครูศรีปัญญาณี (อ่อน), 174)

มีชายผู้หนึ่งมีชื่อว่ามินตวินทุกเป็นคนที่มีจิตใจหยาบช้าถึงขนาดฆ่ามารดาของตัวเองได้ วันหนึ่งมินตวินทุกได้ไปลามาตราเพื่อจะไปทำการค้าโดยเรือสำเภา แต่เนื่องจากการตามีความรักความห่วงใยในตัวลูกเป็นอย่างมากกลัวว่าลูกจะลำบากจะได้รับอันตราย จึงได้เข้าอุตุมร้างห้ามปรามพยายามขัดขวางไม่ให้ไป แต่มินตวินทุกก็ไม่เชื่อฟัง ดื้อดึงจะไปให้ได้ จึงลงมือฆ่ามารดาที่มาขัดขวางตน จากนั้นก็ลงเรือหนีไป เรือนั้นเมื่อแล่นไปถึงกลางมหาสมุทรก็หยุดนิ่งไปต่อไม่ได้ เจ้าของเรือจึงต้องสละคนในเรือออกด้วยวิธีการจับฉลากปรากฏว่ามินตวินทุกจับได้สลาภที่ต้องเป็นผู้ลงแพเข้ากันถึง 3 ครั้ง จึงต้องลงแพไปและแพได้ลอยไปถึงเกาะแห่งหนึ่งซึ่งเป็นเกาะที่มีเปรตอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก มินตวินทุกได้พบเปรตตนหนึ่งชื่อว่าโส เปโต เป็นเปรตเพราะเหตุแต่ชาติปางก่อนที่ได้ฆ่ามารดาของตนจึงทำให้ได้รับทุกขเวทนาคือมีงจกรพัดอยู่บนหัวเลือดอาบทั่วตัวทั้งเวลากลางวันและเวลากลางคืน แต่ทว่ามินตวินทุกกลับเห็นตรงกันข้ามคือเห็นงจกรซึ่งเป็นอาวุธที่ทำร้ายทำลายชีวิตโส เปโตให้ได้รับทุกขเวทนาอย่างแสนสาหัสสนั้น แต่กลับมองเห็นว่าเป็นดอกบัวเป็นสิ่งที่สวยงาม เลือดที่อาบทั่วตัวมองเห็นเป็นเครื่องลูบไล้ทาตัว โชตรวนเครื่องจองจำเครื่องพันธนาการมองเห็นเป็นเครื่องประดับที่สวยงาม เมื่อมองเห็นเช่นนั้นจึงทำให้มินตวินทุกเกิดความโลภอยากได้มาครอบครอง ขณะเดียวกันนั้นทางด้านฝ่ายเปรตโส เปโต ได้ถึงวาระที่รับกรรมมาจนถึงสิ้นสุดอกุศลกรรมแล้ว จึงได้ยกงจกรให้โดยวางไว้บนหัวของมินตวินทุก ท่านใดนั้นเองงจกรก็ได้หมุนสะบัดพัดหัวของมินตวินทุกทำให้เลือดอาบทั่วตัวได้รับทุกขเวทนาอย่างแสนสาหัสตลอดเวลาทั้งเวลากลางวันกลางคืน ซึ่งเป็นผลจากวิบากกรรมจากการฆ่ามารดาดุจเดียวกับเปรตโส เปโต ที่นำมาเล่าให้ฟังนี้เพื่อจะได้เห็นโทษภัยของการฆ่ามารดาว่าเป็นบาปมหันต์มีโทษมหันต์จะได้ไม่เอาเป็นเยี่ยงอย่าง

จะเห็นได้ว่าวิบากกรรมจากการฆ่ามารดาทำให้มินตวินทุกได้รับวิบากทันตาเห็นสืบเนื่องต่อ ๆ ไป คือแม้ได้หนีลงเรือไปแล้วคิดว่าปลอดภัยแล้วแต่ก็ยังปรากฏมีวิบากคือเมื่อเรือล่องไปถึงกลางมหาสมุทร เรือก็หยุดนิ่งไปต่อไม่ได้จึงต้องสละคนออกจากเรือโดยใช้วิธีจับฉลาก ซึ่งผลจากวิบากกรรมที่ได้ฆ่ามารดาทำให้จับฉลากต้องเป็นผู้ที่ต้องลงจากเรือเข้ากันถึง 3 ครั้ง ถึงกระนั้นวิบากกรรมก็ยังไม่หมด กล่าวคือหลังจากลงแพไปแล้ว แพนั้นก็ได้อลอยไปยังเกาะที่มีเปรตอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก และทันทีที่มินตวินทุกขึ้นมานบนเกาะ ทั้ง ๆ ที่ในความเป็นจริงภาพที่ปรากฏคือเปรตชื่อโส เปโต มีงจกรพรตพัดหัวทำให้เลือดอาบทั่วตัวได้รับทุกขเวทนาอย่างแสนสาหัส

ตลอดเวลา แต่ผลจากวิบากกรรมที่มันตวินทุกได้กระทำมาตุฆาต ทำให้เห็นผิดเป็นชอบ เห็นสิ่งที่อันตรายชั่วช้า ทุกข์ทรมานคือกงจักรกลับเห็นเป็นสิ่งดีงามคือเห็นเป็นดอกบัว แล้วยังมีจิตโลภอยากได้มาครอบครอง จึงได้รับ กงจักรมาวางไว้บนหัวทำให้ถูกกงจักรพัดสับตัดหัวเลือดอาบทั่วตัวได้รับทุกขเวทนาอย่างแสนสาหัสตลอดเวลา นิทานเรื่องนี้ชี้ให้เห็นโทษภัยของการเป็นลูกอกตัญญูฆ่าได้แม้กระทั่งมารดาผู้ซึ่งมีบุญคุณสูงสุดเป็นผู้ให้กำเนิดชีวิต ผู้ที่ป้อนข้าวป้อนน้ำของกล่อมเกลี้ยงเลี้ยงดูด้วยความถนอมให้มันที่อยู่กินว่าเป็นบาปมหันต์มีโทษมหันต์ จะได้รับจากความเสื่อมต่ำทุกข์ทรมานชั่วมกัปชั่วกัลป์หาที่ตันที่สุดไม่ได้ ดังนั้นคนเราจึงควรมีความกตัญญูต่อแม่ ต้อง เชื้อฟังคำสั่งสอนของท่านก็นำพาชีวิตไปสู่ความเจริญ

สอดคล้องกับที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “มานพ สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน มีกรรมเป็นทายาท มีกรรม เป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ทั้งหลายให้เลวและดีต่างกัน (กรรมการศาสนา, 2539: ม.อ. (ไทย) (14/581/350) เรามีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็น กำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย เราทำกรรมใดไว้ จะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม ย่อมเป็นผู้ รับผลของกรรมนั้น (กรรมการศาสนา, 2539: อป.ปญจก. (ไทย) 22/57/100) ผลวิบากแห่งกรรมที่ทำความชั่วมี (กรรมการศาสนา, 2539: ม.อ. (ไทย) 14/257/176) กรรมทั้งปวงมีวิบากเจตนาทั้งปวงมีวิบาก (กรรมการศาสนา, 2539: อภ.ป. (ไทย) 37/633/692) ภิกษุทั้งหลาย เราไม่กล่าวกรรมที่สัตว์มีเจตนาทำไว้ สังสมไว้ว่าสิ้นสุดเพราะ ยังไม่สลายผล ก็ผลนั้นแลสัตว์ต้องเสวยในอัตภาพนี้ ในอัตภาพถัดไปหรือในอัตภาพต่อ ๆ ไป (กรรมการศาสนา, 2539: อภ.ป. (ไทย) 37/635/694) จะเห็นได้ว่าพระพุทธเจ้าทรงพบว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่แต่ละคนได้รับล้วนเกิด จากผลของการกระทำของคน ๆ นั้น กรรมหรือการกระทำนั้น ๆ เป็นเหตุแยกแยะคนให้ดีและเลว

สอดคล้องกับที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ได้กล่าวไว้ในศรฺทธา 4 คือความเชื่อผิดเรื่องกรรมและ ผลของกรรม คือ กัมมสัทธ ๓ คือเชื่อกรรมเชื่อกฎแห่งกรรมเชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง เชื่อว่าไม่ว่าจะทำอะไรย่อมต้อง ได้รับผลหรือต้องชดใช้การกระทำนั้น ๆ วิปากศรฺทธา คือเชื่อวิบาก เชื่อผลของกรรม เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง เชื่อว่าทุกกรรมคือการกระทำที่ทำแล้วต้องมีผล ผลดีเกิดจากกรรมดี ผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว กัมมสสกตา คือเชื่อ ว่าแต่ละคนมีกรรมเป็นของตน เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของกรรม จะต้องรับผิดชอบกรรมของตน ๆ ตถาคตโพธิ สัทธ ๓ คือเชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า เชื่อว่ามนุษย์ที่ฝึกตนด้วยดีตามที่พระองค์ทรงเป็นผู้นำทางจะสามารถ เข้าสู่เข้าถึงภูมิผู้สูงสุดและหลุดพ้นจากทุกข์ได้ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2559: 140)

สอดคล้องกับที่ พ่อครูสมณะโพธิรักษ์ได้กล่าวไว้ว่า กรรมเป็นของๆ ตน กรรมมีวิบากในตัวเอง ตนทำ ผลกรรมก็เป็นของของตนเอง ตนต้องรับมรดกกรรมวิบากของตนเอง ตนไม่ได้ทำก็ไม่ใช่ของตน เอามายึดยึดให้ กันก็ไม่ได้ กรรมของตนพาตนเป็นพาตนไปตามกรรมที่ตนเองทำเองทั้งสิ้น กรรมสั่งสมเป็นเผ่าเป็นพันธุ์ของตนเอง ที่พึ่งของตนแท้ๆ คือกรรม ไม่มีที่พึ่งอื่นจริงจึงได้เด็ดขาดเท่ากับพึ่งตนเอง กรรมเป็นตัวจัดการให้ได้รับผลที่เป็นไป ตามสัจจะความจริงที่ตนทำเองแท้ๆ (สมณะโพธิรักษ์, 2564: 480)

และสอดคล้องกับที่ ใจเพชร กล่าจน กล่าวว่า สิ่งที่สร้างผลทุกวินาทีให้กับชีวิตคือวิบากกรรม ไม่มีชีวิต ไตหนีพ้นอำนาจแห่งกรรมไปได้ วิบากกรรมมีจริง ไม่มีอะไรดลบันดาลสิ่งดีสิ่งร้ายให้เราได้นอกจากวิบากดีร้าย ของเราเท่านั้นที่ดลบันดาลสิ่งดีสิ่งร้ายให้เราได้ ทำอะไรได้ผลอะไรก็เกิดจากการกระทำของเราเองทั้งหมด เราทำ

ดึกก็ได้รับผลดีเราทำชั่วก็ได้รับผลชั่ว เจอเรื่องดีเพราะทำดีมาเจอเรื่องไม่ดีเพราะทำไม่ดีมาทั้งในปัจจุบันและอดีต สังเคราะห์กันอย่างละ 1 ส่วน (ใจเพชร กล้าจน, 2563: 15-17)

5. สรุป

พระสิริมิ่งคลาจารย์สังฆปราชญ์แห่งล้านนาเป็นพระภิกษุไทยที่ควรยกย่องสรรเสริญอย่างยิ่ง มีอัจฉริยภาพ มีไหวพริบปฏิภาณ มีความเป็นพหูสูตร มีความเป็นธรรมกถึก มีสัจปรีชาธรรม มีอิทธิบาท มีปัญญาแตกฉานครบพร้อมทั้งศาสตร์ความรู้และศิลปะในการให้สัมมาทิฐิเรื่องความเข้าใจเชื่อซัดเรื่องกรรมและผลของกรรม ซึ่งเป็นหัวใจหลักของพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นนามธรรมที่เข้าใจยาก ผ่านการอธิบายมงคล 38 ในแต่ละข้อ โดยมีจุดเด่นคือการนำนิทานมาใช้ประกอบอธิบาย ทำให้ผู้อ่าน/ผู้ฟัง เข้าใจได้ง่าย ทำให้เกิดอรรถรส อ่านสนุก น่าสนใจติดตามเรียนรู้ มุ่งเน้นการอธิบายหลักธรรมด้วยการนำนิทานหลาย ๆ เรื่องมาช่วยอธิบาย ทำให้ผู้อ่าน/ผู้ฟัง ซึ่งมีจริตต่างกัน มีความเข้าใจธรรมะในแต่ละเหลี่ยมมุมที่ต่างกัน สามารถเรียนรู้จดจำหลักธรรมจากนิทานแต่ละเรื่องที่ตรงกับความสนใจของแต่ละบุคคล ทำให้สามารถเข้าใจในหลักธรรมที่ต้องการสื่อได้ง่ายและชัดเจน พระสิริมิ่งคลาจารย์ท่านเป็นผู้ที่มีสัจปรีชาธรรมมีความละเอียดในการประเมินผู้เรียนตามฐานจิตและความสนใจของทุกวัยที่เรียนรู้ฝึกฝนมงคล 38 ดังเห็นได้จากมงคลข้อต้นๆ ซึ่งเหมาะกับปฐมวัยหรือช่วงวัยเริ่มต้นที่ยังต้องพึ่งพาพ่อแม่ครูบาอาจารย์ช่วยอบรมสั่งสอนชี้แนะความถูกต้องนั้น นิทานที่นำมาประกอบคำอธิบายจะเป็นนิทานสัตว์ต่าง ๆ เช่น นิทานนกแขกเต้า นิทานม้า นิทานช้าง เป็นต้น ซึ่งนอกจากจะสามารถดึงดูดความสนใจของผู้เรียนในวัยนี้ได้แล้ว ยังทำให้ผู้เรียนในวัยนี้รู้สึกสนุกสนาน และสามารถเรียนรู้เข้าใจได้ง่ายขึ้น

นอกจากนี้ในบางพระสูตร ได้นำนิทานมาอธิบายประกอบจำนวนสูงถึง 14 เรื่อง ซึ่งนับว่าเป็นกุศโลบายที่แยบยลในการตอกย้ำซ้ำทวนหัวข้อธรรมในพระสูตรให้จดจำได้ง่ายขึ้น จำนวนเรื่องยิ่งมาก ก็ยิ่งเป็นการย้ำซ้ำทวนสัมมาทิฐิมากครั้งเท่านั้น ๆ ทำให้เกิดอานิสงส์ คือ ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง เข้าใจชัดสิ่งที่ได้ฟังแล้ว บรรเทาความสงสัยเสียได้ ทำความเห็นได้ถูกต้อง จิตของผู้ฟังย่อมเลื่อมใส ตรงกับเหตุแห่งวิมุตติ 5 เหตุที่ทำให้บรรลุหลุดพ้นกิเลส (วิมุตติ) คือ หลุดพ้นด้วยการฟังธรรม หลุดพ้นด้วยการแสดงธรรมสนทนาธรรม หลุดพ้นด้วยการท่องบททวนธรรม หลุดพ้นด้วยการตรึกตรองใคร่ครวญธรรม หลุดพ้นด้วยการตั้งจิตมั่นในนิมิต (สมาธินิมิต) ทำให้ทราบวามงคลที่แท้จริง คือมงคลที่เกิดจากการกระทำของเราเอง อยากได้มงคลอย่างไร ก็จงสร้างเหตุปัจจัยอย่างนั้น เมื่อเราอยากได้ผลดี เราก็ต้องสร้างเหตุปัจจัยที่ดี คือ คิดดีพูดดีทำดี ย่อมได้รับผลดี

จะเห็นได้ว่าพระสิริมิ่งคลาจารย์เป็นผู้มีคุณูปการอย่างใหญ่หลวงต่อการเผยแผ่หัวใจของพระพุทธศาสนาที่เป็นสัจจะความจริงแก่ผู้มนุษยชาติ คือ ความเข้าใจเชื่อซัดเรื่องกรรมและผลของกรรม มีความสามารถในการอธิบายพระสูตรแต่ละหัวข้อได้อย่างละเอียดพิศดาร และสามารถสรุปใจความสำคัญและพากเพียรคัดสรรและแปลนิทานเรื่องต่าง ๆ ที่ดึงมาจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส สัททาวิเสส และคัมภีร์พงศาวดารทางพระพุทธศาสนาที่มีอยู่อย่างมากมายด้วยปัญญาและความเพียรพยายามที่เป็นเลิศ โดยสามารถคัดสรรนิทานมาได้ทั้งสิ้น 247 เรื่อง จากนิทานที่มีทั้งสิ้น 547 เรื่อง เพื่อนำมาประกอบการอธิบายกับหัวข้อธรรมในมงคล 38 ได้อย่างเหมาะสมเจาะลงตัว ในปัจจุบันมงคลตถปิเป็นคัมภีร์ที่เป็นวรรณกรรมต้นแบบที่ใช้เป็น “หลักสูตรพระปริยัติธรรมบาลีแห่งสยามประเทศ” มาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 ถึงปัจจุบัน และ

เป็นครูเล่มแรกที่พระนักการศึกษา พระมหาเปรียญตั้งแต่ประโยค 4-9 ทุกรูปต้องเรียนจึงจะสามารถเทศน์สอนชาวบ้านได้ นอกจากนี้พระสิริมงคลจารย์ยังเป็นแรงบันดาลใจสำคัญที่ให้ผู้นำคัมภีร์มังคลัตถปิณี ไปเป็นแปลโดยพิศดารเป็นจำนวนมาก โดยใช้จำนวนการแปลตามอรรถาธิบายของผู้แปลแต่ละท่าน ๆ เพื่อมุ่งหมายให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายพร้อม ๆ กับได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินในการติดตามศึกษาเรียนรู้จากนิทานที่ยกมาประกอบ นอกจากนี้ ยังมีผู้นำมังคลัตถปิณีไปจัดทำเป็นฉบับการ์ตูนส์ ทางสื่ออินเทอร์เน็ต และอ่านเป็นหนังสือเสียง อีกด้วย และจากจุดเด่นที่มีการนำนิทานมาใช้อธิบาย จึงมีความเป็นสากล ไม่ว่าจะเป็นคนไทย หรือชนชาติใดๆ ก็สามารถรับได้ง่าย เข้าใจได้ง่าย ดังเห็นได้จากมีการนำมังคลัตถปิณีไปเผยแพร่ยังประเทศศรีลังกา กัมพูชา ลาว และพม่า เป็นต้น พระสิริมงคลจารย์จึงนับเป็นผู้มีคุณูปการอย่างยิ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กระจายออกไปสู่มวลมนุษยชาติ

6. รายการอ้างอิง

กรมการศาสนา. 2539, *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ใจเพชร กล้าจน. 2563. *บทบทวนธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์ดี.

ธีระ อุฉนกรกุล. 2556. *ธรรมพุทธสุตลิก*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: อุษาการพิมพ์.

พระครูศรีปัญญาโมณี (อ่อน). (ม.ป.ป.). *คัมภีร์มังคลัตถปิณีแปลโดยพิศดารเล่มเดียวจบ*.

พระครูธีรสุตตพจน์ (พระมหาสง่า ธีรสโร). 2556. *ตามรอยพระสิริมงคลจารย์สังฆปราชญ์ล้านนา*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่.

พระมหาอดุลย์ คนแรง. 2541. *การศึกษาเชิงวิเคราะห์มังคลัตถปิณี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจารีภาษาไทย. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร,

พระมหาพิเชษฐ์ จตตมโล. 2559. *การศึกษาเชิงวิเคราะห์การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักคำสอนในมงคลสูตร*. พุทธมัตถ์. ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม): 19-24.

พระสิริมงคลจารย์ มหาปราชญ์แห่งล้านนา. 2564. แหล่งที่มา:

http://historicallyanna01.blogspot.com/2011/04/blog-post_14.html [เข้าถึง 10 กันยายน 2564].

พระเจ้าติโลกราช. 2564. แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/มังคลัตถปิณี> [25 สิงหาคม 2564]

สมณะโพธิรักษ์. 2564. *รวมเปิดโลกบุญนิยม เล่ม 2*. กรุงเทพฯ: ฟาอภัย.

สมิทธิพล เนตรนิมิต. 2560. *มังคลัตถปิณี : แนวทางการดำรงอยู่แห่งชีวิตที่ยั่งยืน*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *มหาจุฬาวชิการ*. ปีที่ 4 ฉบับที่ 1: 17-32.

อภิสิน ศิวาธร. 2563. *อภิธานศัพท์อโศก*. กรุงเทพฯ: บริษัท วิสคอมเซ็นเตอร์ จำกัด.

วารสารปรัชญาปริทรรศน์

JOURNAL OF PHILOSOPHICAL VISION

ISSN: 1513-6620 (Print) × ISSN: 2773-9643 (Online)

<https://soo5.tci-thaijo.org/index.php/phiv/index>

Research Article

DOI: 10.14456/jpv.2023.8

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท Human Resource Development Based on Theravada Buddhist Philosophy

พัชรินทร์ จันทร์กล้า¹, พระสุทธิสารเมธี²

Patcharin Chankium¹, Phrasutthisanmethi²

ARTICLE INFO

Name of Autor:

1. พัชรินทร์ จันทร์กล้า

บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏ

ราชวิทยาลัย

Patcharin Chankium

Graduate School, Mahamakut Buddhist
University, Thailand

Email: patcharinchanklum20@gmail.com

2. พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.,

คณบดี, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย

มหามกุฏราชวิทยาลัย

Asst. Prof. Dr. Phrasutthisanmethi,

Dean of Graduate School, Mahamakut
Buddhist University, Thailand

Email: chaiyan.sueb@mbu.ac.th

คำสำคัญ:

การพัฒนา; ทรัพยากรมนุษย์; พุทธปรัชญา

เถรวาท

Keywords:

Development; Human resources;
Theravada Buddhist Philosophy

Article history:

Received: 24/01/2023

Revised: 04/04/2023

Accepted: 10/06/2023

Available online: 10/06/2023

How to cite:

Patcharin Chankium. (2023). Human
Resource Development Based on
Theravada Buddhist Philosophy. *Journal
of Philosophical Vision* 28 (1), 79-95.

ABSTRACT

The objectives of this research article are: 1) to study the development of human resources, 2) to study the Theravada Buddhist Philosophy in Human Resource Development, and 3) to analyze the development of human resources based on Theravada Buddhist philosophy. The data of this qualitative research were collected from documents.

The results of the study were as follows: Human resource development should come together under 3 areas; developing oneself to be potential, ready, and knowledgeable for work, developing people to be ready and able to perform tasks according to the specified goals with happiness and satisfaction, and developing work that is a consequence of personal development and human development in the organization. This will lead to the achievement of development in all three areas simultaneously. Theravada Buddhist philosophy for human resource development in self-improvement is the Five Precepts and the Five Virtues, the four principles of Bhavana for human development, and Iddhipada for work development. All these Buddhist principles are suitable for human resources development because they have clear steps in human life development.

Human resources development can be complete in both physical and mental development at the same time. Self-development can be effective with having morals first, and then the achievement of person development and work development will come along. The application of Buddhist philosophy in Human resource development is necessary because human resources are significant factors of organizations.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธปรัชญาเถรวาทในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 3) เพื่อวิเคราะห์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท ศึกษาค้นคว้าจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาตำราและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้วยวิธีศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเอกสารโดยรวบรวมข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุป

ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้น ควรพัฒนาทั้ง 3 ด้าน คือการพัฒนาตนให้เป็นคนที่มีศักยภาพ มีความพร้อม มีความรู้ในการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นเครื่องมือในการพัฒนา สมรรถนะอันจะนำไปสู่การพัฒนาคนในองค์กร การพัฒนาคนให้มีความพร้อมมีความสามารถในการปฏิบัติงานได้ตามเป้าหมายที่กำหนด มีความสุขในการทำงาน การพัฒนางานเป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาตน และ พัฒนาคนในองค์กร ซึ่งจะนำไปสู่การปฏิบัติงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์จากการพัฒนาทั้ง 3 ด้านไปพร้อมกัน หลักพุทธปรัชญาเถรวาทสำหรับนำมาพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นหลักธรรมที่มุ่งพัฒนาตน ได้แก่เบญจศีล-เบญจธรรม หลักธรรมที่นำมาพัฒนาคนได้แก่ภavana 4 และหลักธรรมที่นำมาพัฒนางานได้แก่ อิทธิบาท 4 หลักธรรมทั้ง 3 นี้ เป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ พัฒนาชีวิตของมนุษย์ที่เป็นขั้นเป็นตอนอย่างชัดเจน และมีความสำคัญในการพัฒนามนุษย์ให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ มีศักยภาพพร้อมในการปฏิบัติงาน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จะสมบูรณ์ได้ต้องพัฒนาทั้งร่างกายและจิตใจไปพร้อม ๆ กัน เพราะว่าการที่จะพัฒนาตนให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นบุคคลจะต้องมีศีลธรรมก่อนด้วยการทำตนให้เป็นคนดี จึงจะนำไปสู่การพัฒนาคนอื่นได้ เมื่อบุคคลในองค์กรได้รับการพัฒนาให้เป็นไปตามเป้าหมาย ก็จะทำให้เกิดการพัฒนาทำให้ประสบความสำเร็จด้วยการใช้หลักพุทธปรัชญามาสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพให้มีประสิทธิภาพเพราะ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญขององค์กรทุกองค์กร

1. บทนำ

ทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยที่มีค่าของสังคมและประเทศชาติ ประเทศใดที่มีทรัพยากรมนุษย์ ที่มีศักยภาพสูงและสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางสร้างสรรค์แล้ว ประเทศนั้นก็เจริญก้าวหน้า มีความมั่นคงและมั่นคงทั้งในทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม แต่ถ้าหากประเทศใดขาดทรัพยากร มนุษย์ที่มีคุณค่าหรือไม่สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติได้ ประเทศก็พัฒนาไปได้อย่าง ความเจริญหรือความล้าหลังของประเทศจึงขึ้นอยู่กับปัจจัยทรัพยากรมนุษย์เป็นสำคัญ เพราะทรัพยากร มนุษย์เป็นปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดการพัฒนา ปัจจัยอื่น ๆ ที่ก่อให้เกิดการพัฒนาประเทศไม่ว่าจะเป็นด้าน เศรษฐกิจ การเมือง สังคมก็มาจากทรัพยากรมนุษย์ทั้งสิ้น ประเทศต่าง ๆ จึงมุ่งหวังที่จะมีทรัพยากร มนุษย์ที่มีประสิทธิภาพและมีระบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ดีและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประเทศชาติ

ในภาพขององค์กรนั้น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ถือเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงานของบุคลากรในองค์กร เพื่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าภายในองค์กร และเพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะ และมีวิสัยทัศน์ที่กว้างขวางขึ้น ทั้งนี้เพื่อตอบสนองตัวชี้วัดและ

เป้าหมายในการทำงานขององค์กรนั้น ๆ ในขณะเดียวกันยังเป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อให้บุคลากรสามารถที่จะก้าวไปสู่ระดับงานที่สูงขึ้นรวมทั้งยังสามารถแข่งขันกับเวทีโลกในยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างเท่าเทียม ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยบูรณาการนำหลักธรรมตามพุทธปรัชญาเถรวาทเพื่อให้สอดคล้องกับศาสตร์แห่งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สมัยใหม่

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในทางพระพุทธศาสนานั้นเกิดขึ้นตลอดเวลา นับตั้งแต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสรู้อนุตรสัมโพธิญาณ จนกระทั่งตัดสินพระทัยที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ปรากฏแก่ชาวโลก พระองค์ทรงจัดตั้งองค์กรสงฆ์ขึ้นหลังจากการบรรลุธรรมของเหล่าปัญจวัคคีย์ ซึ่งนับว่าเป็นองค์กรที่เก่าแก่ที่สุดในโลก ปัจจุบันองค์กรสงฆ์ดำรงอยู่เรื่อยมาและมีหลักประพฤติปฏิบัติที่ไม่เคยเสื่อมคลายแสดงให้เห็นถึงศักยภาพขององค์กรและหลักในการประพฤติปฏิบัติที่มั่นคงจนสามารถยึดเหนี่ยวให้องค์กรสงฆ์ยังยืนอยู่ได้อย่างงดงามน่าศรัทธาเลื่อมใสมาตลอดจนถึงทุกวันนี้ แม้ว่าจะผ่านมานานนับพันปีโดนมรสุมทางการเมือง สังคม และถูกบีบบังคับด้วยวิธีการต่าง ๆ จนสูญเสียด้านที่มั่นคงเป็นแดนเกิดขององค์กรทางพระพุทธศาสนา แต่ก็สามารถเจริญงอกงามในหลาย ๆ ประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนา ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงให้ความสำคัญกับขั้นตอนกระบวนการต่าง ๆ ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเจตจำนงของการจัดตั้งองค์กรสงฆ์ขึ้นเพื่อให้องค์กร

ดังกล่าวทำหน้าที่พัฒนาจิตใจมนุษย์ในสังคมโลกให้พ้นจากความทุกข์ ในขณะเดียวกันก็พัฒนาบุคลากรภายในองค์กรสงฆ์ให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ เป็นผู้มีความรู้ความพร้อมจะทำงานเพื่อพระพุทธศาสนาและพร้อมที่จะเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณต่อไปการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุคปัจจุบันเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ซึ่งองค์ประกอบของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้นได้แก่ การให้การศึกษา การฝึกอบรม การพัฒนา เป็นต้น จากการค้นคว้าของผู้วิจัยพบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีหลักการ ทฤษฎี มากมาย ซึ่งจะได้กล่าวถึงในบทถัดไป อย่างไรก็ตามผู้วิจัยมีความเห็นว่า ไม่ว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จะมีทฤษฎีและแนวคิดมากมายแค่ไหนก็ตามการพัฒนานั้นก็ยังไม่สมบูรณ์ การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการควบคู่ไปกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้นจะสามารถทำให้ องค์กรนั้นจะเกิดประโยชน์สูงสุดและประสบความสำเร็จอย่างแน่นอน คนในองค์กรก็จะทำงานอย่างมีความสุขและสุดท้ายองค์กรเองก็จะบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่วางไว้ สำหรับในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะได้นำเสนอการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แนวพุทธปรัชญา เพื่อบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาประยุกต์กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อันเป็นศาสตร์สมัยใหม่ให้องค์กรหรือหน่วยงานที่ประสงค์ความสำเร็จก้าวหน้าประสบความสำเร็จสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างถาวร

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
- 2.2 เพื่อศึกษาหลักพุทธปรัชญาเถรวาทในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
- 2.3 เพื่อวิเคราะห์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท

3. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่มุ่งศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการศึกษาไว้ดังนี้

3.1 ขอบเขตด้านเอกสาร คือ การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับความเป็นมา ความสำคัญและคุณค่าของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท จากพระไตรปิฎก

3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา คือ การวิเคราะห์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นหลัก ดังนี้

4.1 ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) จากแหล่งข้อมูลหลัก คือ จากพระไตรปิฎก อรรถกถาและฎีกา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ ตำราทางวิชาการ บทความทางวิชาการและพระไตรปิฎก หนังสือพุทธศาสนาเถรวาท และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนามนุษย์เป็นหลัก ศึกษาทฤษฎีและแนวคิดของนักวิชาการ นักปรัชญา และหลักทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

4.2 ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลในชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ที่เกี่ยวข้อง จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น ตำรา หนังสือ งานวิจัย วารสาร บทความ งานเขียนออนไลน์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นต้น จากห้องสมุดต่าง ๆ เช่น ห้องสมุดแห่งชาติ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากร ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหิดล และแหล่งข้อมูลออนไลน์

4.3 นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาจัดประเภท วิเคราะห์ และตีความเพื่อสร้างกรอบแนวคิด โครงสร้างงานวิจัย ขอคำปรึกษาและคำแนะนำจากคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ และจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งวิทยานิพนธ์นี้มุ่งเน้นให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักพุทธปรัชญาเถรวาท เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนามนุษย์ในปัจจุบัน

5. หลักพุทธปรัชญาเถรวาทในการพัฒนามนุษย์

พุทธปรัชญาเถรวาทนั้นถือว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่สามารถฝึกฝนพัฒนาตนเองได้ นักปราชญ์ร่วมสมัยในทางพุทธศาสนากล่าวว่า “มนุษย์มีธรรมชาติพิเศษ คือ เป็นสัตว์ที่ฝึกได้ (พัฒนาได้) และต้องฝึก” (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), *แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา*, (กรุงเทพมหานคร : กองทุนจุฬารัตนธรรม, 2544), หน้า 43-45.)

ในทฤษฎีของพุทธปรัชญาเถรวาท คุณสมบัติหรือความสามารถทุกอย่างที่มนุษย์มีล้วนเป็นผลมาจากการฝึกฝนพัฒนาตนเองทั้งสิ้น ถ้ามนุษย์ต้องการให้มีคุณสมบัติใด ๆ ในตนเอง มนุษย์สามารถฝึกฝนพัฒนาได้ด้วยการปฏิบัติตามหลักที่พระพุทธองค์ได้ทรงวางเอาไว้ ซึ่งกล่าวถึงแนวคิดในพระพุทธศาสนาที่ว่ามนุษย์เป็นศูนย์กลางในการพัฒนา หรือสามารถกล่าวได้ว่าศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาคือมนุษย์ เพราะมนุษย์มี

คุณสมบัติที่สามารถพัฒนาและฝึกฝนได้เพื่อเติมเต็มความเต็มประสิทธิภาพของตนเอง คุณสมบัติเหล่านี้ประกอบด้วยคุณสมบัติทางกาย ทางจิต ทางศีล และทางปัญญา ซึ่งถือเป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาตนเอง เพื่อให้สามารถใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพ และทำให้เกิดการพัฒนาในแง่ความเป็นมนุษย์ได้อย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ พระพุทธศาสนายังเน้นให้มนุษย์มีการพัฒนาตนเองในแง่ของทรัพยากรมนุษย์โดยใช้หลักธรรมเป็นแนวทางแก้ไข เพื่อให้มนุษย์ไม่มีความประมาท ไม่มัวเมาในชีวิต และสามารถใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพได้อย่างมีความสุข โดยหลักธรรมเหล่านี้ได้รับการนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง เพื่อช่วยให้มนุษย์มีการพัฒนาตนเองในทุกๆ ด้านของชีวิตและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โดยไม่เบียดเบียนกันในพุทธปรัชญาเถรวาทมีพระคัมภีร์หลายประการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตนเอง โดยเฉพาะในเรื่องของการสร้างคุณธรรม หรือการพัฒนาศักยภาพแห่งความเป็นมนุษย์ในด้านต่างๆ ต่อไปนี้คือตัวอย่างพระคัมภีร์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตนเอง เช่น

- การสร้างคุณธรรม: พุทธปรัชญาเถรวาทได้กล่าวถึงความสำคัญของการสร้างคุณธรรมและพัฒนาจิตใจ เพื่อให้มีความสุขและเป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ดังนั้น การปฏิบัติธรรมและการฝึกสมาธิเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้เราสามารถสร้างคุณธรรมและพัฒนาจิตใจได้
- พัฒนาศักยภาพในด้านต่างๆ: พุทธปรัชญาเถรวาทได้กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพของเราในด้านต่างๆ เช่น การพัฒนาศักยภาพทางจิตใจ เช่น การฝึกสมาธิ การพัฒนาศักยภาพทางกาย เช่น การฝึกโยคะ การพัฒนาศักยภาพทางปัญญา เช่น การเรียนรู้และฝึกฝนทักษะต่างๆ
- การเข้าใจและประยุกต์ใช้หลักธรรม: พุทธปรัชญาเถรวาทได้กล่าวถึงความสำคัญของการเข้าใจเนื่องจากการเข้าใจเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาตนเอง และสู่สมบรูณ์แห่งการเข้าถึงประสบการณ์ที่แท้จริง การเข้าใจในภาคธรรมชาตินี้และความจริงเป็นสิ่งที่สำคัญในการพัฒนาตนเอง โดยการเข้าใจที่ถูกต้องจะช่วยให้เราเห็นถึงสิ่งที่เป็นจริงและไม่จริงในชีวิตของเรา จะช่วยให้เรารู้จักตนเองได้มากขึ้น และเข้าใจถึงความสัมพันธ์กับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้การเข้าใจยังเป็นศูนย์กลางในการประยุกต์ใช้หลักธรรมในชีวิตประจำวัน โดยการเข้าใจและประยุกต์ใช้หลักธรรมจะช่วยให้เรามีการพัฒนาตนเองและชีวิตที่ดีขึ้น โดยเฉพาะในด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และการใช้ชีวิตให้มีความสุขและพอเพียงในทุกๆ ด้าน ดังนั้น การเข้าใจเป็นสิ่งสำคัญที่จำเป็นต้องมีในการพัฒนาตนเอง และการประยุกต์ใช้หลักธรรมในชีวิตประจำวัน เพื่อสร้างชีวิตที่มีคุณภาพและมีความสุขในทุกๆ ด้าน

เบญจศีลและเบญจธรรม

เบญจศีล

หลักเบญจศีล ในปรัชญาพุทธศาสนาที่ปรากฏมีหลายแห่งในพระไตรปิฎก เช่นใน พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค พระพุทธเจ้าตรัสถึงเบญจศีลว่า เป็นธรรมของสตรีผู้ครองเรือน มีใจความว่า

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม 5 ประการ เป็นผู้สามารถอยู่ครองเรือน ธรรม 5 ประการเป็นไฉน คือ มาตุคามเป็นผู้งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ 1 จากการลักทรัพย์ 1 จากการประพฤติดินในกาม 1

จากการพูดเท็จ 1 จากการดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท 1 ดุริยภิกขุทั้งหลาย มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม 5 ประการนี้แล เป็นผู้สามารถอยู่ครองเรือน” (ส.สพ.18/469/264.)

ในพระสูตรต้นตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฏิภวรรค พระพุทธเจ้าตรัสแสดงเบญจศีลว่า เป็นหลัก ปฏิบัติเรียกว่า ลีลาขบถ ความว่า ลีลาขบถ 5 อย่าง คือ

ปาณาติปาตา เวรมณี	(เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการฆ่าสัตว์)
อทินนาทานา เวรมณี	(เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการลักทรัพย์)
กาเมสุมิฉจจารา เวรมณี	(เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการประพฤติดิฉันในกาม)
มสสาวาทา เวรมณี	(เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการพูดเท็จ)

สุราเมรัยมัชฌิมาทฎฐานา เวรมณี (เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท)” (ที.ปา.11/286/196.)

ในพระสูตรต้นตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต พระพุทธเจ้าตรัสถึงเบญจศีลว่า เป็นคุณธรรมซึ่งเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้บังเกิดในสวรรค์ ความว่า

“ดุริยภิกขุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม 5 ประการ ย่อมเป็นผู้เหมือนถูกเชิญไปอยู่ในสวรรค์ ธรรม 5 ประการเป็นไฉน คือ บุคคลเป็นผู้งดเว้นจากปาณาติบาต 1 เป็นผู้งดเว้นจากอทินนาทาน 1 เป็นผู้งดเว้นจากกาเมสุมิฉจจา 1 เป็นผู้งดเว้นจากมสสาวาท 1 เป็นผู้งดเว้นจากการดื่มน้ำเมาคือสุรา และเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท 1 ดุริยภิกขุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม 5 ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้เหมือนถูกเชิญไปอยู่ในสวรรค์” อภ.ปญจก.22/145/154.

เบญจศีลนี้ถือเป็นบรรทัดฐานสำคัญของการเข้าถึงธรรม เข้าถึงศีลในระดับสูงต่อไปผู้ประสงค์จะเข้าถึงความสงบ สบาย สว่างไสว เบาว่าง จนถึงความหลุดพ้น คือพระนิพพานได้จะต้องเริ่มจากศีลพื้นฐานคือเบญจศีลนี้ก่อน เบญจศีลจึงเปรียบเหมือนบันไดขั้นแรก ซึ่งผู้จะขึ้นสู่ที่สูงจะต้องเหยียบย่างก้าวข้ามไปก่อน (สำลี รักสุทธี, ศีลสุตยอภินิหารของศาสนาพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : ธนธัชการพิมพ์, 2543), หน้า 45-46.)

6. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้กลายเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่มีคุณค่าต่อความสำเร็จขององค์การในยุคของการแข่งขัน จำเป็นที่องค์กรจะต้องมีนโยบายและแผนการที่ให้ความสำคัญในด้านการพัฒนาและด้านการฝึกอบรมจึงทำให้เกิดแนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามรูปแบบต่าง ๆ ดังนั้นนักวิชาการได้กล่าวถึงแนวคิดในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญอยู่ 2 ประการ คือ

1) แนวคิดแบบดั้งเดิม เป็นแนวคิดที่มีมาแต่เดิมว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ได้เกิดขึ้นค่อนข้างชัดเจนในช่วงที่มีการปฏิวัติอุตสาหกรรมในระยะปลายคริสต์ศตวรรษที่ 17 และต้นคริสต์ศตวรรษที่ 18 การปฏิวัติอุตสาหกรรมทำให้มีการนำเอาเครื่องจักรเข้ามาใช้ในการอุตสาหกรรมเครื่องจักรกลายเป็นสิ่งสำคัญสำหรับนายจ้าง ดังนั้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นลักษณะการจัดการมนุษย์ในองค์กรที่เน้นอำนาจนิยม โดยที่ผู้บริหารไม่ได้ให้ความสำคัญของทรัพยากรมนุษย์ การปลูกฝังค่านิยมในการทุ่มเท อุทิศตน เสียสละทุกสิ่งทุกอย่างแม้กระทั่งชีวิตจิตวิญญาณของตนเอง เพื่อรับใช้องค์กร ไม่ให้ความสำคัญของศักดิ์ศรีของความเป็นคน คน

เปรียบเสมือนเพียงส่วนประกอบของเครื่องจักร เป็นการบริหารที่เน้นให้ความสำคัญแก่เครื่องจักร ค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษาเครื่องจักรมักจะสูงกว่าค่าใช้จ่ายในการจ้างคน ผู้บริหารใช้อำนาจควบคุมผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อให้เกิดผลิตผลตามที่ผู้บริหารต้องการ ซึ่งเหตุการณ์บริหารแบบนี้ใช้ในระยะที่สังคมเปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรม เป็นสังคมอุตสาหกรรมใหม่ ๆ ระยะแรกผู้บริหารสามารถประสบผลตามที่ต้องการเพราะคนงานในสังคมอุตสาหกรรมช่วงแรก ๆ นั้นมีฐานะยากจนอดอยากมาก ต้องนำเอาแรงงานของตนออกขายเพื่อแลกกับอาหาร ที่อยู่ ยารักษาโรค เสื้อผ้า ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดของผู้ใช้แรงงานและครอบครัว

2) แนวคิดแบบใหม่ เป็นแนวคิดที่มีลักษณะตรงข้ามกับแนวคิดแรก คือ เป็นการประสานแนวความคิดของการจัดการตามแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific Management) และการจัดการตามแนวมนุษยสัมพันธ์ (Human Relation Approach) เข้าด้วยกันโดยคัดเลือกเฉพาะแนวคิดที่มีประโยชน์ต่อการจัดการมนุษย์ในองค์กร การจัดการตามแบบทฤษฎีแผนใหม่เกิดขึ้นเพราะมนุษย์ต้องการความเหมาะสมพอดี ถ้าเราพิจารณาเฉพาะการจัดการแบบวิทยาศาสตร์จะเห็นได้ว่าเป็นแบบแผน (Formal Organization) เกินไป เช่นเดียวกับการจัดการตามแนวมนุษยสัมพันธ์ก็เป็นแบบกันเอง (Informal Organization) เกินไป การนำแนวคิดจากการจัดการทั้ง 2 รูปแบบนั้นมาผสมผสานกันพร้อมทั้งแต่งเติมสิ่งที่ขาดให้สมบูรณ์ ทำให้แนวความคิดของการจัดการตามทฤษฎีแผนใหม่มีการให้ความสำคัญในแง่มุมต่าง ๆ เช่น ทำงานตามลักษณะความสามารถเฉพาะ (Specialization) เป็นผลให้เกิดการสรรหาบุคคลที่มีความสามารถเหมาะสมกับตำแหน่งงาน การจัดระบบแยกตำแหน่งความรู้ความสามารถ (Position Classification) การจัดอบรม (Training) มีการจัดการอบรมให้ความรู้แก่ผู้ใช้แรงงานเพื่อปรับความรู้ความสามารถของเขาเหล่านั้นให้ทันต่อเทคโนโลยีใหม่และการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมในเรื่องการจัดสวัสดิการ

ความคิดพื้นฐานในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในทางพระพุทธศาสนามี 4 อย่างคือ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *การพัฒนาที่ยั่งยืน*, พิมพ์ครั้งที่ 6, กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิก จำกัด, 2550.)

1) พระพุทธศาสนามองว่า สิ่งทั้งหลายทั้งปวงเป็นธรรมชาติที่มีอยู่และเป็นไปตามธรรมชาติในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยและมนุษย์ก็เป็นส่วนหนึ่งในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยของธรรมชาตินั้น เมื่อธรรมชาติเป็นระบบความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัย มนุษย์ซึ่งเป็นธรรมชาติส่วนหนึ่งด้วย ก็จึงเป็นส่วนหนึ่งอยู่ในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยที่เป็นองค์รวมอันนี้ การที่สิ่งทั้งหลายเป็นไปตามเหตุปัจจัยนี้ เราเรียกว่าความเป็นไปตามกระบวนการของเหตุปัจจัย โลกทั้งโลก จักรวาลทั้งจักรวาล เป็นระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยทั้งสิ้น เมื่อมนุษย์มาเป็นพวกหนึ่งหรือประเภทหนึ่งอยู่ในระบบนี้ มันก็อยู่ในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยนี้ด้วย จะเรียกว่าเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติหรือไม่เป็น ก็เป็นไปโดยอัตโนมัติเท่านั้น

2) ในเมื่อมนุษย์อยู่ในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยของธรรมชาติ ชีวิตและการกระทำของมนุษย์ ก็ย่อมเป็นไปตามระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยนั้น เพราะฉะนั้น มนุษย์ทำอะไรขึ้นมา ก็มีผลในระบบเหตุปัจจัยนี้ กระทบต่อสิ่งภายนอกบ้าง กระทบตัวเองบ้าง และในทำนองเดียวกัน สิ่งที่เกิดขึ้นภายนอก ก็มีผลกระทบต่อตัวมนุษย์ด้วย คือทั้งในมุขกิริยาและปฏิกิริยา ตัวเองทำไปก็กระทบสิ่งอื่น สิ่งอื่นเป็นอย่างไรก็มากระทบตัวเอง ข้อสำคัญคือมองไปให้ครบตลอดทั่วระบบความสัมพันธ์นี้ ว่าชีวิตและกิจกรรมการกระทำของตนเอง ทั้งเป็นไปตามระบบเหตุปัจจัยแล้วก็ทำให้เกิดผลตามระบบเหตุปัจจัยนั้นด้วย

3) มนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้ และต้องฝึก ทางพระเรียกว่าเป็นทัมมะ คือเป็นสัตว์ที่พัฒนาได้ ข้อนี้อธิบายเป็นความคิดรากฐานที่สำคัญที่สุด การเกิดระบบจริยธรรมในพระพุทธศาสนาขึ้นมา ก็เพราะถือว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้และต้องฝึก หลักนี้เป็นแกนสำคัญของจริยธรรมในพระพุทธศาสนา ซึ่งทำให้จริยธรรมมีความหมายเท่ากับการศึกษา และเพราะเหตุที่มนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกฝนพัฒนาได้ จริยธรรมจึงเป็นระบบที่มีความประสานกลมกลืน เช่นทำให้จริยธรรมกับความสุข เป็นสภาพที่พัฒนาไปด้วยกันได้หรือเป็นจริยธรรมแห่งความสุข หลักการนี้ถือว่าความประเสริฐของมนุษย์อยู่ที่การฝึกฝนพัฒนา ถ้าไม่พัฒนาแล้วมนุษย์ไม่ประเสริฐ และมนุษย์นั้นเมื่อพัฒนาแล้วสามารถเข้าถึงอิสรภาพและความสุขได้จริง อันนี้เป็นข้อยืนยันของพระพุทธศาสนาว่า มนุษย์เป็นสัตว์ที่พัฒนาได้จนประเสริฐสุดเข้าถึงอิสรภาพและความสุขได้จริง

4) ความสามารถของมนุษย์ที่พัฒนาแล้วอย่างหนึ่ง คือการทำให้ความแตกต่าง กลายเป็นความประสานเสริมเติมเต็มกลมกลืนซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดความสมบูรณ์และดุลยภาพ เมื่อมนุษย์ยังไม่พัฒนา ทำให้เกิดความแตกต่างเป็นขัดแย้ง หรือเกิดความสับสนแล้วความแตกต่างก็กลายเป็นความขัดแย้ง ศักยภาพของการพัฒนาคือการทำให้คนสามารถทำให้ความขัดแย้งมีความหมายเป็นความประสานเสริม การพัฒนามนุษย์อย่างนี้จะต้องมาประยุกต์เข้ากับการแก้ปัญหาสภาพแวดล้อมทั้งหมด

เครื่องวัดการพัฒนาของมนุษย์ที่แท้จริง คือการที่ความสามารถยิ่งขึ้น ๆ ในการทำให้ความเป็นอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์และสรรพสิ่งทั้งหลายเกื้อกูลเอื้อประโยชน์แก่กันมากขึ้นเบียดเบียนกันน้อยลง และทำให้โลกอุดมสมบูรณ์งดงามเหมาะแก่การอยู่อาศัยมากยิ่งขึ้น (พระพรหมคุณาภรณ์, *การศึกษาฝึกฝนพัฒนาตนให้สูงสุด*, (พิมพ์ครั้งที่ 4), (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สวยาจกิต, 2550), หน้า 151.

หลักธรรมที่นำมาใช้พัฒนาตนเองได้แก่เบญจศีลเบญจธรรม หลักธรรมที่นำมาพัฒนาคนได้แก่ภาวนา 4 และหลักธรรมที่นำมาพัฒนางานได้แก่ อิทธิบาท 4

7. การพัฒนาตนตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท

ในการพัฒนาตนเองนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยหลักธรรมในทางพุทธศาสนาว่าด้วยเรื่องของการที่ตนเองนั้นจะต้องมีเบญจศีล (ศีลทั้ง 5 ข้อ) เบญจศีล ซึ่งถือเป็น การพัฒนาและฝึกฝนตนเองตามหลักพระพุทธศาสนาซึ่งการพัฒนาตนเองนั้นสำคัญอย่างยิ่งเพราะบุคคลต้องพัฒนาตนเองจนเป็นต้นแบบก่อนจึงจะสามารถไปพัฒนาทีมงานหรือผู้อื่นหรือแม้แต่ผู้ได้บังคับบัญชาของตนเองได้ ในการพัฒนาตนเองนั้นหลักง่าย ๆ ของพุทธศาสนิกชนควรยึดหลักเบญจศีล ได้แก่ ยึดมั่นในศีล 5 กล่าวคือ การรักษาศีลข้อ 1) คือการงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ทั้งด้วยตนเองและใช้ให้ผู้อื่นฆ่าแทนตน เป็นการให้ชีวิตแก่สัตว์ทั้งปวงและน้อมนำให้เราเกิดความเมตตาต่อผู้อื่น เมื่อเราเกิดความเมตตาต่อผู้อื่นแล้วก็จะไม่ทำร้ายผู้อื่นก็ทำให้สังคมในการทำงานสงบสุข (Thepa, et al, 2022) เป็นการพัฒนากายของเราให้บริสุทธิ์ การรักษาศีลข้อ 2) คืองดเว้นจากการถือเอาของของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ เป็นการให้ความปลอดภัยแก่ทรัพย์สินของผู้อื่น ถือเป็นการพัฒนากายในด้านที่มนุษย์รู้จักเคารพความเป็นเจ้าของของผู้อื่น ไม่ลักขโมยหรือนำสิ่งของ ๆ ผู้อื่นมาเป็นของตน ในข้อนี้เป็นพื้นฐานในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นให้เกิดความสงบสุข ในการทำงานถ้าเราแอบนำผลงานของผู้อื่นไปเป็นผลงานของตนเองก็ไม่ถูกต้องและเกิดข้อขัดแย้งในการทำงานได้ การรักษาศีลข้อ 3) คือการงดเว้นจากการประพฤติดินบุตร ภรรยา สามียของผู้อื่น เป็น

การให้ความบริสุทธิ์แก่บุตร ภรรยา สามีของผู้อื่น มนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐ การที่คนเรามาความเชื่อสัตย์ในคู่ครองตนเองนั้นถือว่าเป็นการพัฒนาตนเองให้มีความอดทน ยั้งใจ ไม่ผิดประเวณี ก็จะทำให้ครอบครัวมีความสุข สังคมไม่วุ่นวาย การรักษาศีลข้อ 4) คือการงดเว้นจากการพูดเท็จ เป็นการให้ความจริงแก่ผู้อื่น หากบุคคลใดก็ตามกล่าวเท็จอยู่เสมอ คำเหล่านั้นย่อมขาดความน่าเชื่อถือ และมีปัญหาในการทำงาน การรักษาศีลข้อ 5) คือการงดเว้นจากการดื่มสุราเมรัย และสิ่งเสพติดอันเป็นโทษทุกชนิดเป็นการให้ความปลอดภัยแก่ทุกสิ่ง คือให้ความปลอดภัยแก่ชีวิตสัตว์ ให้ความปลอดภัยแก่ทรัพย์สินของผู้อื่น ให้ความบริสุทธิ์แก่บุตร ภรรยา สามีของผู้อื่น ให้ความจริงแก่ผู้อื่น ทั้งนี้เพราะผู้ที่มิเมาเพราะสุราเป็นต้น ย่อมขาดสติ สามารถทำความชั่วได้ถึงที่สุด คือฆ่าแม่ฆ่าพ่อก็ได้ เพราะฉะนั้นการงดเว้นจากการเสพสิ่งเสพติด มีโทษเหล่านี้จึงเป็นการให้ความปลอดภัยแก่ทุกสิ่ง และหากถ้าคนเรามาการดื่มสุรานอกจากโทษที่กล่าวมาแล้ว การดื่มสุราก็จะทำให้ร่างกายทรุดโทรม สติปัญญาพัฒนาช้าและมีผลต่อสุขภาพกายของบุคคลที่ดื่มโดยตรง

เบญจธรรม เป็นหลักธรรมที่ควรปฏิบัติ มี 5 ประการ ได้แก่

- 1) เมตตากรุณา คือ บุคคลใดที่มีเมตตาต่อผู้อื่นไม่ฆ่า หรือเบียดเบียนสัตว์ ด้วยรู้ว่าทุกชีวิตย่อมมี ความรักตัวกลัวตายเช่นเดียวกับเรา ทำให้ไม่ผิดศีลข้อที่ 1
- 2) สัมมาอาชีวะ คือ ประกอบอาชีพที่สุจริต มีรายได้ รู้จักใช้จ่าย และที่สำคัญรู้จักคำว่าพอดี และมีหิริโอตตปละ คือ ความละอาย และเกรงกลัวต่อผลของบาป จึงทำให้ไม่ผิดศีลข้อที่ 2
- 3) ความสำรวมอินทรี คือ ระมัดระวัง ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ทำให้ ความใคร่ในกามคุณ คือ การติดในรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ลดน้อยลง เมื่อความสำรวมเกิดขึ้น จึงทำให้ไม่ผิดศีลข้อที่ 3
- 4) ความซื่อสัตย์ คือ การพูดความจริง เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการมูสาวาท ทำให้ไม่ผิดศีลข้อที่ 4
- 5) สติ คือ การรู้สึกตัว ซึ่งเป็นหัวหน้าฝ่ายกุศล ทำให้ชีวิตไม่ประมาท เพราะรู้ว่าอะไรดี อะไรชั่ว ทำให้ไม่เผลอกล้ากับสิ่งที่จะทำให้ชีวิตตกต่ำ เช่น สุราเมื่อคนดื่มกินก็ทำให้เมาและขาดสติ การมีสติจึงทำให้ไม่ผิดศีลข้อที่ 5

8. การพัฒนาคนตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท

ในการพัฒนาคน หรือ มนุษย์นั้นจะต้องพัฒนาในรอบด้านทั้งด้านร่างกาย และจิตใจตลอดจนปัญญาการสำนึกรู้ ซึ่งก็คือการพัฒนากระบวนการแห่งการดำเนินชีวิตของคนให้เจริญงอกงามขึ้นอย่างประสานสัมพันธ์สอดคล้อง ส่งผลเกื้อกูลกันไปด้วยดีทั้งระบบ ซึ่งประกอบด้วยพัฒนาการ 4 ด้าน ภาวนา 4 คือ กาย ศีล จิต ปัญญา เป็นหลักประพฤติปฏิบัติ สำหรับฝึกอบรม ขัดเกลา และพัฒนาคนหรือ มนุษย์ ทั้งในส่วนของร่างกาย จิตใจ ปัญญา และ สังคม ถึงแม้ว่าเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาคนตามหลักภาวนา 4 จะเป็นเป้าหมายในขั้นโลกุตระวิสัย คือ การบรรลุธรรมขั้นสูงสุด คือ อรหัตตผล หรือ พระนิพพานก็ตาม แต่ในความเป็นจริง เมื่อผู้ปฏิบัติยังไม่สามารถไปถึงเป้าหมายสูงสุดได้ก็สามารถนำหลักภาวนา 4 มาพัฒนาตนเองใน ระดับโลกียวิสัย กล่าวคือสามารถช่วยพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของบุคคลให้เจริญงอกงามขึ้น ได้ โดยการอบรมให้ตนเป็นคนดี มีคุณธรรมและศีลธรรม ทำในสิ่งที่มีประโยชน์กับตนเอง ครอบครัว และสังคมรอบข้าง กล่าวคือ

1) กายภาวนา (พระครูปฐมภวนาจารย์ วิ. และ เสริมศิริ อัครพุทธพันธ์, *วารสารพุทธจิตวิทยา*, ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2562) หน้า 137.) เป็นกระบวนการพัฒนากาย หรือ อินทรีย์ 5 ประกอบด้วย ตา หู จมูก ลิ้น กายสัมผัส ให้มีสติรู้เท่าทันในทุกขณะเวลา มีความสามารถระวังอินทรีย์ 5 สามารถแสดงพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์ผ่านทางกาย วาจา ของตนเอง ขณะ กิน ดู อยู่ ฟัง เดิน ยืน นั่ง นอน ผู้ปฏิบัติสามารถฝึกอบรมพัฒนากายได้ด้วยการกำหนดสติในอิริยาบถต่าง ๆ และการกำหนดสติ พิจารณาร่างกายว่าเป็นสิ่งของปฏิกูลไม่ควรยึดมั่นถือมั่น ตามหลักการฝึกกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน เป็นต้น

2) ศิลภาวนา เป็นกระบวนการพัฒนาจิต กล่าวคือ การอบรมพัฒนาเพื่อให้เป็นผู้ที่ มีพฤติกรรมที่ดีงาม ตั้งอยู่ในวินัย มีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนมนุษย์ อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี ด้วยการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ประกอบอาชีพสุจริต ไม่ใช้กายวาจาและอาชีพในทางที่เบียดเบียน หรือก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น แต่ใช้เพื่อเป็นเครื่องพัฒนาชีวิตของตน การพัฒนาจิตในบุคคลนั้น มีการปฏิบัติได้สามระดับทั้งในส่วนของการปฏิบัติสำหรับฆราวาสและศีลสำหรับบรรพชิต กล่าวคือ จูฬศีล ได้แก่ ศีล 5 มัชฌิมศีล ได้แก่ ศีล 8 หรืออุโบสถศีลของฆราวาส และศีล 10 ของสามเณร ส่วน มหาศีลเป็นศีลของภิกษุและภิกษุณี ความไม่ล่วงละเมิดทางกาย ทางวาจา และศีลสังวร เรียกว่า ความสมบูรณ์แห่งศีล

3) จิตตภาวนา เป็นกระบวนการพัฒนาจิตใจ กล่าวคือ การฝึกอบรมพัฒนาจิต โดยการฝึกกำหนดสติตั้งมั่น แน่วแน่ พิจารณาเห็นจิตในจิตตามหลักจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน เพื่อให้ จิตให้น้อมไปสู่กุศลจิต ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติสมบูรณ์ด้วยคุณภาพจิต กล่าวคือ เป็นจิตที่ประกอบด้วย คุณธรรม จริยธรรม ความดีงาม กุศลธรรมที่จะเจริญงอกงามภายในจิตใจของผู้ที่ฝึกจิตสม่ำเสมอ คือสมถภาวนาและวิปัสสนาภาวนา เมื่อหลักธรรม 2 ประการดังกล่าวเจริญภายในจิตใจย่อมส่งผลให้ ผู้ปฏิบัติสมบูรณ์ด้วยสุภาพจิต กล่าวคือ เป็นผู้มีจิตใจเข้มแข็ง หนักแน่น มั่นคง เยือกเย็น เือบอัม ร่าเริง เบิกบาน สดชื่น ผ่องใส สงบ เป็นสุข ตื่นอยู่เสมอ มีความมั่นคงทางอารมณ์ (EQ) และมีภูมิคุ้มกันโรค ทางจิต ไม่หวั่นไหวต่อภัยที่มาคุกคามมีความเข้มแข็งในการรับมือกับสถานการณ์ที่ยากลำบาก และที่สำคัญคือช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติสามารถ ชำระจิตให้บริสุทธิ์จากนิวรณ์ 5 และอกุศลธรรมทั้งหลายที่มาขัดขวางหรือสร้างปัญหาอุปสรรค ในขณะปฏิบัติ ทั้ง ราคะ โทสะ โมหะ ความห妒 ความฟุ้งซ่าน เป็นต้น จนกระทั่งสามารถบรรลุ จุดหมายสูงสุดในการพัฒนาตนเอง การพัฒนาจิต คือการฝึกอบรมให้จิตใจมีสุภาพจิตดี มีศักยภาพในการทำกิจต่าง ๆ ไม่ซึมเซาขัดส่าย อีกทั้งยังประกอบไปด้วยคุณธรรม ความดีงามต่าง ๆ เช่น เมตตา กรุณา ฉันทะ อดทน จิตจ่อ สดชื่น เพื่อให้จิตใจนั้น พร้อมที่รับกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การจัดการด้วยปัญญาได้อย่างเต็มศักยภาพ

4) ปัญญาภาวนา เป็นกระบวนการพัฒนาปัญญา กล่าวคือ การฝึกอบรมเจริญปัญญา เสริมสร้างความรู้ ความคิดความเข้าใจ ให้รู้จักคิด รู้จักพิจารณา รู้จักวินิจฉัย รู้จักแก้ปัญหา และรู้จัก จัดทำดำเนินการต่าง ๆ ด้วยปัญญาบริสุทธิ์ ซึ่งมองดูรู้เข้าใจเหตุปัจจัย มองเห็นสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงหรือตามที่เป็นจริง ปราศจากอคติและแรงจูงใจแอบแฝง ปัญญาแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ตาม บ่อเกิดของความรู้ คือ จินตามยปัญญา สุตมยปัญญา และภาวนามยปัญญา

9. การพัฒนางานตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท

เป้าหมายหนึ่งในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้นก็เพื่อให้เกิดการพัฒนางานในปัจจุบันให้ประสบความสำเร็จและบรรลุเป้าที่วางไว้ หลักธรรมที่มีความจำเป็นในการพัฒนางานได้แก่ หลักอิทธิบาท 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่จะนำมาเป็นหลักในการพัฒนางานให้ประสบความสำเร็จ โดยหลักธรรมนี้มีเนื้อหาที่สอดคล้องกับการพัฒนางานดังนี้ 1) ฉันทะ (มีใจรัก) คือ ความพอใจจะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยใจรัก ต้องการให้เกิดผลสำเร็จ โดยไม่ได้ทำเพราะปรารถนาอยากได้รางวัลหรือผลกำไรเป็นที่ตั้ง แม้จะไม่ได้สัมพันธ์กันตรงตัวแต่ฉันทะมีความสอดคล้องกับความหลงใหล (Passion) ซึ่งหมายถึงความปรารถนาอันแรงกล้า เป็นสิ่งที่ทำให้เราตื่นเช้าขึ้นมามีพลังและพร้อมที่จะทำสิ่งนั้นอย่างเต็มที่ ด้วยใจรักโดยไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย อย่างไรก็ตามฉันทะ กับ ความหลงใหล อาจมีความสอดคล้องกันอย่างที่กล่าวมาข้างต้น แต่ก็ได้มีความหมายเหมือนกัน 100% เพราะบางครั้งเราก็ลุ่มหลงในสิ่งที่ไม่ถูกต้องเสมอไป 2) วิริยะ (พากเพียร) คือ ความขยันหมั่นเพียร พยายามกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยความเข้มแข็ง อดทน ไม่ทอดทิ้งไประหว่างทาง ไม่ท้อถอย และก้าวไปข้างหน้าจนกว่างานจะเกิดผลสำเร็จ ซึ่งเราเรียกความไม่ท้อถอย ความไม่ยอมแพ้ที่ว่า “ความเพียร” ความมุ่งมั่นไปข้างหน้า ตั้งใจทำงานอย่างหนักโดยต้องใช้เวลา ในการปฏิบัติงานในปัจจุบันเพื่อให้งานสำเร็จและพัฒนาไปได้นั้นจะต้องอาศัยการที่เราต้องมีความเพียรอุปมาเหมือนกับเป็นการวิ่งมาราธอน ผู้ที่จะประสบความสำเร็จได้ไม่ใช่ผู้ที่มีความฉลาดทางด้านสติปัญญา (IQ) เพียงอย่างเดียว แต่จะต้องมีความพยายามด้วย หากเรามีแต่พรสวรรค์แต่ขาดความเพียรก็จะไม่เกิดทักษะ ไม่เกิดการพัฒนา และถึงแม้จะไม่มีพรสวรรค์เทียบเท่าคนอื่น แต่มีความเพียร ไม่ยอมแพ้ หมั่นฝึกฝนก็จะสามารถสำเร็จตามเป้าหมายได้ในระยะยาว และเมื่อความหลงใหล (Passion) + ความอดทน (Perseverance) การจะประสบความสำเร็จและการก้าวไปสู่การพัฒนางานอีกขั้นหนึ่ง 3) จิตตะ (เอาจิตฝึกฝน) คือ การอุทิศตนและทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยความคิดมุ่งมั่นมีสมาธิ ไม่ปล่อยจิตใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไปทางอื่น เมื่อเรามีความรักในสิ่งที่ทำ (ฉันทะ) และมุ่งมั่นอย่างแรงกล้าที่จะทำให้สำเร็จ (วิริยะ) สิ่งต่อไปที่เราจะต้องมีก็คือการอุทิศตนให้กับสิ่ง ๆ นั้น โดยไม่วกแวกไปทางอื่น อยู่ในภาวะลื่นไหล (In the Zone) (Flow, *The Psychology of Optimal Experience*, (1990), โดย Mihaly Csikszentmihalyi (อ่านว่า มิฮาลี ชิคเซนมิฮาย) เป็นนักจิตวิทยาชาวฮังการี) เกิดขึ้นเมื่อเราทำสิ่งที่รัก ไม่ว่าจะเป็นการเรียน การทำงาน กิจกรรมต่าง ๆ หรือการออกกำลังกาย ชิคเซนตมิฮายี (Csikszentmihalyi) อธิบายว่าภาวะลื่นไหล (Flow) จะเกิดขึ้นเมื่อเราทุ่มเทพลังใจหรือความสนใจสู่เป้าหมายที่ทำได้จริง และเมื่อทักษะมาบรรจบกับโอกาสที่จะกระทำ การมุ่งบรรลุเป้าหมายช่วยให้เกิดสำนึกรู้ที่เป็นระเบียบ เพราะเราต้องทุ่มเทสมาธิและความสนใจไปทำงานตรงหน้า ลืมสิ่งอื่น ๆ ชั่วขณะ การได้ดำดิ่งในภาวะลื่นไหลเปรียบเสมือนการเชื่อมต่อเข้ากับแหล่งพลังงาน กล่าวคือการเข้าสู่ภาวะนี้จะทำให้เรามีกำลังใจ ซึ่งจะขึ้นลงเมื่อเราได้ทำสิ่งที่ชอบ และมุ่งมั่นในสิ่งที่เรากำลังทำอยู่ตอนนั้น ดังนั้นเมื่อเรามีจิตตะจะทำให้เรามุ่งมั่นทำในสิ่ง ๆ นั้นอย่างมีสมาธิ และมีกำลังใจที่ได้ทำมัน ซึ่งเราจะรู้สึกมีความสุขที่ได้ทำ โอเค เรามีความรัก ความมุ่งมั่น และความสุขที่ได้ทำสิ่งนั้น และต่อไปคือเราจะต้องหาวิธีการที่จะพัฒนาตัวเอง ใคร่ครวญ วางแผน ว่าสิ่งที่เราทำจะทำให้ดีขึ้นได้อย่างไร หรือมันถูกต้องหรือไม่ นั่นคือ วิมังสา 4) วิมังสา (ใช้ปัญญาคิดใคร่ครวญ ไตร่ตรอง) คือ หมั่นใช้ปัญญาในการพิจารณาใคร่ครวญตรวจสอบหาเหตุผล ข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยต้องรู้จัก

ทดลอง วางแผน ทบทวนและ วัดผลตลอดเวลา การคิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงการรับ Feedback จากเพื่อนร่วมงาน หัวหน้างานหรือทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาปรับปรุงการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ข้อนี้เป็นเหมือนกับ หัวใจสำคัญของหลักอิทธิบาท 4 เพราะเมื่อเราดำเนินตามทั้ง 3 ข้อมาแล้ว เราควรจะตรวจสอบ ทบทวนตัวเอง ตั้งคำถามกับตนเอง อย่างสม่ำเสมอในระหว่างเส้นทางในการทำงานโดยทบทวน ถึงสิ่งที่ผ่านมา อะไรที่เป็น อุปสรรค มีความสุขหรือไม่ เป็นทุกข์หรือไม่ แล้วทำไมถึงเป็นทุกข์ เราจะต้องตั้งคำถามโดยใครควรอยู่กับตนเองถึง สิ่งที่ผ่านมา และให้ Feedback หรือการให้ผลสะท้อนกับ เนื่องจากการให้ Feedback จะทำให้เกิดการพัฒนา อย่างต่อเนื่อง และปรับเปลี่ยนวิธีการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างถูกต้อง ความสัมพันธ์ของหลักธรรมใน พุทธปรัชญาเถรวาท ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้นสามารถเขียนเป็นรูปแบบที่เราสามารถจำจำได้ง่ายและ นำไปปรับใช้กับการทำงานในปัจจุบัน สามารถเขียนได้ดังนี้

แผนภาพที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ของการใช้หลักธรรมในการพัฒนา ตน คน งาน

10. อภิปรายผลการวิจัย

1) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ถือเป็นกลยุทธ์หลักที่องค์กรควรให้ความสำคัญเนื่องจากโลกของการทำงานยุคใหม่องค์การส่วนใหญ่ต่างนำเทคโนโลยีเข้ามาประยุกต์ใช้ในการทำงานดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของฝ่ายพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่จะต้องเข้ามามีบทบาทในการปรับเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจและทัศนคติของพนักงานเพื่อให้สามารถปรับตัวและยอมรับกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในองค์กรได้ สาเหตุที่องค์กรจำเป็นต้องมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้นเพราะว่า ทรัพยากรมนุษย์เป็นทรัพย์สินขององค์กร มิใช่ค่าใช้จ่ายมนุษย์มีศักยภาพและพัฒนาได้ไม่มีที่สิ้นสุดรวมทั้งมนุษย์เป็นแหล่งสร้างเสริมและเพิ่มคุณค่าของผลผลิตและการบริการขององค์กรสำหรับองค์ประกอบในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้น ประกอบไปด้วย การฝึกอบรม การศึกษาและการพัฒนาในการพัฒนานั้นหมายถึงจะต้องเริ่มต้นที่การพัฒนาตนเองก่อน จึงจะขยายส่วนไปในการพัฒนามนุษย์ที่เราทำงานด้วยหรือมนุษย์ที่ทำงานในองค์กร เพื่อประโยชน์สูงสุดและทำให้องค์กรบรรลุเป้าหมาย นอกจากนี้หลักการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นส่วนสำคัญของกลยุทธ์ในการพัฒนาองค์กร ผู้บริหารองค์กรจะต้องสนใจในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั้งระบบอย่างครบวงจร วิธีการพัฒนานั้นขึ้นอยู่กับความจำเป็นปัญหา นโยบายขององค์กรนั้น ๆ ซึ่งแต่ละวิธีนั้นสามารถก่อให้เกิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรทั้งสิ้น ผู้บริหารและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรต้องคำนึงถึงหลักจริยธรรมและปลูกจิตสำนึกให้มีความรับผิดชอบต่อสังคม แต่ละองค์กรจะเลือกหลักการดำเนินการในการในวิธีหนึ่งวิธีใดหรือหลายวิธีก็ได้ขึ้นอยู่กับข้อพิจารณาต่าง ๆ ตามความเหมาะสมของแต่ละองค์กรเป็นสำคัญซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ วิษณุ กฤตเลิศชาย (2565) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ส่งผลต่อประสิทธิภาพขององค์การในภาพรวมในยุคปัจจุบันเป็นสิ่งที่ประจักษ์ชัดว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ถือเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น

2) หลักพุทธปรัชญาเถรวาทในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

หลักพุทธปรัชญาเถรวาทในการพัฒนามนุษย์นั้น พบว่า หลักธรรมที่ใช้ในการพัฒนาตนเอง คือหลักเบญจศีลเบญจธรรม คือ ข้อ ประพฤติปฏิบัติเพื่อควบคุมกายและวาจาตนเองให้ตั้งอยู่ในความดีความงาม ความถูกต้อง สามารถแบ่งเป็นประเภทของเบญจศีลได้ 5 ประเภท คือ การงดเว้น จากการฆ่าสัตว์ที่มีชีวิต, เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ไว้, เว้นจากการประพฤติผิดในกาม, เว้นจากการพูดเท็จ และเว้นจากการดื่ม น้ำเมา คือสุราและเมรัยซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท และอาณิสสของบุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีลในโลกนี้ และโลกหน้าย่อมมีโภคทรัพย์ย่อมแก่กล้า ไม่เก้อเขิน ย่อมไม่หลงลืมสติ หลังจากตายแล้วย่อมไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ เบญจธรรม หมายถึง กัลยาณธรรม แปลว่า ธรรมที่มีความงามเป็นข้อปฏิบัติที่พิเศษดียิ่งขึ้นไปกว่าศีล มุ่งเน้นที่จะทำให้ ให้มนุษย์เป็นคนดี มีคุณธรรม มีกาย วาจา ใจ ที่สะอาดงดงามแบ่งออกเป็นประเภทของเบญจธรรม 5 ประเภท คือ ความเมตตากรุณา, การหาเลี้ยงชีพตนเองในทางที่ชอบ, การสำรวมในกาม, การพูดความจริง และ ความระลึก รู้สึกตัวอยู่เสมอ เมื่อบุคคลนำไปประพฤติ ปฏิบัติแล้วย่อมเกิดผลดีอย่างแน่นอน เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคม จึงจำเป็นอยู่เองที่จะต้องปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นหรือสังคมที่อาศัยและทำงานอยู่

หลักธรรมที่ใช้ในการพัฒนาคนใช้หลักภาวะ 4 ความหมายของการ ภาวะ แปลว่า การทำให้เจริญ การเจริญ การทำให้มีขึ้น การฝึกอบรม หรือการพัฒนา แบ่งตามสิ่งที่ควรพัฒนามี 4 ประการด้วยกันกล่าวคือ กายภาวะ (Physical Development) หมายถึง การพัฒนาทางกาย หรือ การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกับเกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าในทางที่ดี รวมไปถึงการดูแลสุขภาพสุขกายของตนให้ดี เพื่อเตรียมความพร้อมในการดำรงชีวิต ปฏิบัติงานและกิจกรรมต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี การปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ ไม่ให้เกิดโทษหรืออกุศลกรรม ให้เกิดแต่คุณ หรือ กุศลกรรม พุดให้เข้าใจง่าย ๆ คือใช้กายในทางที่ดี สร้างแต่คุณงามความดีนั่นเอง ศีลภาวะ (Moral development) หมายถึง การอบรมศีล หรือ การพัฒนาความประพฤติ การปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม การเป็นคนดี ได้แก่ การดำรงตนให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่ประพฤติตนนอกกรอบของศีลธรรมและกฎหมายบ้านเมือง ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหายให้แก่ตนเองและสังคม ดำรงตนอยู่ในสังคมด้วยหลักคุณธรรมจริยธรรมและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน คือรักษาศีลให้บริสุทธิ์นั่นเอง จิตตภาวะ (Emotional Development) หมายถึง การพัฒนาจิต หรือ การฝึกอบรมจิตใจ เพื่อให้จิตใจเข้มแข็ง มั่นคง เจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา มีฉันทะ มีความเพียร มีขันติ เป็นต้น คือการฝึกให้จิตใจดำรงคงมั่นในคุณธรรมนั่นเองปัญญาภาวะ (Intellectual development) หมายถึง การพัฒนาปัญญา หรือ การฝึกอบรมปัญญา ให้เกิดความรู้ความเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทันและเห็นแจ้งโลกตามสภาวะที่มันเป็น ฝึกทำจิตใจให้บริสุทธิ์จากกิเลสตัณหาทั้งปวง แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยปัญญา การพัฒนาปัญญานั้น สามารถทำได้ด้วยการเจริญวิปัสสนาภาวนาอย่างสม่ำเสมอ

หลักธรรมที่ใช้ในการพัฒนางานได้แก่หลักอิทธิบาท 4 การใช้ อิทธิบาท 4 เป็นแนวทางในการพัฒนาการทำงาน ให้ประสบความสำเร็จที่พระพุทธองค์ได้ทรงสดับไว้อย่างแยบคาย อันประกอบด้วยแนวปฏิบัติ 4 ข้อ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ซึ่งใคร ๆ ก็ท่องได้ จำได้ แต่จะมีสักกี่คนที่ปฏิบัติได้ครบกระบวนการความทั้ง 4 ข้อ อันเป็น 4 ขั้นตอนที่ต้องเนื่องหนุนเสริมกัน จะขาดข้อใดข้อหนึ่งไม่ได้ ด้วยว่ามันเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงกันทั้ง 4 ข้อ จึงจะทำให้เราประสบผลสำเร็จในชีวิตและการงานได้ตามความมุ่งหวัง ขอสรุปใจความสำคัญต่อไปนี้ ฉันทะ คือ การมีใจรักในสิ่งที่ทำ ใจที่รักอันเกิดจากความศรัทธาและเชื่อมั่นต่อสิ่งที่ทำ จึงจะเกิดผลจริงตามควร การมีใจรัก ถือว่าสำคัญมาก ไม่ใช่ทำใจให้รักเพื่ออะไรสักอย่าง หรือ ห้ามใจไม่ให้รัก มันก็ยากยิ่งพอ ๆ กัน เพราะรักดังกล่าวไม่ได้เกิดจากความรักความศรัทธาของเราจริง ๆ ขึ้นทำไปก็มีแต่จะทุกข์ทรมานแม้จะได้บางสิ่งที่มุ่งหวังแล้วก็ตาม ประการสำคัญเป็นการแอบแฝงมาจากความคิดอื่นศรัทธาอื่นหรือความเป็นอื่นที่เราพยายามหาเหตุและผลมาอธิบายว่า มันคือสิ่งเดียวกันเพื่อให้สามารถดำเนินไปได้หรือเพื่อให้ตัวเองสบายใจที่สุด หากจะฝึกฝนตนเอง อาจเริ่มจากการตั้งคำถามกับตัวเองว่าเราศรัทธาอะไรอยู่ เพราะคนเราเมื่อศรัทธาอะไรก็จะได้พบกับสิ่งนั้นเข้าถึงสิ่งนั้น ศรัทธาในเทคโนโลยีเราก็จะเข้าถึงเทคโนโลยี ศรัทธาต่อชาวบ้านเราก็จะเข้าถึงชาวบ้าน ศรัทธาต่อวัตถุก็จะเข้าถึงวัตถุ ศรัทธาต่อลาภยศสรรเสริญก็จะเข้าถึงลาภถึงยศเข้าถึงตำแหน่ง ศรัทธาต่อความรู้ก็จะเข้าถึงความรู้ หรือศรัทธาต่อหลักธรรมก็จะเข้าถึงธรรม หรือไม่ศรัทธาอะไรเลยก็ไม่เข้าถึงก็ไม่เข้าถึงอะไรเลย เพราะความศรัทธานำมาซึ่งมุ่งมั่นทุ่มเทเพื่อทำทุกอย่างให้ได้มาซึ่งสิ่งที่เราศรัทธานั้นเอง ขณะเดียวกันก็ลองตรวจสอบตัวเองดูว่าสิ่งที่เราศรัทธากับสิ่งที่ต้องการของเราศรัทธานั้นตรงกันหรือไม่ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ เดโซ แซนน้ำแก้ว (2563) ที่ศึกษาแล้วพบว่า พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นความเชื่อและหลักปฏิบัติในการ

ดำเนินชีวิตเกี่ยวกับ การพัฒนาสังคมที่เรียบง่าย มีความสุขและลดปัญหา และยังมีผลต่อการพัฒนาด้านอื่นๆ เช่น ด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา หากตรงกันก็เรียนรู้ที่จะเปลี่ยนแปลงตนหรือหากไม่ตรงกันก็เรียนรู้ที่จะให้ออกาสตัวเองไปสู่แห่งที่ที่เหมาะสมกว่า วิริยะ คือ ความมุ่งมั่นทุ่มเท เป็นความมุ่งมั่นทุ่มเททั้งกายและใจ ที่จะเรียนรู้และทำให้เข้าถึงแก่นแท้ของสิ่งนั้น วิริยะนี้มาคู่กับความอดทนอดกลั้น เป็นความรู้สึกไม่ย่อท้อต่อปัญหาและมีความหวังที่จะเอาชนะอุปสรรคทั้งปวง โดยมีศรัทธาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ นำใจ และเตือนใจความอดทนเป็นเครื่องมือสำหรับคนใจเย็นและใจงามด้วย ไม่ใช่ทะเลาะดุดันรบเร้าและรุ่มร้อน เพราะมันจะทำให้มีโอกาสผิดพลาดได้ง่าย หรือสูญเสียความอดทนในที่สุด ดังนั้น ความวิริยะอุสาหะ จึงเป็นวิถีทางของบุคคลที่หาญกล้าและหายทำต่ออุปสรรคใด ๆ ทั้งหมด

ถ้าจะฝึกฝนเรื่องความวิริยะแล้วคงต้องเริ่มจากความคิดที่ว่า ต้องหมั่นฝึกฝนตนเองบ่อย ๆ หมั่นทำหมั่นคิดหมั่นเขียนหมั่นนำเสนอและอย่าซีเกียจ อย่างกลัวความผิดพลาดและจงกล้าแสดงออกซึ่งความรับผิดชอบต่อความล้มเหลวของตัวเอง อย่าท้อต่องานหนักและงานมากให้คิดว่าทำมากรู้มากเก่งมากขึ้น อย่าบ่นว่าไม่มีเวลา เพราะเวลามีเท่าเดิม ฯลฯ จิตตะ คือ ใจที่จดจ่อและรับผิดชอบ เมื่อมีใจที่จดจ่อแล้วก็จะเกิดความรักรอบคอบตามคำนี้ยิ่งใหญ่มากปัจจุบัน สังคมซับซ้อน มีสิ่งใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากมาย แต่ละคนมีภาระหน้าที่ ที่ต้องทำมากมาย ไม่รู้จะทำอะไรก่อน แต่ถ้าเรามีใจที่จดจ่อต่อสิ่งที่เราคิดเราทำและรับผิดชอบแล้ว ไม่ว่าจะเป็นการเรียนหรือการทำงานก็ตาม ทุกอย่างก็จะได้ดีขึ้นไปเอง เราก็จะมีความรอบรู้มากขึ้นเรื่อย ๆ ด้วยใจที่จดจ่อตั้งมั่นและเฝ้าเรียนรู้ของเรา เมื่อมีความรอบรู้มากขึ้นก็จะเกิดความรักรอบคอบตามมา เมื่อมีความรอบคอบแล้วการตัดสินใจทำอะไรก็จะเกิดความผิดพลาดน้อยตามไปด้วยความรอบคอบนอกจากจะดำรงอยู่คู่กับความรอบรู้แล้ว ยังต้องอาศัยความดีงามเป็นเครื่องเตือนสติด้วย ถึงจะสามารถใช้จิตของเราพิจารณาและตรึกตรองในเนื้อแท้ของสิ่งต่าง ๆ นั้นได้อย่างเหมาะสม เพราะความดีงามตามแบบอย่างของคุณธรรมตามหลักศาสนาและจริยธรรมของสังคมนั้นเป็นสิ่งเดียวที่จะทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างปรกติสุขและวิมิงสา คือ การทบทวนในสิ่งที่ได้คิดได้ทำมา อันเกิดจากการมีใจรัก (ฉันทะ) แล้วทำด้วยความมุ่งมั่น (วิริยะ) อย่างใจจดใจจ่อและรับผิดชอบ (จิตตะ) โดยใช้วิจารณ์ญาณอย่างรอบรู้และรอบคอบ จึงนำไปสู่การทบทวนตัวเอง และทบทวนองค์กรหรือทบทวนกระบวนการ ทบทวนในสิ่งที่ได้คิดสิ่งได้ทำผ่านมาว่าเกิดผลดีผลเสียอย่างไร ทั้งที่เป็นเรื่องส่วนตัวของเราเองและเป็นเรื่องที่ร่วมคิดร่วมทำกับคนอื่น เพื่อปรับปรุงปรับแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น ในการพัฒนาการทำงานนั้นเรามักจะใช้คำว่า “การประเมินผลการปฏิบัติงาน” ซึ่งเป็นการสรุปผลการดำเนินงานที่ผ่านมาในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เพื่อดูว่าสิ่งที่คิดและทำมานั้นมันบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ หรือว่าคิดไว้อย่างทำอีกอย่าง หรือคิดไว้แต่ไม่ได้ทำเลย หรือทำไปแล้วแต่ไม่ได้อย่างที่มุ่งหวัง ทั้งนี้จะได้วิเคราะห์ต่อไปว่า ที่มันสำเร็จมันเป็นเพราะอะไร และที่มันล้มเหลวมันเกิดจากอะไร เพื่อที่จะได้หาแนวทางแก้ไขและพัฒนาให้งานประสบความสำเร็จต่อไปซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อุตสาหกรรมสิ่งทอ กระทรวงอุตสาหกรรม ที่ได้ประยุกต์หลักธรรมในการวัดผลหลังจากมีการเพิ่มประสิทธิภาพด้วยการประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมพละ 4 ประการ คือ ด้านปัญญาพละ วิริยะพละ อดวิชชพละ และสังคหพละ

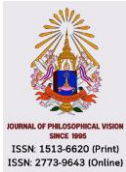
ดังนั้น ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นจะต้องพัฒนาไปพร้อม ๆ กันทั้ง การพัฒนาตนเอง พัฒนาคนในองค์กรทั้งนี้เพื่อให้สามารถนำไปพัฒนางานให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการทำงานให้ประสบความสำเร็จได้อย่างยั่งยืนต่อไป

11. สรุป

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้น จะต้องพัฒนาไปพร้อม ๆ กันในทุกด้าน ทั้งในเรื่องการพัฒนาตน พัฒนาคนและพัฒนางาน เพื่อให้ได้ทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพ จึงจำเป็นจะต้องใช้หลักพุทธปรัชญาเถรวาท เข้ามาเป็นแนวทางปฏิบัติ ในการที่จะส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สำหรับการวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท” ในครั้งนี้ สืบเนื่องประเทศใดขาดทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าหรือไม่สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติได้ ประเทศก็พัฒนาไปได้อย่างยาก ความเจริญหรือความล้าหลังของประเทศจึงขึ้นอยู่กับปัจจัยทรัพยากรมนุษย์เป็นสำคัญ เพราะทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดการพัฒนา ปัจจัยอื่น ๆ ที่ก่อให้เกิดการพัฒนาประเทศไม่ว่าจะเป็นด้าน เศรษฐกิจ การเมือง สังคมก็มาจากทรัพยากรมนุษย์ทั้งสิ้น ประเทศต่าง ๆ จึงมุ่งหวังที่จะมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพและมีระบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ดีและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประเทศชาติ การพัฒนามนุษย์ในปัจจุบันได้รับอิทธิพลแนวคิดตะวันตกมาเกือบทั้งหมดจึง ทำให้สังคมปัจจุบันมองมนุษย์เป็นเพียงทรัพยากรคือปัจจัยการผลิตวัตถุดิบออกมาเพื่อตอบสนองค้นหาคือความต้องการของมนุษย์เองอย่างไม่มีขีดจำกัดและความพอเพียง ในขณะที่มนุษย์สร้างความเจริญให้กับตนเองทางด้านวัตถุ เพื่ออำนวยความสะดวกสบายในการใช้ชีวิต แต่ความเจริญทั้งหลายที่มนุษย์สร้างขึ้นมานั้นกลับเป็นตัวทำลายมนุษย์ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจได้เช่นกัน ดังจะเห็นได้จากการดำเนินชีวิตอยู่ในโลกปัจจุบันนี้ มีสิ่งเข้ามากระทบหลายด้าน ทั้งที่ก่อให้เกิดความเจริญและความเสื่อม ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีอิทธิพลอย่างมากกับแนวความคิดและการประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ ซึ่งมีผลต่อเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม ระบบเศรษฐกิจมีความซับซ้อน ดังนั้น การประกอบอาชีพการงานในปัจจุบันจึงต้องการคนมีความรู้ มีความสามารถ และศักยภาพในการทำงานสูง คนที่จะได้งานดีมีรายได้สูง ต้องเป็นผู้มีปัญญาสามารถเข้าถึงสื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัย ยิ่งมีความรู้ความชำนาญพิเศษมากเท่าใด ก็จะมีงานทำที่ดีมีรายได้มากขึ้นตามมา จากเหตุผลดังกล่าวจึงก่อให้เกิดการแข่งขันในหลายๆ ด้าน อาทิ การศึกษาเล่าเรียน การประกอบอาชีพการงาน การทำงานที่หวังตำแหน่งที่ใหญ่โตกว่าคนอื่น จึงมีผลทำให้คนในสังคมปัจจุบันตกอยู่ในสภาพพิการ เกิดความเครียด ความเห็นแก่ตัว ไม่มีความเอื้อเฟื้อ และไม่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ผู้มีรายได้น้อยและความรู้น้อยก็ตกเป็นเบี้ยล่าง ถูกกดขี่จากนายทุน เป็นเหตุให้เกิดการดิ้นรนต่อสู้เพื่อความอยู่รอด ปัญหาอาชญากรรมปล้นฆ่าชิงทรัพย์ ค้ายาเสพติด ค้าประเวณี

12. บรรณานุกรม

- เดโช แชน้ำแก้ว. 2563. พุทธศาสนา: ขัดขวาง หรือพัฒนาสังคม?. *วารสารบัณฑิตสาเกตปริทรรศน์*, 5(1), 1-11.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). 2544. *แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา*, กรุงเทพมหานคร : กองทุนวัฒนธรรม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). 2550. *การพัฒนาที่ยั่งยืน*, พิมพ์ครั้งที่ 6, กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์. 2550. *การศึกษาฝึกฝนพัฒนาตนให้สูงสุด*, พิมพ์ครั้งที่ 4, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สวยาจำกัด.
- พระครูพุ่มภาวนาจารย์ และ เสริมศิริ อัครพุทธิพันธ์. 2562. *วารสารพุทธจิตวิทยา*, 4(1), 137
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. 2556. *พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล ฉบับ 91 เล่ม*. พิมพ์ลักษณะ: กรุงเทพมหานคร.
- วิชญ์ กฤตเลิศชาย. 2565. รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยุค 4.0. *มจร.เลยปริทัศน์*, 3(1), 50-58.
- สำลี รักสุทธี. 2543. *ศีลสุทธยอดวินัยของศาสนาพุทธ*, กรุงเทพมหานคร : ธนัชการพิมพ์.
- อุสา วงศ์ศิริกุล. 2566. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการบริหารงานของสถาบัน พัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอกระทรวงอุตสาหกรรม. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 6(2), A174-A181.
- Nakamura, J., & Csikszentmihalyi, M. (2009). Flow theory and research. *Handbook of positive psychology*, 195, 206.
- Thepa, P. C. A., Sutthirat, N., & Phanthanaphruet, N. (2022). Buddhist Philosophical Approach On The Leadership Ethics in Management. *Journal of Positive School Psychology*, 6(2), 1289-1297.

วารสารปรัชญาปริทรรศน์

JOURNAL OF PHILOSOPHICAL VISION

ISSN: 1513-6620 (Print) × ISSN: 2773-9643 (Online)

<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phiv/index>

Research Article

DOI: 10.14456/jpv.2023.9

วิเคราะห์การทิ้งเหตุผลที่ปรากฏในเกสปุตตสูตร Analysis of Abandoning Reason in Kesaputta Sutta

พระสุริยัน ทีปธมฺโม (ผึ่งผาย)¹, พระสุทธิสารเมธี², พระครูวินัยธรเจริญ ทนตจิตฺโต³

Phra Suriyan Dipadrammo (Phuengphai)¹, Phrasutthisanmethi²,

Phrakhru Winaithorn Charoen Dantacitto

ARTICLE INFO

Name of Author:

1. พระสุริยัน ทีปธมฺโม (ผึ่งผาย)

บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Phra Suriyan Dipadrammo (Phuengphai)
Graduate School, Mahamakut Buddhist University, Thailand

Email: yan.suriyan05@gmail.com

2. พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.,

คณบดี, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Asst. Prof. Dr. Phrasutthisanmethi,
Dean of Graduate School, Mahamakut Buddhist University, Thailand

Email: chaiyan.sueb@mbu.ac.th

3. พระครูวินัยธรเจริญ ทนตจิตฺโต, ดร.

บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Dr. Phrakhru Winaithorn Charoen Dantacitto

Faculty of Religion and Philosophy,
Mahamakut Buddhist University

Email: charoen.dan@mbu.ac.th

คำสำคัญ:

วิเคราะห์; การทิ้งเหตุผล; เกสปุตตสูตร

Keywords:

Abandoning reason; Logic;
Kesaputta Sutta

Article history:

Received: 28/05/2022

Revised: 29/09/2022

Accepted: 21/03/2023

Available online: 10/06/2023

ABSTRACT

The objectives of this research article were: 1) to study abandoning reason according to logic, 2) to study Kesaputta Sutta, and 3) to analyze abandoning reason in Kesaputta Sutta. The data of this qualitative research were collected from the Tipitaka, textbooks, research works, and related documents and then analyzed and summarized into the findings.

The results of the study were found that: 1) Abandoning reasons according to logic is the use of irrational things as reasons and is a defect in reasoning but not a defect caused by incomplete reasons. but by discarding reasons, which are divided into 4 types as follows: (1) Linguistic fallacy, (2) Formal or logical fallacy, (3) Material fallacy, and (4) Psychological fallacy. 2) Kesaputta Sutta is the sutta in which the Buddha brought the belief in ancient Indian society to remind the people in Kalama village of Kosala state. The Buddha did not forbid them from the belief as their ancestors did, but the Lord reminded them to consider that belief with wisdom whether that was wholesome or unwholesome, praised or condemned by the sages. If it is unwholesome and condemned by the sages, it should be discarded, and if it is wholesome and praised by the sages, it should be continued to practice. 3) Abandoning reason in Kesaputta Sutta is referred to discarding reasons based on things. It can be concluded into a kind of abandoning reason. A belief in texts and logical thinking is relevant to linguistic fallacy has features similar as a belief up on repeated hearing and up on axiom is similar to material fallacy. A belief up on tradition and teachers is relevant to psychological fallacy.

How to cite:

P. S. D. Phuengphai, Phrasutthisanmethi
& P. W. C. Dantacitto. 2023. Analysis of
Abandoning Reason in Kesaputta Sutta.
Journal of Philosophical Vision 28 (1),
96-105.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาการทิ้งเหตุผลตามหลักตรรกวิทยา 2) เพื่อศึกษาเกสปุตตสูตร และ 3) เพื่อวิเคราะห์การทิ้งเหตุผลที่ปรากฏในเกสปุตตสูตร วิชยานิพนธ์นี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการศึกษาค้นคว้าจากพระไตรปิฎก ตำราวิชาการ ผลงานวิจัย วิชยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า 1) การทิ้งเหตุผลตามหลักตรรกวิทยา คือ การใช้สิ่งที่ไม่ใช่เหตุผลมาอ้างเป็นเหตุผล หรือการคิดหาเหตุผลไม่ถูกต้อง เป็นความบกพร่องในการอ้างเหตุผล แต่ไม่ใช่ความบกพร่องที่เกิดจากเหตุผลไม่สมบูรณ์ หากแต่เป็นความบกพร่องที่เกิดจากการทิ้งเหตุผล แบ่งออกเป็น 4 ประเภทดังนี้ (1) การทิ้งเหตุผลด้วยภาษา (2) การทิ้งเหตุผลทางรูปแบบ (3) การทิ้งเหตุผลทางเนื้อหา (4) การทิ้งเหตุผลทางจิตวิทยา 2) เกสปุตตสูตร เป็นพระสูตรที่พระพุทธเจ้า นำเอาหลักความเชื่อแบบดั้งเดิมที่ปรากฏในสังคมอินเดียสมัยนั้น มาตรัสเพื่อเตือนสติแก่ชาวกาลามชนในแคว้นโกศล สิ่งที่พระพุทธองค์ตรัสว่าอย่าเพิ่งเชื่อนั้น ไม่ได้แปลว่าไม่ให้เชื่อในหลักความเชื่อแบบดั้งเดิม 10 ประการ แต่ก่อนที่จะปลงใจเชื่อควรใช้ปัญญาพิจารณาตรวจสอบให้เสียก่อนว่า สิ่งนั้นเป็นกุศลหรืออกุศล มีประโยชน์หรือไม่มีประโยชน์ บัณฑิตติเตียนหรือยกย่อง ถ้าพิจารณาแล้วเห็นว่าสิ่งนั้นเป็นอกุศล ไม่มีประโยชน์ บัณฑิตติเตียนก็ควรละเสีย แต่ถ้าพิจารณาแล้วเห็นว่าสิ่งนั้นเป็นกุศล มีประโยชน์ บัณฑิตยกย่อง ก็ให้ถือปฏิบัติสืบต่อไป 3) การทิ้งเหตุผลที่ปรากฏในเกสปุตตสูตร เป็นการให้ละทิ้งการอ้างสิ่งต่าง ๆ เป็นเหตุผลเพราะการอ้างสิ่งต่าง ๆ เพียงส่วนเดียวเป็นเหตุผลนั้น ก็จะเป็นการเชื่อที่เข้าหลักการทิ้งเหตุผลอย่างหนึ่ง เช่น การเชื่อตำรา การเชื่อด้วยการคิดตามแนวเหตุผล ก็มีเนื้อหาที่สอดคล้องกับการทิ้งเหตุผลด้วยภาษา การเชื่อด้วยเหตุผลทางตรรกะ การเชื่อเพราะเข้าได้กับทฤษฎี ก็มีเนื้อหาที่สอดคล้องกับการทิ้งเหตุผลทางรูปแบบมีลักษณะของการเชื่อด้วยการฟังตามกันมาซึ่งมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับการทิ้งเหตุผลทางจิตวิทยา

1. บทนำ

ตรรกวิทยา (Logic) เป็นวิชาแขนงหนึ่งของปรัชญาที่ว่าด้วยกฎเกณฑ์การใช้เหตุผลของมนุษย์ และยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการแสวงหาความรู้และความจริง นอกจากนี้ตรรกวิทยายังสามารถนำไปอธิบายความคิดทางปรัชญาให้มีความสมเหตุสมผล มีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น แรกเริ่มเดิมทีตรรกวิทยาหรือตรรกศาสตร์นี้ยังไม่ได้จัดเป็นระบบที่ชัดเจนเหมือนกับในปัจจุบันนี้ กระทั่งมาในยุคสมัยของอริสโตเติลนักปรัชญาชาวกรีก ตรรกศาสตร์ถูกจัดเป็นระบบที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้นและมีการจัดประเภทของการให้เหตุผลในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งเป็นแบบฉบับของการศึกษาหลักตรรกวิทยาในสมัยต่อมา ในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติไม่ว่าจะเป็นในทางตะวันตกหรือตะวันออก การใช้เหตุผล (Reasoning) เป็นกิจกรรมทางความคิดที่มนุษย์ทำอยู่เป็นประจำจน

บางครั้งไม่ทันสังเกตตนเองด้วยซ้ำ การใช้เหตุผลของมนุษย์นั้นหลัก ๆ แล้วแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การใช้เหตุผลแบบอุปนัย (Inductive) กับ การใช้เหตุผลแบบนิรนัย (Deductive) แต่ในบางครั้งมนุษย์ก็ต้องพบกับเงื่อนไขของการใช้เหตุผลที่นำไปสู่การบิดเบือนจากความหมายที่ต้องการถ่ายทอด หรือประมวลเหตุผลไม่รอบคอบซึ่งเรียกว่า “การทิ้งเหตุผล” (Fallacy) ซึ่งสามารถทำให้เกิดความเข้าใจผิดกันได้

เมื่อก้าวถึงหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ในคัมภีร์พระไตรปิฎกและอรรถกถาซึ่งเป็นคัมภีร์ชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิที่มีความสำคัญในทางพระพุทธศาสนา กล่าวคือ เป็นที่รวบรวมไว้ซึ่งหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า แม้หลักคำสอนส่วนใหญ่ของพระพุทธเจ้าจะไม่ได้กล่าวถึงหลักตรรกวิทยาโดยตรงแต่ก็มีเนื้อหาหลายตอนที่มีนัยเชิงตรรกะ และเป็นที่น่าสนใจคือหลักการหรือพุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าและพุทธสาวกนั้น บางครั้งก็แฝงไปด้วยหลักตรรกวิทยาก็มี เช่น ในเกสปุตตสูตร หรือที่ทรงตรัสกับนางกิสากโคตรมี และในกรณีพุทธสาวิกาชื่อนางพระปณณาเถรีได้กล่าวโต้ตอบกับพราหมณ์คนหนึ่งผู้มีความเชื่อมาตั้งแต่เดิมว่า ผู้ใดก่อบาปกรรมใด ๆ ไว้ถ้าอาบน้ำในแม่น้ำ (คงคา) แล้วก็ย่อมทำให้พ้นจากบาปกรรมนั้นได้โดยสิ้นเชิง พระปณณาเถรีให้เหตุผลกับพราหมณ์ว่า ถ้าการอาบน้ำในแม่น้ำคงคานั้นสามารถทำให้บุคคลพ้นจากบาปและไปสู่สวรรค์ได้แล้วละก็ พวกสัตว์ที่อยู่ในน้ำคงคาคงพากันไปเกิดในสวรรค์กันหมดเป็นแน่ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558) จากบทสนทนาข้างต้นจะเห็นได้ชัดว่าถ้าเป็นเช่นนั้นแล้ว เหล่ากุ้ง หอย ปู ปลา ที่อาศัยอยู่ในแม่น้ำคงคานี้ก็ย่อมต้องหมดไป เพราะต่างก็ต้องหลุดพ้นจากสังสารวัฏกันไปหมด ดังนั้นความเชื่อที่ว่า การอาบน้ำในแม่น้ำคงคาแล้วจะสามารถช่วยชำระล้างบาปได้นั้น เป็นความเชื่อที่ดูจะไม่เป็นไปตามหลักตรรกะ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็ดูจะมีความเป็นไปได้ว่าเป็นความเชื่อที่เข้าหลัก “การทิ้งเหตุผล” (Fallacy) รูปแบบหนึ่งอย่างชัดเจนหรือบางครั้งเรียกว่า “ตรรกะวิบัติ” นั่นเอง จะเห็นว่าตรรกวิทยาหรือตรรกศาสตร์นี้เป็นเครื่องมือสำคัญอย่างยิ่งสำหรับมนุษย์ในการสื่อสารทางความคิด ซึ่งนำไปสู่การพิจารณาหาเหตุและผล

การศึกษาในส่วนนี้ย่อมทำให้ทราบว่าหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนานั้น ไม่ใช่เป็นเพียงแค่เรื่องของศรัทธาหรือคติความเชื่อเท่านั้น แต่เป็นการชี้ให้เห็นว่าแนวคิดทางตรรกวิทยาหรือตรรกศาสตร์ของพุทธปรัชญานั้นมีปรากฏอยู่ในหลาย ๆ พระสูตรและเรื่องการทิ้งเหตุผลก็มีปรากฏอยู่ในหลายพระสูตรเช่นกัน ส่วนสำคัญจากการศึกษาเรื่องนี้คือทำให้พุทธปรัชญานั้นมีความก้าวหน้า มีความเป็นเหตุเป็นผลทัดเทียมกับระบบปรัชญาอื่น ๆ และช่วยเสริมสร้างความแข็งแกร่งในแง่ทางปรัชญาขึ้นอีกระดับหนึ่ง ดังนั้นการศึกษาถึงหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาเรื่อง การทิ้งเหตุผล (Fallacy) ที่ปรากฏในเกสปุตตสูตรผ่านมิติของตรรกศาสตร์เชิงประยุกต์จึงมีความน่าสนใจและน่าจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อพระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบันนี้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1. เพื่อศึกษาการทิ้งเหตุผลตามหลักตรรกวิทยา
- 2.2. เพื่อศึกษาเกสปุตตสูตร
- 2.3. เพื่อวิเคราะห์การทิ้งเหตุผลที่ปรากฏในเกสปุตตสูตร

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่มุ่งเน้นศึกษาหลักการทั้ง เหตุผลตามหลักตรรกวิทยาที่ปรากฏในเกสบุตรสูตร ที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก หนังสือ เอกสารตำรา และ วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องดังนี้

ขอบเขตด้านเอกสาร

เอกสารปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ พระไตรปิฎก และเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) คือ ตำราทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับหลักเกสบุตรสูตร หนังสือที่เกี่ยวกับหลักตรรกวิทยาเรื่องการทั้ง เหตุผล ที่รวบรวมเรื่องโดยนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง โดยมีตำรา หนังสือ วิทยานิพนธ์ เอกสาร วารสาร บทความ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในงานวิจัยนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเน้นการวิจัยแบบเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

ขั้นรวบรวมข้อมูล

- 1) สืบหาข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ พระไตรปิฎก
- 2) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) คือ คัมภีร์ชั้นนอรรถกถา, หนังสือ พุทธปรัชญาตำราหนังสืองานวิจัย วิทยานิพนธ์ เอกสาร วารสาร บทความ งานเขียนที่เกี่ยวข้องกับวิทยานิพนธ์

ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

- 1) สืบหาข้อมูลด้วยการแยกแยะจัดประเภท ตามความเหมาะสมกับเนื้อหาที่วิจัย
- 2) ศึกษาข้อมูลที่ได้จากการศึกษา อธิบายความและตีความโดยให้ความหมายตามความเหมาะสมกับ เนื้อหาที่วิจัย
- 3) วิเคราะห์การทั้งเหตุผลตามหลักตรรกวิทยาที่ปรากฏในเกสบุตรสูตร ด้วยการอธิบายให้เห็นถึง ความสอดคล้องกันของหลักตรรกวิทยาเรื่องการทั้งเหตุผลที่ปรากฏในเกสบุตรสูตร

4. ผลการวิจัยและอภิปรายผล

4.1 การทั้งเหตุผลตามหลักตรรกวิทยา จากการศึกษาวิจัยการทั้งเหตุผลตามหลักตรรกวิทยา พบว่า การทั้งเหตุผลเป็นการใช้สิ่งที่ไม่ใช่เหตุผลมาอ้างเป็นเหตุผล เป็นการใช้เหตุผลที่ผิดพลาด การคิดหาเหตุผลไม่ ถูกต้อง คำที่กล่าวมานี้ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Fallacy” แปลว่า การหลอกลวง การทำให้หลง หรือการใช้ เหตุผลผิด เพราะข้ออ้างที่นำมาสนับสนุนข้อสรุปไม่ใช่ข้อเท็จจริงที่มีความสัมพันธ์กัน (โกเมนทร์ ชินวงศ์, 2556) เป็นความบกพร่องในการอ้างเหตุผล แต่ไม่ใช่ความบกพร่องที่เกิดจากเหตุผลไม่สมบูรณ์ หากแต่เป็นความ บกพร่องที่เกิดจากการทั้งเหตุผล (ปรีชา ช้างขวัญยืนและคณะ, 2559) มีนักปราชญ์หลายท่านได้นิยาม ความหมายของการทั้งเหตุผลไว้ค่อนข้างสอดคล้องกัน เช่น พุทธรรณกบ ตรรกวิบัติ ปฤจฉาว่าที่ ความพินาศ มิจฉาวิวาทะ เป็นต้น การศึกษาการทั้งเหตุผล (Fallacy) นั้น ยังไม่ปรากฏหลักฐานเป็นที่แน่ชัดว่าเริ่มมีมาตั้งแต่

สมัยใด แต่สันนิษฐานได้ว่าน่าจะมีมาตั้งแต่ที่มนุษย์รู้จักใช้เหตุผล กระทั่งมาในยุคสมัยของอริสโตเติลนักปรัชญาชาวกรีก เขาได้แสดงหลักเกณฑ์ในการพิจารณาความถูกต้องของการใช้เหตุผลไว้ในหนังสือ ชื่อ “Organon” แปลว่า “เครื่องมือ” เพราะถือว่าเหตุผลเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้และความจริง (ชเอิญศรี อิศรางกูร ณ อยุธยา และวิโรจน์ นาชาตรี, 2542) ภายหลังจากการศึกษาเรื่องของการโต้แย้งและการใช้เหตุผล อริสโตเติลพบว่า การใช้เหตุผลในรูปแบบต่าง ๆ มีการปรากฏของการใช้เหตุผลในลักษณะที่ไม่สมเหตุสมผลรวมอยู่ด้วย ซึ่งต่อมาเรียกว่า การทิ้งเหตุผล, เหตุผลลบล้าง, ปฏิจจวาที เป็นต้น (Fallacy) ในเริ่มแรกของการศึกษานั้น อริสโตเติลพบว่า การทิ้งเหตุผลหรือการอ้างเหตุผลบกพร่องนั้นมีอยู่ 2 รูปแบบ คือ 1) การอ้างเหตุผลบกพร่องตามปกติ (Formal Fallacy) และ 2) การอ้างเหตุผลบกพร่องที่ผิดปกติ (Informal Fallacy) ในกรณีแรกเป็นการอ้างเหตุผลผิดกฎนิรนัยและอุปนัยที่สามารถสังเกตได้อย่างชัดเจน ส่วนในกรณีที่ 2 เป็นการอ้างเหตุผลผิดแบบนิรนัยและอุปนัย ที่ไม่สังเกตเห็นได้อย่างชัดเจนเพราะเป็นการใช้ข้อความลวง (Deceptive Argument) ที่ฟังหรือมองดูเผิน ๆ น่าจะถูกต้อง แต่เมื่อพิจารณาอย่างพิถีพิถันจะพบว่าเป็นการทิ้งเหตุผลหรือเป็นการอ้างเหตุผลบกพร่อง (Bad Reasoning) อย่างไรก็ดี ภายหลังจากการศึกษเพิ่มเติมจากนักปรัชญากลุ่มต่าง ๆ และมีการจัดประเภทของการทิ้งเหตุผลไว้ค่อนข้างแตกต่างกันออกไป แต่ยังคงไว้ซึ่งการนิยามความหมายที่อริสโตเติลให้ไว้ตามเดิม ส่วนสาเหตุของการทิ้งเหตุผลนั้น สามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเภทหลัก ๆ ดังนี้ คือ

1) การทิ้งเหตุผลด้วยภาษา เป็นการทิ้งเหตุผลอันเกิดจากการผิดพลาดในการใช้ภาษา อันเนื่องมาจากการใช้ภาษาไม่รัดกุม ทำให้ผู้ฟังเกิดความสับสนคิดไปในทิศทางที่ตรงกันข้าม ไม่ตรงกับคำพูดหรือความหมายที่ต้องการจะสื่อความ อาจเป็นเพราะว่า คำบางคำมีความหมายแบบบรรยายอย่างเดียว และคำบางคำก็มีความหมายแบบตีค่าอย่างเดียว จัดเป็นประเภท (คำย้อมสี) และคำที่มีความหมายกำกวม คำที่มีความหมายหลายนัย การซ้ำความ ซึ่งคำเหล่านี้ เมื่อใช้อย่างไม่รัดกุมซึ่งก็อาจจะนำไปสู่การทิ้งเหตุผลด้วยภาษาได้ จัดว่าเป็นข้อบกพร่องในแง่การให้ความหมายของคำ

2) การทิ้งเหตุผลทางรูปแบบ เป็นการทิ้งเหตุผลผิดกฎของรูปนิรนัย เป็นเรื่องของการพิสูจน์กฎความสมเหตุสมผลแบบนิรนัยโดยเฉพาะ การใช้เหตุผลผิดกฎข้อใดข้อหนึ่งใน 5 กฎของรูปนิรนัยนั้น นับว่าผิดแบบแผนกฎเกณฑ์ในทางตรรกวิทยา

3) การทิ้งเหตุผลทางเนื้อหา เป็นการอ้างเหตุผลที่มีลักษณะเนื้อหาไม่สัมพันธ์กันระหว่างประโยคเหตุ หรือข้ออ้างกับประโยคผลหรือข้อสรุป เพราะประโยคผลไม่ได้รับเอาช่วงความคิดมาจากประโยคเหตุ ประโยคผลจึงสรุปเนื้อหาแตกต่างไปจากประโยคเหตุที่ได้ตั้งเอาไว้ เช่น การอ้างเหตุผลที่ผิดประเด็น การรีบด่วนสรุป รวมหมู่แล้วผิด แยกหมู่แล้วผิด ศัพท์สำนวนเหมือนกันแต่ความหมายต่างกัน หลงถือเอาลักษณะบังเอิญ อ้างสิ่งสมมุติ การอ้างสาเหตุผิด การตั้งคำถามซ้อน การตั้งคำถามนำให้ผู้ฟังหลงกล เหล่านี้ล้วนเป็นการทิ้งเหตุผลทางเนื้อหาทั้งสิ้น

4) การทิ้งเหตุผลทางจิตวิทยา เป็นการสร้างสถานการณ์ให้ผู้ฟังคล้อยตาม เป็นวิธีการโน้มน้าวใจผู้ฟังโดยใช้อารมณ์ความรู้สึกมากกว่าเหตุผล เช่น อ้างสิ่งที่มีคุณพิเศษ การเอาอำนาจข่ม การแย้งที่ตัวบุคคล การแย้งที่มา การอ้างความไม่รู้เป็นเหตุผล การอ้างคนส่วนมาก การอ้างความเป็นพวกเดียวกัน การขอความเห็นใจ การอ้าง

ผู้อื่นเป็นตัวอย่าง การอ้างประเพณี การโจมตีเรื่องส่วนตัว การอ้างแบบลำเอียง การอ้างพิธีรีตอง การเย้ยหยันขู่ เหล่านี้ล้วนเป็นการทิ้งเหตุผลทางจิตวิทยาทั้งนั้น

4.2 เกสปุตตสูตร เป็นพระสูตรที่กล่าวถึงการวางท่าทีที่ถูกต้องต่อความเชื่อในความรู้ต่าง ๆ จากการศึกษาพบว่า เกสปุตตสูตรเป็นพระสูตรที่พระพุทธเจ้านำเอาหลักความเชื่อแบบดั้งเดิมที่ปรากฏในสังคมอินเดียในสมัยนั้น มาตรัสเพื่อเตือนสติแก่ชาวกาลามชนในแคว้นโกศลที่ยังมีความสงสัยลังเลในข้อมูลอยู่ สิ่งที่พระพุทธองค์ตรัสว่าอย่าเพิ่งเชื่อนั้นไม่ได้แปลว่าไม่ให้เชื่อ แต่ก่อนจะเชื่อควรใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองให้ถี่เสียก่อนก่อนที่จะปลงใจเชื่อ ทั้งนี้เพื่อป้องกันการเชื่อที่ไร้เหตุผลและการปฏิเสธโดยขาดการพิจารณาในทันที โดยทั้งสองอย่างนี้เป็นหนทางของความสุดโต่งทางความคิด ความคิดของคนกลุ่มแรกนั้นพร้อมที่จะ “เชื่อ” เป็นลักษณะของคน “งมงาย” และ “หุเบา” ส่วนความคิดของคนกลุ่มที่สองนี้พร้อมที่จะ “ไม่เชื่อ” เป็นประเภทของความ “แข็งกระด้าง” และ “น้ำชาล้นถ้วย” (ชูศักดิ์ ทิพย์เกษร, 2547) ได้อธิบายคำว่า “มา” อันเป็นคำบาลีในพระสูตรนี้ เป็นการปฏิเสธมีความหมายเท่ากับคำว่า No ในภาษาอังกฤษหรือ “นะ” คือ “อย่า” แต่โบราณจารย์กล่าวว่า ถ้าแปลว่า “อย่าเชื่อ” จะเป็นการแปลที่ค่อนข้างจะแข็งไปควรแปลว่า “อย่าเพิ่งเชื่อ” คือให้ฟังไว้ก่อน ส่วนนี้ได้แก่สำนวนแปลของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (เจริญ) วัดเทพศิรินทราวาส นักปราชญ์รูปหนึ่งในยุครัตนโกสินทร์ แต่บางอาจารย์ให้แปลว่า “อย่าเพิ่งปลงใจเชื่อ” แต่บางท่านแปลตามศัพท์ว่า “อย่าเชื่อ” ดังนั้นการแปลในปัจจุบันนี้จึงมีอยู่ 3 แบบ คือ 1) อย่าเชื่อ 2) อย่าเพิ่งเชื่อ 3) อย่าเพิ่งปลงใจเชื่อ ในพระสูตรนี้พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงสิ่งที่อย่าเพิ่งเชื่อ 10 ประการ ดังนี้ 1) มา อนุสสเวน อย่าปลงใจเชื่อด้วยการฟังตามกันมา, 2) มา ปรมปราย อย่าปลงใจเชื่อด้วยการถือสืบ ๆ กันมา, 3) มา อิติกิริยา อย่าปลงใจเชื่อด้วยการเล่าลือ, 4) มา ปิฎกสมปทานน อย่าปลงใจเชื่อด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์, 5) มา ตกฺกเหตุ อย่าปลงใจเชื่อเพราะตรรกะ (การคิดเอาเอง), 6) มา นยเหตุ อย่าปลงใจเชื่อเพราะการอนุมาน, 7) มา อากาโรปวิตฺถเกณ อย่าปลงใจเชื่อด้วยการคิดตรองตามแนวเหตุผล, 8) มา ทิฏฺฐินิซฺฆมานกฺขนติยา อย่าปลงใจเชื่อเพราะเข้าได้กับทฤษฎีที่พินิจไว้แล้ว, 9) มา ภพฺพรูปตา อย่าปลงใจเชื่อเพราะมองเห็นรูปลักษณ์น่าจะเป็นไปได้ และ 10) มา สมโณ โน ครุติ อย่าปลงใจเชื่อเพราะนับถือว่าเป็นครูของเรา ในตอนท้ายของพระสูตรนี้พระพุทธเจ้าท่านได้ทรงวางหลักเกณฑ์ในการพิจารณาต่อความเชื่อไว้ ดังพุทธพจน์ซึ่งเป็น “หัวใจ” ของพระสูตรนี้ คือ

“กาลามะทั้งหลาย เมื่อใดท่านทั้งหลายพึงรู้ด้วยตนเองเท่านั้นว่า “ธรรมเหล่านี้เป็นอกุศล ธรรมเหล่านี้มีโทษ ธรรมเหล่านี้ผู้รู้ติเตียน ธรรมเหล่านี้ที่บุคคลถือปฏิบัติบริบูรณ์แล้วย่อมเป็นไปเพื่อไม่เกื้อกูล เพื่อทุกข์” เมื่อนั้น ท่านทั้งหลายควรละ (ธรรมเหล่านั้น) เสีย” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539: อัง.ติก. 20/66/257) กล่าวคือ เมื่อพิจารณาด้วยตนเองแล้วรู้ว่าสิ่งที่เชื่อไม่มีโทษ มีโทษ มีประโยชน์ ไม่มีประโยชน์ เพื่อทุกข์ เพื่อสุข ผู้รู้ติเตียน สรรเสริญ แล้วจึงควรรับเชื่อเพื่อจะละหรือปฏิบัติตามนั้น

4.3 วิเคราะห์การทิ้งเหตุผลที่ปรากฏในเกสปุตตสูตร จากการศึกษาวิเคราะห์การทิ้งเหตุผลที่ปรากฏในเกสปุตตสูตร ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เนื้อหาของบททิ้งเหตุผลด้วยภาษา การทิ้งเหตุผลทางรูปแบบ การทิ้งเหตุผลทาง

เนื้อหา และการทิ้งเหตุผลทางจิตวิทยา จากสิ่งที่ไม่ควรเชื่อ 10 ประการที่ปรากฏในเกสปุตตสูตร จากการศึกษาพบว่า

1) การทิ้งเหตุผลด้วยภาษา นั้น เป็นความผิดพลาดที่เกิดจากการใช้ภาษา เช่น คำที่มีความหมายหลายนัย คำประเภทย่อมสี่ คำที่มีความหมายหลายนัยนั้น เมื่อใช้อย่างไม่ระวังก็จะทำให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจผิดได้ ส่วนคำประเภทย่อมสี่นั้นเป็นคำที่บอกความหมายแบบตีค่าของสิ่งต่าง ๆ เพียงอย่างเดียว เมื่อใช้อย่างไม่ระวังก็จะทำให้ผู้ฟังเกิดความคิดว่าต้องเป็นอย่างนั้นจริง ๆ ได้ คำประเภนี้เมื่อมีการใช้อย่างไม่รัดกุมหรือประมวลเหตุผลไม่รอบคอบก็จัดเป็นการทิ้งเหตุผลด้วยภาษาทั้งสิ้น ซึ่งมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับสิ่งที่พระพุทธเจ้าตรัสในเกสปุตตสูตรคือ ข้อที่ 4 มา ปิฎกสมปทาเนน แปลว่า อย่าเพิ่งเชื่อด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์ และข้อที่ 7 มา อาการปริวิตกเกณ แปลว่า อย่าเพิ่งเชื่อด้วยการคิดตรองตามแนวเหตุผล หรือตรึกเอาตามอาการที่ปรากฏ เพราะการคิดตรองตามแนวเหตุผลนั้น ในบางครั้งก็ไม่เป็นจริงเสมอไป

2) การทิ้งเหตุผลทางรูปแบบ เป็นการทิ้งเหตุผลที่ผิดรูปแบบหรือผิดกฎเกณฑ์การใช้เหตุผลทางตรรกวิทยา ซึ่งมีอยู่ 5 ข้อด้วยกัน การอ้างเหตุผลผิดกฎข้อใดข้อหนึ่งก็จัดเป็นการทิ้งเหตุผลทางรูปแบบทั้งสิ้น การทิ้งเหตุผลทางรูปแบบนั้น เมื่อวิเคราะห์แล้วพบว่าเนื้อหาที่มีความสอดคล้องกับสิ่งที่พระพุทธเจ้าตรัสในเกสปุตตสูตรข้อที่ 5 คือ มา ตกุกเหตุ แปลว่า อย่าเพิ่งเชื่อเพราะเหตุผลทางตรรกะ และข้อที่ 8 มา ทิฏฐินิซฆมานกชนติยา อย่าเพิ่งเชื่อเพราะเข้าได้กับทฤษฎีที่พินิจไว้แล้ว เพราะในบางครั้งเหตุผลทางตรรกก็อาจจะไม่เป็นความจริงเสมอไป

3) การทิ้งเหตุผลทางเนื้อหา เป็นความบกพร่องในการใช้เหตุผล แต่มีใช้ความบกพร่องที่เกิดจากเหตุผลไม่สมบูรณ์ หากแต่เป็นความบกพร่องที่เกิดจากการทิ้งเหตุผล การทิ้งเหตุผลทางเนื้อหานี้มีลักษณะทำนองเนื้อหาไม่สัมพันธ์กันระหว่างประโยคเหตุหรือข้ออ้างกับประโยคผลหรือข้อสรุป เมื่อวิเคราะห์แล้วพบว่า การทิ้งเหตุผลทางเนื้อหาในทางตรรกวิทยานั้น มีเนื้อหาที่สอดคล้องกับสิ่งที่พระพุทธเจ้าตรัสในเกสปุตตสูตร ข้อที่ 1 มา อนุสสเวน อย่าเพิ่งเชื่อด้วยการฟังตามกันมา และข้อที่ 6 มา นยเหตุ อย่าเพิ่งเชื่อเพราะการอนุมาน และข้อที่ 9 มา ภพพรูปตา อย่าเพิ่งเชื่อเพราะมองเห็นรูปลักษณะน่าจะเป็นไปได้ หรือผู้พูดดูน่าเชื่อถือ เพราะในบางครั้งสิ่งเหล่านี้ก็อาจจะไม่เป็นความจริงเสมอไป

4) การทิ้งเหตุผลทางจิตวิทยา เป็นการสร้างสถานการณ์ให้ผู้ฟังคล้อยตาม เป็นวิธีการโน้มน้าวใจผู้ฟังแล้วอนุมานโดยใช้อารมณ์ความรู้สึกมากกว่าเหตุผล เมื่อวิเคราะห์แล้วพบว่า การทิ้งเหตุผลทางจิตวิทยานั้น มีเนื้อหาที่สอดคล้องกับสิ่งที่พระพุทธเจ้าตรัสในเกสปุตตสูตร ดังนี้ คือ ข้อที่ 2 มา ปรมปราย อย่าเพิ่งเชื่อด้วยการถือสืบ ๆ กันมา ข้อที่ 3 มา อติกราย อย่าเพิ่งเชื่อด้วยการเล่าลือ และข้อที่ 10 มา สมโณ โน ครุติ อย่าเพิ่งเชื่อเพราะนับถือว่าท่านสมณะนี้เป็นครูของเรา สิ่งซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสว่าอย่าเพิ่งเชื่อนั้นเพื่อป้องกันการเชื่อที่ไร้เหตุผล เพราะในบางครั้งสิ่งเหล่านี้ก็อาจจะไม่เป็นความจริงเสมอไป

ในทางพระพุทธศาสนาหลักคำสอนของพระพุทธเจ้านั้นเป็นที่น่าสนใจประการหนึ่ง คือ หากพระองค์ทรงสอนเรื่องศรัทธา (ความเชื่อ) ไว้ในที่ใด ก็จะทรงสอนปัญญากำกับไว้ในที่นั้นด้วย หมายความว่า ทรงสอนให้ใช้ศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญาเสมอไป แต่ศรัทธาหรือความเชื่อของพระองค์ต้องผ่านการพิจารณาไตร่ตรองด้วย

ปัญญาให้รอบคอบเสียก่อน แต่เมื่อใดได้ใช้ปัญญาพิจารณาโดยรอบคอบแล้ว และเห็นว่าสิ่งที่ทำลงไปไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน ทั้งนักปราชญ์ไม่ติเตียน ก็จงทำสิ่งนั้น แต่หากสิ่งใดเมื่อทำลงไปแล้วตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน นักปราชญ์ติเตียน จงอย่าได้ทำสิ่งนั้น ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงกาลามสูตร เกสปุตตสูตรหรือกาลามสูตรกึ่งขานิยฐาน ฟังเข้าใจว่าเป็นเรื่องเดียวกัน

ตารางที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการทิ้งเหตุผลตามหลักตรรกวิทยากับสิ่งที่อย่าเพิ่งเชื่อ 10 ประการใน เกสปุตตสูตร

การทิ้งเหตุผลตามหลักตรรกวิทยา	สิ่งที่อย่าเพิ่งเชื่อ 10 ประการ
1. การทิ้งเหตุผลด้วยภาษา	ข้อที่ 4 มา ปิฎกสมปทานเน ข้อที่ 8 มา อาการปริวิตตกุเณ
2. การทิ้งเหตุผลทางรูปแบบ	ข้อที่ 5 มา ตกุกเหตุ ข้อที่ 8 มา ทิฏฐินิฆมานกขนติยา
3. การทิ้งเหตุผลทางเนื้อหา	ข้อที่ 1 มา อนุสสเวน ข้อที่ 6 มา นยเหตุ ข้อที่ 9 มา ภพพรูปตา
4. การทิ้งเหตุผลทางจิตวิทยา	ข้อที่ 2 มา ปรมปราย ข้อที่ 3 มา อิติกราย ข้อที่ 10 มา สมโณ โน ครุติ

5. สรุป

จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการทิ้งเหตุผลตามหลักตรรกวิทยา สรุปได้ว่าการทิ้งเหตุผลเป็นการใช้สิ่งที่ไม่ใช่เหตุผลมาอ้างเป็นเหตุผล และเป็นการใช้เหตุผลที่ผิดพลาดหรือไม่ถูกต้อง ภาษาอังกฤษเรียกว่า "Fallacy" ซึ่งแปลว่า "การหลอกหลวง" หรือ "การใช้เหตุผลผิด" การทิ้งเหตุผลเป็นข้อบกพร่องในการอ้างเหตุผลโดยใช้ข้อเท็จจริงที่ไม่สัมพันธ์กันเพื่อสนับสนุนข้อสรุป แต่เป็นความบกพร่องที่เกิดจากการทิ้งเหตุผลต่าง ๆ การทิ้งเหตุผล (Fallacy) แบ่งออกเป็นหลายประเภท ซึ่งได้รวมถึงทุตรรกบท ตรรกวิบัติ ปฏจนาวาที ความพินแฝง และมิจฉาวิวาทะ เป็นต้น การทิ้งเหตุผลเกิดขึ้นในช่วงเริ่มต้นของการใช้เหตุผลโดยมีอริสโตเติลเป็นหนึ่งในผู้พบพร้อมกับการจัดประเภทของการทิ้งเหตุผล อริสโตเติลพบว่าการทิ้งเหตุผลมีรูปแบบที่ไม่สมเหตุสมผลรวมอยู่ด้วย และต่อมาได้เรียกว่า การทิ้งเหตุผล เหตุผลวิบัติ และปฏจนาวาทีจากการศึกษาพระสูตร "เกสปุตตสูตร" พบว่าเป็นพระสูตรที่พระพุทธเจ้านำเอาหลักความเชื่อแบบดั้งเดิมที่ปรากฏในสังคมอินเดียในสมัยนั้น ซึ่งสรุปได้ว่าเกสปุตตสูตรมีจุดประสงค์เพื่อเตือนสติแก่ชาวกาลามชนในแคว้นโกศลที่ยังมีความสงสัยลังเลในข้อมูล การพูดถึง "อย่าเพิ่งเชื่อ" ไม่ได้แปลว่าไม่ให้เชื่อ แต่เป็นการเตือนให้ใช้ปัญญาพิจารณาและคิดวิเคราะห์อย่างรอบคอบก่อนที่จะเชื่อ ด้วยเหตุนี้เพื่อป้องกันการเชื่อที่ไร้เหตุผลและการปฏิเสธโดยไม่มีการพิจารณาในทันที และเพื่อให้การเชื่อเป็นไปในทางที่สร้างสรรค์และมีความสมดุลในพระสูตร "เกสปุตตสูตร" พระพุทธเจ้าได้กล่าวถึงสิ่งที่อย่าเพิ่งเชื่อ โดยแบ่งเป็น 10 ประการ คือ อย่าปลงใจเชื่อด้วยการฟังตามกันมา, อย่าปลงใจเชื่อด้วยการถือสืบๆ กันมา, อย่าปลง

ใจเชื่อด้วยการเล่าลือ, อย่าปลงใจเชื่อด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์ เป็นต้น ความสัมพันธ์ระหว่างการทิ้งเหตุผลตามหลักตรรกวิทยากับสิ่งที่อย่าพึงเชื่อ 10 ประการในเกสบุตตสูตรพบว่ามีเชื่อมโยงได้ใน 4 มิติคือ 1) การทิ้งเหตุผลด้วยภาษา 2) การทิ้งเหตุผลทางรูปแบบ 3) การทิ้งเหตุผลทางเนื้อหา 4) การทิ้งเหตุผลทางจิตวิทยา

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำไปประยุกต์ใช้

1) ควรมีการส่งเสริมให้ทุกสถาบันการศึกษา เปิดการเรียนการสอนเกี่ยวกับหลักการทิ้งเหตุผลและการทิ้งเหตุผลในทางตรรกวิทยา เพราะตรรกวิทยาเป็นวิชาที่ว่าด้วยหลักการ วิธีการตรวจสอบการทิ้งเหตุผลและการคิดหาเหตุผลนั้น ๆ ว่ามีความสมเหตุสมผลหรือไม่ อีกทั้งยังเป็นการป้องกันมิให้ตัวผู้เรียนเองใช้เหตุผลผิดพลาดหรือหลีกเลี่ยงการใช้เหตุผลที่ผิดพลาดกับบุคคลอื่น

2) ควรมีการศึกษาวิจัยการทิ้งเหตุผลให้มากขึ้น ทั้งนี้เพื่อหาทางพัฒนาการทิ้งเหตุผลให้กว้างขวางทั้งในแง่ของการหาวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาการทิ้งเหตุผล

3) ในการจัดการศึกษาในทุกระดับทั้งในระบบและนอกระบบการศึกษา ควรให้ความสำคัญในเรื่องของการพัฒนาความคิดเชิงเหตุผลให้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำเอาเหตุผลไปใช้ในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ยังสามารถทำให้ผู้ที่ศึกษาเอง รู้เท่าทันเล่ห์เหลี่ยมของคนอื่นเมื่อเขาอ้างเหตุผลผิดพลาดกับเรา ทั้งยังเป็นศาสตร์ของตนเองตามหลักวิถีของการทิ้งเหตุผล

6.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัย

1) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการทิ้งเหตุผลที่มีอิทธิพลต่อการแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตประจำวัน

2) ควรมีการศึกษาการทิ้งเหตุผลที่ปรากฏในชีวิตประจำวัน ศึกษาเฉพาะกรณีของกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานศึกษา

3) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการทิ้งเหตุผลในการแสดงความคิดเห็นของคนไทย และชาวต่างชาติ เพื่อให้เห็นข้อแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมความเชื่อในการแสดงความคิดเห็น

7. บรรณานุกรม

- โกเมนทร์ ชินวงศ์. 2556. *ตรรกศาสตร์เบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2558. *ตรรกศาสตร์เบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2558.
- ชเอิญศรี อิศรางกูร ณ อยุธยา และวิโรจน์ นาคชาติ. 2542. *การใช้เหตุผล*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ชูศักดิ์ ทิพย์เกษร. 2547. *พระพุทธเจ้าสอนอะไร แปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- ปรีชา ช้างขวัญยืนและคณะ. 2559. *การใช้เหตุผล: ตรรกวิทยาเชิงปฏิบัติ*. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539. *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วารสารปรัชญาปริทรรศน์

JOURNAL OF PHILOSOPHICAL VISION

ISSN: 1513-6620 (Print) × ISSN: 2773-9643 (Online)

<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phiv/index>

Research Article

DOI: 10.14456/jpv.2023.10

การถอดบทเรียนการใช้กระบวนการควบคุมทางสังคมเพื่อสร้างชุมชน เข้มแข็ง ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนหมู่บ้านป่าไผ่และหมู่บ้านแม่โป่ง

อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

Lessons Learned on Social Control for Community Strengthening: A Case Study of Pa Phai Village and Mae Pong Village, Doi Saket Districts, Chiang Mai Province

ดิษฐ์พิเชษ สุวรรณโพธิ์¹, กัญญ์ฐิตา ศรีภา²

Ditpichet Suvarnabhodhi¹, Kantita Sripa²

ARTICLE INFO

Name of Author:

1. ดิษฐ์พิเชษ สุวรรณโพธิ์

คณะสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

Ditpichet Suvarnabhodhi

Faculty of Social Sciences, Royal Police
Cadet Academy, Thailand

Email: doctoriajaa@gmail.com

Corresponding Author:

2. รศ.พ.ต.อ.ดร. กัญญ์ฐิตา ศรีภา

คณะสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

Assoc.Prof.Pol.Lt.Col.Dr. Kantita Sripa

Faculty of Social Sciences, Royal Police
Cadet Academy, Thailand

Email: kantita.sripa@gmail.com

คำสำคัญ:

กระบวนการควบคุมทางสังคม; ชุมชน

เข้มแข็ง

Keywords:

Social Control; Community Strengthening

Article history:

Received: 14/06/2022

Revised: 08/09/2022

Accepted: 21/03/2023

Available online: 10/06/2023

How to cite:

Suvarnabhodhi, D. & Sripa, K. 2023.
Lessons Learned on Social Control for
Community Strengthening: A Case

ABSTRACT

The purposes of this research were 1) to study the use of social control processes to build a strong community of the community. 2) To study the problems and obstacles in using the social control process to build a strong community of the community. 3) To extract lessons on good practice in using social control process to build a strong community, a case study of Bamboo Forest Village and Mae Pong Village, Doi Saket District, Chiang Mai Province This research was a qualitative research involving 13 in-depth interviews and 30 participants in the exchange of knowledge. The research tool was a semi-structured interview. Analysis is done by analyzing documents and organizing forums to exchange knowledge and analyze data by classifying and organizing the data.

The results showed that 1. Social control processes were used to build strong communities of the community in many respects due to cultural beliefs. Which is a way of life in a concept based on faith and belief. The group of people in the community who have faith will be the strength of the group to participate in activities or to act according to their beliefs. 2. From the problems and obstacles, it was found that the lack of participation of people in the community in solving community problems may be due to building a strong community. That must arise from a sense of responsibility towards one's own community. Problems in the role and potential of leaders in the community may be because leaders should have leadership,

Study of Pa Phai Village and Mae Pong Village, Doi Saket Districts, Chiang Mai Province. *Journal of Philosophical Vision* 28 (1), 106-112.

awareness of drug problems, have a role in coordinating with authorities, and have awareness of drug problems. 3. The results of the lesson on good practice in the use of the social control process. It was to create a strong community that found that the strategies for building a strong community of the community of Pa Phai Village and Mae Pong Village were 5 factors: 1) community management, 2) promoting participation in community management, 3) building a learning process in community management, 4) building community management networks and, 5) protecting one's own community.

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการใช้กระบวนการควบคุมทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งของชุมชน 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการใช้กระบวนการควบคุมทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งของชุมชน 3) เพื่อถอดบทเรียนวิธีการปฏิบัติที่ดีในการใช้กระบวนการควบคุมทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนหมู่บ้านป่าไผ่และหมู่บ้านแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 13 คน และผู้เข้าร่วมเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จำนวน 30 คน เครื่องมือในการวิจัยใช้เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง การวิเคราะห์เอกสาร และการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการจำแนกและจัดระบบข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า 1. มีการใช้กระบวนการควบคุมทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งของชุมชน หลายประการ ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากวัฒนธรรมความเชื่อ เป็นแนวการดำเนินชีวิตในกรอบความคิดตามความศรัทธาต่อความเชื่อ กลุ่มคนที่อยู่ในชุมชนที่มีความศรัทธา จะเป็นพลังกลุ่มให้เข้าร่วมกิจกรรมหรือแสดงพฤติกรรมตามความเชื่อ 2. จากประเด็นด้านปัญหาและอุปสรรคพบว่า ปัญหาขาดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการแก้ปัญหาของชุมชน อาจเป็นเพราะการสร้างชุมชนเข้มแข็ง ต้องเกิดจากจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อชุมชนของตนเอง ปัญหาด้านบทบาทและศักยภาพของผู้นำในชุมชน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้นำควรมีภาวะผู้นำ ตระหนักต่อปัญหาเสียดิต มีบทบาทในการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ มีการรับรู้ข่าวสารต่าง ๆ เกี่ยวกับปัญหาเสียดิต 3. ประเด็นผลการถอดบทเรียนวิธีการปฏิบัติที่ดีในการใช้กระบวนการควบคุมทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง ที่พบว่า กลยุทธ์ในการสร้างชุมชนเข้มแข็งของชุมชนของชุมชนหมู่บ้านป่าไผ่และหมู่บ้านแม่โป่ง 5 ประการ ได้แก่ 1) การบริหารจัดการชุมชน 2) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชน 3) การสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการบริหารจัดการชุมชน 4) การสร้างเครือข่ายการบริหารจัดการชุมชน และ 5) การป้องกันชุมชนของตนเอง

1. บทนำ

ปัจจุบันยาเสพติดเป็นปัญหาสำคัญของประเทศไทย มีขอบเขตและความรุนแรงขยายตัวมากยิ่งขึ้น ทั้งในด้านการผลิต การค้าและการลำเลียง ซึ่งการแพร่ระบาดของยาเสพติดก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและการบริหารประเทศ เนื่องจากส่งผลเสียหายทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น การก่อคดี

อาชญากรรม อุบัติเหตุ การลักขโมย ฯลฯ ทำให้รัฐต้องสูญเสียงบประมาณในการบำบัดรักษาและการป้องกันปราบปราม รวมทั้งสูญเสียทรัพยากรมนุษย์ที่ไม่สามารถก่อให้เกิดผลผลิตแก่ประเทศชาติ (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2562)

จากการวิเคราะห์ถึงวิธีการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่ชุมชนตำบลบ้านแม่โป่ง จังหวัดเชียงใหม่ สามารถจัดการได้ด้วยคนในชุมชนเอง นั้น พบว่า มีการนำเอาศาสนาธรรมมาใช้เป็นแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด จนก่อให้เกิดกระบวนการเคลื่อนไหวในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนมีพลังมากขึ้น สามารถร่วมกันวางแผนดำเนินงานและเสริมสร้างศักยภาพชุมชนให้เข้มแข็งและสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่คนในชุมชน (รุ่งทิพย์ กล้าหาญ, 2560) นอกจากนี้ยังพบว่า การใช้กระบวนการที่มีส่วนอย่างสำคัญที่ช่วยแก้ไขปัญหายาเสพติดต่าง ๆ ข้างต้นและมีความสอดคล้องกับบริบท ความเชื่อ ค่านิยม และวิถีชีวิตของคนในสังคม/ชุมชนได้อย่างเหมาะสม ก็คือ การนำรูปแบบการควบคุมทางสังคมที่พัฒนามาจากคนในสังคมมาใช้เป็นกระบวนการหลักในการแก้ไขปัญหายาเสพติด การควบคุมทางสังคมที่เหมาะสมถือได้ว่าเป็นวิธีการที่มีระเบียบและมีมาตรการต่าง ๆ ที่นำมาใช้จูงใจหรือเหนี่ยวนำบุคคลให้ปฏิบัติตามความคาดหวังของสังคม หรือชุมชน โดยการควบคุมทางสังคมนั้นถือเป็นหนึ่งในเครื่องมือที่สำคัญที่ใช้ในการจัดระเบียบทางสังคม ซึ่งหากการควบคุมทางสังคมสามารถใช้อย่างได้ผล พฤติกรรมของปัจเจกบุคคลก็จะสามารถปรับเปลี่ยน/ปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับแบบแผนทางสังคม/ชุมชนคาดหวังไว้ และก็จะนำมาสู่การแก้ไขปัญหายาเสพติดต่าง ๆ ทางสังคม ไปจนถึงทำให้เกิดความเป็นหนึ่งเดียวกันของคนในสังคมได้ (เอกชัย ไชยอำพร, 2560)

ผู้วิจัย จึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาถอดบทเรียนการใช้กระบวนการควบคุมทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง ของตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีการปฏิบัติที่ดี ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนใน 2 หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านป่าไผ่และหมู่บ้านแม่โป่ง เพื่อดำเนินงานผ่านกระบวนการทางสังคมการใช้ชีวิตของคนในพื้นที่แต่ละพื้นที่หมู่บ้าน มีสภาพพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมประเพณีที่แตกต่างกัน เพื่อให้ได้องค์ความรู้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดผ่านกระบวนการของชุมชน ข้อมูลเชิงประจักษ์ถึงที่มาของการประสบความสำเร็จในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง เพื่อนำเสนอเป็นต้นแบบสำหรับการแก้ไขปัญหายาเสพติดสำหรับชุมชนอื่น ๆ และเป็นแนวทางเสริมสร้างศักยภาพให้คนในชุมชนมีความเข้าใจในกระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็งเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดได้อย่างยั่งยืน ส่งผลต่อการจัดระเบียบทางสังคมที่มีความมั่นคง ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาการใช้กระบวนการควบคุมทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งของชุมชนหมู่บ้านป่าไผ่และหมู่บ้านแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

2.2 เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการใช้กระบวนการควบคุมทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งของชุมชนหมู่บ้านป่าไผ่และหมู่บ้านแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

2.3 เพื่อถอดบทเรียนวิธีการปฏิบัติที่ดีในการใช้กระบวนการควบคุมทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนหมู่บ้านป่าไผ่และหมู่บ้านแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

การวิจัยเรื่อง การถอดบทเรียนวิธีการปฏิบัติที่ดีในการใช้กระบวนการควบคุมทางสังคมเพื่อรักษาความเป็นชุมชนเข้มแข็งของชุมชนหมู่บ้านป่าไผ่และหมู่บ้านแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ทำการศึกษาวเคราะห์ทั้งข้อมูลเอกสาร (document analysis) และเก็บข้อมูลภาคสนาม (field study) โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) 13 คน และจัดประชุมกลุ่มแบบเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จากผู้เข้าร่วมเวทีเสวนา 30 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interviews) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล โดยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก และใช้วิธีการถอดบทเรียนวิธีการปฏิบัติที่ดีในการใช้กระบวนการควบคุมทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งของชุมชนหมู่บ้านป่าไผ่และหมู่บ้านแม่โป่ง โดยจัดประชุมกลุ่มแบบเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้

3.3 วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาโดยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการจำแนกและจัดระบบข้อมูล (สุภางค์ จันทวานิช, 2553)

4. ผลการวิจัย

ผลการถอดบทเรียนการใช้กระบวนการควบคุมทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง โดยมีการประชุมจัดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พบว่า 1. มีการใช้กระบวนการควบคุมทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งของชุมชน มี 7 ประการ คือ 1) โดยผ่านความเชื่อและทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับระเบียบแบบแผนทางวัฒนธรรมของชุมชน 2) การมีส่วนร่วมของชุมชน 3) ความเป็นผู้นำของชุมชน 4) ผ่านกฎหมายและการบริหารงานของหน่วยราชการและคณะกรรมการหมู่บ้าน 5) กลไกของรัฐ 6) ความเชื่อทางศาสนา ศีลธรรม และ 7) การพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน 2. มีปัญหาและอุปสรรคในการใช้กระบวนการควบคุมทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง มี 6 ประการ คือ 1) ปัญหาด้านวัฒนธรรมชุมชน ทำให้ไม่สามารถปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงสมัยใหม่ 2) ปัญหาขาดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง 3) ปัญหาด้านบทบาทและศักยภาพของผู้นำในชุมชน 4) ปัญหาคนในชุมชนขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและนโยบายของรัฐในการปราบปรามยาเสพติด 5) ปัญหาค่านิยม เหตุผล และความเชื่อของคนในชุมชนยังคงยึดติดความเชื่อโชคลางมากกว่าการจัดระเบียบสังคม และ 6) ปัญหาคนในชุมชนไม่เชื่อกระบวนการยุติธรรมและการทำงานของตำรวจ สำหรับผลการถอดบทเรียน พบว่า วิธีการปฏิบัติที่ดี คือ การใช้กลยุทธ์ในการสร้างชุมชนเข้มแข็งของชุมชนของชุมชนหมู่บ้านป่าไผ่และหมู่บ้านแม่โป่ง ที่ประสบผลสำเร็จมี 5 ประการ ได้แก่ 1) การบริหารจัดการชุมชน 2) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชน 3) การสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการบริหารจัดการชุมชน 4) การสร้างเครือข่ายการบริหารจัดการชุมชน และ 5) การป้องกันชุมชนของตนเอง

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาการถอดบทเรียนการใช้กระบวนการควบคุมทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งของชุมชนหมู่บ้านป่าไผ่และหมู่บ้านแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ มีประเด็นที่น่าสนใจในการอภิปราย 3 ประเด็นดังนี้

5.1 มีการใช้กระบวนการควบคุมทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งของชุมชน หลายประการ คือ 1) โดยผ่านความเชื่อและทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับระเบียบแบบแผนทางวัฒนธรรมของชุมชน 2) การมีส่วนร่วมของชุมชน 3) ความเป็นผู้นำของชุมชน 4) ผ่านกฎหมายและการบริหารงานของหน่วยราชการและคณะกรรมการหมู่บ้าน 5) กลไกของรัฐ 6) ความเชื่อทางศาสนา, ศีลธรรม และ 7) การพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากวัฒนธรรมความเชื่อ เป็นแนวการดำเนินชีวิตในกรอบความคิดตามความศรัทธาต่อความเชื่อ กลุ่มคนที่อยู่ในชุมชนที่มีความศรัทธา จะเป็นพลังกลุ่มให้เข้าร่วมกิจกรรมหรือแสดงพฤติกรรมตามความเชื่อ สอดคล้องกับแนวคิดของ Barry B. Powell (2003) ที่กล่าวว่า ความเชื่อจึงมักจะผูกกับสภาพธรรมชาติที่ถ่ายทอดต่อกันมา วัฒนธรรมความเชื่อของกลุ่มจะให้ความสำคัญกับบทบาทการนำของผู้นำกลุ่มอย่างมาก มีความเหนียวแน่นของคนในชุมชนด้านกิจกรรมประเพณี ตามความเชื่อสูง การที่คนในชุมชนมีความผูกพันต่อกัน เมื่อมีกิจกรรมสาธารณะคนในชุมชนส่วนใหญ่จะเข้ามามีส่วนร่วมร่วมสนับสนุนหรือร่วมดำเนินการเป็นลักษณะของชุมชน ระบบความเชื่อจะเป็นจุดเริ่มต้นของภูมิปัญญาในการจัดกิจกรรมที่กำหนดแนวทางในการทำพิธีกรรมหรือมีข้อห้ามข้อที่ต้องปฏิบัติ ในด้านของกระบวนการควบคุมทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งผ่านความเป็นผู้นำชุมชนนั้น

5.2 จากประเด็นด้านปัญหาและอุปสรรคในการใช้กระบวนการควบคุมทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งของชุมชนหมู่บ้านป่าไผ่และหมู่บ้านแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ที่สำคัญ ที่พบว่า ประการแรก คือ ปัญหาขาดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการแก้ปัญหาของชุมชน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการสร้างชุมชนเข้มแข็งต้องเกิดจากจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อชุมชนของตนเอง ชุมชนต้องมีความต้องการที่จะร่วมกันแก้ปัญหาของชุมชนเอง และต้องเปิดโอกาสให้เข้าไปมีส่วนร่วมแก้ปัญหาในทุกขั้นตอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประยุทธ์ วรรณสุข (พ.ศ. 2563) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การสร้างชุมชนเข้มแข็งเพื่อเอาชนะยาเสพติดอย่างยั่งยืน กรณีจังหวัดลพบุรี พบว่า ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชน คือการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมรับประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล มีอิทธิพลต่อการสร้างชุมชนเข้มแข็ง เพื่อเอาชนะยาเสพติดอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมรับประโยชน์มีความสำคัญมากที่สุด และยัง สำหรับประเด็นปัญหาและอุปสรรคในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง ในด้านต่อมา คือ ปัญหาด้านบทบาทและศักยภาพของผู้นำในชุมชน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้นำควรมีภาวะผู้นำ ตระหนักต่อปัญหาเสพติด มีบทบาทในการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ มีการรับรู้ข่าวสารต่าง ๆ เกี่ยวกับปัญหาเสพติด ก็จะสามารถเตรียมความพร้อมในการแก้ปัญหาและนำชุมชนในการแก้ปัญหาได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของประยุทธ์ วรรณสุข (2563) ที่พบว่า ปัจจัยชุมชน ได้แก่ นโยบายด้านยาเสพติดผู้นำที่เข้มแข็งความตระหนักต่อปัญหาเสพติด เครือข่ายชุมชน การประสานงานกับเจ้าหน้าที่ การรับรู้ข่าวสารด้านยาเสพติด และการฝึกอบรมด้านยาเสพติดมีอิทธิพลต่อการสร้างชุมชนเข้มแข็ง เพื่อเอาชนะยาเสพติดอย่างยั่งยืน

5.3 ประเด็นผลการถอดบทเรียนวิธีการปฏิบัติที่ดีในการใช้กระบวนการควบคุมทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง ที่พบว่า กลยุทธ์ในการสร้างชุมชนเข้มแข็งของชุมชนของชุมชนหมู่บ้านป่าไผ่และหมู่บ้านแม่โป่ง

5 ประการ ได้แก่ 1) การบริหารจัดการชุมชน 2) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชน 3) การสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการบริหารจัดการชุมชน 4) การสร้างเครือข่ายการบริหารจัดการชุมชน และ 5) การป้องกันชุมชนของตนเอง ทั้งนี้ ยังมีปัจจัยที่มีผลต่อการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชน อันได้แก่ การพัฒนาบทบาทของผู้นำชุมชน การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาชุมชน การบริหารทีมงานเฝ้าระวังยาเสพติด การเรียนรู้และการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางกฎหมายและโทษยาเสพติด การสร้างเครือข่าย ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความสัมพันธ์ และการปลูกจิตสำนึกภักดีถิ่นฐานของคนในชุมชน และการประกอบอาชีพโดยยึดแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เนื่องมาจากจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชน ทำให้หน่วยงานราชการในชุมชนเข้ามามีบทบาทเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง ตามนโยบายของรัฐ ซึ่งต่อมาชุมชนแห่งนี้สามารถสร้างชุมชนเข้มแข็งเพื่อป้องกันปัญหาและแก้ปัญหายาเสพติดของหมู่บ้าน โดยการใช้กระบวนการควบคุมทางสังคม มีการทำความเข้าใจบริบทของชุมชน การศึกษาทัศนคติของคนในชุมชน การจัดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การมีส่วนร่วมของชุมชน ผลการดำเนินงานแก้ไขปัญหายาเสพติด ยังพบว่า สามารถแก้ปัญหาชุมชนอย่างมีส่วนร่วม, มีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน เพื่อสร้างอาชีพตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง การพึ่งตนเองสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน, มีการจัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือ และเฝ้าระวังยาเสพติดระดับในชุมชน และมีการแต่งตั้งแกนนำเยาวชน การสร้างบุคลากรคนดีของชุมชนเป็นแบบอย่าง สอดคล้องกับงานวิจัยของอุทัย ปริญญาสุทธินันท์ (2562) ที่ได้ศึกษาวิจัยการถอดบทเรียนการจัดการชุมชนทุ่งตำเสา มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีผู้เข้าร่วมเสวนา ประกอบด้วย ผู้นำองค์กรชุมชน ผู้นำชุมชน ชาวบ้านในชุมชน นักเรียน พระสงฆ์ เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และนักวิชาการ พบว่า การจัดการชุมชนทุ่งตำเสา เสริมเน้นการจัดการด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมบนพื้นฐานทุนของสังคมทั้งในด้านสังคม วัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติที่สอดคล้องกับวิถีชุมชนโดยเน้นการพัฒนาเสาหลัก คือ เศรษฐกิจชุมชน ทั้งนี้งานพัฒนาขับเคลื่อนโดยองค์กรชุมชนต่าง ๆ ภายใต้ผู้นำที่มีภาวะผู้นำ การบริหารจัดการที่ดี การจัดการความรู้ รวมถึงการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนอันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ครอบครัว ระดับชุมชน สังคมที่สร้างความอยู่ดีมีสุขให้แก่คนในชุมชนนอกจากนี้ยังสามารถใช้กรณีศึกษาดังกล่าวเป็นแนวทางให้แก่ชุมชนอื่น ๆ นำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการชุมชนของตนเองได้

6. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

การวิจัย การถอดบทเรียนการใช้กระบวนการควบคุมทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนหมู่บ้านป่าไผ่และหมู่บ้านแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ มีข้อเสนอแนะในการวิจัย ดังนี้

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ควรสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน โดยการยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยการสร้างพลังให้เกิดค่านิยม หรือ บรรทัดฐานของสังคม อันเป็นรากฐานที่แข็งแกร่งเป็นแนวทางในการพัฒนาควบคุมดูแลและขัดเกลาทางสังคม ให้เกิดความเป็นหนึ่งเดียวกันของสังคม เป็นพื้นฐานในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง

2) ควรส่งเสริมกระบวนการควบคุมทางสังคมหรือวิธีการในการควบคุมอย่างเป็นระเบียบแบบแผนให้มากขึ้น เพื่อตอบสนองต่อการพัฒนารูปแบบการควบคุมทางสังคมในอนาคต

3) ควรมีการพัฒนาเยาวชนให้มีบทบาทเป็นผู้นำเยาวชน โดยให้มีความรับผิดชอบตั้งแต่ในระดับครอบครัว พัฒนาไปสู่ระดับกลุ่ม องค์กร เรื่อยไปจนถึงในระดับชุมชน อันจะสามารถทำให้เกิดการพัฒนาชุมชนของตนเองได้อย่างยั่งยืน

6.2 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาทุนการควบคุมทางสังคมที่ส่งผลต่อการมีธรรมาภิบาลของผู้นำชุมชน
- 2) การควบคุมทางสังคมที่ส่งผลต่อการเกิดพฤติกรรมด้านบวกของคนในสังคม
- 3) ศึกษาการถอดบทเรียนการสร้างชุมชนเข้มแข็งในพื้นที่เสี่ยงต่อปัญหายาเสพติด เพื่อหาแนวปฏิบัติที่ดีที่ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศในอนาคต

7. เอกสารอ้างอิง

- ประยุทธ์ วรรณสุข. 2563. การสร้างชุมชนเข้มแข็งเพื่อเอาชนะยาเสพติดอย่างยั่งยืน กรณีจังหวัดลพบุรี. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี. 12 (1), 347-361.
- รุ่งทิพย์ กล้าหาญ. 2560. กระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยหลักพุทธธรรมในหมู่บ้านป่าไผ่ ต.แม่โป่ง อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่. ในรายงานวิจัยเชียงใหม่: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่.
- สุภางค์ จันทวานิช. 2553. วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. 2563. แผนปฏิบัติการด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2563. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.
- เอกชัย ไชยอำพร. 2560. รูปแบบและวิธีการควบคุมทางสังคมต่อความเป็นหนึ่งเดียวกัน: กรณีศึกษาชุมชนพฤษภา. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต การบริหารการพัฒนาสังคม. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์
- อุทัย ปริญญานุสสนันท์. 2562. การถอดบทเรียนการจัดการชุมชนทุ่งตำเสา. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร, 39 (3), 63-80.

Barry B. Powell. 2003. Classical Myth. University of Wisconsin-Madison New Jersey: Pearson.

วารสารปรัชญาปริทรรศน์

JOURNAL OF PHILOSOPHICAL VISION

ISSN: 1513-6620 (Print) × ISSN: 2773-9643 (Online)

<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phiv/index>

Research Article

DOI: 10.14456/jpv.2023.11

ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

ของวัดไทยนาลันทา รัฐพิหาร ประเทศอินเดีย

Strategies for Buddhist Propagation in India
of Thai Nalanda Temple, Bihar State, India

พระมหาทศพร ทสวโร ชันนชนะ¹, พระครูสิริสุตานุยุต,²

Phramaha Tossaporn Tasawaroo Chananchana¹, Phrakhru Sirisutanuyut²

ARTICLE INFO

Name of Autor:

1. พระมหาทศพร ทสวโร ชันนชนะ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน, ประเทศไทย

Phramaha Tossaporn Tasawaroo
Chananchana

Mahachulalongkornrajavidyalaya
University, Lamphun Buddhist College,
Thailand

Email: tossaporn.cha@gmail.com

Corresponding Author:

2. พระครูสิริสุตานุยุต, ผศ. ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน, ประเทศไทย

Assist.Prof.Dr. Phrakhru Sirisutanuyut
Mahachulalongkornrajavidyalaya
University, Lamphun Buddhist College,
Thailand

Email: psirisutanuyuta@hotmail.com

คำสำคัญ:

ยุทธศาสตร์; การเผยแผ่, พระพุทธศาสนา; วัด
ไทยนาลันทา; ประเทศอินเดีย

Keywords:

Strategy; Buddhism; Propagation; Thai
Nalanda Temple; India

Article history:

Received: 15/06/2022

Revised: 08/09/2022

Accepted: 21/03/2023

Available online: 12/06/2023

How to cite:

Chananchana, P. T. T & Phrakhru
Sirisutanuyut. 2023. Strategies for
Buddhist Propagation in India of Thai
Nalanda Temple, Bihar State, India.
Journal of Philosophical Vision 28 (1),
113-129.

ABSTRACT

This research article The objectives were: 1) to study the history of Buddhism propagation; 2) to study the problems and obstacles in the propagation of Buddhism at Thai Nalanda Temple and 3) to propose a strategy for propagating Buddhism at Thai Nalanda Temple. Bihar, India is a qualitative research by studying documents and in-depth interviews in order to obtain important information to analyze the results of the research. The results of the research found that: Propagation during the Buddha's time There are various methods starting from the oral method to the post-Buddhist era, teachings were recorded in palm leaves and media. and has expanded to propagate Buddhism until it is known all over the world including Thailand Later, Buddhism was revived in India. which Thai Nalanda Temple has participated in the revival and propagation of Buddhism in India until now. Problems encountered in the propagation of Buddhism in India at Wat Thai Nalanda are: 1) Restrictions on religious practices in India 2) Language problems in communicating with Indians 3) Indian social context problems 4) Problems in the management structure within the temple 5) the problem of the spread of the COVID-19 virus and 6) Climate Issues. Thai Nalanda Temple has a vision to bring Buddhism back to India. Therefore, the strategy for propagating Buddhism in India has been established as follows: Strategy 1. Creating people for the propagation of Buddhism Strategy 2. Building a branch temple of Wat Thai Nalanda Strategy 3. Pilgrimage Support Plan Strategy 4. Operational Planning of Thai Nalanda Temple.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความเป็นมาของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 2) ศึกษาปัญหาอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดไทยนาลันทา และ 3) เสนอยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดไทยนาลันทา รัฐพิหาร ประเทศอินเดีย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลสำคัญมาวิเคราะห์สรุปผลการวิจัย ผลการวิจัย พบว่า การเผยแผ่ในสมัยพุทธกาลมีวิธีการที่หลากหลายโดยเริ่มจากวิธีฆาตกรรม สู่ยุคหลังพุทธกาลมีการจัดตั้งภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์ และมีการขยายงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาจนเป็นที่รู้จักไปทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย ต่อมา มีการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในอินเดีย ซึ่งวัดไทยนาลันทาได้มีส่วนร่วมในการฟื้นฟูและเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดียจนถึงปัจจุบัน ปัญหาที่พบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดียของวัดไทยนาลันทา คือ 1) ปัญหาข้อจำกัดในการปฏิบัติศาสนกิจในประเทศอินเดีย 2) ปัญหาการใช้ภาษาในการสื่อสารกับคนอินเดีย 3) ปัญหาสภาพบริบททางสังคมอินเดีย 4) ปัญหาโครงสร้างการจัดการภายในวัด 5) ปัญหาการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด - 19 และ 6) ปัญหาสภาพภูมิอากาศ วัดไทยนาลันทามีวิสัยทัศน์ที่จะนำพระพุทธศาสนากลับคืนสู่ประเทศอินเดีย จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย ดังนี้ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การสร้างคนเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างวัดสาขาของวัดไทยนาลันทา ยุทธศาสตร์ที่ 3 แผนการรองรับคณะผู้แสวงบุญ ยุทธศาสตร์ที่ 4 การวางแผนการดำเนินงานของวัดไทยนาลันทา

1. บทนำ

พระพุทธศาสนาได้ถือกำเนิดขึ้นในสังคมอินเดีย โดยมีพระพุทธเจ้าเป็นศาสดาผู้ก่อตั้งศาสนา ภายหลังตรัสรู้แล้วพระพุทธองค์ได้เริ่มเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยการเสด็จไปสู่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี เพื่อแสดงธรรมโปรดปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 และโปรดยสกุลบุตรพร้อมสหายอีก 54 คน จนบรรลุธรรมแล้วอุปสมบทเป็นภิกษุ 60 รูปแรกในพระพุทธศาสนา ต่อมาภิกษุเหล่านั้นได้เป็นพระสาวกรุ่นแรกที่พระพุทธองค์ส่งไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยพระดำรัสว่า “จรถ ภิกขเว จาริกัม พุชฺชนหิตาย พุชฺชนสุขาย โลกานุกมปาย อตถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺसान...” ซึ่งแปลว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย...”

การส่งพระสาวกไปเผยแผ่ศาสนาครั้งนั้น ทำให้พระพุทธศาสนาเริ่มเป็นที่รู้จักและยอมรับของสังคมอินเดียทุกระดับชั้น กระทั่งในพรรษาที่ 2 ของพระพุทธเจ้าหลังจากตรัสรู้ ได้ถือกำเนิดวัดเวฬุวันมหาวิหาร ซึ่งถือว่าเป็นวัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนา โดยพระเจ้าพิมพิสารกษัตริย์ผู้ปกครองนครราชคฤห์ได้สร้างอารามถวายเพื่อเป็นที่ประทับจำพรรษาของพระบรมศาสดาและเหล่าภิกษุสงฆ์ และเป็นสถานที่เผยแผ่พระศาสนา ทำให้วัดกลายเป็นศูนย์กลางการเผยแผ่พระพุทธศาสนานับแต่นั้นเป็นต้นมา

ต่อมา เมื่อพระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองขยายไปสู่แว่นต่าง ๆ จึงทำให้จำนวนวัดในพระพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้น พระพุทธองค์จึงให้คณะสงฆ์ช่วยกันจัดการบริหารงานภายในวัดต่าง ๆ เพื่อให้งานเผยแผ่พระพุทธศาสนาเจริญมั่นคงและขยายวงกว้างไปตามลำดับ จนกระทั่งภายหลังพุทธปรินิพพาน เหล่าพระสงฆ์

ยังคงใช้วัดเป็นศูนย์กลางการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลังจากสังคายนาครั้งที่ 3 เมื่อปี พ.ศ. 235 ในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ได้ส่งสมณะทูตจำนวน 9 สาย ไปประกาศพระพุทธศาสนายังดินแดนต่าง ๆ โดยเฉพาะสายที่ 8 ได้ส่งพระโสณเถระและพระอุตตรเถระไปเป็นสมณทูตในดินแดนสุวรรณภูมิ ได้แก่ ประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประเทศไทยจึงได้รับพระพุทธศานานับแต่นั้นเป็นต้นมา

พระพุทธศาสนาในอินเดียยังคงรุ่งเรืองต่อเนื่อง เห็นได้จากความเจริญของมหาวิทยาลัยนาลันทา ซึ่งแต่เดิมบริเวณมหาวิทยาลัยแห่งนี้ พระพุทธเจ้าเคยเสด็จมาประทับที่สวนมะม่วงของปาวาริกเศรษฐีในเขตเมืองนาลันทา อีกทั้งยังเป็นสถานที่ถือกำเนิดและนิพพานของพระสารีบุตร อัครสาวกของพระพุทธเจ้า หลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว บรรดาลูกศิษย์ของท่านได้ตั้งวัดขนาดเล็กไว้บริเวณนี้ ต่อมาได้มีการขยายวัดและเปิดเป็นสำนักเรียนขนาดใหญ่ โดยกษัตริย์อินเดียในแต่ละยุคและพุทธศาสนิกชนทั่วไปได้ให้การอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาเรื่อยมา จนกระทั่งเกิดเป็นมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาที่ยิ่งใหญ่แห่งแรกของโลก มีพระสงฆ์จากต่างประเทศเดินทางมาศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาที่มหาวิทยาลัยแห่งนี้จำนวนมาก ซึ่งมหาวิทยาลัยแห่งนี้เจริญรุ่งเรืองถึงขีดสุดในยุคสมัยราชวงศ์ปาละ (ปี พ.ศ. 1303 – 1685) ก็ถึงคราวล่มสลายไปในปี พ.ศ. 1778 เพราะเกิดจากภัยทั้งภายในและภายนอกพระพุทธศาสนา ทำให้มหาวิทยาลัยนาลันทาและพระพุทธศาสนาเริ่มเสื่อมลงและสูญหายจากอินเดียนับแต่นั้นเป็นต้นมา

จนกระทั่ง พ.ศ. 2494 รัฐบาลแห่งรัฐพิหาร ประเทศอินเดีย ได้ตั้ง นวนาลันทา หรือ มหาวิทยาลัยนาลันทาใหม่ ขึ้น ณ ที่ใกล้มหาวิทยาลัยนาลันทาเก่า เพื่อเป็นการวางนุสรณ์แห่งประวัติศาสตร์ทางการศึกษาอันเคยรุ่งโรจน์ในรัฐนี้แต่ครั้งเป็นแคว้นมคธในอดีตกาล โดยเริ่มจัดตั้งสถาบันการศึกษาสายบาลีที่นวนาลันทา เรียกว่า Nalanda Pali Institute เปิดสถานที่ทำการเมื่อต้นเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2497 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน โดยท่าน ดร.เจกส์สเป ได้ทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการสถาบันการศึกษาแห่งนี้เป็นรูปแรก และได้เปิดการเรียนที่เน้นวิชาทางพระพุทธศาสนาเป็นหลัก

จากนั้นมีพระสงฆ์หลายประเทศรวมถึงพระสงฆ์ไทยด้วย ได้เดินทางไปศึกษาที่สถาบันนวนาลันทาแห่งนี้ แต่พระพุทธศาสนาก็ยังไม่เป็นที่ปรากฏยอมรับในสังคมอินเดีย จนกระทั่งวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2499 มีประชาชนวรรณะศุทธจำนวนนับล้านปฏิญาณตนนับถือพระพุทธศาสนาที่เมืองนาคุปุระ แคว้นบอมเบย์ โดยการนำของ ดร. เอ็มเบดการ์ อดีตกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมคนแรกของอินเดีย ซึ่งเป็นคนวรรณะศุทธ และในปีเดียวกันนั้น รัฐบาลอินเดียได้จัดงานฉลองพุทธยวดี 2500 ปีพระพุทธศาสนา จึงมีนโยบายปรับปรุงบำรุงสถานที่สำคัญทางพุทธศาสนา และได้เชิญประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาเข้ามาร่วมสร้างวัดขึ้นในดินแดนแห่งนี้ ซึ่งประเทศไทยในสมัยนั้นมีจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ได้จัดสรรงบประมาณดำเนินการสร้างวัดไทยพุทธคยาขึ้นที่เมืองคยา รัฐพิหาร เมื่อ พ.ศ. 2500 จากนั้นวัดไทยในประเทศอินเดียก็เริ่มเพิ่มจำนวนมากขึ้น

วัดไทยนาลันทา เป็นวัดไทยอีกแห่งหนึ่งที่ตั้งอยู่ในเขตเมืองนาลันทา รัฐพิหาร ประเทศอินเดีย ติดกับสถาบันบาลีนาลันทา ซึ่งห่างจากมหาวิทยาลัยนาลันทาเก่าประมาณ 2 กิโลเมตร โดยท่านสังฆนายก ดร.เจกส์สเป อดีตผู้อำนวยการสถาบันบาลี ได้เห็นข้อวัตรปฏิบัติอันดีงามของพระนักศึกษาไทย จึงเกิดความเลื่อมใส

และได้อุทิศที่ดินพร้อมกับวิหารที่พักสงฆ์นานาชาติ 3 หลัง มอบให้คณะสงฆ์ไทย เมื่อ พ.ศ. 2517 โดยท่านสังฆนายก ดร.เจกีสสปะ ได้ขอร้องให้ ดร.พระมหานคร เขมปาลี (ปัจจุบัน พระราชรัตนโมลี ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กทม.) และ ดร.วิเวกนันทะ นำเข้าพบเพื่อมอบที่ดินให้คณะสงฆ์ไทย โดยมีพระสุเมธาธิบดี ทัดตสุทธิมหาเถระ ครั้นดำรงสมณศักดิ์ที่ พระธรรมมหารีราวุธไตร์ เจ้าอาวาสวัดไทยพุทธคยา (พ.ศ. 2500 - 2531) เป็นผู้รับไว้อย่างเป็นทางการ ถือได้ว่าวัดไทยนาลันทาเป็นวัดไทยแห่งแรกและแห่งเดียวในประเทศอินเดียที่ได้มาโดยไม่ต้องหาซื้อที่ดินเพื่อสร้างวัด

ปัจจุบันวัดไทยนาลันทา รัฐพิหาร ประเทศอินเดีย มีพระครูปริยัติธรรมวิเทศ, ดร. (พัน สุภาจาโร) เป็นเจ้าอาวาส (พ.ศ. 2551 - ปัจจุบัน) มีพื้นที่ 9 ไร่ ภายในวัดมีอาคารสถานที่สำหรับสวดมนต์ปฏิบัติธรรม มีที่พักสำหรับผู้เดินทางไปแสวงบุญในแดนพุทธภูมิ มีคลินิกรักษาโรค มีกิจกรรมแจกทานแก่ชาวบ้าน มีนโยบายที่จะนำพระพุทธศาสนาไปสู่ประเทศอินเดีย โดยการดำเนินกิจกรรมบรรพชาสามเณรเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา สนับสนุนทุนการศึกษาแก่บุคลากรของวัด มีกิจกรรมศึกษาพระพุทธศาสนาวินัยอีกทั้งยังได้ดำเนินโครงการขยายวัดสาขาเพิ่มอีก 3 แห่ง ได้แก่ วัดนวมินทรธัมมิกราช วัดโศการาม และวัดไทยโกลกัลตา เพื่อเป็นสถานที่รองรับคณะผู้เดินทางไปแสวงบุญในแดนพุทธภูมิและเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กลับคืนสู่ประเทศอินเดียอีกด้วย ซึ่งกิจกรรมและโครงการเหล่านี้เกิดขึ้นได้และดำเนินไปด้วยความยากลำบาก เพราะเผชิญกับปัญหาอุปสรรค เช่น การอยู่ในท่ามกลางสังคมที่เต็มไปด้วยความหลากหลายด้านวัฒนธรรม ความเชื่อ ศาสนา ลัทธิต่าง ๆ จำนวนมาก รวมถึงปัญหาด้านโครงสร้างการบริหารจัดการภายในวัด ซึ่งที่เห็นชัดคือการที่เจ้าอาวาสวัดไทยนาลันทาไม่ได้มีอำนาจสิทธิ์ขาดในการบริหารจัดการงานต่าง ๆ ของวัด เพราะมีคำสั่งศาลเมืองปัญนะ รัฐพิหาร ประเทศอินเดีย ที่ตัดสินมอบให้แม่ชีท่านหนึ่งซึ่งประจำอยู่วัดไทยนาลันทาหลายปีเป็นผู้ดูแลและบริหารงานวัดต่อจากเจ้าอาวาสรูปก่อนที่ได้มรณะลงเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ที่ผ่านมา เมื่อเจ้าอาวาสรูปปัจจุบันเข้ามาปฏิบัติงานต่อ จึงมีปัญหาอุปสรรคการดำเนินงานของวัดเกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัด แต่วัดไทยนาลันทาก็สามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยการดำเนินกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ผ่านไปได้ด้วยดีเสมอมาจนถึงปัจจุบัน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดียตามแนวพุทธศาสตร์ แนวคิด และหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดไทยนาลันทา รัฐพิหาร ประเทศอินเดีย เพื่อประโยชน์ต่อความเจริญมั่นคงของพระพุทธศาสนาสืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาความเป็นมาของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

2.2 เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดไทยนาลันทา รัฐพิหาร ประเทศอินเดีย

2.3 เพื่อเสนอยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดไทยนาลันทา รัฐพิหาร ประเทศอินเดีย

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีพื้นที่วิจัย คือวัดไทยนาลันทา รัฐพิหาร ประเทศอินเดีย โดยมีการแบ่งขั้นตอนการดำเนินการวิจัยออกเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

3.1 ศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎกภาษาบาลีและภาษาไทย รวมถึงคัมภีร์อรรถกถา โดยเลือกศึกษาเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย เพื่อให้ทราบถึงความเป็นมาของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และทำการศึกษาค้นคว้าเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดียของวัดไทยนาลันทา

3.2 ลงพื้นที่สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในสถานที่จริงและสถานการณ์จริง โดยการร่วมเป็นส่วนหนึ่งของบุคลากรวัดไทยนาลันทาในการดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย เพื่อให้ทราบถึงสภาพบริบททางสังคมและปัญหาอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดียของวัดไทยนาลันทา

3.3 นำข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและการลงพื้นที่สังเกตการณ์ในสถานที่จริงมาวิเคราะห์ เพื่อจัดทำเครื่องมือการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดียของวัดไทยนาลันทา โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้เชี่ยวชาญในการพิจารณาตรวจสอบและปรับปรุงพัฒนาให้สมบูรณ์

3.4 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากกลุ่มบุคคลผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย

1) สัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลผู้เกี่ยวข้องกับวัดไทยนาลันทา ได้แก่ 1) พระครูปริยัติธรรมวิเทศ, ดร. (พระมหาพิน สุภาจาโร) เจ้าอาวาสวัดไทยนาลันทา 2) บุคลากรของวัดไทยนาลันทา รัฐพิหาร ประเทศอินเดีย จำนวน 6 รูป/คน และ 3) ผู้ใช้บริการวัดไทยนาลันทา รัฐพิหาร ประเทศอินเดีย จำนวน 6 รูป/คน รวมทั้งหมด 13 รูป/คน โดยใช้เกณฑ์เจาะจงตามคุณสมบัติ คือสามารถให้ข้อมูลได้ มีประสบการณ์ด้านการบริหารเกี่ยวข้องกับวัดไทยนาลันทา

2) สทนากลุ่มจากตัวแทนผู้เกี่ยวข้องกับวัดไทยนาลันทา จำนวน 4 รูป/คน ได้แก่

พระครูปริยัติธรรมวิเทศ ดร.	เจ้าอาวาสวัดไทยนาลันทา ประเทศอินเดีย
พระอนุวิทย์ โฆสิตมณดี	ผู้แทนพระธรรมวิทยากรวัดไทยนาลันทา
พระใบฎีกาอมร โชติกุลโส	ผู้แทนพระธรรมทูตสายต่างประเทศ
แม่ชีเจนจิรา แซ่ตัน	ผู้แทนอาสาสมัครวัดไทยนาลันทา

3.5 วิเคราะห์ สังเคราะห์ เรียบเรียงข้อมูลยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดียของวัดไทยนาลันทา และเขียนเป็นงานวิจัยเชิงพรรณนา โดยปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วปรับปรุง แก้ไข เพื่อความถูกต้อง

3.6 สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

4. ผลการวิจัย

4.1 ความเป็นมาของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้เริ่มขึ้นหลังจากที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้วได้เสด็จสู่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี เพื่อแสดงธรรมโปรดปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 โปรดยสะกุลบุตรและสหาย จนกระทั่งในพรรษาที่ 1 ได้สาวก 60 รูป และได้ส่งพระสาวกเหล่านั้นไปประกาศพระพุทธศาสนายังดินแดนต่าง ๆ ต่อมาพระพุทธองค์ทรงวางหลักการ เป้าหมาย และวิธีการที่ชัดเจน เพื่อให้เหล่าสาวกนำไปใช้เป็นแนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งในสมัยพุทธกาลนั้นการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีวิธีการที่หลากหลาย โดยเริ่มจากวิธีมุขปาฐะคือวิธีการบอกกันปากต่อปากสืบต่อกันมา ใช้เป็นหลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จนทำให้พระพุทธศาสนาประดิษฐานตั้งมั่นในชมพูทวีป

ภายหลังพุทธกาล พระพุทธศาสนาได้ขยายออกสู่ดินแดนต่าง ๆ มีการจัดบันทึกหลักธรรมคำสอนลงใบลาน จัดทำเป็นหนังสือ และเผยแผ่หลักคำสอนลงตามสื่อต่าง ๆ มีการขยายงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาเรื่อยมาจนเป็นที่รู้จักไปทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย ซึ่งพบว่ามีการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ สู่ยุคสมัยสุโขทัย อยุธยา ธนบุรี จนถึงยุคสมัยรัตนโกสินทร์ ซึ่งในแต่ละยุคสมัยของไทยพบว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทเป็นหลัก มีประวัติการเผยแผ่ทั้งเชิงรับ เช่น รับเอาพระพุทธศาสนาเถรวาทจากศรีลังกาเข้ามาเผยแผ่ในประเทศไทยในยุคสุโขทัย เป็นต้น และการเผยแผ่เชิงรุก คือ การส่งพระสงฆ์ไทยไปประกาศพระศาสนาในต่างประเทศ โดยเฉพาะปัจจุบันมีการนำพระพุทธศาสนาจากไทยสู่อินเดีย ซึ่งเริ่มเห็นชัดจากการที่รัฐบาลอินเดียประกาศเชิญชวนให้ชาวพุทธทั่วโลกเข้ามาสร้างวัดเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย ทำให้ประเทศไทยได้โอกาสเป็นส่วนหนึ่งในการร่วมฟื้นฟูพระพุทธศาสนาเถรวาทให้กลับคืนสู่ประเทศอินเดียอีกครั้ง

วัดไทยนาลันทา รัฐพิหาร ประเทศอินเดีย ถือเป็นวัดไทยแห่งแรกในอินเดียที่รัฐบาลให้การยอมรับและถือกำเนิดขึ้นด้วยพลังศรัทธาของหลวงพ่อกะ สสสปะ ซึ่งเป็นภิกษุชาวอินเดีย ที่มอบที่ดินให้เป็นสมบัติของคณะสงฆ์ไทย เพื่อสร้างวัดให้เป็นศูนย์กลางการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งทางวัดได้ดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเรื่อยมา เห็นได้ชัดจากการจัดโครงการกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การสร้างศาสนทายาทที่มีการนำเด็กชาวอินเดียเข้ามาบวช รวมถึงการสร้างวัดสาขาเพิ่มเพื่อขยายงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เป็นที่รู้จักของชาวอินเดียมากยิ่งขึ้น เป็นต้น ถือว่าวัดไทยนาลันทาได้มีส่วนในการฟื้นฟูและเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยอินเดียจนถึงปัจจุบัน

4.2 ปัญหาอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดไทยนาลันทา รัฐพิหาร ประเทศอินเดีย

จากความศรัทธาของชาวอินเดียร่วมกับคณะพุทธศาสนิกชนทั้งชาวไทยและต่างประเทศที่ได้ร่วมกันก่อตั้งและสนับสนุนการดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดไทยนาลันทา นับตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ทำให้วัดไทยนาลันทาเป็นที่รู้จักและยอมรับของชาวอินเดียมากยิ่งขึ้น ถึงกระนั้นการดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาใน

ประเทศอินเดียของวัดไทยนาลันทา ยังคงมีปัญหาอุปสรรคที่ทำให้งานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย เป็นไปด้วยความยากลำบาก ซึ่งสรุปได้ 6 ประการ ดังนี้

1) ปัญหาข้อจำกัดในการได้รับอนุญาตให้ปฏิบัติศาสนกิจในประเทศอินเดีย คือ มีข้อกำหนดเกี่ยวกับพระธรรมทูตที่กำหนดให้ระยะเวลาในการปฏิบัติศาสนกิจในประเทศอินเดียในแต่ละครั้งมีน้อยเกินไป ทำให้การทำงานของพระธรรมทูตมีเวลาเวลาจำกัด ติดขัด ไม่เต็มที่ อีกทั้งยังไม่มีองค์กรหรือหน่วยงานใดชัดเจนที่รับผิดชอบเรื่องทุนสนับสนุนช่วยเหลือพระธรรมทูตสายต่างประเทศ จึงเป็นอีกส่วนหนึ่งที่ทำให้พระธรรมทูตไทย ปฏิบัติหน้าที่ในประเทศอินเดียได้ไม่นาน

2) ปัญหาการใช้ภาษาในการสื่อสารกับคนอินเดีย ซึ่งชาวไทยที่ปฏิบัติงานในประเทศอินเดีย สามารถใช้ภาษาฮินดีซึ่งเป็นภาษาถิ่นอินเดียเพียงเพื่อเอาตัวรอดในชีวิตประจำวันเท่านั้น ยังไม่สามารถใช้ภาษาฮินดีได้ในระดับการเทศน์ประกาศคำสอนทางพระพุทธศาสนาให้ชาวบ้านเข้าใจได้อย่างลึกซึ้ง

3) ปัญหาสภาพบริบททางสังคมอินเดียที่มีความแตกต่างจากสังคมไทย ทั้งภาษา ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของชาวอินเดีย โดยเฉพาะเรื่องระบบชนชั้นวรรณะที่ยังคงแฝงอยู่ในวิถีชีวิต ชาวชนบท รวมถึงการที่วัดตั้งอยู่ท่ามกลางสังคมที่ไม่ได้นับถือพระพุทธศาสนาด้วยจิตที่เลื่อมใสศรัทธา ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย

4) ปัญหาโครงสร้างการจัดการภายในวัด คือการที่พระครูปริยัติธรรมวิเทศ ผู้เข้ามาปฏิบัติหน้าที่เจ้าอาวาสวัดไทยนาลันทาตั้งแต่ พ.ศ. 2551 เป็นต้นมา ไม่มีอำนาจสิทธิ์ขาดในการบริหารจัดการวัด เนื่องจากศาลเมืองปัญนะ รัฐพิหาร มีคำสั่งให้แม่ชีอารีย์ ผ่องใส ซึ่งเป็นผู้อาศัยอยู่วัดแห่งนี้มานานกว่า เป็นผู้ดูแลบริหารวัด อีกทั้งแม่ชีท่านนี้ไม่ยอมรับนับถือเจ้าอาวาสและมักจะขัดขวางการทำงานของเจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน ทำให้การดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นไปด้วยความยากลำบาก จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2561 แม่ชีท่านนี้ได้ถึงแก่กรรม การบริหารจัดการภายในวัดเริ่มเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้นตามลำดับ แม้จะเริ่มมีการวางระบบการทำงานที่ดีขึ้น แต่ก็ต้องหยุดชะงักลงเพราะการระบาดของโรคโควิด-19 ซึ่งจะได้กล่าวในข้อต่อไป

5) ปัญหาการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด - 19 ที่เริ่มระบาดในประเทศอินเดียครั้งแรกเมื่อปลายเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563 จนในเวลาต่อมารัฐบาลอินเดียประกาศปิดประเทศในวันที่ 13 มีนาคม 2563 และประกาศล็อกดาวน์ในอีกไม่กี่วันจากนั้นมา ส่งผลกระทบต่อการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด ทั้งการเดินทางเข้าออกประเทศอินเดียของบุคลากรวัดและนักแสวงบุญมีปัญหาไปด้วย ทำให้การดำเนินงานวัดทุกอย่างหยุดชะงักไปเกือบปีครึ่ง ถึงแม้จะมีการเปิดประเทศในเวลาต่อมา แต่การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของวัดรวมถึงการเดินทางเข้าออกประเทศอินเดียต้องอยู่ภายใต้มาตรการควบคุมโรคระบาด จึงเป็นอุปสรรคที่ทำให้การดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดียยังคงเป็นไปด้วยความยากลำบากและล่าช้าต่อไป

6) ปัญหาสภาพภูมิอากาศ คือ ประเทศอินเดียมีสภาพอากาศที่ร้อนจัดในฤดูร้อนและหนาวจัดในฤดูหนาว ซึ่งอากาศจะร้อนและหนาวยิ่งกว่าประเทศไทยมาก ทำให้ชาวไทยที่ปฏิบัติงานในวัดไทยนาลันทาต้อง

เผชิญและพยายามปรับตัวให้เข้ากับสภาพอากาศที่ไม่เป็นใจในการใช้ชีวิตเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

จากปัญหาอุปสรรคทั้ง 6 ประการนี้ ปัญหา 4 ข้อแรก เป็นปัญหาที่เกิดจากการดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ส่วนอีก 2 ข้อหลัง เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ซึ่งปัญหาอุปสรรคทั้งหมดนี้ ส่งผมให้การดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยของวัดไทยนาลันทาเป็นไปด้วยความยากลำบาก

4.3 ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดไทยนาลันทา รัฐพิหาร ประเทศอินเดีย

วัดไทยนาลันทามีวิสัยทัศน์ที่จะนำพระพุทธศาสนากลับคืนสู่ประเทศอินเดีย โดยดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งเชิงรุกและเชิงรับ และได้ตั้งเป้าหมายไว้คือระยะเวลาภายใน 10 ปี คนอินเดียจะต้องรู้จักและเข้าใจพระพุทธศาสนา รวมถึงต้องสามารถทำให้คนอินเดียรู้จักพระภิกษุสามเณร และตักบาตรพระภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนาด้วยจิตเลื่อมใสและด้วยใจศรัทธา จนนำไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย ซึ่งประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์ 12 กลยุทธ์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การสร้างบุคลากรเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์ ดังนี้

1) กลยุทธ์การสร้างบุคลากรในพื้นที่

มีการนำเด็กชาวอินเดียเข้ามาบวชสามเณรทุกปี มีการส่งเสริมให้สามเณรได้ศึกษาเรียนรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม นอกจากนี้ยังได้นำชาวบ้านอินเดียในพื้นที่รอบวัดเข้ามาเป็นเจ้าหน้าที่พนักงานของวัด และได้ฝึกให้เรียนรู้งานต่าง ๆ ภายในวัด ซึ่งทั้งสามเณรและพนักงานชาวอินเดียเหล่านี้ถือเป็นบุคลากรที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

2) กลยุทธ์การสร้างบุคลากรไทย

บุคลากรไทยมีทั้งพระธรรมทูต นิสิตปฏิบัติศาสนกิจ รวมถึงเจ้าหน้าที่จิตอาสาทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต ที่ปฏิบัติศาสนกิจอยู่วัดไทยนาลันทา ได้มีการฝึกพัฒนาให้มีความรู้และเข้าใจในการทำงานด้านต่าง ๆ โดยยึดคติการทำงานที่ว่า “ไม่มีไม่ได้ ไม่ได้ไม่มี ไม่เป็นไม่ได้ ต้องได้ต้องเป็น” หมายความว่า ทุกรูปคน ต้องฝึกทำงานทุกด้านทั้งที่ตนถนัดและไม่ถนัดให้เกิดมีผลงานให้ได้และให้เป็นงานกันทุกคน จนสามารถทำงานทดแทนกันได้ ในยามที่จำเป็น และยังได้ส่งเสริมทุนการศึกษาแก่บุคลากรไทยที่สนใจศึกษาต่อที่ประเทศอินเดีย ถือเป็นอีกหนึ่งจุดเด่นของวัดไทยนาลันทาในการสร้างบุคลากรไทยเพื่องานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

3) กลยุทธ์การสร้างเสริมสมรรถนะพระธรรมวิทยากร

มีการสร้างพระธรรมวิทยากรประจำวัดไทยนาลันทา เพื่อรองรับคณะผู้แสวงบุญที่เดินทางมานมัสการสังเวชนียสถานในประเทศไทยและเนปาล โดยให้พระสงฆ์ที่ปฏิบัติศาสนกิจในวัดไทยนาลันทาหมั่นแสวงหาความรู้เกี่ยวกับพุทธประวัติ ประวัติศาสตร์ สังคมวัฒนธรรมอินเดีย รวมถึงการฝึกอบรมเสริมความรู้เกี่ยวกับเทคนิควิธีการเป็นพระธรรมวิทยากรที่ดี เป็นการเรียนรู้ภาคทฤษฎีก่อนที่จะลงพื้นที่สังเกตการณ์และฝึก

ปฏิบัติงานภาคสนามในสถานการณ์และสถานที่จริง เพื่อให้เกิดความชำนาญและเป็นพระธรรมวิทยากรที่มีคุณภาพ

4) กลยุทธ์การสร้างจิตศรัทธาปลูกจิตสำนึกชาวพุทธ

เริ่มจากการมุ่งเน้นให้บุคลากรของวัดตั้งอยู่ในกรอบศีลธรรม มีวัตรปฏิบัติที่งดงาม เพื่อให้เกิดความเคารพและเลื่อมใสศรัทธาแก่ผู้พบเห็น และมีการส่งพระธรรมวิทยากรออกบรรยายเรื่องราวพุทธประวัติแก่คณะผู้แสวงบุญที่เดินทางไปนมัสการสังเวชนียสถานทั้งในประเทศอินเดียและเนปาล เพื่อให้คณะชาวพุทธผู้แสวงบุญเกิดความปิติศรัทธา ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของพระพุทธศาสนา จนเกิดความรักความหวงแหนและพร้อมที่จะสนับสนุนผลักดันให้พระพุทธศาสนากลับมาตั้งมั่นในอินเดียอีกครั้ง อีกทั้งยังได้เชิญชวนพุทธศาสนิกชนทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติได้ร่วมกันจัดหากองทุนเพื่อใช้ในการบริหารงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย ซึ่งประกอบด้วยกองทุนเพื่อการศึกษา กองทุนคลินิกรักษาโรค กองทุนเพื่อการบริหารงานทั่วไปของวัด รวมถึงกองทุนจัดซื้อที่ดินเพื่อขยายพื้นที่เพิ่มเติมของวัดไทยนาลันทาและวัดสาขาของวัดไทยนาลันทา

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างวัดสาขาของวัดไทยนาลันทา ประกอบด้วย 3 กลยุทธ์ ดังนี้

1) กลยุทธ์การกำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างวัด

การสร้างวัดสาขาของวัดไทยนาลันทามีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) รองรับคณะผู้แสวงบุญทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่เดินทางจาริกแสวงบุญตามเส้นทางสังเวชนียสถานในประเทศอินเดีย 2) รองรับการใช้งานเป็นจุดศูนย์รวมชาวพุทธในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนาในอนาคต และ 3) เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เป็นที่รู้จักแก่ชาวอินเดียในพื้นที่ต่าง ๆ มากขึ้น

2) กลยุทธ์การกำหนดพื้นที่จัดตั้งวัดสาขาของวัดไทยนาลันทา

มีหลักการพิจารณาหาซื้อที่ดินในการจัดตั้งวัดสาขา คือ วัดสาขาของวัดไทยนาลันทาจะตั้งอยู่ในเส้นทางนมัสการสังเวชนียสถานของเหล่านักแสวงบุญ อีกประการคือ สถานที่ตั้งของวัดจะอยู่ในเขตชุมชนที่ห่างไกลจากพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นการนำพระพุทธศาสนาเข้าไปเผยแผ่ให้ชาวบ้านในพื้นที่นั้น ๆ ได้รู้จักพระพุทธศาสนามากขึ้น

3) กลยุทธ์การสร้างจุดเด่นและความสำคัญของวัดสาขาของวัดไทยนาลันทา

(1) วัดนวมินทรธัมมิมราช มีจุดที่น่าสนใจคือการสร้างพระพุทธรูปที่ใหญ่ที่สุดในอินเดียนามว่า “สมเด็จพระพุทธนวมินทร์ 26 พุทธยันตี ศรีนวมินทรธัมมิมราช” สร้างจากหินทรายแดงชนิดเดียวกันกับเสาหินพระเจ้าอโศกมหาราช มีความสูง 108 ฟุต โดยได้ฐานพระเป็นห้องโถงโล่งกว้างสำหรับบรรจุคนได้ประมาณ 1,000 คน ซึ่งคาดการณ์ว่าจะได้ใช้เป็นสถานที่จัดประชุมระดับนานาชาติในอนาคต รวมถึงจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา

(2) วัดอโศการาม แม้จะเป็นวัดขนาดเล็ก ไม่มีที่พักค้างคืนสำหรับผู้แสวงบุญ แต่มีพื้นที่เพียงพอสำหรับรองรับคณะผู้แสวงบุญมากถึง 100 ท่านที่สามารถแวะมาพักผ่อนคลายอิริยาบถ หรือพักรับประทานอาหารในระหว่างเดินทางแสวงบุญได้

(3) วัดไทยโกลกัลตา มีจุดที่น่าสนใจคือเป็นวัดที่อยู่ใกล้สนามบินโกลกัลปตา เมื่อสร้างแล้วเสร็จ จะเป็นสถานที่รองรับคณะผู้แสวงบุญบางคณะเลือกที่จะลงที่สนามบินโกลกัลตาเพื่อรอทำการต่อเครื่องไปสนามบินอื่น

ยุทธศาสตร์ที่ 3 แผนการรองรับคณะผู้แสวงบุญ ประกอบด้วย 3 กลยุทธ์ ดังนี้

1) กลยุทธ์การให้บริการคณะผู้แสวงบุญ

มีการสร้างสภาพแวดล้อมให้เกิดความเหมาะสมกับการให้บริการคณะผู้แสวงบุญ โดยนำหลักสัปปายะ 7 มาปรับใช้ ได้แก่

- (1) อาวาสสัปปายะ มีการพัฒนาปรับปรุงอาคารสถานที่อย่างสม่ำเสมอ
- (2) โคจรสัปปายะ วัดตั้งอยู่ในเขตชุมชน และตั้งอยู่ในเส้นทางสังเวชนียสถาน
- (3) ภัสสสัปปายะ บุคลากรของวัดสื่อสารกับคณะผู้แสวงบุญที่เข้ามาใช้บริการด้วยวาจาที่อ่อนหวาน ถูกกาลเทศะ ไม่กล่าวโทษให้ร้ายใคร สนทนาแต่เรื่องที่ดีมีประโยชน์ ไม่ชักชวนมอมเมาไปในทางที่ผิด

(4) บุคคลสัปปายะ มีการมอบหมายงานให้บุคลากรของวัดได้ปฏิบัติหน้าที่ตามความสามารถและเหมาะสม

(5) โภชนสัปปายะ มีการจัดอาหารของเคี้ยวของฉันที่เหมาะสมกับคณะผู้แสวงบุญ

(6) อุตสัปปายะ มีการปรับภูมิทัศน์ภายในวัดอย่างต่อเนื่อง

(7) อิริยาปถสัปปายะ มีการจัดพื้นที่เป็นสัดส่วน ไม่คับแคบอัดอัดเกินไป

2) กลยุทธ์การทำงานร่วมกันเพื่อรองรับคณะผู้แสวงบุญ

วัดไทยนาลันทาได้มีการแบ่งภาระหน้าที่ในการปฏิบัติงานฝ่ายต่าง ๆ ได้แก่ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายอาคารสถานที่ ฝ่ายอาหารและเครื่องดื่ม และฝ่ายศาสนพิธี โดยมีการจัดบุคลากรให้เหมาะสมกับการทำหน้าที่แต่ละฝ่าย และทุกฝ่ายสามารถทำงานทดแทนกันได้เป็นอย่างดี

3) กลยุทธ์การส่งพระธรรมวิทยากรออกไปบรรยายแก่คณะผู้แสวงบุญ

วัดไทยนาลันทามีพระธรรมวิทยากรที่พร้อมปฏิบัติหน้าที่เสมอ เป็นการเผยแผ่เชิงรุก โดยการส่งพระธรรมวิทยากรออกไปบรรยายนอกสถานที่แก่คณะผู้แสวงบุญคณะต่าง ๆ ที่ติดต่อเข้ามา ซึ่งการทำเช่นนี้ นอกจากคณะผู้แสวงบุญจะได้รับประโยชน์แล้ว ยังถือเป็นการนำพระพุทธศาสนาไปปรากฏให้ชาวอินเดียได้เห็น ได้สัมผัสถึงพลังศรัทธาอันแรงกล้าของชาวพุทธที่เดินทางไปแสวงบุญในเส้นทางสังเวชนียสถานอีกด้วย

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การวางแผนการดำเนินงานของวัดไทยนาลันทา ประกอบด้วย 2 กลยุทธ์ ดังนี้

1) กลยุทธ์การวางแผนการดำเนินงานระยะสั้น (แผนงานประจำปี)

เป็นการวางแผนงานระยะสั้นคือภายในหนึ่งปี วัดไทยนาลันทาได้ดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามแผนงานที่กำหนดไว้ ได้แก่ แผนงานรองรับคณะผู้แสวงบุญ แผนการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา แผนการสร้างศาสนทายาท แผนการจัดกิจกรรมตามเทศกาลวันสำคัญต่าง ๆ แผนการจัดการเรียนการสอนนักเรียนและสอบธรรมสนามหลวง แผนการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยให้แก่สามเณรในช่วงเข้าพรรษา แผนการช่วยเหลือสงเคราะห์ประชาชน และแผนงานบูรณปฏิสังขรณ์และปรับปรุงทัศนียภาพในวัด

2) กลยุทธ์การวางแผนการดำเนินงานระยะยาว พ.ศ. 2560-2569 (10 ปี)

เป็นการวางแผนงานระยะยาวคือภายใน 10 ปี วัดไทยนาลันทาได้ดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามแผนงานที่กำหนดไว้ 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการพัฒนาศาสนบุคคล (2) ด้านการพัฒนา ศาสนสถาน (3) ด้านการพัฒนาการศึกษา และ (4) ด้านการสงเคราะห์ชุมชน

องค์ความรู้ใหม่

1. วัดไทยนาลันทามียุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งเชิงรุกและเชิงรับ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก ได้ดำเนินการดังนี้

1) ลงพื้นที่บริจาคทานให้แก่ชาวบ้านในหมู่บ้านและหน่วยงานราชการต่าง ๆ รอบวัด เพื่อเป็นการประสานสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน สร้างมิตรภาพที่ดีระหว่างวัดไทยกับชาวอินเดียในเขตเมืองนาลันทา

2) นำสามเณรออกมารับบิณฑบาตในหมู่บ้าน เพื่อเป็นการนำภาพความเป็นพระพุทธศาสนาให้ปรากฏต่อสายตาสังคมอินเดีย

3) นำสามเณรออกไปศึกษาเรียนรู้นอกสถานที่ รวมถึงเดินทางแสวงบุญสังเวชนียสถาน ส่วนมากใช้วิธีการเดินธรรมาศรม เพื่อเป็นการประกาศพระศาสนาให้ชาวอินเดียที่อาศัยอยู่ตามเส้นทางและสถานที่ต่าง ๆ ได้พบเห็น ได้รู้จัก และเป็นแรงบันดาลใจให้ยากเรียนรู้อยากเห็นและอยากเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งพระพุทธศาสนา

4) การสร้างวัดสาขาในพื้นที่นอกเมืองนาลันทา โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือการรองรับคณะผู้แสวงบุญ และเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เป็นที่รู้จักของชาวอินเดียที่อยู่นอกเขตเมืองนาลันทา

5) ส่งสามเณรวัดไทยนาลันทาซึ่งเป็นชาวอินเดียไปปฏิบัติงานตามวัดสาขาของวัดไทยนาลันทา รวมถึงตามวัดไทยต่าง ๆ ในประเทศอินเดีย

6) การส่งพระธรรมวิทยากรออกไปบรรยายให้แก่คณะผู้แสวงบุญ ในฤดูกาลแสวงบุญ เพื่อให้คณะผู้แสวงบุญได้รู้ได้เข้าใจและเกิดความเลื่อมใสศรัทธาที่มั่นคงในพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น รวมถึงเข้าใจความเป็นอินเดียมากขึ้น ถือเป็นอีกหนึ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของวัดไทยนาลันทาให้ปรากฏต่อสายตาชาวอินเดียในทุกพื้นที่ที่เดินทางไปแสวงบุญ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรับ ได้ดำเนินการดังนี้

1) ดำเนินการจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน โดยชักชวนเด็กชาวอินเดียเข้ามาบวชในช่วงเดือนเมษายน-พฤษภาคมของทุกปี ๆ ละหนึ่งครั้ง ๆ ละไม่เกิน 30 วัน เพื่อเป็นการฟื้นฟูการสืบทอด ศาสนาทายาทและธำรงรักษาอายุพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ในประเทศอินเดียต่อไป

2) เป็นศูนย์กลางในการจัดพิธีกรรมวันสำคัญต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา โดยมีการเชิญชวนให้คณะผู้แสวงบุญที่เข้าไปทำบุญ หรือเข้าพักที่วัดไทยนาลันทา รวมถึงเปิดโอกาสให้ชาวบ้านในพื้นที่รอบวัดได้เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในวัดไทยนาลันทา

3) ดำเนินการจัดโครงการต่าง ๆ เพื่อบริการประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่รอบวัด ได้แก่ โครงการคลินิกโรค เป็นสถานปฐมพยาบาลเบื้องต้นแก่ชาวบ้านในพื้นที่รอบวัด รวมถึงการปฐมพยาบาลแก่คณะผู้แสวงบุญที่เจ็บป่วยระหว่างการเดินทางไปมัสการสังเวชนียสถาน โดยเปิดให้บริการสัปดาห์ละ 2 วัน นอกจากนี้ มีโครงการสายธารน้ำใจไทยสู่ชาวอินเดีย มีกิจกรรมที่เด่นชัดคือการมอบเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ชาวบ้านในพื้นที่รอบวัดตามโอกาสวาระต่าง ๆ เช่น การแจกผ้าห่มแก่ชาวบ้านในฤดูหนาว การแจกข้าวสารอาหารแห้งในฤดูร้อน เป็นต้น รวมถึงการจัดการแจกทานในเทศกาลวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันรัฐธรรมนูญ วันประกาศราชินเดีย วันพ่อ วันแม่ของชาวไทย เป็นต้น โดยการจัดกิจกรรมจะมีการคัดเลือกตัวแทนชาวบ้านที่อาศัยตามหมู่บ้านรอบวัด เข้ามารับมอบของบริจาคตามจำนวนที่ทางวัดกำหนดในแต่ละครั้ง ซึ่งในหนึ่งปีจะมีการมอบของบริจาคแก่ชาวบ้านอย่างน้อย 5 ครั้ง ๆ ละไม่เกิน 200 คน เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้นับถือศาสนาได้เข้าถึงพระพุทธศาสนาเชิงรับที่ทางวัดได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

4) การประพาสดินให้เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีของบุคลากรวัดไทยนาลันทา เพื่อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาแก่ผู้พบเห็นทั้งในและนอกวัด

5) เปิดวัดให้เป็นสถานที่รองรับคณะผู้แสวงบุญทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติได้เข้ามาใช้บริการตลอดทั้งปี

2. คุณสมบัตินักเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดียของวัดไทยนาลันทา

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดียของวัดไทยนาลันทานั้น แม้จะเผชิญกับปัญหาอุปสรรคในการทำงาน แต่ก็สามารถปรับปรุงแก้ไขและมีการพัฒนาการดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างสม่ำเสมอ จนผ่านพ้นปัญหาอุปสรรคและดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยดีเสมอมา ทั้งนี้เนื่องจากวัดไทยนาลันทามีคุณสมบัติของนักเผยแผ่ที่น่าสนใจ 3 ประการ ดังนี้

1) ผู้นำมีวิสัยทัศน์กว้างไกล

พระครูปริยัติธรรมวิเทศ,ดร. (พัน สุภาจาโร) เจ้าอาวาสวัดไทยนาลันทารูปปัจจุบันเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีเป้าหมายในการทำงานคือการนำพระพุทธศาสนากลับสู่ประเทศอินเดีย จึงได้มีการวางแผนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ดังจะเห็นได้จากการวางยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดียที่มีทั้งเชิงรุกและเชิงรับ และมีแผนงานที่สามารถปรับใช้สถานการณ์ปัจจุบันได้ดี ซึ่งมีตัวอย่างให้เห็นชัดเจนคือ ในช่วงเวลาที่วัดไทยนาลันทาประสบกับปัญหาการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด - ๑๙ ทำให้

บุคลากรชาวไทยที่ประจำอยู่วัดไทยนาลันทาต้องเดินทางกลับประเทศทั้งหมด แต่กิจกรรมของวัดยังดำเนินต่อไปได้ ทั้งนี้เป็นผลจากโครงการสร้างศาสนทายาทบรรพชาสามเณรชาวอินเดียที่จัดขึ้นทุกปี ซึ่งสามเณรเหล่านี้บางส่วนไม่ได้ลาสิกขา จึงเป็นกำลังหลักในการดำเนินงานของวัด และยังคงช่วยเหลืองานของวัดไทยต่าง ๆ ที่ขาดบุคลากรในการทำงานอีกด้วย ถือได้ว่าวัดไทยนาลันทาไม่เคยขาดบุคลากรในการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย

นอกจากนี้พระครูปริยัติธรรมวิเทศ เจ้าอาวาสวัดไทยนาลันทายังรู้จักบริหารวางแผนการใช้คนให้ถูกกับงาน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย แต่อย่างไรก็ตามยังมีการวางแผนสำรองคือมีนโยบายส่งเสริมให้บุคลากรของวัดได้ฝึกทำงานในหลายด้าน เพื่อที่สามารถทำงานทดแทนกันได้เมื่อถึงคราวที่ขาดแคลนบุคลากร อย่างนี้เป็นต้น

2) บุคลากรมีคุณภาพ

วัดไทยนาลันทาไม่เคยขาดบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพราะมีบุคลากรที่มีคุณภาพ ซึ่งประกอบด้วย

1) พระครูปริยัติธรรมวิเทศ,ดร. (พัน สุภาจาโร) เจ้าอาวาสวัดไทยนาลันทา เป็นผู้มีความสามารถเชี่ยวชาญในการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย โดยเฉพาะการใช้ภาษาฮินดีและภาษาอังกฤษในการสื่อสาร เป็นได้จากการเป็นส่วนหนึ่งในการจัดทำหลักสูตรนิกธรรมและร่วมแปลเนื้อหาในหนังสือนิกธรรมภาคภาษาไทยมาเป็นภาษาฮินดี เพื่อให้สามเณรชาวอินเดียได้ศึกษา และนอกจากนี้ยังมีความสามารถในการสร้างมิตรภาพที่ดีกับชุมชนจนเป็นที่ยอมรับนับถือของชาวอินเดียที่อาศัยอยู่ในเขตรอบวัดไทยนาลันทา

2) พระธรรมทูตไทย ที่ผ่านการอบรมจากศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3) พระธรรมวิทยากร ที่ผ่านการฝึกอบรมจากวัดไทยพุทธคยา เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการรองรับคณะผู้แสวงบุญที่เดินทางมานมัสการสังเวชนียสถานในประเทศอินเดียและเนปาล

4) นิสิตปฏิบัติศาสนกิจ เป็นพระสงฆ์ไทยที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมหาวิทยาลัย และอยู่ในช่วงปฏิบัติศาสนกิจก่อนเข้ารับปริญญาบัตรทั้งของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ทั่วประเทศ ซึ่งทางวัดมีการติดต่อประสานงานกับคณาจารย์เจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่งเพื่อขอให้ส่งพระนิสิตมาปฏิบัติศาสนกิจที่วัดไทยนาลันทาประเทศอินเดีย

5) สามเณร ซึ่งเป็นชาวอินเดีย เป็นลูกชาวบ้านในพื้นที่รอบวัด ที่เข้าร่วมโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนในทุก ๆ ปี และผ่านการคัดเลือกหลังสิ้นสุดโครงการ โดยในแต่ละปีมีการคัดเลือกสามเณรประมาณ 10 - 20 รูป จากการโครงการบรรพชาสามเณร เพื่อเป็นกำลังในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อีกทั้งยังเป็นจุดเด่นของวัดไทยนาลันทาที่สามารถดึงเอาเด็กชาวอินเดียเข้ามาบวชเป็นประจำทุกปี จนเป็นที่รู้กันว่าหากอยากเห็นสามเณรชาวอินเดียต้องมาที่วัดไทยนาลันทา

6) จิตอาสาชาวไทย มีทั้งคุณุหุสัและบรรพชิตที่มีจิตศรัทธาอาสาสมัครเดินทางจากประเทศไทยมาช่วยปฏิบัติงานที่วัดไทยนาลันทา ประเทศอินเดีย มีทั้งที่อยู่ช่วยงานในระยะสั้นไม่เกิน 1 เดือน และอยู่ระยะยาว 3-6 เดือน

7) เจ้าหน้าที่พนักงานชาวอินเดีย ซึ่งเป็นชาวบ้านพื้นที่ใกล้เคียงที่ทางวัดจ้างเข้ามาช่วยงานต่าง ๆ ภายในวัด

3) ถึงพร้อมด้วยกัลยาณมิตร

การดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดียของวัดไทยนาลันทาดำเนินไปได้ด้วยดีเสมอมาเพราะได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากกัลยาณมิตรซึ่งมีทั้งชาวไทย และชาวอินเดียในพื้นที่รอบวัด รวมถึงชาวพุทธทั่วโลกที่ได้มีโอกาสแวะเข้ามาทำบุญที่วัดไทยนาลันทา ซึ่งวัดไทยนาลันทาได้ทำการผูกมิตรปิดศัตรู สร้างความสัมพันธ์อันดีมีเครือข่ายในการทำงานรอบด้าน วัดไทยนาลันทาจึงมีกัลยาณมิตรที่ดีพร้อมสนับสนุนช่วยเหลือ โดยเฉพาะกัลยาณมิตรชาวไทยซึ่งถือเป็นหัวใจหลักในการช่วยเหลือสนับสนุนการดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย เห็นได้จากการจัดโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการบรรพชาสามเณรชาวอินเดีย โครงการสายธารน้ำใจไทยสู่ชาวอินเดีย โครงการขยายวัดสาขาของวัดไทยนาลันทา เป็นต้น ซึ่งทั้งหมดนี้ได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือทั้งทุนทรัพย์ และบุคลากรจากประเทศไทยเป็นหลักในการดำเนินงาน

นอกจากนี้ยังมีกัลยาณมิตรที่สำคัญที่ขาดไม่ได้คือกัลยาณมิตรจากชาวอินเดียที่อาศัยอยู่ตามหมู่บ้านต่าง ๆ ในเขตพื้นที่รอบวัดไทยนาลันทา โดยเฉพาะสามเณรชาวอินเดียรวมถึงเจ้าหน้าที่จิตอาสาและพนักงานชาวอินเดียที่เข้ามาทำงานภายในวัดไทยนาลันทา ถือเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินงานของวัด เพราะบุคคลเหล่านี้จะสามารถติดต่อประสานงานและเป็นตัวกลางที่มีส่วนเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีให้วัดไทยนาลันทากับชุมชนที่อยู่ในพื้นที่รอบวัด

คุณสมบัติของนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้ง 3 ประการนี้ เป็นความโดดเด่นและมีความสำคัญอย่างยิ่งของการดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย แม้จะเผชิญกับปัญหาอุปสรรคใด ๆ ก็ตาม ก็สามารถผ่านพ้นและดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดียได้ด้วยดีเสมอมาจนถึงปัจจุบัน

5. สรุป

ในสมัยพุทธกาล มีวิธีการเผยแผ่พระศาสนาที่หลากหลายโดยเริ่มจากวิธีมุขปาฐะ คือวิธีการบอกกันปากต่อปากสืบกันมา ภายหลังพุทธกาลมีการจดบันทึกคำสอนลงใบลาน จัดทำเป็นหนังสือ และมีการขยายงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาจนเป็นที่รู้จักไปทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย ซึ่งมีพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตั้งแต่มุขปาฐะก่อนประวัติศาสตร์ สู่ยุคสมัยสุโขทัย อยุธยา ธนบุรี จนถึงยุคสมัยรัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็นยุคที่มีการนำพระพุทธศาสนาจากประเทศไทยกลับไปเผยแผ่ในประเทศอินเดีย โดยเฉพาะวัดไทยนาลันทา ซึ่งเป็นวัดไทยแห่งแรกในประเทศอินเดียที่รัฐบาลให้การยอมรับและถือกำเนิดขึ้นด้วยพลังศรัทธาของชาวอินเดีย ที่มอบที่ดินให้เป็นสมบัติของคณะสงฆ์ไทย เพื่อใช้ในการฟื้นฟูและเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดียจนถึงปัจจุบัน

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดียของวัดไทยนาลันทาที่ดำเนินการมาจนถึงปัจจุบัน พบว่ามีปัญหาอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย ได้แก่ 1) ปัญหาข้อจำกัดในการได้รับอนุญาตให้ปฏิบัติศาสนกิจในประเทศอินเดีย 2) ปัญหาการใช้ภาษาในการสื่อสารกับคนอินเดีย 3) ปัญหาสภาพบริบททางสังคมอินเดียที่มีความแตกต่างจากสังคมไทย 4) ปัญหาโครงสร้างการจัดการภายในวัด 5) ปัญหาการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด – 19 และ 6) ปัญหาสภาพภูมิอากาศ

วัดไทยนาลันทามีวิสัยทัศน์ที่จะนำพระพุทธศาสนากลับคืนสู่ประเทศอินเดีย จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย โดยมี 4 ยุทธศาสตร์ 12 กลยุทธ์ดังนี้ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การสร้างคนเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) กลยุทธ์การสร้างบุคลากรในพื้นที่ 2) กลยุทธ์การสร้างบุคลากรไทย 3) กลยุทธ์การสร้างเสริมสมรรถนะพระธรรมวิทยากร และ 4) กลยุทธ์การสร้างจิตศรัทธาปลูกจิตสำนึกชาวพุทธ ยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างวัดสาขาของวัดไทยนาลันทา ประกอบด้วย 3 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) กลยุทธ์การกำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างวัด 2) กลยุทธ์การกำหนดพื้นที่จัดตั้งวัดสาขาของวัดไทยนาลันทา และ 3) กลยุทธ์การสร้างจุดเด่นและความสำคัญของวัดสาขาของวัดไทยนาลันทา ยุทธศาสตร์ที่ 3 แผนการรองรับคณะผู้แสวงบุญ ประกอบด้วย 3 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) กลยุทธ์การให้บริการคณะผู้แสวงบุญ 2) กลยุทธ์การทำงานร่วมกันเพื่อรองรับคณะผู้แสวงบุญ และ 3) กลยุทธ์การส่งพระธรรมวิทยากรออกไปบรรยายแก่คณะผู้แสวงบุญ ยุทธศาสตร์ที่ 4 การวางแผนการดำเนินงานของวัด ไทยนาลันทา ประกอบด้วย 2 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) กลยุทธ์การวางแผนการดำเนินงานระยะสั้น และ 2) กลยุทธ์การวางแผนการดำเนินงานระยะยาว

6. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) พระธรรมทูตไทยที่เดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจในประเทศอินเดียมีกำหนดระยะเวลาการทำงานเพียง 3-6 เดือน ซึ่งน้อยเกินไป ทำให้การดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดียไม่ต่อเนื่อง ดังนั้นควรมีนโยบายกำหนดให้พระธรรมทูตไทยมีระยะเวลาในการปฏิบัติศาสนกิจในประเทศอินเดียอย่างน้อย 6 เดือนถึง 1 ปีขึ้นไป เพื่อให้การดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดียมีความต่อเนื่อง

2) ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งองค์กรหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับกองทุนสนับสนุนช่วยเหลือพระธรรมทูตไทยสายที่ปฏิบัติศาสนกิจในต่างประเทศ เพราะปัจจุบันยังไม่มีองค์กรหรือหน่วยงานใดที่มีความชัดเจนในเรื่องนี้

3) มหาวิทยาลัยสงฆ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย ควรมีการกำหนดระเบียบข้อบังคับที่ชัดเจนเกี่ยวกับการส่งนิสิตไปปฏิบัติศาสนกิจในประเทศอินเดีย รวมถึงกำหนดนโยบายแผนการพัฒนานิสิตสำหรับการปฏิบัติศาสนกิจในประเทศอินเดีย และควรมีการส่งนิสิตไปปฏิบัติศาสนกิจในประเทศอินเดียอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างเครือข่ายระหว่างมหาวิทยาลัยสงฆ์กับวัดไทยในประเทศอินเดีย

4) วัดไทยในประเทศอินเดียหลายแห่งควรส่งเสริมการสร้างศาสนทายาท โดยการชักชวนให้เด็กชายชาวอินเดียเข้ามาบวชเป็นสามเณรในพระพุทธศาสนา โดยการจัดโครงการบรรพชาสามเณรชาวอินเดียอย่างต่อเนื่อง

รวมถึงส่งเสริมให้สามเณรได้เรียนรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อให้เกิดความรู้และเข้าใจในหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา หรืออาจส่งสามเณรชาวอินเดียเข้ามาศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศไทย เพื่อนำกลับไปเผยแผ่คัมภีร์ในประเทศอินเดีย

ข้อเสนอแนะในการนำผลไปใช้

1) ควรส่งเสริมการเรียนภาษาสันสกฤต ซึ่งเป็นภาษาท้องถิ่นอินเดีย รวมถึงขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมอินเดียให้กับบุคลากรผู้จะเดินทางไปปฏิบัติงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจในสถานที่จริง

2) มหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทย ที่มีความประสงค์จะส่งพระนิสิตไปปฏิบัติศาสนกิจในประเทศไทย ควรมีการจัดประชุมฝึกอบรมความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการใช้ชีวิตในประเทศไทย เพื่อสร้างความมั่นใจแก่นิสิตที่จะเดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจในประเทศไทย

3) บุคคลที่ประสงค์จะเดินทางไปช่วยงานพระศาสนาในประเทศไทย ทั้งที่เป็นคฤหัสถ์และบรรพชิต ควรเดินทางไปเป็นคณะอย่างน้อยสองคนขึ้นไป หรือหากต้องไปคนเดียว ควรมีคนรู้จักที่ประจำอยู่วัดที่ตนจะไปปฏิบัติงานในประเทศไทย เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยและความเข้าใจในการทำงานร่วมกัน ทำให้การดำเนินงานต่าง ๆ ของวัดไทยในประเทศไทยเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาพุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยของวัดไทยแห่งต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่ในประเทศไทย

2) ควรมีการศึกษาพุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาลของวัดไทยที่ตั้งอยู่ในประเทศเนปาล

3) ควรมีการศึกษาการสร้างศาสนทายาทในพระพุทธศาสนาทั้งของวัดไทยหรือวัดต่าง ๆ ในประเทศไทย คือการชักชวนให้ชาวอินเดียเข้ามาบรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนา เพื่อศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและเรียนรู้วิถีชาวพุทธ

7. เอกสารอ้างอิง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2560. *พระพุทธศาสนาเถรวาท (Theravada Buddhism)*.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

นางสาวกฤติยา วโรตม. 2558. พัฒนาการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยสายอินเดีย-เนปาล.

สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

บุญร่วม คำเมืองแสน, สำราญ ศรีคำมูล, อัคริมา มณีเลิศ. 2560. รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในประเทศไทย. *วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร*. 8(2), 233-234.

- บุศรา โพธิสุข, เสน่ห์ ใจสิทธิ์, สราวุฒิ ะสารชัย และพระมหาวรวัฒน์ อภินันโท (วิจัย). 2560. การบริหาร
กิจการคณะสงฆ์ของวัดไทยในประเทศอินเดีย. *พินเนศวร์สาร*. 13(2), 1-20.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). 2548. *การเผยแผ่เชิงรุก*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). *พุทธวิธีในการสอน*. 2541. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระธรรมโพธิวงศ์ (วีรยุทฺโธ). 2560. *สู่แดนพระพุทธองค์ อินเดีย-เนปาล*. พิมพ์ครั้งที่ 5. ม.ป.ท.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต). 2552. *ธรรมประกาศโนบาย*. บทบรรยายในโครงการอบรมพระ
ธรรมทูตสายต่างประเทศ ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วังน้อย เมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม
2552, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: [https://www.watprayoon.com/main.php?url=book_](https://www.watprayoon.com/main.php?url=book_view&id=30)
[view&id=30](https://www.watprayoon.com/main.php?url=book_view&id=30). สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2564.
- พระมหาปราโมทย์ มหาวิริโย (ปีกรม). 2548. การศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชรัตนรังสี (วีรยุทฺธ
วีรยุทฺโธ) ในฐานะพระธรรมทูตไทยประจำประเทศอินเดีย. *วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต*.
บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2535. *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเดปิฎก 2500*. กรุงเทพมหานคร: โรง
พิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539. *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักนโยบายและแผน สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. 2561. *คู่มือการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ (Strategic
Planning Manual) ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 3*. พิมพ์ครั้งที่ 3. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.

วารสารปรัชญาปริทรรศน์

JOURNAL OF PHILOSOPHICAL VISION

ISSN: 1513-6620 (Print) × ISSN: 2773-9643 (Online)

<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phiv/index>

Research Article

DOI: 10.14456/jpv.2023.12

นวัตกรรมการบริหารจัดการเพื่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่น

Innovation of Management for Community Participation

in Local Development

กิตติยา ระวะนาวิก¹, ฉัตรวรัญช์ องคสิงห์²,

Kittiya Ravanavik¹, Chatwarun Angasinha²

ARTICLE INFO**Name of Autor:**

1. กิตติยา ระวะนาวิก

วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต,
ประเทศไทย**Kittiya Ravanavik**College of Social Innovation, Rangsit
University, ThailandEmail: kittiya.ravanavik@gmail.com**Corresponding Author:**

2. ฉัตรวรัญช์ องคสิงห์

วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต,
ประเทศไทย**Chatwarun Angasinha**College of Social Innovation, Rangsit
University, ThailandEmail: chatrsu@gmail.com**คำสำคัญ:**นวัตกรรมการบริหารจัดการ; การมีส่วนร่วมของ
ชุมชน; การพัฒนาท้องถิ่น**Keywords:**Management Innovation; Community
Participation; Local Development**Article history:**

Received: 20/06/2022

Revised: 09/09/2022

Accepted: 22/03/2023

Available online: 12/06/2023

How to cite:Ravanavik, K. & Angasinha, C. 2023.
Innovation of Management for
Community Participation in Local
Development. *Journal of Philosophical
Vision* 28 (1), 130-145.**ABSTRACT**

The objectives of this research article were 1) to study the process, components, and obstacles originating from the management innovation for community participation in local development, and 2) to study the management innovation for community participation in local development. This research is a qualitative research study conducted through the research methods comprising 1) documentation study, 2) interview form, and 3) small group discussion with practitioners and 4) people in the area, totaling 45 informants, via the use of participant observation. Data were analyzed through a theory-based event analysis. The results revealed that 1) the management innovation for community participation in local development met a significant social cost driving community participation. Besides, it was considered as a group, a network, and a coordination of within and outside the community to build empowerment in the community, contributing to better economy and society. And 2) In terms of the management innovation for community participation, formal and informal leaders had a vision of resolving problems in all dimensions, integration of management, leading to mutual trust by emphasizing the use of resources within the community to create innovations, resulting in collaboration and planning that took place in the community, and participatory and non-participatory public administration. The Subdistrict Administrative Organization in each area provided opportunities for people to participate in community development directly and indirectly with transparency and verifiability, leading to success and a sustainable role model.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาศึกษากระบวนการ องค์ประกอบและปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นของนวัตกรรมการบริหารจัดการเพื่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่น 2) เพื่อศึกษานวัตกรรมการบริหารจัดการเพื่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่น โดยการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีวิธีการศึกษาวิจัยประกอบด้วย 1) การศึกษาจากข้อมูลเอกสาร 2) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก 3) แบบสนทนากลุ่มย่อยกับกลุ่มผู้ปฏิบัติและประชาชนในพื้นที่ และ 4) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม จากผู้ให้ข้อมูลจำนวนทั้งสิ้น 45 คน โดยให้หลักการวิเคราะห์ข้อมูลเหตุการณ์แบบอิงทฤษฎี ผลจากการศึกษา พบว่า 1) นวัตกรรมการบริหารจัดการเพื่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่นมีต้นทุนทางสังคมสำคัญเป็นสิ่งที่ผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมในชุมชนเป็นการรวมกลุ่ม การสร้างเครือข่าย การประสานงานทั้งภายในและภายนอกชุมชนสร้างเสริมพลังในชุมชน เกิดเศรษฐกิจและสังคมดีขึ้น และ 2) นวัตกรรมการบริหารจัดการเพื่อการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้นำที่เป็นทางการและผู้นำที่ไม่เป็นทางการมีวิสัยทัศน์การแก้ไขปัญหาในทุกมิติ บูรณาการในการบริหารงาน เกิดจากความไว้วางใจกันและกัน โดยเน้นการใช้ทรัพยากรภายในชุมชนสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ เกิดการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมวางแผนเกิดขึ้นในชุมชน และการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม องค์การบริหารส่วนตำบลในแต่ละพื้นที่ เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม โปร่งใส ตรวจสอบได้จนประสบความสำเร็จพร้อมเป็นแบบอย่างที่ดีอย่างยั่งยืน

1. บทนำ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นการจัดการปกครองของรัฐ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกระจายอำนาจการปกครองและเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย โดยมุ่งให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง เนื่องจากแต่ละบริบทพื้นที่มีความแตกต่างกัน ทำให้เกิดการพัฒนารูปแบบพึ่งตนเองทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม พัฒนาการของการกระจายอำนาจมีมาอย่างยาวนาน ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 มาจนถึงปัจจุบัน โดยแบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงแรก ตั้งแต่การปฏิรูประบอบราชาธิปไตยสมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 ช่วงนี้รัฐยังรวมศูนย์อำนาจการปกครองไว้ที่ส่วนกลางเป็นส่วนใหญ่ การแบ่งอำนาจให้ภูมิภาค และกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นยังมีน้อย ช่วงที่สอง ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 จนถึง พ.ศ.2540 เป็นช่วง 65 ปี ที่มีวิวัฒนาการของการปกครองท้องถิ่น หรือการกระจายอำนาจมาก เริ่มจากการจัดตั้งเทศบาลในปี 2476 สภาจังหวัดในปี 2481 และสุขาภิบาลในปี 2495 องค์การบริหารส่วนตำบลในปี 2499 เป็นการเริ่มให้มีรูปแบบการปกครองท้องถิ่นในเขตเมืองก่อน แม้จะมีการเลือกตั้งสภาท้องถิ่น แต่ผู้บริหารของสุขาภิบาลและองค์การบริหารส่วนจังหวัดยังมาจากข้าราชการและ ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลมาจากกำนัน ไม่ใช่มาจากการเลือกตั้งของราษฎร การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงไม่สามารถทำได้อย่างเต็มที่ และช่วงที่สาม ปี 2540-ปัจจุบัน สำหรับการปกครองส่วนท้องถิ่น (Local Government) ถือเป็นการบริหารราชการรูปแบบหนึ่งที่เป็นพื้นฐานการพัฒนาประเทศและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนท้องถิ่นที่มีสภาพปัญหาสังคม

วัฒนธรรม ความเป็นอยู่และทรัพยากรธรรมชาติที่แตกต่างกัน หากมีการหวังพึ่งรัฐบาลกลางในฐานะที่ต้องดูแลประชาชนโดยรวมทั้งประเทศ ย่อมไม่สามารถตอบสนองความต้องการหรือแก้ไขปัญหาได้อย่างทั่วถึง และตรงตามความต้องการของประชาชนในแต่ละพื้นที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนา และเข้าไปแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างทันที่ โดยให้สิทธิแก่ชุมชนในการตัดสินใจดำเนินการกิจต่าง ๆ ของท้องถิ่น ด้วยการให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ และฝึกปฏิบัติการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมโดยท้องถิ่น (โกวิทย์ พวงงาม 2550) ในการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนอกจากจะประกอบด้วยผู้นำผู้บริหารขององค์กรและประชาชนแล้ว ยังต้องมีหลักการบริหารจัดการที่ดี โดยผู้บริหารองค์กรใส่ใจปัญหาของประชาชน ดำเนินการสร้างการมีส่วนร่วมกับประชาชนอย่างแท้จริง เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาาร่วมกันอย่างบูรณาการ ประชาชนในท้องถิ่นมีการตื่นตัวในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ เกิดการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมสาธารณะ การบริหารองค์กรดำเนินการตามหลักธรรมาภิบาล ภายใต้ข้อจำกัดทางทรัพยากร ดังนั้นหลักการบริหารจัดการจึงไม่สามารถอยู่นิ่งได้ แต่ต้องมีการปรับเปลี่ยนและท้าทายอยู่เสมอ บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่เป็นหน่วยงานของภาครัฐที่เป็นหน่วยงานของภาครัฐที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด จึงมีการแสวงหา รูปแบบหรือกระบวนการแนวทางใหม่ในการทำงาน เพื่อนำมาปรับใช้ในการทำงานเพื่อให้เกิดการพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นในองค์กรอย่างยั่งยืนและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนมากที่สุดอยู่ตลอดเวลา

นวัตกรรม (Innovation) หมายถึง องค์ประกอบใหม่ หรือลักษณะ ของใหม่ และมีมูลค่าทางเศรษฐกิจที่สามารถนำไปใช้ในเชิงพาณิชย์ได้ (Schumpeter 1975) นวัตกรรมจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประเทศ ความสำเร็จขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประเทศนั้นจะต้องเกิดขึ้นจากนวัตกรรมไม่ทางใดก็ทางหนึ่งไม่ว่าจะเป็นนวัตกรรมทางด้านกระบวนการทำงาน ด้านการให้บริการ หรือด้านการบริหารจัดการ และการที่องค์กรจะสามารถประสบความสำเร็จได้อย่างต่อเนื่องจะต้องเกิดขึ้นจากความสามารถในการนำนวัตกรรมทางด้านการจัดการใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ในองค์กรได้ ย่อมทำให้องค์กรมีความพร้อมและสามารถที่จะแข่งขันกับองค์กรอื่น ๆ ได้ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตัวเองจากสิ่งใหม่ ๆ เพื่อให้องค์กรนั้นๆสามารถครองความเป็นหนึ่งได้ (สถาบันพระปกเกล้า 2552) นวัตกรรมในการบริหารจัดการ (Innovative Management) ได้ถูกนำมาใช้ในการบริหารงานสมัยใหม่ ซึ่งมีความแตกต่างจากนวัตกรรมทางด้านผลิตภัณฑ์ (Product) อันเป็นสินค้าใหม่ แต่นวัตกรรมในการบริหารจัดการเป็นระบบการทำงานใหม่ วิธีการทำงานใหม่ การผสมผสานการทำงานใหม่ การสร้างสิ่งใหม่ ๆ ในการบริหารจัดการ และสิ่งที่เป็นประโยชน์ ได้รับการยอมรับ ซึ่งในกระบวนการประกอบด้วยกระตุ้นให้เกิดแนวคิดริเริ่มสิ่งใหม่การพัฒนาแบบหรือการแสวงหาเทคนิคการบริหารรวมถึงกลไกการบริหารองค์กรโดยใช้รูปแบบใหม่ ๆ หรือเทคนิควิธีการในการประยุกต์ใช้แบบการบริหารที่มีอยู่แล้ว เพื่อให้การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประสบผลสำเร็จ นวัตกรรมการบริหารจัดการจึงเป็นนวัตกรรมที่เน้นกระบวนการหรือขั้นตอนในการจัดการมากกว่าการสร้างผลิตภัณฑ์

สถาบันพระปกเกล้าเป็นองค์กรคุณภาพแห่งหนึ่งที่มีความพยายามที่จะพัฒนาด้านการบริหารจัดการที่ดี โดยได้จัดให้มีการประกวด รางวัลพระปกเกล้าทองคำ ซึ่งถูกริเริ่มขึ้นในปี 2549 เพื่อเป็นแรงจูงใจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เคยได้รับรางวัลพระปกเกล้า มีการพัฒนาต่อยอดการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และ

สร้างสรรค์นวัตกรรมทางการบริหารงานท้องถิ่นอยู่เสมอ ทั้งนี้ ราชวัลพระปกเกล้าทองคำจะเป็นเครื่องหมายเชิดชูองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่บริหารงานและตอบสนองความต้องการของประชาชนและพื้นที่ อย่างโดดเด่นต่อเนื่อง รวมถึงมีการสร้างสรรค์ นวัตกรรมทางการบริหารงานใหม่ ๆ อันเป็นแบบอย่างที่ดีแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นในประเทศไทย (สถาบันพระปกเกล้า 2552)

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยยังให้ความสำคัญกับชุมชนที่อาจจะไม่ได้รับการเสนอชื่อและไม่ได้รับรางวัลจากสถาบันพระปกเกล้า แต่เป็นชุมชนที่ได้รับรางวัลอื่น ๆ ที่สะท้อนถึงความเข้มแข็งและการพัฒนาที่สามารถพึ่งตนเองได้ อันเป็นหลักการสำคัญของการบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้เลือกศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองนกไข่ ซึ่งเป็นที่ตั้งของชุมชนบ้านวังนกไข่ หมู่ที่ 8 ตำบลหนองนกไข่ อำเภอกะทู้แบบ จังหวัดสมุทรสาคร เป็นชุมชนเล็ก ๆ ใกล้เคียง ๆ กับกรุงเทพมหานคร จุดเด่นของชุมชนบ้านวังนกไข่คือสามารถดำรงความเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง และยั่งยืน เป็นชุมชนที่อุดมสมบูรณ์ มีการรวมกลุ่มสตรีที่เข้มแข็งสามารถสร้างงานสร้างอาชีพให้กับสตรีในกลุ่มหมู่บ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้อยู่ดี กินดี พึ่งสังคมนอกนอกล้นที่สุดจนกลายเป็น “หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ” เป็นหมู่บ้านที่ได้รับรางวัลพระราชทาน หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อยู่เย็นเป็นสุข ปี 2558 จากกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย รางวัลบ้านสวยเมืองสุข ระดับเขต จากกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยในปี พ.ศ.2558 รางวัลรองชนะเลิศอันดับที่ 2 ระดับเขต การประกวดศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชนดีเด่น จากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในปี พ.ศ.2560 รางวัลชนะเลิศกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตจากกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทยในปี พ.ศ.2561 และรางวัลผู้นำชุมชนตามระบบมาตรฐานการพัฒนาชุมชน (มชช.) ของกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ในปี พ.ศ.2558 ด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ยังได้รับรางวัลในระดับจังหวัด จากกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย และจากองค์การบริหารส่วนตำบลหนองนกไข่ในปี พ.ศ.2562 นอกจากนั้นชุมชนแห่งนี้ยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่มีชื่อเสียงของจังหวัดสมุทรสาคร เป็นแหล่งศึกษาดูงานต้นแบบของความพอเพียง ปัจจุบันบ้านวังนกไข่ หมู่ที่ 8 นี้ถือเป็นอีกหนึ่งตัวอย่างความสำเร็จ ในด้านการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้จนสามารถสร้างชุมชนเข้มแข็ง ตามแบบวิถีพอเพียงได้อย่างดีเยี่ยม และเป็นรูปธรรมที่สามารถเห็นผลได้จริง ชาวบ้านมีความอยู่ดี กินดี มีสุข ปลอดภัยปลอดสารเสพติด สามารถพึ่งตนเองได้

จากแนวคิดดังกล่าวนวัตกรรม นวัตกรรมจัดการ หลักการปกครองส่วนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของชุมชน ในท่ามกลางยุคของการเปลี่ยนแปลง แม้ว่ารางวัลที่ชุมชนได้รับจะเป็นพื้นฐานเบื้องต้นที่นำไปสู่ความสนใจของผู้วิจัย ที่ทำให้หันมาสนใจทั้ง 4 ชุมชนนี้อย่างจริงจังเพราะอย่างน้อยทั้งสถาบันพระปกเกล้า และหน่วยงานกระทรวงต่าง ๆ ของภาครัฐก็ย่อมมีมาตรฐานของการวัดประเมิน แต่โดยข้อเท็จจริง รางวัลเหล่านี้ได้สร้างความสนใจของผู้วิจัยให้เกิดการตั้งคำถามว่า รางวัลนวัตกรรมที่ได้รับในเชิงปฏิบัติการแล้วเป็นอย่างไร ผู้วิจัยมีความสนใจว่านวัตกรรมการบริหารจัดการดังกล่าวเกิดขึ้นได้อย่างไร มีกระบวนการการก่อตัวอย่างไร มีองค์ประกอบของนวัตกรรมอย่างไร ผลลัพธ์และผลสำเร็จเกิดขึ้นได้อย่างไร ตลอดจนปัญหาอุปสรรคของกระบวนการ นวัตกรรมการบริหารจัดการและรวมถึงการแก้ปัญหา ซึ่งผู้วิจัยคาดหวังว่าจะสามารถค้นคว้าหาข้อมูลและสรุปที่เป็นรูปแบบผลสำเร็จของนวัตกรรมการบริหารจัดการเพื่อประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษากระบวนการ องค์ประกอบ และปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นของนวัตกรรมการบริหารจัดการ เพื่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่น

2.2 เพื่อศึกษานวัตกรรมการบริหารจัดการเพื่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่น

3. ระเบียบวิธีวิจัย

การออกแบบวิจัยนี้เป็นแบบแผนของการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับองค์การบริหารส่วนตำบล 4 แห่ง ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลท่างาม อำเภอสว่างวีรบุรี จังหวัดสิงห์บุรี, องค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสาม อำเภอมะนัง จังหวัดเพชรบุรี, องค์การบริหารส่วนตำบลวังสามหมอ อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี และ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองนกไข่ อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร (ชุมชนบ้านวังนกไข่) รวม 45 คน ศึกษาตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2561 – กรกฎาคม 2564

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ไปยังผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบล ทั้ง 4 แห่ง เพื่อขอ อนุญาตสัมภาษณ์เชิงลึก และการจัดสนทนากลุ่มของผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ สัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยมีรายละเอียดในการเก็บข้อมูล ดังนี้

3.1 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยทำการเตรียมความพร้อมกับผู้ช่วยวิจัย โดยมีการทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ในการศึกษาการอธิบายประเด็นในการสัมภาษณ์ให้ผู้ช่วยวิจัยให้ มีความเข้าใจตรงกัน จากนั้นทำการประสานงานกับองค์การบริหารส่วนตำบล และผู้นำชุมชนเป้าหมาย ในการ ติดต่อขอสัมภาษณ์ กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญที่เป็นระดับผู้บริหารภายใต้ประเด็นที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน

3.2 การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยได้มีการสนทนากลุ่มย่อยกับกลุ่มเป้าหมาย 2 กลุ่ม คือ กลุ่มระดับผู้ปฏิบัติและกลุ่มประชาชนในพื้นที่ตามประเด็นที่กำหนดทั้งนี้ได้มีการประชุมชี้แจงการเก็บ รวบรวมข้อมูลให้แก่กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญทราบและให้ผู้ช่วยผู้วิจัยร่วมดำเนินงานจัดประชุมสนทนา กลุ่ม พร้อมสรุปวิเคราะห์ข้อมูลของแต่ละองค์อย่างละเอียด

3.3 การสังเกต (Observation) ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดย การสังเกตในการดำเนินกิจกรรมทางด้านการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชน และผู้วิจัย ทำการบันทึกข้อมูลการสังเกตดังกล่าว เพื่อนำข้อมูลไปสู่กระบวนการวิเคราะห์ต่อไป

ดังนั้นในการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ผู้วิจัยมีวิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์แบบ เจาะลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มผู้บริหารในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และโดยการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) กับกลุ่มผู้ปฏิบัติและประชาชนในพื้นที่ และใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เป็นวิธีการเสริมในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ด้านการบริหาร จัดการเพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

4. ผลการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษา 1) กระบวนการ องค์ประกอบ และปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นของนวัตกรรมการบริหารจัดการเพื่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่นสามารถสรุปได้ว่า นวัตกรรมการบริหารจัดการที่เกิดขึ้นได้นั้น ต้องมีองค์ประกอบดังนี้ 1.1) การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม 1.2) ทูทางสังคม: พื้นฐานการมีส่วนร่วมในชุมชน โดยมีองค์ประกอบดังนี้

4.1 การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

องค์การบริหารส่วนตำบลเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนาไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม โดยการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคมและการจัดสรรทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และปฏิบัติตามแผนการหรือโครงการต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ เป็นการกระจายอำนาจการปกครองของภาครัฐ โดยยึดหลักการในการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อบริการสาธารณะเป็นไปอย่างมีอิสระตามสมควร โดยมีภาครัฐควบคุมดูแลและนิกถึงประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับจากการมีส่วนร่วม คือ การสนับสนุนเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่น และเป็นการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน ซึ่งเป็นแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นการกระจายอำนาจและความร่วมมือของคนในชุมชน (สถาบันพระปกเกล้า 2554)

การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมเป็นการบริหารที่เปิดพื้นที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอน การดำเนินโครงการขององค์การบริหารส่วนตำบล เริ่มตั้งแต่การจัดประชุมประชาคม ประชุมวางแผน กระบวนการตัดสินใจและภาครัฐบริหารงานโปร่งใสเป็นธรรม ใส่ใจปัญหาที่เกิดขึ้นกับประชาชน ๆ สามารถระบุถึงปัญหาสาเหตุและความต้องการภายในชุมชน รวมถึงร่วมคิดหาแนวทางการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกับภาครัฐ ร่วมปฏิบัติการประเมินผลและการดูแลรักษาบำรุง การมีส่วนร่วมเกิดขึ้นภายในชุมชน แต่การกระทำใด ๆ ในขั้นตอนแรก ๆ ย่อมเกิดความไม่เข้าใจตรงกันระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่ และประชาชนมองไม่เห็นถึงเป้าหมายในการทำงาน เจ้าหน้าที่ยังไม่เข้าใจในการบริหารจัดการในช่วงแรก ๆ ทำให้เป็นอุปสรรค ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการ ทำให้การประชาคมบางพื้นที่ไม่สามารถที่จะจัดทำประชาคมได้ ประชาชนบางกลุ่มยังยึดติดกับค่านิยม และทัศนคติเดิม ๆ เนื่องจากประชาชนบางกลุ่มไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลง ขาดความรู้ความเข้าใจ เช่น เจ้าหน้าที่เข้าไปประชาสัมพันธ์เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่น แต่ประชาชนบางกลุ่มก็จะคิดว่าธุระไม่ใช่ บ้างก็ติดภารกิจส่วนตัวประกอบอาชีพอยู่ทำให้ไม่มีเวลาไปประชุม เป็นต้น

นวัตกรรมการบริหารจัดการที่เกิดขึ้น คือการที่องค์การบริหารส่วนตำบล ระดมให้ความรู้และประชาสัมพันธ์ให้เห็นถึงประโยชน์และประสานพลังชุมชน มุ่งพัฒนา ส่งเสริมแสดงให้เห็นถึงความตั้งใจในการร่วมแก้ไขปัญหา กำหนดเป้าหมายชัดเจน เน้นการสนับสนุนเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่นให้ดีขึ้น ซึ่งเป็นแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นการกระจายอำนาจ ประชาชนมีจิตสาธารณะ ร่วมคิดร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์และความร่วมมือของคนในชุมชนเป็นการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน จนเกิดการยอมรับและให้ความร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาชุมชนร่วมกับภาครัฐ ทำให้เกิดความรักความสามัคคี การมี

ส่วนร่วมผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นคือความอยู่ดีมีสุขในทุกมิติที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ทำให้เศรษฐกิจดีขึ้น แก้ไขหนี้ในระบบได้ครอบคลุมพื้นที่ภายในชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

4.2 ทูทางสังคม: พื้นฐานการมีส่วนร่วมในชุมชน

ทูทางสังคม ประกอบไปด้วยความเชื่อถือและไว้วางใจกัน บนพื้นฐานการมีความร่วมมือในการทำ ประชาม และสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งภายในและภายนอกชุมชน เป็นความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคลที่อยู่บนพื้นฐานของความคาดหวัง วัฒนธรรม จารีตประเพณีร่วมกัน มีการตอบแทนกันมีความไว้วางใจกัน ในชุมชนหรือเครือข่าย เป็นพลังแห่งปัญญาและความรู้ ความสามัคคี มุ่งเน้นที่ทรัพยากรหรือทุนที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชน สามารถสร้างพลังทำให้เกิดชุมชนเข้มแข็งได้ เป็นปัจจัยทางสังคมที่ ช่วยส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ดีขึ้น หรือทำให้เกิดคุณค่ามูลค่าเพิ่มต่อการผลิตภัณฑ์ หรือการพัฒนานั้น ๆ ทุนทางสังคมจึงเป็นมรดกที่สืบทอดมาอย่างต่อเนื่อง มีหลากหลายรูปแบบไม่ใช่แต่ในรูปแบบของเงินทอง ทรัพย์สิน เท่านั้น ยังรวมถึงความรู้ ภูมิปัญญา วัฒนธรรม การบริหารจัดการที่ดี ทุนในรูปแบบของความสัมพันธ์ การ เกื้อกูลกัน การสร้างเครือข่าย การสร้างสายสัมพันธ์ ความเชื่อถือไว้วางใจระหว่างกันทั้งภายในและภายนอก ปิแอร์ บูร์ดิเอด (Bourdieu,P 1997) นักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศส ได้แบ่งทุนออกเป็น 4 แบบ คือ

1) ทุนเศรษฐกิจ (Economic Capital) เป็นทุนทางเศรษฐกิจที่ช่วยเพิ่มความสามารถในสังคม ชุมชน และสามารถเปลี่ยนรูปไปเป็น “เงิน” ได้ทันที การสะสมทุนในระดับชุมชน เช่น การสร้างงาน การเพิ่มทักษะ ของประชาชน เป็นการสร้างทัศนคติของประชาชนในชุมชนต่อการสร้างงานและการสร้างรายได้ เกิดจากความไว้วางใจเชื่อใจเป็นการส่งเสริมกันและกัน ส่งผลทำให้เกิดเครือข่ายความสัมพันธ์ เกิดการรวมกลุ่ม เกิดการยอมรับ เกิดความเชื่อมั่นขึ้นภายในและภายนอกชุมชน อาจเป็นความสัมพันธ์ของเพื่อนที่มีความใกล้ชิดกับผู้นำ โดย บริจาคในรูปแบบของกองทุน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อชุมชนเป็นพื้นฐานของการมีส่วนร่วมในชุมชน

2) ทุนวัฒนธรรม (Cultural Capital) ทรัพย์สินทางปัญญาที่สั่งสมมาในอดีตเป็นคุณค่า ความรู้ ภูมิปัญญา และงานสร้างสรรค์อันเกิดจากการค้นคว้าและค้นพบโดยผู้ทรงความรู้ในท้องถิ่น เป็นสิ่งดีงามแสดงออก และสืบทอดด้วยการปฏิบัติ ในรูปแบบของผลิตสินค้าและบริการที่มีวัฒนธรรมฝังตัวอยู่ รวมทั้งค่านิยมและความ เชื่อที่ผูกพันสังคม ทำให้เกิดการจัดระเบียบของสังคมหรือสร้างกฎกติกาที่เป็นคุณต่อสังคมโดยส่วนรวม รวมถึง กิจกรรมการถ่ายทอดความรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง ทุนทางวัฒนธรรมนี้แบ่งออกเป็น 3 รูปแบบคือ

(1) ทุนที่รวมอยู่ในฮาบิตัส (Embodied State) หมายถึง เป็นนิสัยเป็นความเคยชิน เป็นเงื่อนไข สภาพ หรือลักษณะที่เห็นภายนอกที่เป็นแบบอย่างเฉพาะของร่างกายและจิตใจ ที่มีความชัดเจน เป็นการสั่งสม ในรูปแบบของวัฒนธรรม สามารถเปลี่ยนให้เป็นความมั่งคั่งภายนอกให้อยู่ในรูปแบบของวัตถุ ซึ่งมีอยู่ในชุมชนใน รูปแบบของครอบครัว เป็นทุนที่อยู่ในรูปแบบของวัฒนธรรมที่สืบทอดส่งผ่านกันมารุ่นต่อรุ่น เป็นวัฒนธรรมการ สืบสานประเพณี หรือการส่งต่อการทำเครื่องมือจักรสาน เป็นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทักษะการ ประดิษฐ์ประดิษฐ์การทำขนมของชาวบ้าน เป็นต้นทุนที่ปู่ย่าตายายบรรพบุรุษช่วยกันสร้างและสะสมเอาไว้ให้รุ่น ลูกหลาน เป็นทุนทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ทั้งภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรมไทย จารีต ประเพณีที่ดีงาม

(2) ทุนที่ถูกทำให้อยู่ในรูปของวัตถุหรือที่เป็นรูปธรรม (Objectified State) ทุนวัฒนธรรมชนิดนี้มีคุณสมบัติมากมาย แต่นิยามได้เพียงแค่เป็นคุณสมบัติ ที่มีความสัมพันธ์กับทุนวัฒนธรรมในแบบที่ประกอบกัน ทุนชนิดนี้ถูกทำให้เป็นวัตถุ ในรูปของสื่อหรือสิ่งของ การแสดงออกและสืบทอดได้ผ่านวัตถุ เช่น กราบพระ ประธานโบสถ์เก่าวัดนาพรหม และชมภาพจิตรกรรมฝาผนังอันเก่าแก่ ชมนงานช่างชั้นครู งานแกะสลักไม้ ปูนปั้น ลงรักปิดทอง ที่โบสถ์หลังใหม่วัดนาพรหม เยือนพิพิธภัณฑ์ชาวนา ชมสิ่งของในวิถีชาวนารุ่นเก่า ชมเรือแม่แก่ง เรือโบราณที่ได้รับพระราชทานจากล้นเกล้ารัชกาลที่ 4 ปิดทองเศียรพระศักดิ์สิทธิ์ในวิหารวัดนาพรหมเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้อาชีพและวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นสิ่งที่จะสามารถส่งผ่านและมองเห็นได้

(3) ทุนที่ถูกทำให้อยู่ในรูปสถาบัน (Institutionalization State) คือ เป็นการรวมกลุ่มคนเป็นองค์กร ที่มีศรัทธา ความเชื่อมั่นและมีจิตสำนึกร่วมกัน มุ่งมั่นในสิ่งเดียวกันเพื่อพัฒนาสังคมชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง เป็นการรวมกลุ่มหรือเครือข่ายที่มีพลังในการพัฒนาชุมชน เป็นการช่วยเหลือกันเองหรือร่วมกันทำประโยชน์เพื่อชุมชน เช่น การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ต่าง ๆ กลุ่มอาชีพ การฝึกอบรมวิชาชีพ การทำเกษตรผสมผสาน การท่องเที่ยววิถีเกษตรพอเพียง เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและเสริมสร้างอาชีพให้กับชุมชน

3) ทุนทางสังคม (Social Capital) เป็นสิ่งดี ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรบุคคลหรือปราชญ์ชาวบ้าน เครือข่ายของการรวมกลุ่มในรูปแบบต่าง ๆ บนพื้นฐานของความไว้วางใจ ความเชื่อ ค่านิยมที่ดีร่วมกันของชุมชน และรวมไปถึงวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนนั้น ๆ ทำให้ประชาชนที่มีส่วนร่วม ได้ทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุจุดหมายร่วมกัน เป็นการเชื่อมต่อความสัมพันธ์อันดีระหว่างชุมชน เป็นผลพลอยได้ที่เกิดจากกิจกรรมทางสังคม เป็นสิ่งเดิมที่มีอยู่แล้วในแต่ละชุมชนเป็นรากฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น

(1) ทรัพยากรที่มีความสัมพันธ์กับสมาชิกของกลุ่มและเครือข่าย ของสังคมเครือข่ายการติดต่อสัมพันธ์ ที่สามารถระดมความคิดมาได้อย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการการเรียนรู้ที่ชุมชนสร้างสรรค์ เช่น การรวมกลุ่มผลิตสินค้าแปรรูป ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การรวมกลุ่มเพื่อทำการเกษตรท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ส่งผลให้ความรู้สึกที่ดีงาม เกิดความรักสามัคคี ความไว้วางใจ การช่วยเหลือกัน การมีส่วนร่วมอย่างมีคุณภาพ มีความสัมพันธ์กัน ส่งผลทำให้สังคมในชุมชนน่าอยู่ มีการใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างคุ้มค่า สร้างงานสร้างอาชีพอย่างแท้จริง

(2) การรวมตัวกันของความรู้ความเข้าใจและการยอมรับ (Cognition and Recognition) เป็นเชิงสัญลักษณ์ในการรวมตัวของกลุ่ม ทีมงาน เครือข่ายที่มีความสัมพันธ์ ความผูกพัน จากหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย หรือจากความเคารพศรัทธาในตัวผู้นำ หรือทีมงาน ผู้นำทางศาสนาที่ประชาชนให้การยอมรับจนเกิดการร่วมมือในการพัฒนาชุมชน นำไปสู่เส้นทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืน ด้วยการมีส่วนร่วมคิดวางแผนร่วมรับประโยชน์ร่วมกัน เป็นความสัมพันธ์ที่สามารถรวมกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นเครือข่ายของสังคม ชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน แสดงให้เห็นถึงพลังในชุมชน การให้การยอมรับซึ่งกันและกันทำให้เกิดการเสียสละ เกิดแรงศรัทธาในการทำงานร่วมกันเป็นทีมนำไปสู่การร่วมใจกันทำงาน ลดปัญหาประชาชนย้ายถิ่นอพยพหางานต่างถิ่น ลดปัญหาอาชญากรรมและยาเสพติด มีความเอื้ออาทรต่อกัน การแก่งแย่งแข่งขันก็น้อยลง เกิดความเชื่อถือไว้วางใจกัน เป็นสิ่ง ดี ๆ ที่ทำให้ได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมกัน สังคมดี สิ่งแวดล้อมดีย่อมก่อให้เกิดความยั่งยืนขึ้นในชุมชน

4) ทุนสัญลักษณ์ (Symbolic Capital) แสดงออกถึงศักดิ์ศรี สถานภาพ อำนาจ เป็นลักษณะทุนส่วนบุคคล การมีชื่อเสียง มีบารมี ทำให้มีอำนาจเชิงสัญลักษณ์ อำนาจที่ผู้คนยินยอมที่จะยอมรับ กับประชาชน ผู้นำชุมชนสร้างความน่าเชื่อถือหรือความเลื่อมใสให้กับตนเองด้วยชื่อเสียง จึงสร้างความไว้วางใจให้กับตนเองด้วยการสร้างความไว้นื้อเชื่อใจ และทุนทางอาชีพ เป็นทุนจากการมีชื่อเสียงโดดเด่นจากสาขาอาชีพ เช่น การทำขนมหม้อแกงเมืองเพชรบุรี เป็นผลผลิตที่ถูกสั่งสมมาอย่างช้า ๆ ต่อเนื่องและยาวนานจากรุ่นสู่รุ่น

ทุนวัฒนธรรม ทุนทางสังคม และทุนสัญลักษณ์ เป็นทุนที่อยู่ในตัวบุคคลเท่านั้น แต่ทุนทุกชนิดสามารถได้มาจาก ทุนเศรษฐกิจ โดยการเปลี่ยนรูปของทุนอย่างค่อยเป็นค่อยไป ต้องใช้ความพยายามเพื่อที่จะแสดงให้เห็นผลในระยะยาว ซึ่งในแต่ละชุมชนมีต้นทุนที่ดีพร้อมอยู่แล้ว องค์การบริหารส่วนตำบล สร้างเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน การรวมกลุ่ม มีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน ชุมชนมีความพร้อมที่จะร่วมมือและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมพัฒนาชุมชน มีการสื่อสารที่ไม่เป็นทางการมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนการทำงานอยู่ตลอดเวลา ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่ง ทำให้เกิดการดำเนินงานตามแนวทางเดียวกัน เพื่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ ความมั่นคงและยั่งยืนทางเศรษฐกิจภายในชุมชนและ ศึกษาวัตรกรรมการบริหารจัดการเพื่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่น โดยมีองค์ประกอบดังนี้

4.3 วัตรกรรมการบริหารจัดการเพื่อการมีส่วนร่วมของชุมชน

วัตรกรรมการบริหารจัดการเพื่อการมีส่วนร่วมของชุมชน มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาชุมชน เพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการใหม่ ๆ ของชุมชน เพื่อเป็นการพัฒนา ปรับปรุงสิ่งที่เดิมที่มีอยู่แล้วให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น (สมบัติ นามบุรี 2562) ในแต่ละชุมชนส่วนใหญ่จะมีวิธีการส่งเสริมวัตรกรรมการบริหารจัดการเพื่อการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็นวัตรกรรมในการสร้างและบริหารจัดการด้านผู้นำ, วัตรกรรมการบริการ, วัตรกรรมการบูรณาการ, วัตรกรรมการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม

วัตรกรรมการสร้างผู้นำ เป็นปัจจัยที่โดดเด่นอย่างมาก องค์การบริหารส่วนตำบล มีผู้นำที่มีอุดมการณ์ มีอิทธิพลในการสร้างแรงบันดาลใจ กระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน มีวิสัยทัศน์ มุมมองกว้างไกล กำหนดนโยบายชัดเจน สร้างขวัญกำลังใจให้ทีมงาน จัดประชุมหาแนวทางร่วมกันกับประชาชนอย่างสม่ำเสมอ และพัฒนาศักยภาพของบุคลากรภาครัฐให้มีประสิทธิภาพ ผู้นำเป็นผู้ที่มีอิทธิพลในการโน้มน้าวใจ หรือมีวาทศิลป์ที่ดีเพื่อประสานงาน ประสานใจกับทีมงานและคนในชุมชนเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และส่งเสริมทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในชุมชน การพัฒนาผู้นำที่ไม่เป็นทางการให้มีศักยภาพในการร่วมพัฒนาท้องถิ่นร่วมกับผู้นำภาครัฐถือเป็นแบบอย่างที่ดีในการพัฒนาท้องถิ่น ตอบโจทย์แก้ไขปัญหาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นภายในชุมชน เมื่อผู้นำมีการบริหารจัดการร่วมกับประชาชน จึงสามารถยกระดับการสร้างแรงบันดาลใจ เปิดช่องทางให้เกิดความคิดสร้างสรรค์หรือมีไอเดียใหม่ ๆ ทำให้เกิดการกล้าคิดกล้าแสดงออกเกิดขึ้นในชุมชน เป็นการสร้างแรงจูงใจ ส่งเสริมการเรียนรู้ กระตุ้นการมีส่วนร่วมและมีเป้าหมายร่วมกันเพื่อพัฒนาชุมชน

วัตรกรรมการบริหารจัดการด้านผู้นำสามารถเป็นสารตั้งต้นให้เกิดแนวคิดในการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ เพื่อตอบสนองต่อปัญหาที่เกิดขึ้นและเป็นการพัฒนาต่อยอดการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ให้มีความทันสมัยเป็นที่ต้องการของตลาด เกิดการรวมกลุ่มและเกิดเครือข่าย เกิดการสนับสนุนทรัพยากร การร่วมบริจาคในการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าทำให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนารูปแบบใหม่ ๆ เป็นการ

สืบทอดรักษาและอนุรักษ์ประเพณีอันดีงาม การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอนในการดำเนินโครงการ เช่น การเริ่มตัดสินใจเข้าร่วม การลงมือปฏิบัติให้การสนับสนุนด้านทรัพยากร ร่วมบริจาค การบริการและการประสานงาน และร่วมรับผลประโยชน์ (Cohen & Uphoff 1980)

นวัตกรรมบริการ เป็นการเปลี่ยนแปลงสร้างบริการใหม่ ๆ สร้างความคิด การดำเนินการ กระบวนการเพื่อลดขั้นตอนการให้บริการ ยกย่องประสิทธิภาพการทำงานในรูปแบบใหม่ ๆ ทำให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน สร้างความสะดวกสบายให้กับชุมชนและสร้างรายได้และเศรษฐกิจที่ดีขึ้น ประชาชนเห็นถึงประโยชน์ที่ได้รับและมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ บริจาคและแบ่งปันเพื่อสนับสนุนการทำงานทำให้โครงการภาคีรัฐประสบความสำเร็จและเกิดประโยชน์ร่วมกันภายในชุมชน การมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม โดยการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมายในการทำงานต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับมากที่สุด การสนับสนุนเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน เป็นการพัฒนาศักยภาพของชุมชน ซึ่งเป็นแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วม เป็นการกระจายอำนาจและความร่วมมือของคนในชุมชน (สถาบันพระปกเกล้า 2554)

นวัตกรรมการบูรณาการ เป็นการจัดการองค์การบริหารส่วนตำบลกับชุมชนเป็นการเพิ่มศักยภาพที่มีอยู่ในชุมชนและเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อมุ่งเน้นการอยู่ดีมีสุขให้กับชุมชนในทุกมิติ แสดงให้เห็นถึงความตั้งใจเปิดเผย มุ่งมั่นในการแก้ไขปัญหาของชุมชน จึงทำให้เกิดความสำเร็จและได้รับการตอบรับและสนับสนุนจากชุมชน ในกระบวนการต่าง ๆ ที่ทางภาครัฐเสนอและร่วมแก้ไขปัญหาพร้อมกับชุมชน ซึ่งเป็นการเข้าถึง เข้าใจในการพัฒนาชุมชนไม่เพียงแต่ผู้นำภาครัฐเท่านั้น แต่ในภาพรวมต้องมีชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมเสมอ การจัดการและการบริหารงานให้สิทธิในการร่วมคิด ร่วมแก้ไขปัญหา เสนอแนวทางหาทางออกของปัญหาร่วมกัน โปร่งใส และเอื้อประโยชน์สูงสุดให้กับชุมชนการทำงานต่าง ๆ ประสบความสำเร็จด้วยดีและสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีอิสระทางความคิดเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ แลกเปลี่ยนความรู้ ความเชี่ยวชาญ ทำให้การทำงานเป็นไปอย่างเปิดเผยตรงไปตรงมา กระตือรือร้น ทั้งมีเครือข่ายการประสานงานที่ดีและมีแรงสนับสนุนทางสังคมที่เข้มแข็งจึงเป็นการสร้างสรรค์การทำงานได้เป็นอย่างดี มีระบบการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมไปถึงการยกระดับทักษะความสามารถให้ชุมชนเกิดการสร้างสรรค์ มีความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจและเป็นการยกระดับวิถีชีวิตในชุมชนให้ดีขึ้น เป็นการบูรณาการของนโยบายและส่งผ่านกระบวนการ ผลผลิต และการบริการ เป็นการเชื่อมโยงหน่วยงานต่าง ๆ ให้มีการทำงานประสานสอดคล้องกัน สนับสนุนกันและกัน และมีการใช้ทรัพยากรร่วมกันเพื่อลดความซ้ำซ้อน โดยมีแผนงานร่วมกัน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ 2546)

นวัตกรรมการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม องค์การบริหารส่วนตำบลเปิดโอกาส เปิดกว้างรับฟังความคิดเห็นของประชาชนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร เน้นความเปิดเผย โปร่งใส โดยยึดหลักธรรมาภิบาล ผู้นำที่ได้รับแต่งตั้งอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ ต้องเข้าใจสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน และเข้าใจมุ่งมั่นในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจะได้รับการยกย่อง ยอมรับจากชุมชน การสร้างสภาพแวดล้อมในการทำงานให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และเน้นการทำงานที่ไม่หยุดนิ่งกระตุ้นให้ชุมชนมีการพัฒนา มีพลังสร้างแรงจูงใจในการมีส่วนร่วม เป็นความเข้มแข็งของการพัฒนาสังคมทำให้ประสบความสำเร็จใน

การบริหาร ความไว้วางใจและการเกื้อกูลกัน การเป็นเครือข่ายชุมชนในแต่ละชุมชน การติดต่อสื่อสารกันในแนวนราบ มีวัฒนธรรมของชุมชนเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ และการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เข้มแข็งภายใต้ผลประโยชน์สาธารณะร่วมกัน ซึ่งตรงกับความเห็นของนักวิชาการอย่างเช่นพุทน์ม (Putnum 2002) เนื่องจากการพัฒนาท้องถิ่นที่ดีต้องมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนในการพัฒนาท้องถิ่น ผู้นำไม่สามารถทำโครงการต่าง ๆ ได้เพียงลำพัง การบริหารงานอย่างมีส่วนร่วมจึงจำเป็นอย่างยิ่งในการส่งเสริมและพัฒนาชุมชน เพราะในแต่ละชุมชน ปัญหาต่าง ๆ มีความซับซ้อนของสภาวะแวดล้อมและสถานการณ์ต่าง ๆ ไม่เหมือนกัน และต้องไม่หลงลืมภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงการค้นหาลู่ทางดี ๆ ที่มีอยู่รายล้อมอยู่รอบ ๆ ชุมชนเพราะนั่นคือ สิ่งดี ๆ ที่มีอยู่เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ทรงคุณค่าแก่การรักษา และมีอยู่ในชุมชนสามารถพัฒนาปรับปรุงเพื่อนำไปสู่นวัตกรรมใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา

5. อภิปรายผล

การอภิปรายผล1) กระบวนการ องค์ประกอบที่เกิดขึ้นของนวัตกรรมการบริหารจัดการเพื่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่นมีส่วนประกอบที่สำคัญ ดังนี้

ทุนทางสังคม องค์การบริหารส่วนตำบลในแต่ละพื้นที่ ทุนทางสังคมเป็นสิ่งที่ผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมในชุมชน ทุนทางสังคมที่ค้นพบจากการศึกษาในครั้งนี้ประกอบไปด้วย การยอมรับในสิ่งใหม่ ๆ ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในชุมชน หรือวิถีคิดความเชื่อในวิธีการทำงาน ความเคารพนับถือในความเป็นผู้นำภายใต้ความไว้วางใจอย่างมีเหตุผล ความเป็นชุมชน การมีส่วนร่วมในการรวมกลุ่ม และสร้างแรงบันดาลใจสร้างบรรยากาศในการทำงานให้เกิดการมีส่วนร่วมในชุมชน มีความยืดหยุ่นในการทำงาน เคารพสิทธิหน้าที่ที่มีต่อสังคมเกิดความซื่อสัตย์ในหน้าที่ และการสร้างเครือข่ายทั้งภายในชุมชน มีการประสานงานเครือข่ายพันธมิตรการจัดการแบบเครือข่าย เพื่อนและภายนอกชุมชน บนพื้นฐานความเป็นจริงในแต่ละพื้นที่ ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงสังคม เศรษฐกิจ นำมาซึ่งการพัฒนาชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม ทำให้เกิดการยอมรับ ความนับถือส่งผลให้องค์การบริหารส่วนตำบล สร้างพลังขับเคลื่อนที่ดีเพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง เสียสละ สามารถพลิกวิกฤตให้เป็นโอกาสเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน เกิดการคล่องตัวในการทำงาน และเพิ่มประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เปิดให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐมากขึ้น

ผลการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับงานของ ปีแอร์ บูร์ดิเอดู (Bourdieu, P 1997) ที่กล่าวว่าเครือข่ายทางสังคมไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติหรือเป็นสิ่งที่สังคมให้มา แต่เกิดจากการปฏิบัติของสถาบัน เช่น สถาบันครอบครัวเป็นความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ และการเป็นลักษณะของการก่อรูปทางสังคม ความเป็นสมาชิกกลุ่ม การมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายทางสังคม และความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดจากสมาชิกกลุ่มเป็นทุนสังคมจึงเป็นปรากฏการณ์ร่วม ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่มเป็นความสัมพันธ์ระหว่างทุนต่าง ๆ ก่อให้เกิดความสมานฉันท์ขึ้นระหว่างบุคคลในองค์กร ก่อให้เกิดความเป็นสถาบัน การรวมกลุ่ม การสร้างเครือข่ายต่าง ๆ เป็นการระดมทุนทางสังคมและการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมขึ้นอยู่กับความรู้สึกทางอัตวิสัยของปัจเจกบุคคล เช่น การยอมรับ (Recognition) ความนับถือ (Respect) ความเป็นชุมชน (Communitality) และส่วนที่เป็นวัตถุวิสัย

(Objectivism) คือการได้รับยืนยันจากองค์กร และสอดคล้องกับบทความวิชาการพีธีณัฐ สิงห์พันธ์ (2558) ทูทางสังคมในการจัดการสถาบันการเงินชุมชนกองทุนหมู่บ้านหนองยางหมู่ที่ 5 ตำบลขำราก อำเภอมือง จังหวัดตราด พบว่า ทูทางสังคมของหมู่บ้านหนองยางมี 3 ทูสำคัญ ได้แก่ ทูทางสังคมในรูปแบบบรรทัดฐานทางสังคม ทูทางสังคมในรูปแบบเครือข่าย ทูทางสังคมในรูปแบบองค์กรชุมชน ที่ก่อให้เกิดความเอื้ออาทรช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ความรู้สึกผูกพันต่อชุมชน ความไว้วางใจและเครือข่ายที่สะท้อนผ่านกิจกรรมของชุมชน เช่น กิจกรรมการดูแลรักษาความปลอดภัยในชุมชน กิจกรรมการจัดการแข่งขันกีฬาหมู่บ้าน “หนองยางคัพ” กิจกรรมการตรวจเยี่ยมบ้านของกลุ่มอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ และกิจกรรมการจัดงานวันสงกรานต์ของหมู่บ้านหนองยาง ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างทูทางสังคมกับการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนกองทุนหมู่บ้านหนองยาง พบว่า ทูทางสังคมที่ส่งผลต่อการจัดการสถาบันการเงินชุมชนกองทุนหมู่บ้านหนองยาง มี 2 ประการ คือ 1) ทูทางสังคมภายใต้การบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชนในการให้ความร่วมมือในการดำเนินการ ได้แก่ กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์และกองทุนหมู่บ้านหนองยาง ที่ให้ผู้นำที่เป็นผู้มีวิสัยทัศน์ในการบริหาร มีความซื่อสัตย์ เสียสละ เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน เป็นผู้นำที่สร้างระบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่สามารถสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่ดีและมีคุณภาพ ก่อให้เกิดความสามัคคีกลมเกลียวในชุมชน มีความคุ้นเคยและรู้จักเป็นอย่างดี 2) การมีความไว้วางใจต่อคณะกรรมการสถาบันการเงินชุมชนในการบริหารการเงิน ทำให้คนในชุมชนนำเงินมาฝากเพิ่มขึ้นซึ่งเป็นสิ่งสะท้อนถึงความเข้มแข็งของทูทางสังคมที่เกิดขึ้น และส่งเสริมความเข้มแข็งให้สถาบันการเงินชุมชน

2) นวัตกรรมการบริหารจัดการเพื่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่น ได้แก่ นวัตกรรมการบริหารจัดการเพื่อการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการศึกษาพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบล ในแต่ละพื้นที่มีความสำคัญเกี่ยวข้องกับนวัตกรรมการบริหาร เช่น การมีวิสัยทัศน์ของผู้นำ การแก้ไขปัญหาในทุกมิติ การบูรณาการในการบริหารงานในแต่ละพื้นที่ ความเป็นผู้นำที่เป็นทางการและผู้นำที่ไม่เป็นทางการ เกิดจากความไว้วางใจกันและกัน มีความสำคัญในการปฏิบัติงานภายในชุมชน และการสร้างสรรค์นวัตกรรมการบริหารทำให้ชุมชนมีคุณภาพ ประสิทธิภาพ มีอุดมการณ์ร่วมคิด แก้ไขปัญหาร่วมกัน โดยยึดหลักธรรมาภิบาล ผู้นำมีวิสัยทัศน์มีวาทศิลป์ที่ดีในการประสานงานร่วมกับชุมชน ได้รับการยอมรับจากประชาชน การมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อมเป็นการรวมกลุ่ม การสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ เกิดการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมวางแผน เกิดขึ้นในชุมชนโดยเน้นใช้ทรัพยากรภายในชุมชนทำให้เกิดประโยชน์สูงสุด เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพมีเศรษฐกิจที่ดีเน้นความยั่งยืน เกิดเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน เป็นการบูรณาการเชื่อมต่อการสร้างเสริมศักยภาพที่ดีให้เกิดขึ้นภายในชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

ผลการศึกษาสอดคล้องกับ พูทนาม (Putnam 2002) ชุมชนเกิดความร่วมมือ เกิดความไว้วางใจ พึ่งพาอาศัยกัน การมีขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม เป็นการสร้างจิตสำนึกที่ดีร่วมกัน บนบรรทัดฐานของสังคมมีกฎระเบียบแบบแผนร่วมกัน ไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบของเครือข่ายชุมชน ก็จะนำไปสู่ความสำเร็จทางการพัฒนา ส่งผ่านจากการสื่อสารกันในแนวราบต่อเนื่องและสม่ำเสมอและรวดเร็ว เป็นการเพิ่มศักยภาพและลดต้นทุนในการทำงาน มีการนำความสำเร็จในอดีต มาใช้ให้เกิดประโยชน์เพื่อสร้างความร่วมมือในอนาคต และสอดคล้องกับบทความวิชาการสมบัติ นามบุรี (2562) นวัตกรรมและการบริหารจัดการ พบว่า องค์การที่สามารถ

สร้างสรรค์นวัตกรรมได้ต้องมีผู้บริหารที่มีความมุ่งมั่นในการสร้างนวัตกรรม การมีบรรยากาศในการทำงานที่สนับสนุนการสร้างนวัตกรรม การยอมรับความผิดพลาดหรือความล้มเหลวอันเป็นผลจากความกล้าเสี่ยง การสื่อสารในระดับเดียวกัน การมีโครงสร้างองค์การที่มีความยืดหยุ่น การมีมุมมองในระยะยาว ตลอดจนการมีวิสัยทัศน์และกลยุทธ์การพัฒนางานองค์การว่าจะพัฒนาไปอย่างไร รวมถึงระบบการจัดการความสามารถ และสายการบังคับบัญชาที่แบ่งตามหน้าที่การทำงานของแต่ละฝ่ายไว้อย่างชัดเจน ดังนั้นนวัตกรรมจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องนำมาใช้ในการพัฒนาคน องค์การ หน่วยงาน รวมถึงความก้าวหน้าของประเทศชาติซึ่งนวัตกรรมจะเกิดขึ้นได้ด้วยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และนำสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริง

และการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลในแต่ละพื้นที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม โปร่งใส ตรวจสอบได้ กำหนดเป้าหมาย ประชุมร่วมกำหนดการวางแผนประเมินผลงานผ่านการประชุมประชาคม พร้อมทั้งจัดทีมงานเข้าประสานงานภายในชุมชนสร้างเสริมความรู้ความเข้าใจถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน จนเกิดความเข้าใจและร่วมพัฒนาสร้างสรรค์ชุมชนจนประสบความสำเร็จ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานและการดำเนินงานเป็นการตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างสูงสุด ทำให้เกิดความรักสามัคคีขึ้นภายในชุมชน รักถิ่นบ้านเกิด อนุรักษ์และรักษาประเพณีสืบทอดรุ่นสู่รุ่น

ผลการศึกษาสอดคล้องกับบทความวิชาการของ วิชาญ ฤทธิธรรมและคณะ (2564) “การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการบริหารงานของเทศบาลนครสกลนคร” ที่ได้นำเสนอแนวทางการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมของประชาชน และเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารงานของเทศบาลนครสกลนคร ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการทั้งในด้านการตัดสินใจ ด้านปฏิบัติการ ด้านการรับผลประโยชน์ และด้านการประเมินผล จนเกิดการเปลี่ยนแปลงในการกำหนดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา แผนพัฒนาท้องถิ่น แผนการดำเนินงาน และข้อบัญญัติอื่น ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติ การกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลพื้นที่ชุมชนของตนเอง สามารถเข้าถึง และรับข้อมูลข่าวสารการบริหารงานและนโยบายการพัฒนาของผู้บริหารเทศบาลนครสกลนคร และเป็นไปตามความต้องการของประชาชนในการพัฒนาพื้นที่ ประชาชนสามารถติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการบริหารงาน และสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบและกำกับการบริหารจัดการและตอบสนองความต้องการของประชาชนเป็นหลัก และให้เกิดความโปร่งใสในการทำงาน รวมถึงการนำไปสู่การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและบุคลากรในองค์กรให้เกิดความเข้มแข็ง เกิดทักษะ และเห็นความสำคัญในการใช้เครื่องมือสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมมากขึ้น ไม่ใช่แค่เพียงดำเนินการให้ครบกระบวนการเท่านั้น แต่ต้องดำเนินการให้ถึงสาระสำคัญของกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ส่งผลให้การบริหารงานขององค์กรมีความโปร่งใส มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลทางการปฏิบัติมากยิ่งขึ้นต่อไป

6. สรุป

ในชุมชนทั้ง 4 ชุมชน แต่ละชุมชนมีจุดเด่นร่วมกันคือ การมีทรัพยากรในท้องถิ่นที่ถือเป็นต้นทุนทางสังคมที่สามารถนำไปต่อยอดได้อย่างยั่งยืน ทรัพยากรที่เป็นต้นตุนี้อยู่ในรูปของทรัพยากรทางธรรมชาติ ทรัพยากรที่เกิดจากน้ำมือรังสรรค์ของมนุษย์ ซึ่งหมายรวมถึงภูมิปัญญาและความรู้ที่ได้รับการสืบสาน ต่อยอด ไม่ว่าจะเป็นการแปรรูปกล้วย การทำขนมหวาน เป็นต้น นอกจากต้นทุนทางสังคมแล้ว จุดร่วมที่โดดเด่นอีกประการหนึ่งคือการมีผู้นำชุมชนที่ดี ซึ่งผู้นำชุมชนนี้มีทั้งผู้นำที่เป็นทางการ และผู้นำที่ไม่เป็นทางการ สำหรับผู้นำที่ไม่เป็นทางการนั้นมีความน่าสนใจมาก เนื่องจากเป็นคนที่อยู่ในชุมชน และมีความโดดเด่นเป็นผู้นำได้เนื่องจากความเคารพศรัทธาเชื่อถือของคนในชุมชน เช่น เจ้าอาวาสที่สามารถทำให้เกิดการร่วมมือร่วมใจพัฒนาท้องถิ่นได้สำเร็จ เจ้าของสวนฝรั่งที่เป็นจุดศูนย์กลางของแนวความคิดการท่องเที่ยวแบบเกษตรไร้สารพิษ ที่ได้เกาะเกี่ยวให้เกิดเครือข่ายการเผยแพร่ขนมไทย และวิถีชุมชนดั้งเดิมในรูปแบบอื่น ๆ หรือเกษตรกรที่มีความอดุสาหะ ขยันหมั่นเพียรในการประกอบสัมมาชีพเช่นนายรุ่ง ที่ทำทั้งการเกษตร การเพาะเลี้ยงสัตว์เพื่อขาย และยังได้ใช้เวลาเป็นจิตอาสาในการให้ความรู้แก่ผู้ที่มาดูงาน ก่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีของชุมชน

ต้นทุนทางทรัพยากรและต้นทุนทางบุคคลได้ส่งผลสำเร็จให้เกิดกับชุมชนโดยกระบวนการของการมีส่วนร่วม ซึ่งนอกจากภาครัฐจะเป็นผู้ประสานและสนับสนุนให้เกิดความเชื่อมโยงแล้ว ชุมชนเองยังมีกระบวนการภายในที่ต่อเชื่อมกันภายในชุมชนเอง กระบวนการดังกล่าวคือกระบวนการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมปฏิบัติและร่วมรับผลประโยชน์ ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ก่อให้เกิดความเสมอหน้าในการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ก่อให้เกิดความรักในท้องถิ่น ตระหนักถึงคุณค่าของตนเอง และคุณค่าของชุมชน ซึ่งก่อให้เกิดความยั่งยืนในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกัน

และนวัตกรรมการบริหารจัดการในแต่ละชุมชนนั้นจะมีความแตกต่างกันไปตามพื้นที่การบูรณาการจึงเป็นสิ่งจำเป็นกับสิ่งที่มีอยู่ในเกิดประโยชน์และคุ้มค่า ทั้งยังเป็นการให้บริการประชาชนในพื้นที่ให้ได้รับความสะดวกรวดเร็วในแต่ละชุมชนก็ขึ้นอยู่กับทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ เป็นการสร้างมูลค่าให้กับตัวผลิตภัณฑ์เอง และเป็นการพัฒนาคุณภาพให้กับผลิตภัณฑ์ การที่ผู้นำภาครัฐหนุนผู้นำชุมชน เป็นการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมที่ดีเป็นกำลังในการสร้างสรรค์งานและการดำเนินโครงการต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เป็นการรวมพลังสามัคคีที่เกิดขึ้นภายในชุมชนเองเพื่อพัฒนาอาชีพสร้างรายได้ให้กับชุมชนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนเกิดความอยู่ดีมีสุขภายในชุมชน ในการสร้างนวัตกรรมความเป็นอิสระของผู้นำมีความสำคัญไม่แตกต่างไปจากพลังของผู้ตามเลย เพราะทั้ง 2 ต้องประสานความร่วมมือร่วมใจในการทำงานเป็นทีมเพื่อความสำเร็จไปยังสิ่งที่มุ่งหวังสิ่งเดียวกัน

สิ่งที่นวัตกรรมการบริหารมีทั้ง 4 ชุมชนเป็นขั้นตอนและกระบวนการที่ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการคิดเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหา หาทางออกร่วมกันเป็นการเปิดประตูทางความคิดที่แปลกใหม่แตกต่างแต่ไม่แตกแยก เพื่อสิ่งใหม่ที่ดีขึ้นกว่าแบบเก่าตรงจุดตรงใจประชาชนมากกว่าเดิม เป็นสิ่งที่ควรมีในทุก ๆ ชุมชนเพราะภารกิจของภาครัฐมีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด โดยยึดหลักธรรมาภิบาลในการบริหาร เพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการและแก้ปัญหาภายในพื้นที่ และเป็นการพัฒนาท้องถิ่นในทุก ๆ มิติให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น นำมาซึ่งความสงบสุขเกิดขึ้นภายในชุมชน

7. ข้อเสนอแนะ

1) ในทุกองค์การบริหารส่วนตำบล ควรมีสหกรณ์ออมทรัพย์ เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาหนี้ในระบบ และเป็นการสร้างวินัยที่ดีในการออมทรัพย์เพื่ออนาคตที่เข้มแข็งภายในชุมชน

2) ประเทศไทยมีพื้นที่แห้งแล้ง และน้ำท่วมซ้ำซาก กระจายทั่วประเทศ ควรมี “ธนาคารน้ำใต้ดิน” ควรเร่งแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนในพื้นที่ โดยทำการสำรวจพื้นที่ทุกชุมชนที่มีปัญหาเพื่อขจัดปัญหาที่ค้างคามานาน เพื่อประโยชน์สูงสุดกับประชาชน

3) ส่งเสริมการทำบุญหมัก บุญอินทรีย์ เพื่อลดต้นทุนการเกษตรและความปลอดภัยจากสารเคมีสู่ผู้บริโภค และส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทนที่ได้จาก มูลสัตว์ เช่น มูลหมูมาทำแก๊สชีวภาพประหยัดพลังงานและช่วยแก้ปัญหาโลกร้อนได้อย่างเป็นรูปธรรม

4) ส่งเสริมและพัฒนาบทบาทของพระภิกษุ ด้วยการมีหลักสูตรพระนักพัฒนาชุมชนเพื่อเป็นอีกแรงในการร่วมพัฒนาชุมชนให้อยู่ดีมีสุขภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

5) ภาครัฐบางแห่งไม่สามารถจัดการทำประชาคมในพื้นที่ได้ตามแผนงาน คือ ในการจัดการประชุมประชาชนไม่สามารถเข้าร่วมประชุมได้ ด้วยสภาพกิ่งเมืองกิ่งชนบทและชุมชน ที่ไม่ยอมเปลี่ยนทัศนคติและค่านิยม คือ ทุกอย่างภาครัฐจะต้องเป็นผู้ดำเนินการแต่เพียงผู้เดียว ทำให้ในการดำเนินการล่าช้าตามไปด้วย ภาครัฐควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมโดยการณรงค์ในรูปแบบของสื่อต่าง ๆ ผ่านทางเว็บไซต์ เฟสบุ๊ก กลุ่มไลน์ สื่อกระจายเสียงในชุมชน วิทยุท้องถิ่น แผ่นพับ ป้ายโฆษณาประชาสัมพันธ์ ต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนสนใจ และเกิดความอยากรู้อยากเห็นในสิ่งที่ภาครัฐกำลังจะดำเนินการ และควรแจ้งผลดีผลเสียและสิ่งที่เป็นประโยชน์ร่วมให้กับประชาชนทราบทุกครั้งที่ทำดำเนินการและควรทำเป็นประจำและต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมกับภาครัฐ

6) ควรเน้นการทำงานเป็นทีม และควรมีการสร้างเครือข่ายคุณภาพ จากทุกภาคส่วนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนร่วมเป็นหลักสำคัญ

7) ภาครัฐควรเน้นการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้กับชุมชน และนำนวัตกรรมในด้านต่าง ๆ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาอาชีพเพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น โดยการจัดอบรมฝึกอาชีพที่ทันสมัย เช่น การขายสินค้าเกษตร หรือขายผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ผ่านออนไลน์ เพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้หลากหลายช่องทาง

8. เอกสารอ้างอิง

- โกวิท พวงงาม. (2550). *การปกครองท้องถิ่นไทย: เอกสารตำราหลักประกอบการเรียนการสอนหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาการปกครองท้องถิ่น วิชาการเมืองการปกครองส่วนท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- วิชาญ ฤทธิธรรมและคณะ. (2564). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานของเทศบาลนครสกลนคร*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

- สถาบันพระปกเกล้า.(2552). การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ.นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2554). ประมวลผลการดำเนินการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการของจังหวัดที่เป็นกรณีศึกษาที่ดี (Best Practices). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.
- สมบัติ นามบุรี. (2562). นวัตกรรมและการบริหารจัดการ.วารสารวิจัยวิชาการ , มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต, กรุงเทพฯ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2546). คู่มือคำอธิบายและแนวทางปฏิบัติตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี. กรุงเทพฯ: สหมิตรพรินติ้ง.
- Bourdieu, P. (1997) 'The Forms of Capital' in Halsey, A.H., H. Lauder, P. Brown and A.S. Wells (eds). Education: Culture, Economy, Society. Oxford: Oxford University Press.
- Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (1980). Participations place in rural development: Seeking clarity through specificity. New York: World Developments.
- Putnum, (2002). Democracy in Flux: The Evolution of Social Capital in Contemporary Society. Cited in Somsak Samakeydham. Rom Phruek Journal. 10(1): 162–176.
- Schumpeter, J. (1975). Capitalism, Socialism, and Democracy. NY: Harper.

Academic Article

DOI: 10.14456/jpv.2023.13

อรรถปริวรรตศาสนาสู่ปรัชญาศาสนา

Interpretation of Religion to Religious philosophy

พระปลัดธนา อัครธมโม พิมพารัตน์¹, กฤตสุขชิน พลเสน²,พระมหานันต์ อนุตตโร อันวิเศษ³Phrapalad Thana Aggadhammo Pimparat¹, Kitsuchin Ponsen²,Phramaha Anan Anuttaro Aunwises³

ARTICLE INFO

Name of Author:

1. พระปลัดธนา อัครธมโม พิมพารัตน์
คณะศาสนาและปรัชญา, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Phrapalad Thana Aggadhammo Pimparat
Faculty of Religion and Philosophy,
Mahamakut Buddhist University,
Thailand

Email: thanapimparat5710@gmail.com

2. ดร. กฤตสุขชิน พลเสน

บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Dr. Kitsuchin Ponsen
Graduate School, Mhamakut Buddhist
University, Thailand

Email: kitsuchin.pon@mbu.ac.th

Corresponding Author:

3. พระมหานันต์ อนุตตโร อันวิเศษ
คณะศาสนาและปรัชญา, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Phramaha Anan Anuttaro Aunwises
Faculty of Religion and Philosophy,
Mahamakut Buddhist University,
Thailand

Email: aunwiseta@gmail.com

คำสำคัญ:

อรรถปริวรรต; ปรัชญา; ศาสนา

Keywords:

Interpretation; Philosophy; Religion

Article history:

Received: 07/05/2022

Revised: 21/03/2022

Accepted: 06/04/2023

Available online: 12/06/2023

How to cite:

Pimparat, P. T. A., Ponsen, K. & Aunwises, P. A.
A. 2023. Interpretation of Religion to
Religious philosophy . *Journal of
Philosophical Vision* 28 (1), 146-158.

ABSTRACT

This academic paper aims to study the interpretation of religion and religious philosophy. Focusing on interpretations from religious history into a systematic interpretation with the principles of philosophy. The results showed that humans have always evolved in their interpretation of religion. Until there is a systematic interpretation the interpretation is entirely based on scripture patterns. But with a different focus according to the teachings of each religion, such as faith, reason and wisdom. The philosophy of religion is a systematic interpretation emphasis on religious questioning and try to find answers with the principles of philosophy in metaphysics, epistemology, logic, ethics and aesthetics. That reflects the relationship between philosophy and religion or reason and belief based on the understanding that man recognizes his life as having value and meaning, has the desire and potential to attain the highest truths of life that they decide to choose. Including belief related to religious concepts such as life after death spirit and miracle each religion also has different philosophies from other religions. And these philosophies are guided, through concepts and values behind the teachings related to the beliefs of that religion. When philosophy gets involved with religion analyze and critique religion from the point of view of reason for the religious see reason in religious teachings which the general public may not see. Philosophy makes religious faith more rational. The benefits that philosophy receives from being involved with religion is to increase the content of philosophy to have a religious dimension or more spiritually human.

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอรรถปริวรรตศาสนาและปรัชญาศาสนา โดยมุ่งเน้นการตีความจากประวัติศาสตร์ทางศาสนาสู่การตีความอย่างเป็นระบบด้วยหลักการของปรัชญา ผลการศึกษาพบว่ามนุษย์มีพัฒนาการในการตีความศาสนาโดยตลอดตามลำดับ จนมีรูปแบบการตีความที่เป็นระบบ การตีความตั้งอยู่บนรูปแบบ การตีความสัมพันธ์ด้วยกันทั้งสิ้น แต่มีจุดเน้นที่ต่างกัน ตามคำสอนของแต่ละศาสนา เช่น ความศรัทธา เหตุผล และปัญญา ส่วนปรัชญาศาสนา คือการตีความที่เป็นระบบ เน้นการตั้งคำถามเชิงศาสนา และพยายามหาคำตอบด้วยหลักการของปรัชญา ในด้านอภิปรัชญา ญาณวิทยา ตรรกศาสตร์ จริยศาสตร์ และสุนทรียศาสตร์ อันสะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญากับศาสนา หรือเหตุผลกับความเชื่อ โดยมีพื้นฐานบนความเข้าใจว่า มนุษย์ตระหนักถึงชีวิตของตนว่ามีคุณค่าและความหมาย มีความปรารถนาและมีศักยภาพที่จะบรรลุถึงความจริงสูงสุด ของชีวิตที่ตนตัดสินใจเลือก รวมถึงความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทางศาสนา เช่น ชีวิตหลังความตาย วิญญาณและปาฏิหาริย์ แต่ละศาสนายังมีปรัชญาที่แตกต่างจากศาสนาอื่น ๆ และปรัชญาเหล่านี้ได้รับการชี้นำผ่านแนวคิดและค่านิยมที่อยู่เบื้องหลังคำสอนที่เกี่ยวข้องกับระบบความเชื่อของศาสนานั้น ๆ เมื่อปรัชญาเข้าไปเกี่ยวข้องกับศาสนา วิเคราะห์และวิพากษ์ศาสนาในมุมมองของเหตุผลเพื่อให้ศาสนิกชนมองเห็นเหตุผลที่อยู่ในคำสอนทางศาสนาซึ่งคนทั่วไปอาจมองไม่เห็น ปรัชญาช่วยให้ศรัทธาทางศาสนามีเหตุผลมากขึ้น ส่วนประโยชน์ตอบแทนที่ปรัชญาได้รับจากการไปเกี่ยวข้องกับศาสนา คือการเพิ่มเนื้อหาสาระของปรัชญาให้มีมิติทางศาสนาหรือทางจิตวิญญาณของมนุษย์มากขึ้น

1. บทนำ

การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการตีความทางศาสนานับว่าเป็นสิ่งสำคัญ ยิ่งในยุคปัจจุบันที่เป็นสังคมยุคข่าวสารข้อมูล ผูกโยงอยู่กับภาษาทั้งภาษาพูด ภาษาเขียน การสื่อสารด้วยภาษาเหล่านั้น ล้วนต้องอาศัยการตีความภาษาเพื่อทำความเข้าใจความหมายที่แฝงอยู่ในภาษานั้น ๆ การปรับตัวไปตามสภาพของสังคม ตามยุคสมัย ก็เหมือนกับแม่น้ำที่ปรับตัวไปตามสภาพท้องถิ่น ภูมิประเทศ การเกิดขึ้นของศาสตร์แห่งการตีความในยุคปัจจุบันจึงมีเพียงเป็นการตอบสนองการอยู่ร่วมระหว่างมนุษย์ที่แตกต่างกันทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา คติ ความเชื่อเท่านั้น แต่เพราะปัญหาความไม่เข้าใจในบริบทของสังคมที่แปรเปลี่ยนไปอย่างไรรั้น ไม่ประจักษ์ชัดให้เห็นผลได้ว่า มนุษย์จะอยู่ร่วมกันอย่างไรได้อย่างสันติสุข ศาสตร์แห่งการตีความจึงเข้ามามีบทบาทในการแก้ปัญหาลดช่องว่างของจิตใจอันคับแคบของแต่ละคน ในยุคที่มีความหลากหลายที่ก่อให้เกิดความรู้สึก “แบ่งแยก” (Diversity) และ “แปลกแยก” (alienation) ของมนุษย์กับสิ่งต่าง ๆ ไม่เพียงสังคมของมนุษย์ต่อมนุษย์เท่านั้น แต่ยังมีความพยายามแบ่งแยกมนุษย์กับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมด้วย ศาสตร์แห่งการตีความแม้จะมุ่งเข้าใจตัวเอง แต่การเข้าใจตัวเองก็เพื่อเข้าใจคนอื่นเข้าใจในสิ่งที่คนอื่นเป็น ยอมรับในความเป็นตัวตนของเราของเขา ซึ่งนำไปสู่การอยู่ร่วมกันได้ ไม่เพียงแต่มนุษย์เท่านั้นที่ต้องใช้ศาสตร์แห่งการตีความอยู่ตลอดเวลา แม้แต่สัตว์ก็ยังต้องตีความ ฉะนั้น ผู้เขียนเห็นว่าศาสตร์แห่งการตีความเป็นวิธีการแสวงหาโอกาสการอยู่ร่วมกัน การสนทนาระหว่างกัน ไม่เพียงในขอบเขตด้านศาสนา แต่ปัจจุบันศาสตร์แห่งการตีความมีบริบทที่กว้างขวางมากขึ้น การ

ตีความหรืออรรถปริวรรตศาสตร์นั้น เน้นศึกษากระบวนการที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจในผู้สร้างตัวบทนั้น และความสัมพันธ์ระหว่างผู้สร้างกับผู้อ่านโดยไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นในช่วงเวลาเดียวกันหรือคนละช่วงเวลา การศึกษานี้ทำภายใต้เงื่อนไขของวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ดังนั้น ศาสตร์สาขานี้จึงเป็นสาขาย่อยหนึ่งของปรัชญาที่สนใจความเข้าใจของมนุษย์ และการตีความตัวบท ในปัจจุบันความหมายของคำว่าตัวบทนั้นถูกขยายออกไปจนเกินขอบเขตของเอกสาร งานเขียน โดยยังได้รวมไปถึง คำพูด การแสดง ผลงานศิลปะ หรือกระทั่งเหตุการณ์ด้วย

2. ความหมาย ทฤษฎีอรรถปริวรรตศาสตร์และการตีความทางศาสนา

2.1 ความหมายและทฤษฎีอรรถปริวรรตศาสตร์หรือการตีความ

อรรถปริวรรตศาสตร์ (hermeneutics) มีการนิยามความหมายไว้อย่างหลากหลาย ครอบคลุมทั้งแนวคิดเรื่องการแปลความ การอรรถาธิบาย การตีความ และการทำความเข้าใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตีความหมายจากคัมภีร์ ศาสตร์นี้จะเรียกว่าเป็นศาสตร์ใหม่ก็ไม่เชิงนัก หากแต่เป็นระบบการตีความที่สร้างขึ้นโดยกลุ่มศาสนาจารย์ในศาสนาฮิวและศาสนาคริสต์ยุคต้น อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันความสนใจในอรรถปริวรรตศาสตร์ส่วนมากจะมุ่งสนใจไปที่ทฤษฎีแห่งการตีความสมัยใหม่มากกว่า โดยเริ่มสืบสายแนวคิดมาตั้งแต่งานของฟรีดริช ชไลเออมาเคอร์ (Friedrich Schleiermacher) ต่อไปจนถึงงานในศตวรรษที่ 20 ของ มาร์ติน ไฮเดกเกอร์ (Martin Heidegger) รูดอล์ฟ บัลต์มานน์ (Rudolf Bultmann) ฮันส์-จอร์จ กาดาเมอร์ (Hans-Georg Gadamer) และ พอล ริโคเออร์ (Paul Ricoeur) (พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, 2555)

คำว่า “hermeneutics” มีรากจากศัพท์ภาษากรีกว่า “hermeneuein” (หรือ hermeneia หรือ hermeneus) ซึ่งเป็นคำที่มีหลายความหมาย ได้แก่ “แสดงออก” (express) “อธิบาย” (explain) “แปล” (translate) หรือ “ตีความ” (interpret) (Inwood, 1998) อย่างไรก็ตาม คำนี้โดยพื้นฐานแล้วมีความหมายสัมพันธ์กับการตีความ แม้คำนี้จะปรากฏใช้ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1654 ในงานของ เจ. ซี. แดนนอเออร์ (J. C. Dannhauer) เรื่อง Hermeneutica sacra แต่กิจกรรมการตีความนี้บ่งถึงมีมาก่อนนานแล้ว (Briggs, 2006: 57-58) การกล่าวเพียงว่า hermeneutics เกี่ยวกับการตีความ นับเป็นคำอธิบายที่กว้างมาก เนื่องจาก hermeneutics มีความหมายที่หลากหลายและการใช้คำนี้ก็ยังคงเป็นที่สับสนและถกเถียงกันอยู่ในบางจุด เพราะมีการเรียกที่ต่างกัน เช่น ศิลปะแห่งการตีความ (art of interpretation) ศาสตร์แห่งการตีความ (science of interpretation) ศิลปะและศาสตร์แห่งการตีความ (art and science of interpretation) ทฤษฎีการตีความ (theory of interpretation) วิธีวิทยาการตีความ (methodology of interpretation) วิธีการตีความ (methods of interpretation) หลักการตีความ (principles of interpretation) การตีความ (interpretation) การศึกษาเชิงปรัชญาเกี่ยวกับความเข้าใจหรือการทำความเข้าใจ (hermeneutical philosophy) เป็นต้น ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้สามารถจัดเรียงประเภทเพื่อให้เข้าใจง่ายได้ ดังนี้

ปรัชญาที่ศึกษา เกี่ยวกับการทำ ความเข้าใจ	ทฤษฎีและวิธีวิทยา ว่าด้วยหลักการ ตีความ	หลักการตีความ	กิจกรรมการ ตีความ	ตัวบทที่บันทึกผล การตีความ
--	---	---------------	----------------------	-------------------------------

ปัญหาความสับสนเกี่ยวกับความหมายของคำนี้มีมาตั้งแต่เกาก่อน ดังเห็นได้จากเพลโตที่กล่าวไว้ใน Ion (บทสนทนา) ว่ากวีคือ hermeneus (ผู้ตีความ) ของเทพเจ้า และผู้ร่ายบทกวีเป็น hermeneus ของกวี และใน Politikos กับ Epinomis เพลโตก็กล่าวว่า hermeneus คือผู้ตีความคัมภีร์ของเทพเจ้าและกฎหมาย ลักษณะสำคัญของ hermeneus คือ รู้แต่สิ่งที่ผู้อื่นกล่าวหรือเขียนไว้ โดยไม่รู้ว่สิ่งนั้นจริงหรือไม่ hermeneus จึงด้อยกว่า sophia ซึ่งสามารถเข้าถึงความจริงได้ แต่ในอีกทางหนึ่ง อริสโตเติลใช้คำว่า hermeneia มาเป็นชื่อหนังสือตรรกวิทยาชื่อ Peri Hermeneias ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีในภาษาลาตินว่า De interpretatione หนังสือเรื่องนี้ส่วนหนึ่งเป็นการศึกษาประพจน์เชิงบอกเล่า (indicative proposition) ที่จริงแท้ได้ ในที่นี้ hermeneia หมายถึงข้อความ (statement) ซึ่งเป็นการแสดงออกของประพจน์ จะเห็นได้ว่าความหมายที่เพลโตและอริสโตเติลใช้นั้นแตกต่างกันมาก (Seeböhm, 2004: 10-11)

ซีโบห์ม ชีว้า ออกัส บ็อคห์ (August Boeckh) สามารถอธิบายความแตกต่างนี้ได้โดยแยกองค์ประกอบว่าการตีความ (หรือ “การอธิบาย” ซึ่งเป็นความหมายพื้นฐานของ hermeneia) ประกอบด้วย (1) สิ่งที่เราตีความ (ซึ่งเน้นว่าเป็นตัวบท) (2) กิจกรรมการตีความ (3) ผลการตีความ (Seeböhm, 2004: 11) (ซึ่งบันทึกไว้ในรูปตัวบทเช่นกัน) ความหมายของเพลโตนั้นครอบคลุมองค์ประกอบ (1) และ (2) ขณะที่ของอริสโตเติลกล่าวได้ว่าสัมพันธ์กับองค์ประกอบ (3) เนื่องจากผลการตีความมักแสดงออกมาในรูปข้อความบอกเล่า เมื่อเทียบกันแล้วจะเห็นว่าทั้ง 3 องค์ประกอบนี้ครอบคลุมบางส่วนของประเภทที่ปรากฏในตารางข้างต้น คือ กิจกรรมการตีความ และตัวบทที่บันทึกผลการตีความ ข้อสังเกตก็คือถ้าพิจารณาความหมายที่รวบรวมมาข้างต้นจะพบว่าองค์ประกอบ (1) ไม่ปรากฏในความหมายของ hermeneutics ในปัจจุบันแล้ว และถ้าใช้องค์ประกอบจากการวิเคราะห์รากศัพท์ของบ็อคห์เป็นกรอบ ก็จะมีองค์ประกอบเพิ่มเติมมาอันเป็นผลจากการเข้าใจ hermeneutics ในฐานะ “ศาสตร์และศิลป์” นั่นคือ หลักการตีความ รวมถึงวิธีวิทยาและปรัชญาอันเป็นผลจากการไตร่ตรองศึกษาเกี่ยวกับหลักการตีความ ดังนั้น การให้ความกระจ่างแก่ความหมายของ hermeneutics ที่ใช้ในปัจจุบัน จึงควรให้ความสำคัญกับเรื่องหลักการนี้

จากมุมมองเชิงหลักการตีความของริโกเออร์ (Ricoeur, 1981: 43-44) แบ่ง hermeneutics เป็น 2 ประเภทคือ

1) Regional Hermeneutics บ้างก็เรียกว่า “traditional hermeneutics” เป็นการตีความของเฉพาะกลุ่มคน (เช่น ชาวยิว ชาวคริสต์ และชาวมุสลิม) และใช้เพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะ ได้แก่ ตีความคัมภีร์ และตีความกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่บัญญัติในศาสนา การตีความแบบนี้ไม่เพียงจำกัดกับกลุ่มคนเท่านั้น แต่ยังจำกัดกับจารีต (tradition) ของการตีความด้วย เช่น ชีอะห์ กับ สุนนี มีจารีตการตีความต่างกัน แม้จะเป็นมุสลิม

เหมือนกัน ทั้งนี้ คำว่า “traditional” ไม่ได้หมายความว่าเก่า แต่หมายความว่าขึ้นกับแต่ละ tradition หรือ จารีต

2) General Hermeneutics เรียกได้ว่าเป็น ศาสตร์แห่งการตีความ เกิดขึ้นเมื่อฟรีดริช ชไลเออมาเคอร์ (Friedrich Schleiermacher) พยายามสร้างวิธีวิทยาสำหรับการตีความที่สามารถเป็นพื้นฐานให้แก่วิธีการตีความตัวบททุกประเภทได้ ไม่ว่าจะเป็นกฎหมาย คัมภีร์ทางศาสนา เอกสารทางประวัติศาสตร์ หรือวรรณกรรม แม้วิธีวิทยานี้จะมุ่งให้เป็นสากล ไม่ขึ้นกับจารีตการตีความใด แต่นักอรรถถา ก็สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในงานของตนได้ด้วย

ซีโบห์ม อธิบายความแตกต่างที่สำคัญระหว่างทั้ง 2 ว่า methodical hermeneutics จะเชื่อว่าความจริงของการตีความสามารถรับประกันได้ (warrant) โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาศัยจารีตการตีความซึ่งเชื่อมั่นว่าถูกต้อง และเห็นว่าเป้าหมายการตีความเป็นไปเพื่อนำผลมาประยุกต์ใช้ในชุมชนทางศาสนา นอกจากนี้ ยังยอมรับบทบาทของศรัทธาในสิ่งเหนือธรรมชาติ เช่น เชื่อว่าในการตีความจะมีพระจิต (Holy Spirit) คอยชี้นำ และที่จะขาดเสียมิได้ methodical hermeneutics เห็นว่ามีตัวบทบางเรื่องพิเศษกว่าเรื่องอื่น ๆ ได้แก่ คัมภีร์หลักในจารีตของตนนั่นเอง (ซีโบห์ม, 2004: 6-7) แต่ methodological hermeneutics จะมีลักษณะเป็นวิชาการ เชื่อมั่นว่าตนเองมีฐานะเป็นศาสตร์อันเป็นปรนัย (objective) หลีกเลี่ยงการตัดสินความจริงเท็จของเนื้อหา มีเป้าหมายหลักคือการจัดข้อผิดพลาด เช่น ความผิดพลาดเกี่ยวกับความเข้าใจความหมายของคำหรือข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ และไม่ให้ความสนใจกับเป้าหมายของการประยุกต์ใช้ ซึ่งไม่น่าแปลกใจเนื่องจากการทำงานในฐานะนักวิชาการ ไม่ใช่ในฐานะศาสนิก นอกจากนี้ ยังถือว่าตัวบททุกเรื่องมีฐานะเสมอกัน สามารถศึกษาได้ด้วยวิธีการเดียวกันจากศาสตร์ของตน กล่าวได้ว่าในวงวิชาการตะวันตกปัจจุบัน methodological hermeneutics ยังเป็นกระแสหลักในการศึกษาคัมภีร์อยู่ แม้จะถูกท้าทายโดยกระแสหลังสมัยใหม่ (postmodern) ก็ตาม (Wallace, 2003: 78-79)

เบลเชอร์ (Bleicher, 1980: 3) เสนอว่าเราควรแยกระหว่าง ปรัชญาเกี่ยวกับ hermeneutics และ ปรัชญา hermeneutics อย่างแรก เป็นการไตร่ตรองทางปรัชญาเพื่อให้พื้นฐานแก่ทฤษฎีหรือวิธีวิทยาการตีความ นั่นคือ เป็นการให้รากฐานและทิศทางแก่ methodological hermeneutics ขณะที่อย่างหลังก็คือ ปรัชญาในสายที่พัฒนามาจาก ไฮเดกเกอร์ การแบ่งนี้มีประโยชน์แต่ยังอาจจะยากที่จะเข้าใจ ณ จุดนี้ ประเด็นหนึ่งที่จะใช้เพื่อให้ความกระจ่างได้ในเบื้องต้น ก็คือว่าสำหรับอย่างแรกแล้ว จะให้ความเข้าใจเป็นตัวหลัก และการตีความเป็นสิ่งที่มาช่วยส่งเสริมความเข้าใจ แต่สำหรับอย่างหลัง ความเข้าใจและการตีความเป็นสิ่งเดียวกัน ลักษณะนี้อาจจะใช้ช่วยระบุปรัชญา hermeneutics อื่น ๆ นอกเหนือจากที่พัฒนามาจาก ไฮเดกเกอร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พวกที่จัดเป็น hermeneutics of suspicion เช่น นิตเช (Nietzsche) ซึ่งกล่าวว่าทุกสิ่งเป็นการตีความ อย่างไรก็ตาม ยามที่กล่าวถึง ปรัชญา hermeneutics นั้น ตามปกติจะนึกถึงสายที่พัฒนามาจาก ไฮเดกเกอร์ เป็นหลัก

ชไลเออมาเคอร์ และ ดิลเทย์ ต่างก็จัดเป็นผู้เสนอปรัชญาเกี่ยวกับ hermeneutics ในที่นี้จะขอยก ชไลเออมาเคอร์ เป็นตัวอย่างของการแยกระหว่างความเข้าใจและการตีความ ประการแรก ชไลเออมาเคอร์ เห็นว่าความเข้าใจเป็นภาวะปกติ แต่เมื่อใดที่เกิดความไม่เข้าใจ เมื่อนั้นจึงเริ่มกิจกรรมการตีความ (Duke, 1977: 3)

ประการต่อไป ชไลเออมาเคอร์ เห็นว่าการจะตอบคำถามว่า “เราควรจะทำความเข้าใจตัวอย่างไร” อันเป็นคำถามเกี่ยวกับหลักการตีความ เราจะต้องเข้าใจเสียก่อนว่า “อะไรคือความเข้าใจ” (ibid: 1) งานในส่วนปรัชญาของ ชไลเออมาเคอร์ ก็คือการตอบคำถามนี้ เพื่อนำคำตอบที่ได้เป็นกรอบการทำงานสำหรับพัฒนาทฤษฎีเกี่ยวกับหลักการตีความ การตอบคำถามดังกล่าวจะมุ่งแสดงเงื่อนไขที่ทำให้ความเข้าใจเป็นไปได้ โดยเงื่อนไขที่ได้เหล่านี้ จะนำมาเป็นพื้นฐานการสร้างวิธีการตีความอีกต่อหนึ่ง (ibid: 3)

ส่วน “ปรัชญา hermeneutics” นั้นมีเรียกหลายชื่อ เช่น “hermeneutical phenomenology” “ontological hermeneutics” “phenomenological hermeneutics” และ “philosophical hermeneutics” เป็นต้น แต่มีได้หมายความว่าแต่ละชื่อนี้จะสามารถใช้แทนกันได้ ความหมายโดยเฉพาะเจาะจงของแต่ละชื่อนั้นขึ้นกับนักปรัชญาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย อย่างไรก็ตาม ชื่อเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า “ปรัชญา hermeneutics” นั้นสัมพันธ์กับปรากฏการณ์วิทยา (phenomenology) และ ภาววิทยา (ontology) ในแง่ที่สัมพันธ์กับภาวะการดำรงอยู่ของมนุษย์ (existential) นักปรัชญาคนสำคัญนอกเหนือจาก ไฮเดกเกอร์ ได้แก่ กาดาเมอร์ และ ริเกอร์

เบื้องต้น อาจกล่าวถึงความแตกต่างของนักปรัชญาเหล่านี้ได้โดยคร่าว ๆ ว่า ไฮเดกเกอร์ มุ่งให้ความสนใจตีความการดำรงอยู่ของมนุษย์ ขณะที่กาดาเมอร์ นำปรัชญาของ ไฮเดกเกอร์ มาเป็นพื้นฐานการพิจารณาสถานะของการตีความใน “มนุษยศาสตร์” (human sciences) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อถกเถียงกับ ดิลเทย์ ขณะที่ ริเกอร์ พัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับการตีความโดยสังเคราะห์แนวคิดของ ไฮเดกเกอร์ กาดาเมอร์ และ ดิลเทย์ รวมถึงแนวคิดอื่น ๆ เช่น โครงสร้างนิยม (structuralism) และ “hermeneutics of suspicion” (เช่น ของฟรอยด์)

ทั้งนี้ อาจกล่าวได้นักปรัชญาเหล่านี้ (โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กาดาเมอร์) พิจารณาคำถามเดียวกับ ชไลเออมาเคอร์ ว่า “อะไรคือความเข้าใจ” (Hoy, 1991: 171) แต่ในที่สุดแล้วคำตอบที่ได้ทำให้เห็นว่าการเข้าใจเป็นการตีความ เพื่อให้เห็นภาพกว้างในที่นี้จะมุ่งพิจารณาความคิดบางส่วนของ กาดาเมอร์ ซึ่งเป็นผู้ที่กล่าวได้ว่าทำให้เกิด “ปรัชญา hermeneutics” อย่างแท้จริง แม้ว่าเดิมจะมีแฝงอยู่ในงานของ ไฮเดกเกอร์ ทั้งนี้ ความคิดของ ไฮเดกเกอร์นั้นนับได้ว่าเป็นรากเหง้าของทั้ง “philosophical hermeneutics” ของ กาดาเมอร์ และ “deconstruction” ของฌาค แดริดา (Jacques Derrida)

สรุปได้ว่า คำว่า “hermeneutics” ในส่วนที่ไม่ใช่ปรัชญานั้น มีความหมายได้ทั้งการตีความ ผลงานการตีความ และหลักการตีความ เหล่านี้มีบทบาทในเรื่องของการตีความคัมภีร์ทางศาสนา ในส่วนที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับปรัชญานั้นแบ่งได้เป็นสอง คือ ที่หมายถึงปรัชญาเกี่ยวกับ hermeneutics ซึ่งเกี่ยวข้องกับการแสวงหาทฤษฎีและวิธีวิทยาให้แก่หลักการตีความ ได้แก่ งานของ ชไลเออมาเคอร์ และดิลเทย์ เป็นต้น และที่หมายถึงปรัชญา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ที่มีรากมาจาก “hermeneutic phenomenology” ของ ไฮเดกเกอร์ และกาดาเมอร์ ได้นำมาพัฒนาต่อจนกระทั่งเป็น “ปรัชญา hermeneutics” อย่างชัดเจน โดยเป็นที่รู้จักในชื่อ philosophical hermeneutics

อย่างไรก็ตาม แม้นยามที่กล่าวถึง “ปรัชญา hermeneutics” จะมีความหมายถึงนักปรัชญาที่รับอิทธิพลของไฮเดกเกอร์เป็นหลัก แต่บางกรณีคำว่า hermeneutics จะมีความสัมพันธ์กับนักปรัชญาคนอื่น ๆ เช่น นิตเช

โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับคำว่า “hermeneutics of suspicion” คาร์ล-อ็อตโต อาเปล (Karl-Otto Apel) และ เจอร์เกน ฮาเบอร์มาส (Jurgen Habermas) โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับคำว่า “critical hermeneutics”

เหล่านี้คือแนวทางทั่วไปเพื่อหลีกเลี่ยงความสับสน แต่สำหรับในกรณีของปรัชญาแล้ว คงเป็นที่ตระหนักกันดีว่ามักพบการใช้คำที่ไม่ตรงกันเสมอ ตัวอย่างเช่น พาสาด (Pasad, 2002: 30n4) พบว่านักปรัชญาบางคนเรียกปรัชญาของ กาดามอร์ ว่าเป็น “dialectical hermeneutics” ขณะที่บางคนใช้คำนี้เรียก อาเปล หรือ ฮาเบอร์มาส ดังนั้น คำตอบที่แน่ชัดต้องอาศัยการพิจารณาบริบทของคำให้ถ่องแท้ นอกจากนี้ ในบริบทของ “ปรัชญา hermeneutics” นั้น แม้ว่านักปรัชญาในสาย ไฮเดกเกอร์ ได้แก่ กาดามอร์ และ ริเกอร์ เป็นต้น จะจัดเป็น “ปรัชญา hermeneutics” ได้โดยไม่ค่อยมีข้อโต้แย้ง ต่างจากนักปรัชญาสายอื่น ๆ เช่น อาเปล และ ฮาเบอร์มาส แต่ก็ต้องตระหนักด้วยว่าแนวคิดของนักปรัชญาเหล่านี้มีได้เหมือนกันเสียทีเดียว หากแต่ยังมีข้อโต้แย้งระหว่างกันด้วยซ้ำ

2.2 อรรถปริวรรตศาสนาหรือการตีความศาสนา

การตีความทางศาสนา (Religious Pluralism) หมายถึง ความจริงและความถูกต้องที่ไม่ได้จำกัดพิเศษเฉพาะในศาสนาใดศาสนาหนึ่ง เนื่องจากทุกศาสนาได้รับประโยชน์จากความจริง ดังนั้น การปฏิบัติตามหลักการของของศาสนาใดศาสนาหนึ่งพวกเขาก็สามารถได้รับการช่วยเหลือให้รอดพ้นได้ ด้วยเหตุนี้ บนพื้นฐานดังกล่าวนี้ การพิพาทกันระหว่างความถูกต้องกับความไม่ถูกต้อง ที่เกิดขึ้นระหว่างศาสนาต่าง ๆ ถูกเปลี่ยนจากการเป็น ปฏิปักษ์ การโต้เถียง และการวิวาทกันทางศาสนาให้มีความสอดคล้อง และการเป็นห่วงเป็นใยเอาใจใส่ต่อกัน

การตีความพหุนิยมทางศาสนาได้เกิดขึ้นครั้งแรกในคริสต์ศาสนาในทศวรรษที่ผ่านมา โดย จอห์น เฮก (เกิด ค.ศ. 1922) เขาเป็นผู้วางแผนและได้ส่งเสริมให้เกิดขึ้น เขากล่าวว่า ในทัศนะของ ปรากฎการณ์วิทยา นิยามที่ว่า ความหลากหลายทางศาสนาในรูปค่าง่าย ๆ หมายถึงความจริงที่ว่า ประวัติศาสตร์ของศาสนา คือ การแสดงแบบฉบับอันหลากหลายของแต่ละประเภทเหล่านั้น ในทัศนะของปรัชญา นิยามดังกล่าวคือการสังเกตทางทฤษฎี โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างประเพณีต่าง ๆ ศาสนาที่ยิ่งใหญ่ของโลกได้ประกอบขึ้นโดยการรับรู้ที่แตกต่างกันจากความจริงสุดท้าย ในความลึกซึ้งแห่งศักดิ์สิทธิ์และในที่อื่น ๆ เป็นกระแสที่แตกต่างกันของประสบการณ์ทางศาสนา ซึ่งแต่ละจุดนั้นอยู่ในระดับอันเฉพาะเจาะจงที่เริ่มต้นขึ้นในประวัติศาสตร์ของมนุษย์ และตัวการที่รู้แจ้งด้วยปัญญาของตน

3. การตีความทางศาสนา

รูปแบบการตีความทางศาสนาได้สร้างหลักการต่าง ๆ ซึ่งจะขอกล่าวถึงบางประการดังต่อไปนี้ กล่าวคือ

3.1 การตีความในคัมภีร์พระไตรปิฎกของพระพุทธศาสนาเถรวาท

การตีความในคัมภีร์พระไตรปิฎก กล่าวคือ ในคัมภีร์พระไตรปิฎก มี 2 ความหมาย คือ พระธรรมวินัยของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และอีกความหมายหนึ่ง คือ คัมภีร์ที่บันทึกพระธรรมวินัย ซึ่งทั้ง 2 มีความเกี่ยวโยงกัน ดังนั้น แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการตีความในคัมภีร์พระพุทศาสนาเถรวาทมีวิวัฒนาการตามทฤษฎีการตีความตามที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา จะมีเทคนิคและวิธี การตีความ มีค่านึงถึงความเหมาะสมกับ

บริบททางสังคมหรือสภาพแวดล้อม และคำนึงความเหมาะสมกับจริตของผู้ฟัง และจริตของผู้ฟังจึงมีความสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งในการตีความตามหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาที่มีลักษณะ 4 อย่าง ได้แก่

1) โดยลักษณะ คือ ลักษณะเฉพาะที่สำคัญของแนวคิดและทฤษฎีการตีความในที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ที่เป็นแนวคิดและวิธีสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ (1) ปฏิวัตินิยม (2) ปฏิรูปนิยม (3) อนุรักษนิยม (4) นวัตกรรมนิยม

2) หลักการ เป็นลักษณะแนวคิดและทฤษฎีการตีความคัมภีร์ในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงหลักการสำคัญที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่มีลักษณะสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ (1) มัชฌิมนิยม (2) เหตุผลนิยม (3) บุรณาการนิยม

3) วิธีการ คือ การตีความคัมภีร์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงวิธีการได้อย่างชัดเจนภายในตัวได้ 3 ประการ คือ (1) วิภาษวาทนิยม (2) สหนัยนิยม (3) สมนัยนิยม

4) วัตถุประสงค์ แนวคิดและทฤษฎีการตีความที่มีลักษณะ หลักการ และวิธีการดังกล่าวข้างต้น ที่มีวัตถุประสงค์ของแนวคิดและทฤษฎีการตีความคัมภีร์ในพระพุทธศาสนา อาจจำแนกเป็น 3 ประการ คือ (1) ประโยชน์นิยม (2) สัจนิยม (3) วิมุตตินิยม

การตีความในศาสนา อาจเป็นไปได้ที่จะได้รับการพิจารณาระหว่างศาสนาด้วยกันในลักษณะที่ว่าทุกศาสนานั้นถูกต้อง หรือทุกศาสนาต่างได้ประโยชน์จากความจริงทั้งสิ้น หรืออาจเป็นไปได้ที่ว่าในศาสนานั้น อาจแบ่งออกเป็นนิกายต่าง ๆ และแต่ละนิกายนั้นต่างเป็นเจ้าของความจริงทั้งสิ้น ถึงแม้บางครั้งอาจจะขัดแย้งกันในเรื่องความจริงทางศาสนา แต่ก็ไม่ได้เอามาหักล้างกัน แม้การตีความทางศาสนานั้นจะใช้ปรัชญามาช่วยบ้าง แต่นำมาเพื่อสนับสนุนคำสอนในศาสนาเท่านั้น การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการตีความทางศาสนา นับว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในยุคปัจจุบัน ที่เป็นสังคมยุคข่าวสารข้อมูล ผูกโยงอยู่กับภาษาทั้งภาษาพูด ภาษาเขียน การสื่อสารด้วยภาษาเหล่านั้น ล้วนต้องอาศัยการตีความเพื่อให้ความเข้าใจความหมายที่แฝงอยู่ในภาษานั้น ๆ จากการศึกษาวิจัยนี้ ทำให้เห็นว่า มนุษย์มีพัฒนาการในการศึกษาตีความมาโดยตลอดตามลำดับจนมีรูปแบบการตีความที่เป็นระบบ และได้ถูกนำมาใช้ในการศึกษาตีความทางด้านศาสนาและศาสตร์อื่น ๆ ด้วย จากกรณีศึกษาการตีความหลายสำนัก ล้วนมีความพยายามในการตีความที่ตั้งอยู่บนรูปแบบการตีความคัมภีร์ด้วยกันทั้งสิ้น แต่มีจุดเน้นที่ต่างกัน และยังไม่ครอบคลุมรูปแบบทั้งหมด การตีความจึงตั้งอยู่บนฐานของผู้อ่านเป็นหลัก แล้วนำองค์ประกอบอื่นมาสนับสนุนการตีความของตน ที่เป็นเช่นนี้ เนื่องมาจากเงื่อนไขด้านผู้อ่านยังขาดคุณสมบัติบางประการ เช่น ความซื่อตรง ความมีใจเป็นกลาง และคุณสมบัติด้านภาษา ตลอดจนบริบททางสังคม การศึกษาตีความคัมภีร์ตามรูปแบบการตีความที่ผู้วิจัยเสนอ ต้องประสานสอดคล้อง มีความเชื่อมโยงกันระหว่างผู้สื่อความคัมภีร์ และผู้อ่าน รวมถึงปัจจัยร่วมทางบริบทสังคมที่ต้องนำมาพิจารณาประกอบด้วย และให้ความสำคัญแก่เงื่อนไขปัจจัยทั้งสามนั้นเท่าเทียมกัน

3.2 การตีความในคัมภีร์อัลกุรอานอิสลาม

วิธีที่ 1 : ความแตกต่างระหว่างแก่นแท้ของศาสนาและความจริงศาสนา โดยให้สาระสำคัญไปที่แก่นของศาสนา โดยไม่ต้องใส่ใจต่อความจริงต่าง ๆ ของศาสนา ซึ่งโดยปกติแล้วในวิธีการนี้ หลักการสอน พิธีกรรม และประเพณี จะถือว่าอยู่ในฐานะของความจริงและเป็นเปลือกนอกของศาสนาเท่านั้น

วิธีที่ 2 : คำอธิบายนี้จะเน้นเรื่องประสบการณ์ทางศาสนา ซึ่งประสบการณ์ทางศาสนาจะอยู่พร้อมกับการรายงาน และการอธิบาย ด้วยเหตุผลที่ว่ามีการกิจอื่นมากมายได้สอดแทรกเข้ามา เช่น คำเริ่มต้นต่างภูมิหลังทางวัฒนธรรม และการรู้จักสิ่งเหล่านี้เองที่ก่อให้เกิดความหลากหลาย ดังนั้น ในความเป็นจริงก็เท่ากับเป็นการฉายภาพประสบการณ์ทางศาสนาเดียวกัน ในรูปแบบของวัฒนธรรมหลากหลาย

วิธีที่ 3 : การอ่าน คือวิธีการที่มนุษย์เชื่อว่าศาสนาควรให้ความสำคัญและเน้นย้ำ เนื้อภารกิจธรรมดอันเป็นจุดร่วมในโลกนี้ และพิจารณาสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตอันเป็นส่วนรวมเดียวกัน ที่สำคัญบทวิภาษธรรมดานั้นควรเก็บรักษาไว้เพื่อตัวเอง

วิธีที่ 4 : ทุกศาสนามีศาสนอันเดียวกัน และด้วยการวิเคราะห์เล็ก ๆ น้อย ๆ ก็จะสามารถปลดปล่อยความแตกต่างออกไปได้ ในความเป็นจริงแล้วความแตกต่างทางศาสนา เกิดจากความแตกต่างในการตีความ และความแตกต่างกันของภาษา

วิธีที่ 5 : ขึ้นอยู่กับความแตกต่างระหว่างความจริงในตัวของมันและความจริงที่อยู่กับเรา เป็นจริงด้วยตนเอง แต่เนื่องจากว่าศาสนาได้เผชิญกับมนุษย์และด้วยสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ประกอบกับวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างศาสนาจึงเกิดความหลากหลายขึ้นมา

วิธีที่ 6 : ขึ้นอยู่กับวิสัยทัศน์ของผู้ตีความเป็นสิ่งสำคัญ และความรู้เดิมของผู้ที่จะตีความในช่วงเวลาที่จะทำความเข้าใจในข้อความ

3.3 การตีความในคัมภีร์ไบเบิลของคริสต์ศาสนา

การตีความในคัมภีร์ไบเบิล มีลักษณะที่นิยมกันอยู่ 5 อย่าง คือ

1) ตีความโดยพยัญชนะ (Literary interpretation) คือ คัมภีร์ว่าอย่างไร ก็เข้าใจตรงตามความหมายของคำอย่างนั้น เช่น “พระเจ้าสร้างโลก 6 วัน” ก็เข้าใจว่า 6 วัน ๆ 24 ชั่วโมง กลางคืน 12 ชั่วโมง กลางวัน 12 ชั่วโมง มีเวลาเช้า สาย บ่าย เย็น อย่างที่เราเข้าใจกันทุกวันนี้ “พระอินทร์มีบริวาร 84,000” ก็เข้าใจว่ามีตามจำนวนนั้นจริง ๆ เป็นต้น

2) ตีความโดยสัญลักษณ์ (Symbolical interpretation) ถือว่า เรื่องราวต่าง ๆ ที่กล่าวไว้เป็นเพียงสัญลักษณ์ที่ต้องการสอนเท่านั้น ใครสามารถเข้าใจสัญลักษณ์ก็เข้าใจได้ลึกซึ้ง ใครตีความสัญลักษณ์ไม่แตกก็เข้าใจ โดยพยัญชนะหรือโดยอรรถตามอรรถาธิบาย ใครเข้าใจแค่นั้นก็ปฏิบัติไปตามที่ตนเข้าใจ เช่น “พระเจ้าสร้างโลก 6 วัน” เป็นสัญลักษณ์ หมายถึง ข้อธรรมที่ว่ามนุษย์เราพึงทำงานสัปดาห์ละ 6 วัน วันสุดท้ายต้องพักผ่อนและอุทิศให้กับศาสนา ศิวลึงค์ หมายถึง พลังสร้างสรรค์ในเอกภพ มาร หมายถึง กิเลสตัณหาในตัวมนุษย์เรานี่เอง เป็นต้น

3) ตีความโดยอรรถ (Idiomatonic interpretation) คือ เข้าใจตามสำนวนภาษา เช่น “พระเจ้าสร้างโลก 6 วัน” ก็เข้าใจว่า 6 วาระ วาระหนึ่ง ๆ นานเท่าไรก็ได้ อาจจะเป็นล้านๆ ปีก็ได้ ไม่จำเป็นจะต้องหมายถึงวันละ 24 ชั่วโมงอย่างที่เข้าใจกันโดยทั่วไป “พระอินทร์มีบริวาร 84,000 คน” ก็ได้ “ตลอดกาลนิรันดร์” อาจจะหมายความว่านานมากเหลือเกินเท่านั้นก็ได้

4) ตีความตามเหตุผล (Rational interpretation) ทุกตอนต้องถามว่า ทำไม...ทำไม...เช่น ทำไมพระเจ้าสร้างโลก ทำไมจึงต้องใช้เวลา 6 วัน ทำไมจึงสร้างมนุษย์แล้วปล่อยให้ทำบาป ทำไมพระเจ้าถึงไม่ให้มนุษย์สบาย

กว่านี้ ฯลฯ ยิ่งใช้เหตุผลก็ยิ่งแตกแยกกันไป ทะเลาะกัน เห็นห่างจากจิตตารมณ์ของศาสนาเข้าทุกที การตีความเช่นนี้เป็นผลสืบเนื่องจากรูปแบบความคิด (หรือกระบวนทัศน์) ที่เทิดทูนเหตุผลวิทยาศาสตร์ อะไรที่อธิบายตามวิธีการวิทยาศาสตร์ไม่ได้ ก็ถือว่าไม่ได้มาตรฐาน

5) ตีความตามประเภทวรรณกรรม (Literary-form interpretation) วิธีนี้ไม่กำหนดตายตัว ต้องดูเป็นคัมภีร์ๆ เป็นเรื่องๆ และเป็นตอนๆ ไป คือแล้วแต่ว่าตอนใด ผู้นิพนธ์ใช้ประเภทวรรณกรรมใด ก็ให้ตีความตามประเภทของวรรณกรรมประเภทนั้น โดยพยายามเข้าถึงเจตนา สิ่งแวดล้อม สภาพจิตใจและข้อมูลที่เกี่ยวข้องอื่นๆ เท่าที่ทราบได้ หรือสันนิษฐานได้ วิธีนี้ยากและต้องค้นคว้าไปเรื่อยๆ แต่ก็เหมาะสำหรับเข้าใจอย่างนักวิชาการที่มีวิจารณ์ญาณในการวิเคราะห์และประเมินค่าเป็นขั้นเป็นตอน (กิริติ บุญเจือ, 2546, 68-69)

4. อรรถปริวรรตศาสนาสู่ปรัชญาศาสนา

ปรัชญาศาสนา คือ การตรวจสอบทางปรัชญาของประเด็นหลักและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับศาสนา การอภิปรายทางปรัชญาในหัวข้อดังกล่าวมีมาตั้งแต่สมัยโบราณ และมีปรากฏอยู่ในตำราที่รู้จักกันมากเกี่ยวกับปรัชญา ทั้งในอภิปรัชญา ญาณวิทยาและคุณวิทยา ปรัชญาศาสนา ได้แก่

ก. ปรัชญาและศาสนา (Philosophy and Religion) ที่ต่างฝ่ายต่างแยกกันอยู่โดยไม่เกี่ยวข้องกัน

ข. ปรัชญาเพื่อศาสนา (Philosophy for Religion) ที่ปรัชญามีไว้เพื่อรับใช้และอธิบายแต่เพียงความเป็นจริงของศาสนา

ค. ปรัชญาและเทววิทยา (Philosophy and Theology) ที่ต่างฝ่ายต่างแยกกันอยู่ ต่างฝ่ายต่างเอาชนะซึ่งกันและกัน และโจมตีความจริง/วิธีการได้มาซึ่งความจริงที่แต่ละฝ่ายนำเสนอ โดยเฉพาะการอธิบายเรื่องพระเจ้า/การปฏิเสธรพระเจ้า

ง. ปรัชญาเพื่อเทววิทยา (Philosophy for Theology) ที่ปรัชญามีไว้เพื่อสนับสนุนแนวคิดทางเทววิทยาเท่านั้น

จ. ปรัชญาของเทววิทยา (Philosophy of Theology) ที่ปรัชญาเป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดทางเทววิทยา ปรัชญาศาสนา “ไม่ได้เป็นสาขาหนึ่งของเทววิทยา” (William, 1976: 56)

ปรัชญาศาสนาเป็นการตั้งคำถามและพยายามตอบปัญหาเกี่ยวกับศาสนา อธิบายศาสนาตั้งแต่ยุคโบราณที่มนุษย์ใช้สติปัญญา “อธิบายหรือป้องกันความเชื่อศรัทธา” (William, 1976: 49) ซึ่งเราเห็นชัดเจนในแนวคิดปรัชญาตะวันออก (โดยเฉพาะปรัชญาอินเดียโบราณ) ซึ่งมีลักษณะเป็นปรัชญาศาสนา (Muller cited in William, 1976) และในปรัชญาตะวันตกยุคกลาง ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นปรัชญาศาสนาโดยตรง (โดยเฉพาะการนำปรัชญามาอธิบายศาสนาคริสต์ และอิสลาม) ที่นำแนวคิดเชิงปรัชญามาอธิบายมโนภาพต่าง ๆ ของศาสนา ถ้อยแถลงของนักคิดเชิงศาสนา และปรากฏการณ์ของประสบการณ์เชิงศาสนา (William, 1976: 56) ด้วยการตั้งคำถามและใช้วิธีการเชิงปรัชญาเกี่ยวกับศาสนา เพื่อตอบปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับศาสนา ซึ่งแบ่งได้ 5 สาขา ดังนี้

4.1 อภิปรัชญา (Metaphysics) ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวข้องกับปัญหาทั่ว ๆ ไปในเรื่องสัจธรรม มนุษย์ โลก และพระเจ้า อภิปรัชญานั้นศึกษา 3 ด้าน ดังนี้

(1) อภิปรายว่าด้วยธรรมชาติ เป็นการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับสสาร กาล อวกาศ ชีวิต วิวัฒนาการ ระบบจักรกลของเอกภพ และความเป็นเหตุเป็นผล

(2) อภิปรายว่าด้วยจิตวิญญาณ เป็นการศึกษาค้นคว้าถึงกำเนิดวิญญาณ จุดหมายปลายทาง และความสัมพันธ์ระหว่างกายกับจิตวิญญาณ

(3) อภิปรายว่าด้วยพระเจ้า ศึกษาถึงธรรมชาติ และคุณลักษณะของพระเจ้า ความสัมพันธ์ระหว่างพระเจ้ายกกับวิญญาณทั้งปวง

นอกจากนั้น อภิปรายยังถูกเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ภววิทยา” (Ontology) ทฤษฎีว่าด้วยความมียุ่พยายามสืบค้นหาความมียุ่จริงของสรรพสิ่ง ความมียุ่จริงของโลก ความมียุ่จริงของวิญญาณ และความมียุ่จริงของพระเจ้าเป็นเจ้าที่สมบูรณ์

4.2 ญาณวิทยา (Epistemology) หรือศาสตร์ว่าด้วยความรู้ ศึกษาค้นคว้าถึงธรรมชาติแห่งความรู้ของมนุษย์ ความรู้ของมนุษย์เกิดขึ้นมาได้อย่างไร และความรู้นี้จะสามารถเข้าถึงสัจธรรมหรือไม่เพียงไร มนุษย์สามารถรู้โลก จักรวาล และพระเจ้าได้หรือไม่ ถ้ารู้ได้จะแน่ใจได้อย่างไรว่าเป็นความรู้จริง ความรู้เช่นไรจึงเป็นความรู้จริง สิ่งที่ตามองเห็นเราจะแน่ใจได้อย่างไรว่าเป็นความจริง

4.3 ตรรกศาสตร์ (Logic) ศึกษาเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ในการใช้เหตุผลที่สมบูรณ์ และปัญหาอื่น ๆ ที่สามารถสรุปได้ด้วยเหตุผล เช่น นิรนัย อุปนัย เป็นต้น

4.4 จริยศาสตร์ (Ethics) ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับปัญหาในทางศีลธรรม หามาตรฐานในการตัดสินความถูกและผิดซึ่งเกี่ยวกับความประพฤติของมนุษย์ และจุดมุ่งหมายอันประเสริฐสุดของชีวิต และศึกษาปัญหาสำคัญอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับระบบศีลธรรม เช่น ระบบศีลธรรมเป็นอย่างไร ใครเป็นผู้กำหนดระบบศีลธรรมขึ้นมาใช้กับมนุษย์ มนุษย์หรือพระเจ้าเป็นผู้กำหนดระบบศีลธรรม ถ้ามนุษย์เป็นผู้กำหนดขึ้นมา แล้วจะเชื่อได้อย่างไรว่าระบบศีลธรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นมานั้นจะถูกต้องเสมอไป เพราะมนุษย์ยังไม่สมบูรณ์ ถ้าพระเจ้าเป็นผู้กำหนดแล้วจะพิสูจน์ได้อย่างไรว่าพระเจ้อมีอยู่จริง

4.5 สุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) ศาสตร์อันว่าด้วยปัญหาเกี่ยวกับความงามและการตัดสินคุณค่าของความงาม ความงามเกิดจากจิตหรือเกิดจากวัตถุ นอกจากนั้น เราเรียกว่าทฤษฎีที่ว่าด้วยคุณค่าว่า “คุณวิทยา” หรือ “อรรถศาสตร์” (Axiology) ซึ่งเป็นศาสตร์ที่แยกไปกล่าวถึงปัญหาเกี่ยวกับคุณค่า (values) และการตัดสินคุณค่า (ญาณวชิระ, 2549, 280)

ปรัชญาศาสนา หมายถึง แนวคิดทางปรัชญาที่ศึกษาและอธิบายความหมายและคุณค่าของศาสนา เน้นการตั้งคำถามเชิงศาสนา และพยายามหาคำตอบด้วยหลักการของปรัชญา อันสะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญากับศาสนา หรือเหตุผลกับความเชื่อ โดยมีพื้นฐานบนความเข้าใจว่า มนุษย์ตระหนักถึงชีวิตของตนว่ามีคุณค่าและความหมาย มีความปรารถนาและมีศักยภาพที่จะบรรลุถึงความจริงสูงสุด มนุษย์จึงพยายามแสวงหาค่านิยมและความหมายของชีวิตที่ตนตัดสินใจเลือก ด้วยการทุ่มเทชีวิตสู่เป้าหมายอันเป็นคุณค่าที่แท้จริงของชีวิตที่ได้รับอิทธิพลและชี้นำมาจากคำสอนของศาสนาใดศาสนาหนึ่ง ว่าเป็นเครื่องมือในการโน้มน้าวจิตใจของศาสนิกในความเชื่อของศาสนานั้น ๆ ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับแนวคิดของพระเจ้าหรือเทพเจ้า เนื่องจากการพัฒนาทางประวัติศาสตร์ของศาสนาหลาย ๆ ศาสนามีความคล้ายคลึงกัน ปรัชญาเหล่านี้มักจะถือว่าเป็นสากล รวมถึงความ

เชื่อที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทางศาสนา เช่น ชีวิตหลังความตาย วิญญาณและปาฏิหาริย์ แต่ละศาสนายังมีปรัชญาที่แตกต่างจากศาสนาอื่น ๆ และปรัชญาเหล่านี้ได้รับการชี้ผ่านแนวคิดและค่านิยมที่อยู่เบื้องหลังคำสอนที่เกี่ยวข้องกับระบบความเชื่อของศาสนานั้น ๆ ด้วย

5. สรุป

การศึกษาอรรถปริวรรตศาสนาและปรัชญาศาสนาทำให้เห็นว่า มนุษย์มีพัฒนาการในการตีความศาสนา โดยตลอดตามลำดับจนมีรูปแบบการตีความที่เป็นระบบ จากกรณีศึกษาการตีความทั้งสามสำนัก ล้วนมีความพยายามในการตีความที่ตั้งอยู่บนรูปแบบการตีความคัมภีร์ด้วยกันทั้งสิ้น แต่มีจุดเน้นที่ต่างกัน การตีความจึงตั้งอยู่บนฐานของคำสอนเป็นหลัก แล้วนำองค์ประกอบอื่นมาสนับสนุนการตีความของตน ที่เป็นเช่นนี้ก็มาจากเงื่อนไขด้านคำสอนที่เน้นคุณสมบัติบางประการที่แตกต่างกัน เช่น ความศรัทธา เหตุผล และปัญญา การตีความศาสนาที่ผู้วิจัยนำเสนอ ต้องการให้เห็นถึงความประสานสอดคล้อง มีความเชื่อมโยงกันระหว่างผู้สื่อความ คัมภีร์ และผู้อ่าน รวมถึงปัจจัยร่วมทางบริบทสังคมที่ต้องนำมาพิจารณาประกอบด้วย

ปรัชญาศาสนา คือรูปแบบการตีความที่เป็นระบบ เน้นการตั้งคำถามเชิงศาสนา และพยายามหาคำตอบด้วยหลักการของปรัชญา ในด้านอภิปรัชญา ญาณวิทยา ตรรกศาสตร์ จริยศาสตร์ และสุนทรียศาสตร์ อันสะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญากับศาสนา หรือเหตุผลกับความเชื่อ โดยมีพื้นฐานบนความเข้าใจว่า มนุษย์ตระหนักถึงชีวิตของตนว่ามีคุณค่าและความหมาย มีความปรารถนาและมีศักยภาพที่จะบรรลุถึงความจริงสูงสุด คุณค่าและความหมายของชีวิตที่ตนตัดสินใจเลือก รวมถึงความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทางศาสนา เช่น ชีวิตหลังความตาย วิญญาณและปาฏิหาริย์ แต่ละศาสนายังมีปรัชญาที่แตกต่างจากศาสนาอื่น ๆ และปรัชญาเหล่านี้ได้รับการชี้ผ่านแนวคิดและค่านิยมที่อยู่เบื้องหลังคำสอนที่เกี่ยวข้องกับระบบความเชื่อของศาสนานั้น ๆ เมื่อปรัชญาเข้าไปเกี่ยวข้องกับศาสนา วิเคราะห์และวิพากษ์ศาสนาในมุมมองของเหตุผลเพื่อให้ศาสนิกชนมองเห็นเหตุผลที่อยู่ในคำสอนทางศาสนาซึ่งคนทั่วไปอาจมองไม่เห็น และเพื่อนำคำสอนต่าง ๆ มาร้อยรัดเข้าด้วยกันให้เป็นระบบความคิดเพื่อประโยชน์ของการศึกษาหาความรู้ การทำหน้าที่นี้ทำให้ปรัชญาช่วยให้ศรัทธาทางศาสนามีเหตุผลมากขึ้น ส่วนประโยชน์ตอบแทนที่ปรัชญาได้รับการไปเกี่ยวข้องกับศาสนา คือการเพิ่มเนื้อหาสาระของปรัชญาให้มีมิติทางศาสนาหรือทางจิตวิญญาณของมนุษย์มากขึ้น

6. เอกสารอ้างอิง

- กิริติ บุญเจือ. 2546. *ปรัชญาและศาสนาเพื่อสันติภาพ ชุดรวมบทความเล่มที่ 6 มนุษย์กับสันติภาพ*. พิมพ์ ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร. 2555. *ศาสตร์แห่งการตีความแนวพุทธ*. 9 กุมภาพันธ์ 2555. <http://oldweb.mcu.ac.th/site/articlecontent_desc.php?article_id=449&articlegroup_id=102> (7 February 2022).

- ญาณวชิระ. 2549. *ทฤษฎีเบื้องต้นแห่งปรัชญาไทย : กำเนิดและพัฒนาการความคิดด้านอภิปรัชญา ญาณวิทยา จริยศาสตร์ จักรวาลวิทยา และสุนทรียศาสตร์ไทย*. กรุงเทพมหานคร : วชิราสำนักพิมพ์.
- Briggs, R. S. 2006. What Does Hermeneutics Have to Do With Biblical Interpretation? *Heythrop Journal* XLVII.
- Bleicher, J. 1980. *Contemporary Hermeneutics: Hermeneutics as Method, Philosophy and Critique*. London: Routledge.
- Duke, J. 1977. Schleiermacher: On Hermeneutics. In F. D. E. Schleiermacher. *Hermeneutics: The Handwritten Manuscripts*.
- Hoy, D. C. 1993. Heidegger and the Hermeneutic Turn. In Charles Guignon (ed.). *The Cambridge Companion to Heidegger*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Inwood, M. 1998. Hermeneutics. In Edward Craig (ed.). *Routledge Encyclopedia of Philosophy*. London: Routledge. [CD- Rom Version 1.0].
- Prasad, A. 2002. The Contest over Meaning: Hermeneutics as an Interpretive Methodology for Understanding Texts. *Organizational Research Method* 5(1):
- Ricoeur, P. 1981. The Task of Hermeneutics. In *Hermeneutics and the Human Sciences: Essays on Language, Action and Interpretation*, (Ed. and Trans. John B. Thompson). Cambridge: Cambridge University Press.
- Seebom, T. M. 2004. *Hermeneutics. Method and Methodology*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- Wallace, V. A. 2003. The Methodological Relevance of Contemporary Biblical Scholarship to the Study of Buddhism. In Roger Jackson and John Makransky (eds.). *Buddhist Theology: Critical Reflections by Contemporary Buddhist Scholars*. London: RoutledgeCurzon.

Academic Article

DOI: 10.14456/jpv.2023.14

การศึกษาเพื่อการพัฒนาชีวิตตามแนวพุทธศาสตร์ Education for life development Buddhism Approach

ดวงพร ปานะพรหม
Duangporn Panapram

ARTICLE INFO	ABSTRACT
Name of Autor: ดร. ดวงพร ปานะพรหม นักวิชาการอิสระ, ประเทศไทย Duangporn Panapram Independent scholar, Thailand Email: moon_sophee@hotmail.com คำสำคัญ: การศึกษา; การพัฒนาชีวิต; พุทธศาสตร์ Keywords: Education; Life Development; Buddhism Article history: Received: 04/05/2022 Revised: 21/11/2022 Accepted: 13/06/2023 Available online: 13/06/2023 How to cite: Panapram, D. 2023. Education for life development Buddhism Approach. <i>Journal of Philosophical Vision</i> 28 (1), 159-.	Education is life because life is to be, to go, to move. Learning is always at every stage of life. for survival It causes the impetus of learning all the time, so it is called "sikkha". As for life, it is "the way". Therefore, education for life development, there must be a relationship in the whole system, i.e. 1) Social and environmental relations (precepts), 2) mental (concentration), and 3) intellectual.

บทคัดย่อ

การศึกษาคือชีวิตเพราะชีวิตเป็นการศึกษาความเป็นอยู่การดำเนินไป การเคลื่อนไหว การเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาทุกช่วงจังหวะของชีวิต เพื่อการเอาตัวรอด ทำให้เกิดแรงผลักดันแห่งการเรียนรู้ตลอดเวลา จึงเรียกว่า “สิกขา” ส่วนการดำเนินชีวิตนั้นคือ “มรรค” ดังนั้นการศึกษาเพื่อการพัฒนาชีวิต จึงต้องมีความสัมพันธ์กันทั้งระบบ ได้แก่ 1) ความสัมพันธ์ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม (ศีล) 2) ด้านจิตใจ (สมาธิ) และ 3) ด้านปัญญา

1. บทนำ

นักการศึกษาหลายท่านที่ให้ความหมายหรือนิยามศัพท์เฉพาะของคำว่า “การศึกษา” ไว้อย่างมากมาย และทำให้เห็นแนวทางที่ทำให้เกิดองค์ความรู้อยู่เสมอ แต่สิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญที่สุดของการศึกษาคือ

กระบวนการที่จะทำให้การศึกษาเกิดขึ้นทั้งโดยสัญญาญาณและอุปนิสัย โดยเฉพาะระบบการศึกษาของไทย ที่มีการพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง เห็นได้จากการเปลี่ยนแปลงและมาถึง พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 นอกจากนี้ ยังมีหน่วยงานอีกมากมายที่เห็นความสำคัญของการศึกษาให้ได้มาตรฐาน เช่น กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงอุดมศึกษาวิจัยและนวัตกรรม สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน) และ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (ประเทศไทย) เป็นต้น

จากอดีตที่ผ่านมา ประสบการณ์เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นที่ทำให้เกิดขบวนการ การจัดการความรู้ให้เกิดขึ้น ด้วยการจัดการศึกษาให้อย่างทั่วถึง เพื่อให้ประชาชนมีศักยภาพมากขึ้น ด้วยเหตุผลก็เพื่อการพัฒนาประเทศให้ก้าวไปสู่ประชาคมโลกในทุกมิติ การศึกษาจึงเป็นพื้นที่สำคัญที่ทำให้เกิดความรู้ ทั้งความรู้ในระดับโลก ิยะหรือความรู้ในเรื่องการประกอบอาชีพ และความรู้ในระดับโลกุตตระหรือความเข้าใจในการดำเนินชีวิตนั่นเอง

ไตรสิกขาเป็นหัวใจของคำสอนของพระพุทธศาสนา ซึ่งได้วางแนวทางการศึกษาไว้อย่างชัดเจนและตรงประเด็นสอดคล้องกับพฤติกรรมของมนุษย์มากที่สุด เป็นรากฐานเพื่อให้เกิดการศึกษาในมิติอื่นๆ ได้อย่างครอบคลุม ซึ่งพระพุทธเจ้าได้วางแนวทางไว้เป็นหลักของการศึกษานั้นคือ “หลักไตรสิกขา” คือสิ่งที่ทุกคนจะต้องศึกษาเรียนรู้ มีอยู่ 3 หลักใหญ่ ดังนี้คือ

2. ศีลสิกขา

ศีลสิกขา หมายถึงการศึกษาพฤติกรรมการแสดงออกของมนุษย์ทางกายและวาจา ตลอดถึงบทบาทหน้าที่ และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างปรกติ ด้วยการปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ประเพณี วัฒนธรรม ของส่วนรวมและท้องถิ่น เป็นการศึกษาในด้านความประพฤติให้มีความสงบเรียบร้อย มีความสุจริตสะอาดทางกาย วาจาและทางอาชีวะ เรียกว่า ศีลสิกขา เป็นขั้นต้นในการศึกษาเพื่อพัฒนาชีวิตทางด้านสัมมาวาจา สัมมากรรมันตะ และสัมมาอาชีวะให้เจริญงอกงามขึ้นจนมีความสมบูรณ์พร้อมทางด้านความประพฤติ ตลอดถึงระเบียบวินัยและความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นพื้นฐานที่จะส่งเสริมการพัฒนาเสริมสร้างคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ศีลจึงมีความสำคัญมาก เป็นฐานของคุณความดีทั้งปวง หากปราศจากศีลแล้ว คุณธรรมอย่างอื่นก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ ศีลเปรียบเหมือนศีระ ร่างกายขาดศีระไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ฉันใด คุณธรรมทั้งปวงจะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าไม่เริ่มต้นด้วยศีลฉันนั้น หน้าที่ของศีล คือ การขจัดความชั่วทางกายและวาจา ความดีของศีลอยู่ที่การรักษาศีลให้สะอาดบริสุทธิ์ ไม่ให้ขาดหรือต่างพร้อยโดยเฉพาะศีล 5 ซึ่งถือว่าเป็นหลักสากลของมวลมนุษยทุกคน

1) ความหมายของศีล

ตรงกับภาษาบาลีว่า สีล ตามศัพท์แปลว่า ปกติ หมายถึงปกติกาย ได้แก่ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติผิดในกาม ไม่พูดเท็จ และเสพสิ่งของมีนเมา เป็นความประพฤติดีทางกายและวาจา การรักษากายและวาจาให้เรียบร้อย ข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม ตามที่ พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตโต) กล่าวว่า คนที่มีจิตเป็นปกติ ไม่ถูก โลภะ โทสะ โมหะ ครอบงำ และชักไปทำชั่วทำผิด จิตเป็นปกติ เมื่อจะทำอะไรทางกายด้วยจิตที่เป็นปกติ ก็ไม่ทำกายทุจริต เมื่อจะพูดอะไรทางวาจา ก็ไม่พูดวจีทุจริตเมื่อคิดเรื่องราอะไรทางใจ หรือทางมนะ ก็ไม่คิดเป็นมโนทุจริต เพราะฉะนั้น จิตจึงเป็นศีล ทำทางกาย กายก็เป็นศีล ทำทางวาจา วาจาก็เป็นศีล คิดทางมนะ มนาก็เป็นศีล (พระธรรมปิฎก, 2546: 246)

ความสำคัญของศีลคือเป็นพื้นฐานของสมาธิ สมาธิเป็นพื้นฐานของปัญญา ปัญญาเป็นพื้นฐานความรู้ที่สามารถพาให้บรรลุพระนิพพานได้ เหตุผลก็คือ ศีล เป็นบันไดสำคัญที่จะนำพาให้บุคคลไปสู่ความพ้นทุกข์ได้ทั้งปวง เป็นแนวปฏิบัติที่จะทำให้ทุกคนบรรลุเป้าหมาย เป็นแกนหลักของความบริสุทธิ์ เป็นหลักธรรมสำคัญและจำเป็นที่มนุษย์เราทุกคนต้องปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันในสังคม ไม่เพียงเฉพาะมนุษย์ด้วยกันเท่านั้น ยังหมายถึงการอยู่ร่วมกันกับสิ่งมีชีวิตอื่นๆอีกด้วย สอดคล้องกับ พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ) ที่กล่าวว่า ศีล คือ ปกติวิสัยของมนุษย์ที่จะเว้นการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน โดยแท้จริงแล้วการรักษาศีล 5 ก็คือการควบคุม กาย วาจา ใจ มิให้ล่วงละเมิดปกติวิสัยของตน ไม่เกิดการเบียดเบียนต่อผู้อื่น ดังนั้น จึงสามารถจะลดละกิเลส “โทสะ” ลงได้ ผู้รักษาศีลย่อมมีกิริยางดงาม มีความประพฤติเรียบร้อย และสามารถควบคุมอารมณ์ของตนให้เป็นปกติวิสัยได้ โดยการประพฤติปฏิบัติ (พระธรรมวิสุทธิกวี, 2549: 9-10)

2) ประเภทของศีล

ศีล 5 เป็นศีลของฆราวาสผู้ครองเรือน เป็นหลักปฏิบัติที่เน้นในการรักษากาย วาจา ของตนให้สงบเรียบร้อย เพื่อให้สมาชิกในสังคมอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุขสงบร่มเย็น (มูลนิธิมหาเมฆาภรณ์วิทยาลัย, 2525: ที่. ปา. 11/286/247) ดังนี้

1) ปาณาติปาตา เวรมณี แปลว่า เว้นจากการทำชีวิตของสัตว์อื่นให้ตกลงไป กล่าวคือ ไม่ทำลายชีวิตของมนุษย์หรือสัตว์อื่น ตลอดถึงตนเองด้วย หมายถึง มีความประพฤติปฏิบัติชอบ ดำเนินชีวิตที่ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นการประทุษร้ายทางร่างกายหรือจิตใจ โดยทางตรงคือลงมือกระทำเอง โดยทางอ้อมคือสั่งการให้ผู้อื่นลงมือ โดยวิธีการต่างๆ

2) อทินนาทานา เวรมณี แปลว่า เว้นจากการถือเอาวัตถุสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ ไม่อนุญาต เข้าข่ายลักขโมย โจรกรรม ละเมิดสิทธิ ถือว่าผิดทั้งศีลธรรมและกฎหมาย จะด้วยวิธีการใดๆ ก็ตามที่ไม่เป็นไปด้วยกุศลเจตนา

3) กาเมสุ มิจฉาจารา เวรมณี แปลว่า เว้นจากการประพฤติดิตในกาม ที่นำมาต่อการเสื่อมเสียชื่อเสียงวงศ์ตระกูล หน่วยงาน องค์กร เป็นการประพฤติดิตทำนองคลองธรรม ผิดกฎหมาย ประเพณี วัฒนธรรม ทั้งบุคคล สัตว์ สิ่งของ เป็นการประทุษร้ายต่อของรักของหวงแหน อันเป็นการทำลายเกียรติภูมิและจิตใจตลอดจนทำให้วงศ์ตระกูลเดือดร้อน รวมทั้งคู่ชีวิตและครอบครัวด้วย

4) มุสาวาทา เวรมณี แปลว่า เว้นจากการพูดเท็จ พูดโกหก หลอกลวง เพื่อประโยชน์ของตนเอง ตลอดถึงการพูดให้ร้ายป้ายสีแก่บุคคลอื่น นอกจากผิดศีลแล้ว ยังเข้าข่ายผิดกฎหมาย ขู่หาดูหมิ่นหรือหมิ่นประมาทด้วย ตลอดถึงการดัดสันคิตความต่างๆที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง ศีลข้อนี้มีไว้เพื่อให้ผู้คนในสังคม ให้ความจริงใจต่อกัน มีความซื่อสัตย์ยุติธรรม ไม่พูดเท็จด้วยหวังผลทางด้านวัตถุหรือชื่อเสียง เป็นต้น

5) สุราเมรัยมัชฌมาทัฏฐานา เวรมณี แปลว่า เว้นจากการดื่มสุราเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทได้แก่สุราเมรัยตลอดถึงสิ่งเสพติดทุกชนิด ได้แก่ ยาบ้า กัญชา เฮโรอีน ผีน กระท่อม ที่ทำให้ผู้ดื่มหรือเสพแล้วมีอาการเมาเสียสติ มีอารมณ์ขุ่นมัว ทุรร้าย ยกเว้นการดื่มหรือการเสพตามแพทย์สั่ง เพื่อบรรเทาโรคบางชนิด ศีลข้อนี้จึงมีความสำคัญมาก สามารถนำไปสู่การผิดศีลข้ออื่นๆตามมา

ศีล 5 เป็นข้อห้ามสำหรับทุกคน เรียกว่า เบญจศีล คู่กับ เบญจธรรม ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติ ดังนั้น เมื่อมีข้อห้าม ก็ต้องมีข้อปฏิบัติควบคู่กัน เรียกว่า “เบญจธรรมหรือกัลยาณธรรม 5” มีอยู่ 5 ประการ ดังนี้

1) เมตตาและกรุณา หมายถึง ความรักใคร่และความสงสาร มีความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข และปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ เมื่อมนุษย์ทุกคนงดเว้นจากการฆ่า การเบียดเบียน การใช้ความรุนแรงต่อทุกชีวิตแล้ว ก็ควรมีความรักความเมตตาและความกรุณาต่อกัน โลกจะได้เกิดสันติสุข

2) สัมมาอาชีวะ หมายถึง การประกอบอาชีพและรับผิชอบหน้าที่ของตนเองอย่างบริสุทธิ์ คือทำมาหาเลี้ยงชีพโดยสุจริต ไม่ผิดศีลผิดธรรม มีความขยันหมั่นเพียร ไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคใดทั้งสิ้น

3) กามสังวร หมายถึง ความสำรวมระมัดระวังในเรื่องกาม เมื่อมนุษย์เราทุกคนได้งดเว้นการประพฤติดิตทางเพศได้แล้ว ก็พึงเจริญกามสังวรโดยไม่หลงไหลไปในกามคุณต่างๆ จะทำให้เสียทรัพย์ เกิดโรคภัยไข้เจ็บ และนำมาซึ่งความเสื่อมเสียชื่อเสียงเกียรติยศนานับประการ

4) สัจจะ หมายถึง ความจริงใจ ความซื่อสัตย์ ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น เป็นการสร้างความไว้วางใจกัน เป็นการสร้างเกาะป้องกันภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นในชีวิตของตนได้ เพราะเมื่อมีสัจจะแล้ว ผู้คนทั้งหลายย่อมให้ความสำคัญ ช่วยเหลือกัน แบ่งปันกัน เพราะเป็นคนดี พูดด้วยใจจริง พูดคำจริงที่มีประโยชน์ต่อกัน

5) สติสัมปชัญญะ หมายถึง มีสติความระลึกได้และสัมปชัญญะความรู้ตัว ขณะทำ ขณะพูด ขณะคิด เพราะสติสัมปชัญญะมีอุปการะมากต่อการดำเนินชีวิต ไม่หลงมกมายไร้เหตุผล ไม่ประมาทในการทำกิจการทั้งปวง ตัวกิเลสทั้งสามได้แก่ โลภะ โทสะ โมหะ เข้าครอบงำได้ยาก

ศีล 8 หรืออุโบสถศีล สำหรับอุบาสก อุบาสิกา แม่ชี มีข้อห้ามที่เหมือนกัน แต่มีข้อปฏิบัติที่แตกต่างกัน คือ การรักษาศีล 8 ก็เหมือนกับการรักษาศีล 5 เมื่อผิดศีลข้อใดข้อหนึ่งก็ผิดเฉพาะข้อนั้น ส่วนศีลอุโบสถ ถ้าผิดข้อใดข้อหนึ่งก็จะผิดหมดทุกข้อ อีกประการหนึ่ง การรักษาศีลอุโบสถศีลก็แตกต่างจากศีล 8 ทั้งคำขอและการปวารณา การรักษาศีลประเภทนี้ เป็นการฝึกตนในการพัฒนาชีวิตตนเองให้มีความเข้มข้นขึ้นมากกว่าศีล 5 ทั้งการปฏิบัติตามและข้อห้ามต่างๆ เพื่อไม่ให้ชีวิตของตนไปยุ่งเกี่ยวในการเสพวัตถุมากเกินไป ฝึกให้เป็นคนอยู่แบบง่ายๆ โดยอาศัยวัตถุเท่าที่จำเป็นหรือพอแก่ความต้องการที่แท้จริงของชีวิตเท่านั้น อนึ่ง ในศีล 8 เฉพาะข้อที่แตกต่างและข้อที่เพิ่มจากศีล 5 มีดังต่อไปนี้

ศีลข้อที่ 3 ได้แก่ อพรหมจริยา เวรมณี หมายถึง งดเว้นจากอพรหมจรรย์ ถือพรหมจรรย์ เว้นจากเมถุนธรรม

ศีลข้อที่ 6 ได้แก่ วิกาลโภชนา เวรมณี หมายถึง งดเว้นวิกาลโภชนา ไม่รับประทานอาหารในเวลาวิกาลคือหลังเที่ยงวันจนถึงอรุณขึ้นของวันใหม่ เป็นเวลาที่ต้องงดเว้นจากการบริโภคอาหารทุกชนิด ก็เพื่อมิให้เกิดความยินดีติดใจในการบริโภคจนเกินประมาณ หรือไม่ให้ง่วงอยู่หว่างกินนั่นเอง

ศีลข้อที่ 7 ได้แก่ นัจจิตวาทิตะ วิสูกทสสนะ มาลาคันธวิเลปนะ ธาณมถนนะ วิภูสนัญฐานา เวรมณี หมายถึง งดเว้นการฟ้อนรำขับร้องเล่นดนตรีดูการละเล่น และการประดับตกแต่งร่างกายใช้ของหอมเครื่องลูบไล้ ก็เพื่อขัดเกลา มิให้เกิดความยินดีในการตกแต่งร่างกายให้สวยงาม

ศีลข้อที่ 8 ได้แก่ อุกจาสนนะ มหาสยนา เวรมณี : งดเว้นการนอนบนที่นั่งที่นอนสูงใหญ่เกินประมาณเพื่อมิให้เกิดความยินดีในความงามและการสัมผัสที่อ่อนนุ่มสบายเกินไป

ศีล 10 สำหรับสามเณร ได้แก่บรรพชิตผู้สละเรือนออกบวช มีดังต่อไปนี้

- 1) งดเว้นจากการทำชีวิตของสัตว์อื่นให้ตกลงไป
- 2) งดเว้นจากการถือเอาวัตถุสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้
- 3) งดเว้นจากอพรหมจรรย์ ถือพรหมจรรย์
- 4) งดเว้นจากการพูดเท็จ
- 5) งดเว้นจากการดื่มสุราเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท
- 6) งดเว้นการรับประทานอาหารในเวลาวิกาล
- 7) งดเว้นการฟ้อนรำขับร้องเล่นดนตรี ดูการละเล่นต่าง ๆ
- 8) งดเว้นการประเภตกแต่งร่างกายใช้ของหอมเครื่องลูบไล้
- 9) งดเว้นการนอนบนที่นั่งที่นอนสูงใหญ่เกิน
- 10) งดเว้นจากการรับเงินและทอง

ศีลของพระภิกษุ

ตามพระวินัยของพระภิกษุนั้น ศีลมีอยู่ 4 ประการ เรียกว่า ปาฏิสาธิตศีล 4 (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2540: 19) ดังนี้

1) ปาฏิโมกขสังวรศีล ได้แก่ การสำรวมในพระปาฏิโมกข์ ด้วยการเว้นจากข้อที่พระพุทธเจ้าทรงห้าม และทำตามข้อที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาต มีอยู่ 227 ข้อ แบ่งเป็น ปาราชิก สังฆาทิเสส อนิยต นิสสัคคียปาจิตติย ปาจิตติย เสดยวัตร อธิกรณสมณะ

2) อินทริยสังวรศีล ได้แก่ การสำรวมระมัดระวังตนเองในการแสดงพฤติกรรมทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ไม่ให้ล่วงละเมิดต่อตนเองและผู้อื่น รู้จักควบคุมบังคับพฤติกรรมทางกาย ทางวาจา และทางใจให้ครบไตร ทวาร

3) อาชีวะปาฏิสาธิตศีล ได้แก่ การเลี้ยงชีวิตโดยทางที่ชอบประกอบด้วยสัมมาปฏิบัติ

4) ปัจจยสันนิสิตศีล ได้แก่ การพิจารณาเสียก่อนในการใช้สอยเสพปัจจัย 4 คือ บิณฑบาต (อาหาร) เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค เป็นต้น

อานิสงส์ของการรักษาศีล มีอยู่ 5 ประการ ดังนี้

- 1) ย่อมประสบโภคทรัพย์เป็นอันมาก
- 2) ชื่อเสียงย่อมฟุ้งซารไป
- 3) จะเข้าไปสู่สมาคม ที่ประชุมใด ๆ ก็มีความกล้าหาญ แก้วกล้าไม่สะทกสะท้าน
- 4) เมื่อถึงเวลาตาย ก็ตายอย่างมีสติ ไม่หลงตาย
- 5) เมื่อตายไปแล้ว ก็ย่อมไปบังเกิดในโลกสวรรค์ (มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2525: ที่.ม.10/80/102)

3. จิตศึกษา

จิตศึกษา หมายถึง การพัฒนาด้านจิตใจ ในทางพุทธศาสนาคือ การปฏิบัติในหลักของสมาธินั่นเอง เป็นการฝึกฝนอบรมจิตเพื่อสร้างเสริมคุณภาพของจิตให้มีสุขภาพที่ดี พร้อมทั้งจะปฏิบัติการทำงานต่าง ๆ ได้อย่างมีศักยภาพ เป็นการพัฒนาในขั้นตอนที่ฝึกฝนอบรมสมาธิมาวามะ คือความพยายามที่ถูกต้อง สัมมาสติ ความระลึกในทางที่ถูกต้อง และสัมมาสมาธิ คือความตั้งใจที่ถูกต้อง ให้เจริญงอกงามขึ้นจนสามารถมีความสมบูรณ์พร้อมทางคุณธรรม มีคุณภาพจิต สมรรถภาพจิตและสุขภาพของจิต ดังนี้

3.1 ความหมายของสมาธิ

สมาธิ หมายถึง ความมีใจตั้งมั่น ความตั้งมั่นแห่งจิต การทำให้จิตสงบแน่วแน่ ไม่ฟุ้งซ่าน การมีจิตกำหนดแน่วแน่อยู่อะไรสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะมักใช้เป็นคำเรียกง่ายๆ สำหรับจิตศึกษา (พระธรรมปิฎก, 2546: 246)

สมาธิหรือสมถภาวนา คือ การกำหนดจิตหรือสติความระลึกรู้ไปจดจ่ออยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น การนึกถึงพระพุทธรูป หรือกำหนดลมหายใจเข้าออก แล้วบริหารด้วยการภาวนาว่า หายใจเข้าภาวนาว่าพุท หายใจออกภาวนาว่า โธ สิ่งที่เราจิตไปจดจ่อนี้เรียกว่าอารมณ์กรรมฐาน จิตที่เป็นสมาธิแน่วแน่มั่นเป็นขั้นตามลำดับเรียกว่า ฌาน ซึ่งแบ่งออกเป็นหลายลักษณะแล้วแต่ความเพ่งพินิจของจิต และถ้ามีสมาธิหรือฌานแก่กล้าก็จะเกิดวิชชา คือความรู้ในระดับที่สูงขึ้น

สมาธิหรือสมถภาวนานี้เป็นการพัฒนาในด้านคุณภาพและสมรรถภาพของจิต ได้แก่การนำเอาองค์มรรคข้อสมาธิมาวามะ ความพยายามชอบ สัมมาสติ การระลึกชอบ สัมมาสมาธิ การตั้งใจมั่นชอบ เข้ามาเป็นกลุ่มเดียวกันโดยความหมายได้แก่การฝึกจิตให้เข้มแข็ง มั่นคงแน่วแน่ ควบคุมตนได้ดี จิตมีกำลังใจสูง ให้เป็นจิตที่สงบ ผ่องใส เป็นสุขและปราศจากสิ่งรบกวน

3.2 ประเภทของสมาธิ

สมาธิจิต หมายถึง ภาวะที่จิตแน่วแน่ต่อสิ่งที่กำหนดหรือภาวะที่จิตมีอารมณ์เป็นหนึ่ง เป็นจิตที่มีความแน่วแน่อยู่อะไรสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะที่กำหนดหรือบริหารอยู่ จิตที่เป็นสมาธิแบ่งได้ 3 ประเภท

1) ฌานสมาธิ คือ สมาธิชั่วขณะ หรือเรียกได้อีกอย่างว่า “มุลสมาธิ” (มุลนิธิมหาภิกขุราชวิทยาลัย, 2525: อง.อ.อ.อ. 23/160/308-311) เป็นสมาธิขั้นแรกที่คนทั่วไปสามารถฝึกฝนให้เกิดขึ้นได้ เพื่อใช้ในการทำหน้าที่ในชีวิตประจำวัน และใช้เป็นฐานในการเจริญสมถะและวิปัสสนา

2) อุปจารสมาธิ คือ สมาธิเฉียดๆ จวนจะแน่วแน่ อยู่ในขั้นระงับนิรณานได้ และเป็นส่วนเบื้องต้นแห่งอัปปนาสมาธิ

3) อัปปนาสมาธิ คือ สมาธิแน่วแน่ เป็นสมาธิประเภทสูงสุด มีในฌานทั้งหลาย ถือเป็นผลที่ต้องการแห่งการเจริญสมาธิ (มหาภิกขุราชวิทยาลัย, 2540: 184)

การฝึกจิตเป็นการเตรียมจิตให้พร้อมที่จะทำงานอันเป็นงานทางจิต คือ ฝึกจิตให้พร้อมด้วยสมถะมาแล้วจึงเป็นจิตควรแก่การทำงาน หมายความว่า จะกระทำสิ่งใดก็ตาม ย่อมมีความสำเร็จสูงไม่พลาดพลั้ง เพราะมีสมาธิ

และสมาธินี้เองเป็นพื้นฐานที่ทำให้เกิดปัญญา คือเข้าใจในสภาวะธรรมทั้งหลาย ดังนั้น จิตที่ได้ผ่านการฝึกปรืออบรมมาแล้วเป็นสมาธิ มีคุณภาพสมรรถภาพ มีคุณภาพสูง มีความสามารถที่สุด มีลักษณะ 4 ประการ (พระธรรมปิฎก, 2538: 830) ดังนี้

1) มีความแข็งแรง มีพลังมาก เปรียบเหมือนกระแสน้ำที่ถูกควบคุมให้ไหลพุ่งไปในทิศทางเดียว ย่อมมีกำลังและความแรงกว่าน้ำที่ถูกปล่อยให้ไหลแตกกระจายออกไป

2) มีความราบเรียบ สงบนิ่ง เหมือนสระ หรือบึงน้ำใหญ่ ที่มีน้ำนิ่ง ไม่มีลมพัดมาถูกต้อง ไม่มีสิ่งรบกวนทำให้กระเพื่อมหวั่นไหวเลย

3) มีความใสกระจ่าง มองเห็นอะไรๆ ได้ชัดเจน เหมือนน้ำที่สงบนิ่ง ไม่เป็นลูกคลื่น และไม่มีฝุ่นละออง เพราะฝุ่นละอองที่มีได้ตกตะกอนนอนก้นหมดแล้ว

4) มีความนุ่มนวล ครอบงำงาน หรือเหมาะสมแก่การใช้งาน เพราะไม่เครียด ไม่กระด้าง ไม่วุ่น ไม่ขุ่นมัว ไม่สับสน ไม่เร่าร้อน ไม่กระวนกระวาย

3.3 ความสำคัญและประโยชน์ของสมาธิ

สมาธิมีความสำคัญและมีประโยชน์มากทั้งโดยตรงและโดยอ้อม เป็นธรรมมีอุปการะมากในการทำงานทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นงานอย่างหยาบหรืออย่างละเอียดทั้งในการประกอบกิจทางโลกและทั้งในทางปฏิบัติธรรมทางธรรมโดยเฉพาะ เพราะสมาธิมีเป็นไปเพื่อความสงบ เป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์ และเพื่อเป็นปทัฏฐานแห่งการปฏิบัติวิปัสสนา และเป็นไปเพื่อบรรลุจุดหมายสูงสุด คือ ความหลุดพ้นจากกิเลสและทุกข์ทั้งปวง

4. ปัญญาสิกขา

ปัญญาสิกขา หมายถึง การศึกษาถึงการพัฒนาความรู้แบบวิจยคือการแสวงหาความจริงและความเป็นจริง ของสิ่งที่มีอยู่อย่างถ่องแท้และรอบคอบ การฝึกอบรมทางปัญญาให้เกิดความรู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้ความเป็นไปตามเหตุปัจจัยที่ทำให้แก้ไขปัญหไปตามแนวทางเหตุผลรู้เท่าทันโลก และชีวิตจนสามารถทำจิตให้บริสุทธิ์หลุดพ้นจากความยึดถือมั่นในสิ่งต่างๆ ดับเพลิงกิเลสเพลิงทุกข์ได้ในที่สุดเรียกว่า “อริปัญญา” และการศึกษาในขั้นตอนที่ฝึกสมาธิภาวนาและสมาธิสังกัปปะให้เจริญองงามขึ้นจนมีความสมบูรณ์พร้อมทางปัญญาเรียกว่า อริปัญญาสิกขา

ปัญญา ความรู้ทั่วหรือความรู้ชัด คือ “รู้ทั่วถึงความเป็นจริง หรือตรงตามความเป็นจริง เช่น รู้เหตุรู้ผล รู้ดีรู้ชั่ว รู้ถูกรู้ผิด รู้ควรไม่ควร รู้คุณรู้โทษ รู้ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ รู้เท่าทันสังขาร รู้องค์ประกอบ รู้เหตุปัจจัย รู้ที่ไปที่มา รู้ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งทั้งหลาย รู้ตามความเป็นจริง รู้ถ่องแท้ เข้าใจถ่องแท้ รู้เข้าใจสภาวะธรรมต่างๆ รู้คิด รู้พิจารณา รู้วินิจฉัย รู้ที่จะจัดแจงจัดการหรือดำเนินการอย่างไรๆ” (พระธรรมปิฎก, 2538: 22) ปัญญาแปลว่า “ความรู้ทั่ว, ปรึกษาหยั่งรู้เหตุผล, ความรู้เข้าใจชัดเจน, ความรู้เข้าใจหยั่งแยกได้ ในเหตุผล ดี ชั่ว คุณ โทษ ประโยชน์ มิใช่ประโยชน์ เป็นต้น และ รู้ที่จะจัดแจง จัดสรร จัดการ, ความรอบรู้ในกองสังขารมองเห็นตามเป็นจริง” (พระธรรมปิฎก, 2538: 164)

4.1 บ่อเกิดของปัญญา

เมื่อกล่าวถึงแหล่งกำเนิดแห่งปัญญาในพุทธศาสนาแล้ว ก็มีแหล่งกำเนิดใหญ่ๆ ซึ่งมีปรากฏอยู่ในสังคีตสูตรมี 3 ประการ ได้แก่ (มูลนิธิมหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2525: ที.ปา. 11/228/231)

1) สุตมยปัญญา ได้แก่ ปัญญาสำเร็จด้วยการฟัง หมายถึง ความรู้ที่เกิดจากการรับฟัง และรวมไปถึงการศึกษาเล่าเรียน การถ่ายทอดต่อ ๆ กันมาจากผู้อื่น การได้ยินได้ฟังและการได้เห็นจากสื่อต่างๆ มีหนังสือหรือตำราทางวิชาการ เพชบุ๊ค โน่น สิ่งพิมพ์ โทรทัศน์ ฯลฯ

2) จินตามยปัญญา ได้แก่ ปัญญาสำเร็จด้วยการคิด หมายถึง ความรู้ที่เกิดจากการคิด การพิจารณา การค้นคว้า การวิจัย การวิเคราะห์ การใคร่ครวญหาเหตุผลตามความเป็นจริงของสิ่งต่างๆ จนรู้ที่แท้ที่ไปของสิ่งทั้งหลายว่า สิ่งนี้มีเหตุปัจจัยอย่างนี้ แล้วทำให้เกิดผลอย่างนี้ ซึ่งเป็นการคิดด้วยตนเอง

3) ภาวนามยปัญญา ได้แก่ ปัญญาสำเร็จด้วยการอบรม หมายถึง ความรู้ที่เกิดจากการฝึกฝนอบรม วิปัสสนาภาวนา ในการฝึกฝนให้เกิดความรู้บางอย่างเพียงแต่ฟังหรืออ่าน แล้วนำมาขบคิดตามหลักการของภาวนาก็สามารถเกิดขึ้นได้ การฝึกฝนจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด ที่จะทำให้คนเราเกิดความรู้ ความชำนาญที่แท้จริง

4.2 ปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญญา มีอยู่ 2 ประการ ได้แก่

1) ปัจจัยภายนอกเรียกว่า ปรโตโฆสะ คือ เสียงจากผู้อื่น หมายถึงการได้ยินได้ฟัง เป็นการกระตุ้นหรือชักจูงจากภายนอก เช่น การแนะนำ การสั่งสอนหรือบอกเล่าข่าวสารจากผู้อื่นในทางที่ตรงตามถูกต้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรับฟังคำแนะนำจากบุคคลที่เป็นกัลยาณมิตรเป็นต้น ข้อนี้เป็นวิธีการแห่งศรัทธา ปัจจัยในภายนอกมีจุดเริ่มต้นด้วยศรัทธา แล้วอาศัยศรัทธาเป็นเหตุปัจจัยส่งเสริมต่อไปอีก การพัฒนาปัญญาจึงต้องได้ปัจจัยภายนอกเป็นกัลยาณมิตรที่เรียกว่า “กัลยาณมิตรตตา” 4 ได้แก่ สัทธาสัมปทา ผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ศีลสัมปทา ผู้ถึงพร้อมด้วยศีล จาคสัมปทา ผู้ถึงพร้อมด้วยจาคะ และปัญญาสัมปทา ผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญา

2) ปัจจัยภายในเรียกว่า โยนิโสมนสิการ คือการทำให้เข้าใจโดยแยบคาย เป็นความรอบคอบในการใช้ความคิด ความรู้จักคิด คิดเป็นระเบียบ หมายถึงการรู้จักมอง รู้จักพิจารณาสิ่งทั้งหลาย ตามสภาวะ และคิดหาเหตุผล สืบค้นถึงต้นเค้าสืบสาวให้ตลอดสาย แล้วพิจารณาแยกแยะสิ่งนั้นๆออกให้เห็นตามสภาวะความสัมพันธ์ตามเหตุปัจจัย นี่เป็นวิธีการแห่งปัญญาซึ่งแบ่งออกได้เป็น 4 ลักษณะ ดังนี้

- อุบายมนสิการ แปลว่า คิดหรือพิจารณาโดยอุบาย คือคิดอย่างมีวิธี หรือคิดถูกวิธี หมายถึง คิดถูกวิธีที่จะให้เข้าถึงความจริง ทำให้หยั่งรู้สภาวะลักษณะและสามัญลักษณะของสิ่งทั้งหลาย
- ปถมนสิการ แปลว่า คิดเป็นทางหรือคิดถูกทาง คือ คิดได้ต่อเนื่องเป็นลำดับ มีขั้นตอน มีความต่อเนื่องในเรื่องนั้นตามแนวเหตุผล บางครั้งอาจเผลอไพล แต่ก็ความสามารถที่จะชักชวนนึกคิดเข้าสู่แนวทางที่ถูกต้องได้
- การณมนสิการ แปลว่า คิดตามเหตุคิดตามผล หรือ คิดอย่างมีเหตุผล หมายถึง การคิดสืบค้นตั้งแต่ต้นจนถึงปลายและปลายจรดต้น กลับไปกลับมาบ่อยๆพร้อมพิจารณาถึง

องค์ประกอบ ความเป็นไปได้ ความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย พิจารณาสืบสาวหาสาเหตุให้เข้าใจถึงแหล่งที่มาตามลำดับ

- อุปาทกมนสิการ แปลว่าคิดให้เกิดผล คือ บุรณาการความคิดที่ได้นำไปสู่การปฏิบัติ หมายถึง การคิดการพิจารณาที่ทำให้เกิดกุศลธรรม คิดให้เกิดความสร้างสรรค์ คิดในเชิงบวก คิดแก้ปัญหาจากวิกฤตให้เป็นโอกาส หรือคิดปลุกเร้าให้เกิดความพากเพียรพยายาม (พระธรรมปิฎก, 2538: 669)

สรุปได้ว่าโยนิโสมนสิการทำให้คนเป็นผู้ใช้ความคิด คนเป็นนายของความคิด เอาความคิดมารับใช้ช่วยแก้ไขปัญหาก็อย่างหนึ่ง ในกระบวนการความคิดที่มีโยนิโสมนสิการนี้ สติสัมปชัญญะจะเข้ามาร่วมทำงานอยู่ด้วยโดยตลอด เพราะโยนิโสมนสิการเป็นอาหารคอยหล่อเลี้ยงสติอยู่เรื่อยๆ โยนิโสมนสิการเป็นความคิดที่สกดกัน อวิชชาตัณหา อันเป็นตัวขัดขวางการเกิดปัญญา โยนิโสมนสิการเป็นปัจจัยให้เกิดปัญญาแล้วช่วยส่งเสริมให้เจริญงอกงามยิ่งๆ ขึ้นไปทั้งปรัตโมสะและโยนิโสมนสิการ ถือว่า เป็นปัจจัยทั้งภายนอกและภายในที่มีอุปการะมาก เพราะปัจจัยทั้ง 2 ประการ จะช่วยส่งเสริมกันและกัน เป็นเครื่องมือในการแสวงหาปัญญาหรือฝึกฝนให้เกิดปัญญา เมื่อบุคคลได้รับคำแนะนำแล้ว จึงได้ฝึกฝนตนเองให้รู้จักคิดเป็นทำเป็นแสวงหาและสร้างปัญญาให้เกิดขึ้นให้มีขึ้นในภายในของตนเองได้

5. การศึกษาเพื่อพัฒนาชีวิตตามแนวพุทธศาสตร์

หลักพุทธศาสตร์เรื่องไตรสิกขา เป็นหลักการศึกษาเพื่อนำมาพัฒนาชีวิตของตน ให้เจริญงอกงามขึ้น มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันอย่างประเสริฐ ซึ่งการอบรมนี้เรียกว่า “ภาวนา” แปลว่า ทำให้เจริญ ให้เกิดมีขึ้น ก็คือเรื่องของสิกขานั้นเอง หลักของการอบรมหรือพัฒนาทั้ง 4 ด้าน ดังนี้ (พระธรรมปิฎก, 2539: 79-81)

1) ด้านกาย เรียกว่า กายภาวนา แปลว่าการทำให้กายเจริญ คือ การพัฒนากาย หมายถึง การมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ซึ่งเป็นเรื่องของการใช้ตาหู ฟัง และเกี่ยวข้องกับปัจจัย 4 ถือว่ารวมอยู่ในการพัฒนาปัญญาน้อยอยู่ในขั้นตอนของศีล เรียกว่า กายภาวนา

2) ด้านศีล เรียกว่า ศีลภาวนา การพัฒนาศีล หมายถึง การมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับเพื่อนมนุษย์ในสังคม หรือให้มีพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม เพื่อให้มนุษย์อยู่ร่วมกันด้วยดี เริ่มตั้งแต่ศีล 5 จัดเป็นการพัฒนาปัญญาที่อยู่ในขั้นตอนของศีล เรียกว่า ศีลภาวนา

3) ด้านจิตใจ เรียกว่า จิตภาวนา การพัฒนาจิตใจ หมายถึง การฝึกจิตใจให้มีความเจริญงอกงามขึ้นในเรื่องของความดี สิ่งที่เป็นกุศลทั้งปวง เป็นการสร้างความกล้าหาญที่สามารถเผชิญและฟันฝ่ากับอุปสรรคทั้งหลายได้ ทำให้จิตใจมีความเข้มแข็งและรู้สึกเบิกบาน ผ่องใส เป็นสุข เหล่านี้ เรียกว่า จิตภาวนา

4) ด้านปัญญา เรียกว่า ปัญญาภาวนา การพัฒนาปัญญา หมายถึง การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ ความคิดเหตุผล และการหยั่งรู้ความจริง และรวมถึงเรื่องคติ ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม ความรู้ความเข้าใจ ความรู้คิดเหตุผล การรู้การเข้าใจเข้าถึงความจริงของสิ่งทั้งหลาย การนำความรู้มาใช้แก้ไขปัญหา สร้างสรรค์ ดำเนินกิจการต่างๆ ตลอดจนรู้แจ้งความจริงของโลกและชีวิต เหล่านี้ เรียกว่า ปัญญาภาวนา

การอบรมหรือการพัฒนาพฤติกรรมทั้ง 4 ด้านนี้ สามารถจะนำไปใช้พัฒนาชีวิตตนเอง ในชีวิตประจำวัน ให้มีชีวิตอยู่อย่างไม่มีปัญหา ไม่มีทุกข์ เป็นอิสระได้ในยุคปัจจุบัน ซึ่งสามารถแสดงกระบวนการพัฒนาให้เห็น ชัดเจนได้ ตามหลักของไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งก็คือ อริยมรรคมีองค์ 8 ประการนั่นเอง หลักการศึกษา เพื่อพัฒนาชีวิตนั้นจะทำให้มนุษย์มีอิสรภาพทางกายและทางจิตใจ รวมทั้งมีอิสรภาพทางปัญญาอันสูงสุด มี สันติภาพ มีสันติสุขแก่ตัวเอง เรียกว่า ภาวิตตะ แปลว่า ผู้ได้พัฒนาตนแล้ว ได้แก่พระอรหันต์เป็นพระอเสขะ คือ ผู้จบการศึกษาแล้วไม่ต้องศึกษาและพัฒนาอะไรอีกต่อไป มีชีวิตเป็นอยู่เพื่อผู้อื่น มีความเมตตากรุณาต่อผู้อื่น อยู่เสมอเป็นชีวิตที่ประเสริฐสูงสุดในทางพระพุทธศาสนาในกระบวนการศึกษาเพื่อพัฒนาชีวิตตามแนวพุทธ ศาสตร์นี้ เป็นการพัฒนาที่ครบทั้งกระบวนการในทางพระพุทธศาสนา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งถือว่าแยกจากกัน ไม่ได้ ต้องเป็นปัจจัยส่งเสริมกันและกันในการพัฒนาปัญญาให้ถึงขั้นสูงสุดจนละกิเลสได้ทั้งหมดถึงความบริสุทธิ์ หมดจด ดับทุกข์ได้ทั้งหมด

6. สรุป

การศึกษาเพื่อพัฒนาชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนาและไตรสิกขามีสาระสำคัญคือ การศึกษา พระพุทธศาสนามุ่งเน้นไปที่การเรียนรู้คำสอนและหลักธรรมของพระพุทธเจ้า ซึ่งรวมถึงการศึกษาดำรงต่างๆ เช่น พระสูตร พระวินัย และแนวทางการดำเนินชีวิตและปรัชญาของพระพุทธเจ้าเอง การศึกษาพระพุทธศาสนาช่วยให้บุคคลพัฒนาคุณค่าทางศีลธรรม ปลุกฝังความสงบภายใน และได้รับความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นและเข้าใจแง่มุมต่างๆ ของชีวิต หลักปฏิบัติของศีล มุ่งพัฒนาการประพฤติธรรมและวินัยทางศีลธรรม ได้แก่ การละเว้นจากการ ประพฤติชั่ว การปลุกฝังคุณธรรม และการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นและโลก การศึกษาศีลาช่วยให้บุคคลพัฒนา คุณสมบัติต่างๆ เช่น ความซื่อสัตย์ ความเมตตา ความเห็นอกเห็นใจ และการมีสติสัมปชัญญะ โดยการปฏิบัติตามหลักจริยธรรม บุคคลมีส่วนช่วยเหลือความเป็นอยู่ที่ดีของตนเองและความเป็นอยู่ที่ดีของผู้อื่น การพัฒนา สมาธิ (สมาธิจิต) สมาธิมุ่งเน้นการพัฒนาสมาธิและโพธิ์สของจิต ผ่านการปฏิบัติต่างๆ เช่น การทำสมาธิ บุคคล จะเรียนรู้ที่จะสงบและทำจิตใจให้มั่นคง ปลุกฝังความชัดเจนและการมีสติ และพัฒนาความรู้สึกสงบภายในอย่าง ลึกซึ้ง การศึกษาสมาธิช่วยให้บุคคลฝึกฝนวินัยทางจิต เพิ่มความตระหนักรู้ในตนเอง และพัฒนาความสามารถใน การสังเกตความคิดและอารมณ์ของตนโดยไม่ยึดติดหรือตัดสิน การปลูกปัญญา (ปัญญา) มุ่งการพัฒนาปัญญา หรือความเข้าใจในธรรมชาติที่แท้จริงของความเป็นจริง มันเกี่ยวข้องกับการพัฒนาความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง เกี่ยวกับความไม่เที่ยง ความไม่พึงพอใจ และธรรมชาติของปรากฏการณ์ที่ไม่ใช่ตัวตน การศึกษาปัญญาช่วยให้ บุคคลมีความชัดเจนเกี่ยวกับธรรมชาติของความทุกข์และสาเหตุของความทุกข์ และพัฒนาปัญญาเพื่อเอาชนะ อวิชชาและบรรลุลความหลุดพ้นจากความทุกข์ การศึกษาเพื่อพัฒนาชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนาและไตรสิกขา ได้แก่ การศึกษาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา การประพฤติ ปฏิบัติธรรม การพัฒนาสมาธิจิต แง่มุมเหล่านี้

ทำงานร่วมกันเพื่อส่งเสริมการเติบโตส่วนบุคคล ความสงบภายใน และความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นเกี่ยวกับตนเองและโลก

7. เอกสารอ้างอิง

- พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตฺโต). 2546. *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 10, กรุงเทพฯ ฯ: บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด.
- พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตฺโต). 2543. *พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 9, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตฺโต), 2538. *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). 2539. *ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ*. พิมพ์ครั้งที่ 8, กรุงเทพฯ ฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). 2540. *การศึกษาเพื่ออารยธรรมที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตฺโต). 2536. *พุทธศาสนากับการพัฒนามนุษย์*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตฺโต). 2538. *การศึกษากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- พระธรรมวิสุทธิกวี, (พิจิตร ฐิตวณฺโณ). 2545. *อนุพุทธิกถาที่ปณี ภาค 2 การพรรณนาศีล*. กรุงเทพมหานคร: บริษัทเซเว่น พรินติ้ง กรุ๊ป จำกัด.
- มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย. 2525. *พระไตรปิฎกภาษาไทย (ฉบับสยามรัฐ)*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. 2540. *วิสุทธิมคฺคสูตรนาม ปกรณวิเสสส ปฐโม ภาค*. พิมพ์ครั้งที่ 9, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2531. *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.
- วสิน อินทสระ. 2519. *หลักคำสอนสำคัญในพระพุทธศาสนา (พุทธปรัชญาเถรวาท)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณาคาร.

 JOURNAL OF PHILOSOPHICAL VISION SINCE 1995 ISSN: 1513-6620 (Print) ISSN: 2773-9643 (Online)	วารสารปรัชญาปริทรรศน์ JOURNAL OF PHILOSOPHICAL VISION ISSN: 1513-6620 (Print) × ISSN: 2773-9643 (Online) https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phiv/index	
--	--	---

Research Article

DOI: 10.14456/jpv.2023.15

The Development and Innovation of Chinese Children's Vocal Music

Chun Zhong¹, Palphol Rodloytuk²

ARTICLE INFO

Name of Autor:

1. Chun Zhong

Art Performance Communication,
School of Liberal Arts, Shinawatra
University, Thailand

Email: 403963150@QQ.com

Corresponding Author:

2. Asst. Prof. Dr. Palphol Rodloytuk

Art Performance Communication,
School of Liberal Arts, Shinawatra
University, Thailand

Email: palphol@siu.ac.th

Keywords:

Children's Vocal Music; Singing;
Communication

Article history:

Received: 25/07/2022

Revised: 09/09/2022

Accepted: 31/03/2023

Available online: 18/06/2023

How to cite:

Zhong, C. & Rodloytuk, P. 2023. The
Development and Innovation of Chinese
Children's Vocal Music. *Journal of
Philosophical Vision* 28 (1), 170-180.

ABSTRACT

The current situation analysis of children's vocal music singing and communication, the various contradictions restricting the development of children's vocal music are analyzed. At present, the innovation of children's vocal music singing and communication suggests that the appropriate communication mode plays a certain role in promoting the development of children's vocal music, and good singing is also an important way of vocal music works dissemination. The article is aimed to summarize the problems existing in the current child vocal music education, and summarize how to realize the sustainable development of the child vocal music communication. Vocal music is an indispensable part of human life. Today, we study children's vocal music singing and communication problems, which is of great significance to the development of vocal music in China.

Introduction

Vocal music education has a long history of development in the West, and music education began as early as in ancient Greece. After the Middle Ages, the church music as the mainstream began to develop, and singing was the main form of expression. In the eighth century AD, a singing school founded in Rome was the beginning of professional singing teaching. Later, the medieval music showed a clear religious style. In the 4th century, a singing school was established in Italy to train children's voices (Li Fu, 2008). Vocal music is an indispensable part of human life. Today, we study the development and innovation of children's vocal music singing, which has an important meaning for the development of vocal music in China justice.

1. Analysis of the current situation of children's vocal music singing

With the development of the times, the rapid growth of social material wealth, quality education in children's education, children's parents also gradually pay attention to the comprehensive quality of children, children's vocal singing learning more and more attention, people's pursuit of spiritual life gradually improve, TV vocal talent show, star plan to stimulate the "singing", greatly improve the enthusiasm of children in learning vocal music. However, the teaching of children's vocal singing has not yet formed a systematic teaching mode, and most vocal music teachers have not experienced a systematic learning in their own childhood stage. The current teaching work of children's vocal singing is both from the teaching materials and teaching way, or from the teaching experience, there are certain deficiencies. Children's vocal music education in training and reserve a group of outstanding talents at the same time, also appeared a series of problems, including teachers' teaching, teaching concept, teaching mode and the children's vocal music education as the contradiction, the old teaching concept and teaching mode questioned by people, and the current importance of children experience vocal music teaching requirements, its essence is "teaching teachers and students status contradiction" and "traditional one to one children vocal music teaching course experience and the current music group class, collective class course experience contradiction". Why do children learn vocal music? How children's vocal music should look like? Factors affect the transmission of children's vocal music performance, such as children's physical and psychological, teachers' level, social environment, relevant policies and other effects on children's vocal music performance and communication (Lu Ji, 1980). What are the status quo of children's vocal performance? How to improve the children's level of vocal music? What kind of vocal music teaching method is more acceptable for children? And so on, these problems are the key to the development of children's vocal singing, but also we need to solve the research problems. Among the many problems, the following four aspects deserve our attention:

1.1 The contradiction between children's vocal music teaching concept and the current situation

Concept is ideology, the reflection of objective things in the human brain, is a kind of invisible or intangible but always can feel things, it determines people's actions. In children's vocal music learning, teachers' training goal for children's vocal music singing is to improve their singing level as much as possible (Dai & Niymasilp, 2022). Although it is not necessarily

required to become famous and get married in the future, at least they hope that students can have a considerable degree of singing ability after a long period of training. The direct influence of this teaching view is that teachers require students to practice their skills from an early age. With the improvement of technology, they can learn the works of different periods, different composers and different styles of time, which takes a lot of time to teach them. Most of the students are able to perform the fixed score works when it comes to singing, but they have limited involvement in other vocal skills like improvisation, chorus, and duets. As a result, the teaching outcomes are quite limited in terms of variety and scope. The development of science and technology makes learners have more and more information to obtain vocal music learning widely and convenient. At the same time, due to the change of learning needs, parents and students hope to choose the content learned in the learning process more independently, which makes the first contradiction between the content that teachers "teach" and the knowledge that students want to "learn".

Second, with the deepening of pedagogy and psychology research, education experts of traditional teaching in a weak position of students more and more attention, teachers and students' unequal status in teaching is increasingly criticized, on the basis of education and psychology research, with students "learning" as the dominant teaching concept began to gradually replace the teachers "teaching" as the dominant position of traditional teaching ideas. Constructivist learning theory believes that teachers are no longer the main element leading the educational process, and their status has changed from the "bearer" of the original knowledge to the "guide" to help students build knowledge, and teachers' work to how to become more Good to help the students to build their knowledge, and the students are no longer the passive recipients of knowledge, but the active builders of knowledge meaning. In this idea, means that students are more autonomous to learn knowledge, teachers encourage children according to their interests, learning needs, adjust teaching ideas and teaching direction, teachers for students' learning directional guidance and external environment support, guide students according to their own interest in learning knowledge and skills, its essence is "student center theory" began to replace the "teacher center", "teachers" teach "and students" learn " status change, is the second in vocal music teaching To the contradiction.

1.2 The contradiction in the demand of children's vocal music teaching mode

The teaching mode can be defined as: a relatively stable teaching activity structure framework and activity procedure established under the guidance of certain teaching thought or teaching theory. Ordinary children's vocal music teaching is mainly carried out in the form of individual classes, mainly with teachers teaching singing skills. Students are required to insist on vocal practice from childhood, master various singing positions and vocal methods and a large number of songs. Its class mode is relatively single (students return to class-teachers teach new knowledge or put forward higher requirements for the old homework), students almost every class in a stylized learning, lack of flexibility and freshness. The starting point and the foundation are uneven, which gives the same lesson The teaching platform has caused difficulties. Due to the influence of the traditional teaching mode, the teaching method of vocal music is still at the level of "demonstration" —, "imitation learning" — and "singing", judging from the problems reflected in the current teaching, many students are not highly interested in singing learning, "rhythm" and "pitch" is especially weak, let alone good music performance. At the same time, due to the limited class time, this kind of vocal music teaching for students 'music experience, music understanding, music appreciation, music appreciation and music creation ability improvement is relatively limited, more rely on the children's own age growth, strengthen the understanding ability, rich experience to improve.

With the development of society, a single child vocal music teaching content has been gradually more difficult to meet the needs of children, learners hope that teachers to adjust the class procedures and content to guide students to obtain a new learning experience in class. Secondly, a single individual lesson setting does not conform to the psychological needs of children learning music, children are more suitable for the collective environment through games, mutual aid, entertainment to experience, learn music, which requires vocal music teachers need to have the ability of multiple class, is also the teacher music comprehensive quality test, many teachers without dance foundation, even do not have the instrumental performance ability, pure vocal music technology, is not conducive to children The all-round development of vocal music and singing.

1.3 Contradiction between children's vocal music teaching materials and social development

Teaching material is the content of learning, as the human body is composed of hands, feet, head and other parts, the teacher should according to the student's own situation, learn from each other, tailored, choose the right teaching material. From the research results, there are two main problems in children's vocal music teaching materials: (1) The content of the teaching material is not clear. With the development of the times and the progress of children's pedagogy and psychology research, especially the further development of children's cognitive psychology theory. In order to optimize the pedagogical practices within vocal music education, it is imperative for vocal music teachers to engage in a continual process of acquiring knowledge related to teaching materials, incorporating novel ideas. Moreover, they should actively synthesize the accumulated wisdom of their predecessors, and strive to acquaint themselves with exceptional teaching systems. Such as Orff, Kodaly, Dalcroze and other music teaching system (Tabuena, 2021), in the study of the continuous summary of their own teaching part, in order to improve their own teaching ability. Although the arrangement of all kinds of textbooks reflects the writers' understanding of music culture in different periods, teachers are often too in the use of textbooks due to the differences in cultural background and lack of their own abilities, and lack of ability to match and use textbooks and jump out of the creation situation of textbooks. (2) Local teaching aids, children's vocal music education is special, children's mind for adults, is not mature, vocal music teachers mostly adopt the form of education, which requires teachers to use teaching aids to help children understand vocal music works, especially some of the story works. Of course, the basic knowledge of music, such as rhythm training, often need to use teaching aids, teachers according to the teaching content into the game, so that children can really experience "playing music" in the game, will learn knowledge through playing. The author has had some impression concerning very much in favor of the music teaching method from mother tongue advocated by Kodaly. In the selection of teaching aids, we should adopt teaching aids suitable for children of our own nationality. For example, for Chinese children, the mythological figure "Sun Wukong" has a better sense of identity than "Cupid" in the West. Teachers can also take children to make some teaching aids, increase children's interest in learning, guide children to experience this ethnic music culture, deepen their impression of this ethnic music culture.

1.4 Contradiction between children vocal music teachers' level and students' needs

The contradiction between children's vocal music teachers' level and students' demand is mainly reflected in the different aesthetic level of vocal music teachers and students. There is an old saying "there are no bad students, only inadequate teachers". In practical teaching, high-level teachers are full of students. Doing demonstration is an important part of vocal music teaching, which requires teachers to "learn high as a teacher", high-level teachers in children's vocal music training industry that is a hard to find, indicating the scarcity of good vocal music teachers. In vocal music instruction, apart from possessing expertise in pedagogical techniques, vocal music teachers are expected to possess proficiency in utilizing teaching equipment and employing various auxiliary teaching skills. Broadly speaking, the requisite skills for vocal music teachers in the classroom primarily encompass two domains: "teaching" through verbal elucidation and "singing" through demonstration. The criterion to judge whether a vocal music teacher is excellent is whether he can teach well and sing well. For most vocal music teachers, their student career is mainly to improve the skills to master more styles of works, after work, they focus on theory and practice to teach students, as for other related music skills are relatively ignored. With the development of society, people's perception of beauty has changed. Children's vocal music learners not only want to master how to "sing", but also want to master how to "play", which requires vocal music teachers to have more comprehensive knowledge and experience of singing and singing, learners have "live learning and use" requirements, and even if the teacher has the ability to compose music will have more advantages, can give students tailored repertoire. Vocal music is a practical art, hiding in the piano room learning mode is unable to meet the requirements of students to "go out". The pair of vocal teachers are getting better and better at music synthesis. When teaching chorus vocal music, teachers are required to have good knowledge of harmony and acoustics in teaching. When students want to organize their own band to rehearse songs, teachers are also required to have a certain ability to arrange music to be able to help students complete the rehearsal. In addition, with the change of children's demand and purpose for vocal music learning, teachers also need to have the corresponding curriculum development ability, can adjust their teaching form to adapt to the development of the times. This also means that if the vocal music teacher still adhere to the old teaching skills, do not strengthen the study of comprehensive skills related to music, will be gradually eliminated by the market.

2. Innovation in children's vocal singing and communication

Appropriate communication mode plays a certain role in promoting the development of children's vocal music. Good singing is also an important way to spread vocal music works.

2.1 Hunan TV's innovation of children's vocal music -- The New Generation of China

Hunan TV has always been innovative in variety shows (Sun, 2019). In the field of children's vocal music, wonderful programs have been launched one after another in recent years. One of the most representative works is The New Generation of Sound of China. The program was launched by Hunan Broadcasting and TELEVISION golden Eagle Cartoon TV on March 21, 2013, "World Children's Song Day", mainly for children aged 6-14. The time background of the program is face to face with Chinese children "have no songs," without our own songs social dilemmas, and advocating the positive energy of music expression, adapted by the classic fashion, "new rhymes" brand new creation, with the chorus, still presentation and sing antiphonal singing, diversification, depth excavation children's music talent, He succeeded in finding the most modern sound of children. The program is positioned as sincere dedication, a pure and pollution-free children's singing program. This program is Hunan Public Health in the production of large-scale seasonal programs to test the water, after five years of mode change and upgrade, not only the program has endured the impact of similar programs, but also maintained a long vigorous vitality. As of July 2018, China's New Voice has aired for five seasons since its debut. In terms of program quality and industry reputation, "China New Voice 5" has topped the Weibo variety show list for 12 consecutive times. As a topic keyword, "China's new sound generation" has been read nearly 2 billion times. Its brand influence and IP endurance are clear at a glance. Facing with the dilemma of empty content, low quality and poor quality in the children's music market, the program not only provides a stage for "listen to children sing" and "write songs for children", but also sets up a million fund to escort children's music dreams and original music for children. In each season, the output of original tracks is a big deal; in promoting the development of children's vocal music the program can be used for reference is to open up a new classroom of children's vocal music education; take star mentor guidance, PK competition practice, public welfare activities with the help of media and star charm, children singing to a high social heat; it breaks through the old model of vocal music classroom education and provides a new idea for children's vocal music education.

2.2 Children's vocal music innovation of Beijing TV

In recent years, BTV has successfully launched several critically acclaimed children's voice programs. For example, in 2015, BTV's Kaku Children's TV channel launched a reality children's show called Children's Voices Flying. In the same year, BTV and Beijing Shanxi Media Culture Co., Ltd. jointly launched a children's growth music program with top musicians to teach talented teenagers to sing classic songs. The program is dedicated to combining music and education. After the music class and report performance, under the protection of the music teacher, the teenagers had close contact with the special group composed of the original singers of classic songs and cultural masters, and completed the transmission of 100 Chinese and foreign classic songs. As of January 2020, "Music Master Class" has been broadcast for four seasons, creating a high audience rating and good social response. Qiao Yu, a famous lyricist, said that "Master Of Music" rarely gives people a sense of simplicity among its many programs. Whether it is the interpretation of classic songs or the exploration of music education, "Music Master Class" enables children to receive education not only limited to music, but also excavates the story behind music, which can be called a "music life lesson" to guide children and inspire the audience on the level of life.

The show's place of innovation reflected in the variety of elements into the children's education class, is different from the traditional children's abrupt infusion or rigid preach, as well as children's reality TV show good old adult trend and disorderly like with young children for fun, but in music as the carrier, based on music education carrier, Explore the mode of vocal music innovation education to inherit vocal music art. All the classics selected in the program are of high aesthetic value. Participation and appreciation of such programs are not only conducive to the healthy growth of teenagers, but also enable the public to review the classics together, which can effectively popularize relevant cultural knowledge and historical knowledge.

2.3 Influence of talent shows on children's vocal music education

Throughout the Hunan satellite TV, Beijing news and other media at the children's vocal music program, obtained relatively extensive participation in society and a more positive response, its to children the value and meaning with the traditional vocal music singing, mainly has the following aspects: first, prevalence of children's vocal music talent show to raise the public attention to the children's vocal music education. With the rise and development of children's vocal music talent show, the audience watch the programs in the

process of migration of plaster will be affected by these programs, and especially some popular children's songs widely spread to the social public, children, parents, school teachers to support children's vocal music education can play a positive role in promoting, It can also play an obvious supporting role in music education in schools. For example, in "the music master class" program, 16 have a vocal talent young in four songs hotel most, under the guidance of top musicians after admission banding, classical classroom, singing specially trained and graduation party four stages of refinement, the music teacher led all the way, finish the Chinese and foreign classical songs, forming good social effect. Secondly, children's vocal music talent shows can directly improve the public's cognition of vocal music. Through the participation and watching of talent shows, the public can directly improve their cognition and appreciation of music. This is because in the process of appreciating and experiencing music, it can be subtly influenced by music. Especially in many talent shows, by singing some classic songs, it can cultivate teenagers' interest in the cultural background of these songs and improve their aesthetic taste of vocal art (Xiao Meiya, 2015).

In addition, talent shows provide a platform for teenagers to sing classic songs, which is a sustainable way of cultural inheritance. For example, in the programs held by Hunan SATELLITE TV, from auditioning to successful promotion, every teenager participating in the program is supported by a family and social relationship, which not only contributes to a large number of loyal audience base for the program, but also plays a direct role in promoting the public's understanding of music. Third, vocal music talent shows can promote the positive and healthy development of teenagers' personality. From the general overview of the Hunan satellite TV, Beijing news show, it's not hard to see the age characteristics of children's vocal music program based on teenagers and design, whether it's training mode, the music content, form, or match the music teachers in the process of incentive mode, for adolescent personality shaping and the meaning of the character set has a positive and healthy, In the course of teaching through entertainment and teaching with pleasure, let more people realize that vocal music is a means of pleasing others and pleasing themselves. In the process of appreciating, spreading and creating vocal music, the personality and quality of people are the most crucial. Set age for these children's music talent show 6-13, the qin dynasty, the age comes as teenagers and a key period of children's physical and psychological method, in the process of vocal music education, social and cultural environment, family music education and vocal music learning channels and patterns of the music aesthetics and music the improvement of

comprehensive quality has a direct impact, It will also deeply affect the aesthetic value trend and character shaping of young children.

3.Summary

Creating a social atmosphere encourages family and social activities to sing children's songs. The children's chorus is a kind of children's vocal music operation mode which has been proved by many countries. Children vocal music education should follow the "natural development method" educational theory of common characteristics from children and adolescents "Fun, active" psychological characteristics, combined with the students for life experience, from the rhythm of the language, movement, dance, performance, music, games and so on training the students' music rhythm, guide students to use their own body, performances, games, drawing pictures form to explain, reproduce music, such as credit, these methods with very nature, smart way to learn about introduced the palace of music to stimulate students' interest in learning music. These methods are essentially different from the traditional methods of forcing students to sing by means of indoctrination and cramming, forcing students to memorize music theory knowledge, stifling and suffocating students' interest in music and talent.

Countries in the aspect of cultural policy should be also tilt of vocal music education for children, children's vocal music industry, encourage social capital investment to encourage the parties to the social resources to support children's chorus performance, build encouraging children singing and the spread of the social atmosphere, as a kind of can produce economic benefits of the cultural industry, realize the sustainable development of children's vocal music transmission.

References

- Dai, W., & Niyomsilp, E. (2022). Modeling Management of Chain Music Training Institutions In Hunan. *China. Journal of Philosophical Vision*, 27(1), 174-183.
- Hu Qingbo. 2020. Exploration on Problems and Countermeasures in Children's vocal Music Teaching. Jilin University of the Arts.
- Li Fu. 2008. On the Application of Appreciation Education in Teaching. *Music World*, (11): 2.
- Lu Ji. 1980. Li Qun Children's Song Selection. *People's Music*, 5(3).
- Shen Rufa. 2003. Singing: Pop Music and Youth Growth. Research. *China Youth Research*, 1(7).

-
- Sun, R. 2019. Kitchen in the Wild. *In 2019 5th International Conference on Humanities and Social Science Research (ICHSSR 2019)* (pp.148-162). Atlantis Press.
- Tabuena, A. C. (2021). Carabo-Cone, Dalcroze, Kodály, and Orff Schulwerk methods: An Explanatory Synthesis of Teaching Strategies in Music Education. *International Journal of Asian Education*, 2(1), 9-16.
- Xiao Meiya. 2015. Analysis of the Singing Status of Chinese Children. *Music Space and Time*, 2(2).

Research Article

DOI: 10.14456/jpv.2023.16

The Artistic Style and Realistic Significance of Bird and Flower Paintings of Ju Chao and Lian

Lingyan Zhong¹, Sakon Phungamdee²

ARTICLE INFO

Name of Author:

1. Lingyan Zhong

Art Performance Communication,
School of Liberal Arts, Shinawatra
University, Thailand

Email: 3323736@qq.com

Corresponding Author:

2. Assoc. Prof. Dr. Sakon Phungamdee

Art Performance Communication,
School of Liberal Arts, Shinawatra
University, Thailand

Email: sakon.p@siu.ac.th

Keywords:

Ju Chao and Ju Lian; Bird; Flower;
Painting; Mogu Method

Article history:

Received: 25/07/2022

Revised: 09/09/2022

Accepted: 31/03/2023

Available online: 18/06/2023

How to cite:

Zhong, L. & Phungamdee, S. 2023. The Artistic Style and Realistic Significance of Bird and Flower Paintings of Ju Chao and Lian. *Journal of Philosophical Vision* 28 (1), 180-191.

ABSTRACT

Ju Chao (1818-1865) and Ju Lian (1828-1904) were well-known bird and flower painters in Lingnan Area, China during the mid- and late-1900s. On the basis of the “Mogu method”, they created as well as developed and enriched the water and powder adding technique, which had a centennial impact on Guangdong painting community. Hence, they were known as “Two Ju” and their art “Ju School of Painting”. This paper analyzes the artistic styles of the Lingnan Area formed under the political, economic, social, and cultural influence brought about by foreign trade after the late Qing Dynasty in China. By dissecting the artistic style and technical characteristics of Ju Chao and Ju Lian from birth to maturity, it reveals the impact of the convergence of the Chinese and foreign cultures, coupled with marine culture and cultural exchange, on the Lingnan painting, and further explores the artistic style and aesthetic value of Lingnan bird and flower painting as well as the enlightenment of “Two Ju” painting on contemporary bird and flower painting creation.

1. Introduction

Abroad, there are few case studies on Ju Chao and Ju Lian. According to the comprehensive data analysis, apart from Chinese mainland, in recent 20 years, among most of the scholars from Hong Kong of China, Macao of China, Japan and other Southeast Asian countries involved in the art circle. Since Ju Chao and Ju Lian have a deep relationship with Gao Jianfu and Chen Shuren, the most representative founders of Lingnan School of Painting in modern Guangdong, many research topics focus on Lingnan School of Painting, and “Two Ju” is briefly mentioned therein. For example, the painting techniques and styles of Ju Chao and Ju Lian are mentioned in detail in the Origin of Lingnan School of Painting (Kondo, H. 2013, P12) written by Hideki Kondo, a professor at Tama Art University in Japan.

In Chinese mainland, the studies on Ju Chao and Ju Lian can be roughly divided into two categories. The first category is mainly composed of students of “Two Ju” such as Gao Jianfu and Zhang Chunchu, friends such as Pan Feisheng, and some painters, writers and historians such as Jian Youwen, Zhang Baiying and Li Jian’er from the late Qing Dynasty to the Republic of China, which are small in number. They record the life story and interesting contacts of Ju Chao and Ju Lian and introduce their paintings and techniques in the form of biographies and poems. The second category is dominated by experts and scholars in the middle and late 20th century, such as Chen Shaofeng, Zhu Wanzhang, Chen Ying and Kuang Yiming. The research scope is more complete and in-depth on the basis of predecessors. It focuses on extensive narration and targeted research on the real historical materials, character characteristics, poetry and painting techniques, literati circle friends, family and academic background, historical value and influence related to Ju Chao and Ju Lian.

2. Research question

This thesis mainly studies the flower and bird paintings in Lingnan area of modern China. This human science research focused on culture, history, cultural inheritance, the growth and development of artists, and paintings. Ju Chao and Ju Lian inherited the spirit of Chinese bird and flower painting in the Song and Yuan Dynasties and the “Mogu method” painting of literati in Jiangsu and Zhejiang provinces in the Ming and Qing Dynasties, and developed it to be more mature and perfect. As the representatives of flower and bird painting in Lingnan Region of China, What are the artistic characteristics of Ju Chao and Ju Lian’s paintings? What can be inspired by contemporary flower and bird painting creation?

3. Research objectives

1) Research the painting style and value of Ju Chao and Ju Lian, to understand their paintings embody the style characteristics of combining the aesthetic taste of traditional Chinese literati with the rurality of Lingnan Area, which can be divided into three aspects: aesthetic artistic conception, lasting appeal and breath of life. To learn the painting techniques of “Two Ju”, and taken as an expression form to enrich painters' artistic language.

2) Research the inheritance of “Two Ju” painting in the whole country and its enlightenment to current artistic creation, to promote bird and flower painting have more free space for development. In the pursuit of expression, more attention is paid to the sense of the times of color language, the form factors of composition and the artist's personality to discover the “beauty” of nature, and better express the artist's artistic conception and unique emotion, so as to get “vivid charm”. Only in this way can the expressive language of “Mogu bird and flower painting” contain the new content of the times and the innovative artistic creation.

4. Literature Review

4.1 Research status of Ju Chao and Ju Lian

For documents and historical materials that recorded the life data, painting origin and poems of Ju Chao and Ju Lian in the early days, for example: According to the data collected by the author, the Preface of Yanyu Poetry written by Li Zongying (1854) was the earliest document that recorded Ju Chao, which can be found in the handwritten copy of the Yanyu

Poetry of Jinxi'an collected in Haizhu District Museum, Guangdong Province, as well as the Preface to Jinxi' an Poetry Copy written by Qiu Weixuan, the Epilogue to Yanyu Poetry written by Pan Feisheng. At the same time, traces of Ju Chao and Ju Lian can be found in some newspapers and magazines : In the 20th century, Ju Lian's disciples, historians, writers and artists all wrote articles about Ju Chao and Ju Lian. For example, the Special Issue of the 122nd Birthday of Master Ju Guquan, which was published in the Central Daily on September 22, 1949 in the Republic of China, recorded several important articles. In terms of monographs, There are Zhu Wanzhang's in the book Study of Ju Chao and Ju Lian, Another monograph, the Ju Chao and Ju Lian . Zhang Sue's monograph Chronicle of Ju Chao and Ju Lian Chen Ying's books Flowers Never Fade in Lingnan: Rural Paintings of Ju Chao and Ju Lian and Evolution of Lingnan Bird and Flower Painting from 1368 to 1949. Kuang Yiming compiled the Two Volumes of Archives of the Painting of Ju Chao and Ju Lian ; After the middle period of the 20th century, monographic articles, information and books centered on "Two Ju" by professional researchers in arts and academic communities came out thick and fast. The "Fragrance in Homestead - Paintings of Ju Chao and Ju Lian" exhibition and the "Ju Chao and Ju Lian's Art Symposium", for example, were held by Guangzhou Museum of Art and Hong Kong Museum of Art in Guangzhou in 2008. After that, the Anthology of Ju Chao and Ju Lian's Art Symposium was published, in which 33 papers of 35 experts from Chinese Mainland, Hong Kong, Macao and Japan, were collected. In addition to there are many published academic research papers on "Two Ju", as well as graduation theses of masters and doctors, which provide convenience for searching, reading and analyzing the data.

According to the author's statistics, since 1934, when Hong Kong Industrial and Commercial Daily published the exhibition information about the works of Ju Chao and Ju Lian, dozens of related exhibitions have been held successively. The published picture albums of these exhibition provided convenience for the study on "Two Ju" paintings.

4.2 Innovation

In the research results of predecessors, the author found that there were few articles and monographs on the important influence and guiding significance of "Two Ju" or "Ju School of Painting" on later scholars in a hundred years' time, even in the future, which deserved the attention of bird and flower painting circle. When reviewing the data, it was found that there were still some shortcomings and problems to be solved, such as: 1) The teacher-student relationship of Ju Chao and Ju Lian was not clear. Some scholars noted that "Two Ju" was guided by Meng Jinyi and Song Guangbao, and learned from Yun Nantian in a self-styled way. After investigation, this statement was inadequate to constitute the academic foundation of "Two Ju". 2) There were advantages and disadvantages in learning the painting techniques of Ju Chao and Ju Lian. Most of the materials focused on the brilliant points of "Two Ju" painting, and the analysis of its disadvantages was inadequate. 3) For the case study on "Two Ju", comparative analysis should be made from multiple angles, dimensions and levels. So, in this study, works of "Two Ju" and relevant painters were described in detail and compared for study in terms of academic relationship, style characteristics and inheritance and change. Therefore, this paper has the significance of continuing to explore.

5. Research Methods

This thesis mainly employed qualitative research methods. included a literature review, Historical research, and field survey. Data were collected in various ways and channels and analyzed to better serve the phenomena, examples, conceptions, and conclusions assumed from qualitative research.

First, Relevant literature was reviewed, including historical data, such as newspapers, magazines, and books, relevant materials like the papers and books of contemporary experts and scholars, as well as old photos and the existing paintings of Ju Chao and Ju Lian. Words on existing paintings of “Two Ju” offer authentic and important evidence for researches on the painting skills, calligraphy, date, friendship, and story of Two Ju.

The Second method is historical research. This paper focuses on exploring the historical background in the research, including political systems, political thoughts, economic conditions, cultural trends, and social issues. Facts and information obtained through historical research support the arguments of this paper.

Figure 1: Shixiangyuan Garden Museum

The last method is survey. The author visited the Shixiangyuan Garden Museum in Haizhu District, Guangzhou, Guangdong Province where Ju Chao and Ju Lian built as a home. Shixiangyuan Garden Museum were typical in the modern history of the Lingnan region, it restores and retains the original appearance as far as possible, providing a real historical background for the study of the living environment, aesthetic taste and life experience of "Two Ju" and Ju Lian lived, painted, met up with friends, and taught there for nearly 40 years between 1865 and 1904. (See Figure 1)

Figure 2: The author surveyed the works of Guangzhou Haizhu District Cultural Museum

The author surveyed the works of Ju Chao and Ju Lian in this way such as Guangzhou Museum of Art, Art Museum of Guangzhou Academy of Fine Arts, Memorial Hall of Lingnan School of Painting, and Guangzhou Haizhu District Cultural Museum. (See Figure 2)

6. Results and Discussion

6.1 Family background

Ancestors of "Two Ju" lived originally in Baoying County, Jiangsu Province. Later, their ancestors worked as officials in Guangdong, so they settled in Geshan Township, Henan, Panyu County, Guangdong Province. Their grandfather Ju Yunjing gained the rank of Juren in the 33rd year of Emperor Qianlong (1768 AD), and was appointed as the magistrate of Mingqing County, Fujian Province. Their fathers were both well-bred, but later their family fortunes declined. Being artistically cultured in literature, Ju Chao were conducive to his unique style and feature in aesthetic taste and artistic conception that go off the beaten track. Ju Chao authored *Xiyeshi Poetry Collection*, *Jinxi'an Poems*, *Jinxi'an Yanyu Ci*, and other books. His poems, calligraphy, and paintings are called the "Three Wonders". Ju Lian was hardly influenced by his father's literary attainments because he was young and poor on his parents' decease. Instead, Ju Lian was indebted to Ju Chao for guidance and education as a child. Although Ju Lian's basic knowledge of literature was far less than that of Ju Chao, he also had some poems that have been handed down, including "*Poems on Grass*", "*Ode of Kew Garden*" and "*Yao Xi Antiphon Poetry*" (Roden, 2020). In addition, it is evident that their art history and painting style can be traced to the same origin.

6.2 Artistic Activities

Zhang Jingxiu (courtesy name Jianzhong, literary name Defu, 1824-1864 AD) was Two Ju's superior, patron, teacher, and friend. He was fond of studying and collecting paintings, and was good at painting plum, orchid, and stone in graceful style. Zhang Jinxiu and "Two Ju"

were shared the same artistic pursuit and insight and were both obsessive, so they highly esteemed each other. In view of Zhang Jingxiu's official position and family background, as well as their improving artistic level and status, the people they rubbed shoulder with were mostly noted public figures and literati, this helped them a lot in fame and status improvement.

They knew each other as early as 1847. From 1848, Ju Chao and Ju Lian served as staff in Zhang Jingxiu's army in Guangxi, after 1856, they returned to Guangdong. From Guangxi to Guangdong, Zhang Jingxiu offered "Two Ju" rich artistic inspirations and painting subjects as well as stable and comfortable environment. The eight years when "Two Ju" living in the Dongguan, they courtyards and created prolific excellent paintings and poems served as a period of their reaching peak and maturity in artistic creation and as the most important phase in their artistic career. Since Zhang Jingxiu passed away due to illness in 1864, "Two Ju" returned to Shixiang Garden, Guangzhou. Ju Chao passed away in the following year, Ju Lian began to teach in Shixiang Garden, mainly selling paintings for a living until he passed away in 1904. Ju Chao and Ju Lian's experiences in the first half of their lives, were favorable to enrich their knowledge, broaden their horizon, improve their cultural qualities and pick up their painting skills. In addition, Ju Lian diligence and eagerness to learn made his painting skills more proficient and complete, and he far outnumbered Ju Chao in the number of paintings. He went so far that he began to make a living by painting for the latter half of his life as a professional painter. There is no denying that some of his painted for social connection, but he indeed left a large number of precious works to be learned for later generations and passed his painting theories and skills down by fostering a lot of students.

6.3 The art concept of Ju Chao and Ju Lian

Regarding the source of Ju Chao and Ju Lian's bird and flower painting, by looking through the literature and observing the original works, we can know that it can be traced back to the paintings of the Song and Yuan Dynasties, the "Mogu" method of Xu Chongsi, and the coloring method of Yun Shouping, and that they have drawn nourishment from painters in Jiangzhe Area such as Zhou Zhimian, Luo Pin, and Hua Yan. They copy-painted the works of Meng Jinyi and Song Guangbao, admired nature, valued sketching, and refined their techniques. All of these made their unique style.

6.3.1 Pay attention to the traditional Copying of previous paintings and artistic conceptions.

According to the documents, Ju Chao and Ju Lian had close ties with the family of Salt Merchant Li Bingshou in Guangxi, the family of Zhang Jingxiu in Dongguan, and the family of Wu Deyi, one of Ju Lian's students. These three families had a rich collection of paintings, including works of painters in Jiangzhe Area, such as the "Wu School of Painting", "Yangzhou School of Painting", "Changzhou School of Painting", especially the original masterpieces of Yun Shouping (literary name Nantian 1633-1690 AD), Meng Jinyi (courtesy name Litang, 1764-1833 AD), and Song Guangbao (courtesy name Outang, years of birth and death unknown). The techniques of "Mogu" and freehand bird and flower painting of the three had profound influence on the Guangdong painting circle. Ju Chao and Ju Lian had a great chance of appreciating the wealth of precious collection and set the stage for the formation of the artistic style of "Two Ju" in the future. The inscriptions of the works of "Two Ju" verify the teachings

he accepted that: (Picture source: Figure 3 to Figure 6 are from official publications, Representative images recommended by experts.)

1) Ju Chao's "Flower and Fruit" (collected by Guangdong Museum). Inscription: "In late spring of Wuxu year, imitation of a work piece of the Yuan Dynasty, Ju Chao." (See Figure 3)

2) Ju Chao's "The Flavor of Vegetable Root" (collected by Guangzhou Museum of Art). Inscription: "Common people must not have such color, scholars must not forget such taste, and we painters must not have such temperament. The aesthetic conception of Tang Yusheng is imitated by Meisheng." (Tang Yusheng was Tang Yifen, the representative painter of "Loudong School of Painting" in the Qing Dynasty) (See Figure 4)

Figure 3: Flower and Fruit

Figure 4: The Flavor of Vegetable Root

3) Ju Chao's "A Thousand Miles Away from the Pass" (collected by Guangzhou Museum of Art). Inscription: "A thousand miles of flat desert with smoke, is where we are after leaving Yang Pass with several cavalymen and horses. In the autumn of Yiwei year, an imitation of the work of Liangfeng Taoist. Scrutinized by Luotao Shiyi, my dear friend. Ju Lian." (Liangfeng Taoist was Luo Pin, the representative painter of "Yangzhou School of Painting" in the Qing Dynasty)

4) Ju Chao's "Peony" (collected by Guangzhou Museum of Art). Inscription: "Imitating the style of Nantian. In September of Wushen year, by Ju Chao." (Nantian is Yun Shouping, the founder of Changzhou Painting School in the Qing Dynasty) (See Figure 5)

Figure 5: Peony

5) Ju Lian's "Yellow Chrysanthemum" (collected by Gallery of Guangzhou Academy of Fine Arts). Inscription: "Imitating the painting style of Outang. Scrutinized by Xiqing at the Spring Festival in 1882. By Ju Lian." (Outang was Song Guangbao.) (See Figure 6)

Li Jian'er said: "Guquan had settled down to teach painting, and called his house as Xiaoyueqin Hall, with the inscription 'Between Song and Meng', and he never forgot his

teachers" (Li, J.E., August 1941, Volume 8). It verified that "Two Ju" learned from Song Guangbao and Meng Jinyi. However, when Ju Chao and Ju Lian imitated predecessors' paintings, they had never blindly imitated but preserved a style of his own.

Figure 6: Yellow Chrysanthemum

6.3.2 Painting point of view Painting from life

Deng Bai mentioned in his *Preface of Selected Works of Ju Chao*: "Ju Chao is not only good at drawing on the strengths of his predecessors, whom he had done an in-depth study on various schools of, but also values the reality, the source of inspiration. He advocates painting from life and admires nature. Loyal to the actual appearance of objects, his paintings depict their external appearance to capture the essence. He opposes the idea of rejecting naturalistic effects for the joy of painting" (Deng, 1961).

Ju Chao once mentioned his secret of painting insects when painting insects and grass meticulously: When I was young, I put the bugs in a cage to carefully look at day and night. Lest my observation was not comprehensive, I took them out on the grassland to get the look that is closest to their nature. The paintings of "Two Ju" cover a wider range of subjects than traditional paintings. They didn't copy the subjects from ancient paintings but from practice. Only through continuous painting from life did they get high-level works. They dived into nature and looked carefully at the objects of the painting. In 2007, Lingnan Fine Arts Publishing House published *Manuscript of Ju Chao's and Ju Lian's Plain Line Drawing*, compiled by Guangzhou Haizhu District Cultural Museum and Shixiangyuan Garden, which incorporated 249 plain line paintings from life, most of which were exquisite in composition and smooth and meticulous in sketching with detailed records of the painting objects.

Whether it is the plain line drawing manuscript or paintings, their composition, brushwork, color, technique, shape, and dynamics are all out of careful observation, depiction and deliberation. They are all infused with the painter's feelings, love of life, and harmonious friendship. That's why the flowers, birds, and insects depicted in the paintings are vivid and natural, full of vitality and interest of nature.

6.4 The painting style and techniques of Ju Chao and Ju Lian

The paintings of “Two Ju” not only inherit the essence of traditional painting, but also broke the yoke of traditional painting subjects, admire nature, and insist on painting from life of a kaleidoscope of species. The “Mogu method” has been carried forward for their contribution, which is the bold innovation of the water and powder adding technique that is famous at home and abroad.

6.4.1 Painting characteristics——Created the original water and powder adding technique

The water and powder adding, which is endowed with characteristics of “Mogu method”, requires precise control of the proportion of color and water. First, it requires the control of saturation: too much water makes strong color while it is too light otherwise. Saturation has a direct effect on water and powder adding. Second, it requires the control of texture: When adding water to the color or color to the powder, the overuse of water will not present adequate color but plain texture, whereas the color won't spread and the texture will look rigid with too little water. Third, it requires the grasp of color transparency: Sufficient water makes the color transparent, while less water makes the color murky. Fourth, it requires the grasp of the outline: After adding water to the color, the outline will be formed, which looks weak when there is too much water. And the line only looks heavy and natural when the color is thick. The collision of water and color on rice paper will produce various unpredictable effects. However, due to the painter's adroit skills, such effects as light petals, heavy melons, fruits, solid stones, dynamic birds and insects are displayed. Therefore, the bird and flower paintings of “Two Ju” show the elegant, refreshing, and refined effect with distinct layers and the exquisite leverage of the translucence and fluidity of water, adding an unexpected charm.

6.4.2 Painting subject -The regional specialty and aesthetic value of Lingnan Area

Qu Dajun in the Qing Dynasty had a saying that “flowers bloom in Lingnan all year round”. The Lingnan Area has a subtropical climate, with a warm and humid growing environment, where trees are evergreen, flowers bloom all the year round, fruits are rich in all seasons, insects and birds do not hibernate. It is rich in species, with mountains and sea. “Two Ju” was grew up and lived mainly in Guangdong and Guagnxi. Their poems and paintings all contain a deep flavor of rural life in Lingnan. They advocated painting from life, and most of their “Mogu” paintings are based on Lingnan scenery. The subjects of their paintings are so abundant and diverse that there is no match in the history of Chinese painting. Gao Jianfu once said that Julian's paintings covered a wide range of subjects, such as plants, flowers, trees, stones, birds, animals, fish, landscape and figures, which can be described as “what the eye sees can be drawn by brush” (Gao, J.F. ,August 1990). These subjects range from elegant peony to preserved duck and taro in the market, which is different from the “plum, orchid, chrysanthemum, bamboo” and other magnificent or elegant traditional flower subjects. Their paintings have the local flavor, suit both refined and popular tastes, and are accepted by the public. The paintings of “Two Ju” make people feel the strong rural atmosphere of the Lingnan Area. This is the unique feature of traditional bird and flower paintings, with its own romantic sentiment, so that you can naturally feel spiritual pleasure and inner peace.

6.4.3 Lingnan art appeals to both refined and popular tastes

Due to its geographical location and historical and cultural origins, traditional culture in Lingnan Area is not as deeply entrenched as in the Central Plains and Jiangzhe Area. On the contrary, given the influence of marine culture and the booming economy, the commercialized, open, inclusive, and diverse Lingnan culture is fully reflected in the artistic development. The rich natural scenery, warm and humid pastoral life, and the diversified urban life in Lingnan Area are a hotbed of regional specialty and aesthetics that appeals to both refined and popular taste.

6.4.4 The impact of Western art on traditional Chinese painting

Many experts and scholars search for the evidence that "Two Ju" was affected by export painting from aspects such as time background, social status, and works of Ju Chao and Ju Lian. Discussions are generally carried out from the following aspect: In the 19th century, "Two Ju" usually went forth and back between Dongguan and Guangzhou. Export painting was popular at the time. As it says, the relationship of Henan waters is combined entered by Yaoxi at the south bank of Guangzhou Pearl River. Shixiang Garden, "Two Ju" residence in Guangzhou, was only a river away from Thirteen Hongs, and the garden mansions of wealthy businessmen who conducted foreign trade were also nearby. The prosperity of foreign economy in the Qing Dynasty promoted the pursuit of art by local rich businessmen in Lingnan, and the aesthetic appreciation of businessmen affected Ju Lian's work style in his later years, which made a living by "teaching painting and selling works". "Foreign goods" flooded the market and penetrated into commodities in multiple industries. Ju Lian's disciple Guan Huinong came from Guan's family of export paintings and was a leader in the export painting industry. Due to that above factors, as a professional painter, Ju Lian was affected for a long time and influenced by foreign art and commodities more or less.

However, the above is not the direct evidence that Ju Lian's paintings were influenced by export painting. The so-called commonality of Chinese and Western painting materials and techniques had broken the saying of "traditional painter's consciousness" between Chinese and Western paintings to some extent, which had not been greatly reflected in Ju Lian (Wolfe, 2023).

6.5 The practical significance

Ju Lian welcomed students in his later years. Both Gao Jianfu and Chen Shuren, the representative figures and founders of "Lingnan School of Painting" in modern China, were the disciples of Ju Lian. They inherited the artistic style and techniques of the "Ju School", and integrated Chinese and Western cultures. With the spirit of reform and innovation, they put forward the artistic concept of "Integrating Chinese and Western cultures, and compromising the ancient and modern art", and the proposition of "Painting from life matters". They held high the banner of the art revolution and grew into "Lingnan School of Painting" in Guangzhou that contended with "Beijing School" in Beijing and Tianjin and "Shanghai School" in Shanghai, which led to a situation of tripartite confrontation, exerting great impact on Chinese art. It can be said that the formation of the regional style of modern Lingnan bird and flower painting started from Two Ju.

7. Conclusions

The excellent cultural and artistic traditions of the Chinese nation have been continuous and carried forward. Ju Chao and Ju Lian inherited the Chinese “Mogu bird and flower painting”. They broadened the expression scope of “Mogu style painting”, opened up a new realm, and formed the “Ju School of Painting”, which laid a milestone in the development of “Mogu style painting”, led to a new wave of bird and flower painting learning at that time.

Today, we combined traditional aesthetic view with the modern art view to push “Mogu style painting” to a better expressive type of modern bird and flower painting, so that our art practitioners can understand thoroughly the history and development of “Mogu style painting” in the art creation, absorb its essence and discard the dregs, enlarge the space for the application of techniques without deviating from the aesthetic characteristics of Chinese painting, so as to better express the artistic feeling and reflect the spirit of this era.

8. Suggestions to future research.

Future researchers could expand the scope of research on Lingnan fine arts. Such as, there were historical phenomena in special periods, such as the “export paintings” at the beginning of the 19th century, the relationship between the Lingnan Culture and the “Foreign Culture”, with the Lingnan Area as the center, they are expected to probe into the influence of Lingnan fine arts on Southeast Asian fine arts and their mutual exchanges.

References

- Deng, B. 1961. *Preface of Selected Works of Ju Chao*.
- Gao, J.F. 1990. *Painting Techniques of Ju Guquan*. Guang. *The 8th Volume of Cultural Relics in Guangdong*. Shanghai Bookstore Publishing House, 1st edition.
- Kondo, H. 2013. Origin of Lingnan School of Painting. *Lingnan School of Painting in Shanghai: Proceedings of International Academic Symposium*. Guangzhou: Lingnan Fine Arts Publishing House.
- Li, J.E. 1941. *Biography of Guangdong Modern Painters*. Jianlu Art Garden, 1st edition.
- Roden, F. S. 2020. Introduction: Faith/Fashion/Forward—“Dress” and the Sacred. *Religion and the Arts*, 24(5), 485-489.
- Wolfe, S. E. 2023. Early Modern Nuns and the Preservation of Medieval Manuscripts: Anne Cary and Julian's Long Text (Doctoral dissertation, Middle Tennessee State University).
- Zhou, J.Y. 2008. *General Introduction of Bird and Flower Volume of the Art History of Chinese Bird and Flower Painting*.

Research Article

DOI: 10.14456/jpv.2023.17

Piano Players' Psychology of Public Performance

Yuanjie Jiang¹, Kovit Kantasiri²

ARTICLE INFO

Name of Author:

1. Yuanjie Jiang

Art Performance Communication,
School of Liberal Arts, Shinawatra
University, Thailand

Email: 596346898@qq.com

Corresponding Author:

2. Assoc. Prof. Dr. Kovit Kantasiri

Art Performance Communication,
School of Liberal Arts, Shinawatra
University, Thailand

Email: kovit@siu.ac.th

Keywords:

Piano performance; Psychology of
music

Article history:

Received: 25/07/2022

Revised: 09/09/2022

Accepted: 31/03/2023

Available online: 18/06/2023

How to cite:

Jiang, Y. & Kantasiri, K. 2023. Piano
Players' Psychology of Public
Performance. *Journal of Philosophical
Vision* 28 (1), 193-208.

ABSTRACT

Among many piano players, whether they are piano masters or fledgling children, there will be different degrees of abnormal mentality and psychological obstacles in public performances such as grades, competitions, solo concerts and so on. and the crux of many problems is not the lack of performance skills, so the emergence of psychological investigation and research on the effect of piano performance. Therefore, it germinates the investigation and research on the psychology that affects the effect of piano performance.

This paper attempts to use the methods and theories of psychology from the perspective of music psychology, taking piano players as the research object, taking their influence on psychological problems in piano performance activities as the research content, and drawing lessons from the previous research results. follow the scientific road of discovering, analyzing and solving problems, hoping to provide a reference for piano players to solve psychological problems and improve the performance effect in piano performance.

1. Introduction

The study of piano playing psychology is the need of the development of the times and the need to solve many puzzles in the hearts of piano performers and piano performance educators. Specifically, there are three backgrounds as follows: Development needs of piano education and learning. For example, in real life, the lack of excellent piano teachers, the limitations of the selection of teaching materials, the narrow motivation of parents to learn piano, the phenomenon of weariness of piano children, and so on. For these social piano education phenomena, piano educators also try to analyze and solve the problems.

The contradictions in piano competitions intensified. The piano competitive performance has the strong purpose of losing or winning participation, the abnormal intensity of the intensity of the paly process, and the key factor that determines the success or failure of the performance is whether the piano performers can manage and control their emotions in the process of performance. to meet the challenge in the best state, that is, the level of psychological quality (Qian Zhang, 1992). To understand the reasons for the failure of piano performers, piano performance educators need to explore how to promote piano performers to improve their psychological quality through systematic and scientific teaching methods, to achieve better results. this also provides a new research direction for piano professional education.

The need of improving the level of higher education. In order to improve the employment rate of piano majors, colleges and universities should study a correct and scientific training method to improve the psychological quality of piano majors, which can directly improve their competitiveness. Strengthen the psychological training of piano majors and put it into daily training and competitive performances, to make them give full play to the best level and achieve good results in future performances and competitions. Based on the background of the above three aspects, this study attempts to analyze the factors that affect the psychology of piano performers through investigation and observation and puts forward measures to improve the psychology of piano performers and improve their psychological bearing capacity.

2. Literature Review

2.1 Current situation of Research in China

Mingming Liu made a comprehensive overview of the foreign research on music performance anxiety in the Foreign Research Review of Music performance anxiety published in 2007. In 2005, Cong Jiang published "Summary of Experimental Research on Music Performance Psychology" to introduce the development process, research progress and research results of music performance psychology at home and abroad.

This paper summarizes the research on music performance psychology in recent international music perception and cognition federation and music cognitive academic conference in Asia-Pacific region. (Cong Jiang, 2005) from the performance practice on the physiological wear and tear related problems, the performance of the psychological debugging of the analysis, but there is no real performance practice, psychological adjustment, as well as the surrounding environment for overall research. Generally, the domestic research on the influence mechanism of psychology on music performance has been involved, but there is little research on the specific methods for piano players to effectively solve the psychological problems and improve the performance quality.

2.2 Foreign research Status.

Kloppel (2009) discusses the physical and psychological basis of playing art, explains the role of the nervous system in music performance, introduces positive practice methods, and discusses how to overcome fear in concert. (kenny Dianna T. Driscoll, Tim, Ackermann & Bronwen J. 2006) investigated the discomfort, performance ability, performance anxiety and workplace satisfaction of symphony orchestras and opera house performers, and explored a series of physical and mental health indicators of musicians in these different types of orchestras to determine whether the environment is a risk factor for music performance. (Lotze Martin, 2013) describes in detail the kinesthetic images of the use of psychology, which makes a more positive and effective supplement to the performance of instrumental music.

From the foreign research literature, it is found that researchers pay high attention to the physical and mental health of performers. This paper hopes that through the study of performance psychology, we can study the performance psychology of piano players and what are the psychological factors that affect piano performance. It can guarantee the quality of piano performance.

3. Research Purpose

- 1) What is the influence of the performer's personal characteristics on the piano performance?
- 2) What is the influence of the performer's performance ability and experience on the piano performance?
- 3) What is the influence of objective factors such as teachers and others' opinions on the performance of pianists?
- 4) What effect does psychological factor have on piano player performance effect?

4. Conceptual Framework

The dependent variable is the performance effect of piano players in piano performance, and there are multiple groups of independent variables :

The personal characteristics of piano players, including gender, identity, piano playing experience, character and so on.

Piano player's preparation and psychology before performance, including the repertoire style that he likes to play, the psychological understanding of piano performance, the willingness to participate in piano performance, the psychological state before piano performance, the preparation before piano performance, and the training before piano performance.

The performance of the piano player in the performance, including the level of piano performance, piano performance. Understanding of the tense factors affecting Piano performance, etc.

The psychology of the piano player after playing, including the behavior after the piano performance, the psychology after the piano performance, and the attribution psychology of the reasons for the failure of piano performance.

5. Research Methodology

This study was conducted by questionnaire. Piano majors and piano educators from four units, namely, the School of Music of South China Normal University, the School of Xinghai Conservatory of Music, the School of Music of Guangzhou University and the Musicians Association of Guangdong Province were selected as the research objects. Due to the limitation of the researcher's ability, only the selection and arrangement method of projection technique was used to reduce the sensitivity of the questionnaire, to obtain the true and reliable answers of the subjects.

Therefore, in the actual questionnaire, we will decompose 5 questions in each of the three dimensions before, during and after the performance, a total of 15 single topics. The specific results are as follows: a total of 100 questionnaires were sent out and 91 valid questionnaires were recovered, accounting for 91% of the total.

Psychological questionnaire affecting Piano performance

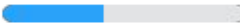
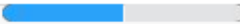
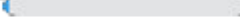
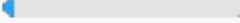
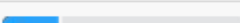
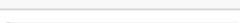
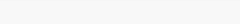
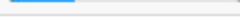
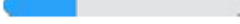
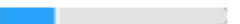
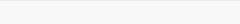
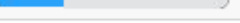
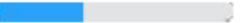
Dear Madam/Sir :

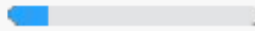
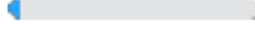
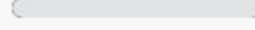
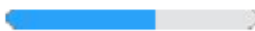
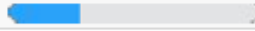
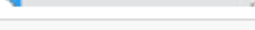
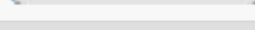
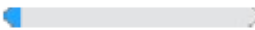
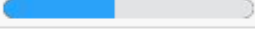
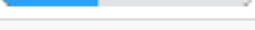
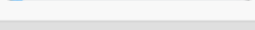
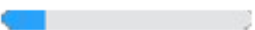
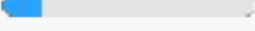
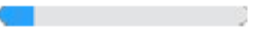
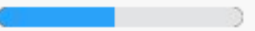
Hello!

This is an academic research questionnaire, which aims to explore the psychological factors that affect piano performance. Thank you very much for your kind assistance. the information you provide is very important for this study. The design of the topic is only to understand the actual situation, and there is no difference between right and wrong answers. Your first judgment on the question is the best answer. Look forward to filling in according to your point of view. All materials are for academic research only, fill in anonymously, and personal details will not be disclosed. Please rest assured to fill in.

Hope to get your support and cooperation. Best wishes for good health and happiness!

Question 1 What's your gender? [Single topic selection]			
	Subtotal	Proportion	
Male	22		24.18%
Female	69		75.82%
Valid number of fillers	91		
Question 2 Are you working or a student? [Single topic selection]			
	Subtotal	Proportion	
Working	31		34.07%
Student	60		65.93%
Valid number of fillers	91		
Question 3 What is your character (type)? [Single topic selection]			
	Subtotal	Proportion	
export-oriented	37		40.66%
Introverts	38		41.76%
Ego	16		17.58%
Valid number of fillers	91		
Question 4 How long have you been playing the piano? [Single topic selection]			
	Subtotal	Proportion	
Within 2 years	47		51.65%
2-4 years	29		31.87%
5-10 years	7		7.69%
More than ten years	8		8.79%
Valid number of fillers	91		

Question 5 What kind of music do you like to play? [Single topic selection]		
	Subtotal	Proportion
Strong sense of rhythm and appeal	39	 42.86%
Slow pace, rich content	45	 49.45%
Unique style	2	 2.2%
Jazz, pop music	5	 5.49%
Valid number of fillers	91	
Question 6 Do you know the importance of psychological factors in piano performance? [Single topic selection]		
	Subtotal	Proportion
It is very important	68	 74.73%
The more important	21	 23.08%
General important	2	 2.22%
Is not important	0	 0%
Valid number of fillers	91	
Question 7 How do you like to participate in piano performance? [Single topic selection]		
	Subtotal	Proportion
Very willing.	29	 31.87%
More willing	27	 29.67%
Generally willing	29	 31.87%
Don't want to	6	 6.59%
Valid number of fillers	91	
Question 8 The state of mind before the piano performance? [Single topic selection]		
	Subtotal	Proportion
I'd love to. Get ready	26	 28.57%
Focus on participation, accumulation of experience	29	 31.87%
Very nervous, very anxious, afraid of performance failure	36	 39.56%
If you fail, you will not participate in such activities again	0	 0%
Valid number of fillers	91	

Question9 Preparation and psychological condition before piano performance. [Single topic selection]		
	Subtotal	Proportion
Practice and prepare	71	 78.02%
Can't practice meditation, low morale	15	 16.48%
Mental stress, affect physical health	5	 5.49%
Tried to quit several times	0	 0%
Valid number of fillers	91	
Question 10 The practice time before piano performance is? [Single topic selection]		
	Subtotal	Proportion
More than 2 hours	56	 61.54%
1 hour	27	 29.67%
0.5 hours	6	 6.59%
Don't practice	2	 2.2%
Valid number of fillers	91	
Question 11 The performance of a piano performer during a piano performance? [Single topic selection]		
	Subtotal	Proportion
Spectacular play	6	 6.59%
Normal play	40	 43.96%
Occasionally underperform	37	 40.66%
Often underperform	8	 8.79%
Valid number of fillers	91	
Question 12 The appearance of abnormal psychology during piano playing. [Single topic selection]		
	Subtotal	Proportion
Nervous and afraid, frequently drinking water to go to the toilet	17	 18.68%
Stiff limbs, abnormal mental manifestations	15	 16.48%
Forget the score	14	 15.38%
All of the above	45	 49.45%
Valid number of fillers	91	

Question 13 The main reason for the tension of piano performance is that? [Single topic selection]		
	Subtota	Proportio
Disappoint the expectation of family, teacher	10	10.99%
Think oneself lack ability	39	42.86%
You think your opponent is better than you	1	1.1%
All of the above	41	45.05%
Valid number of fillers	91	
Question 14 Psychological reflection and performance after piano performance. [Single topic selection]		
	Subtot	Proportion
Performance as usual	17	18.68%
Feel a sense of relief	69	75.82%
Sit on pins and needles	4	4.4%
Negative and pessimistic	1	1.1%
Valid number of fillers	91	
Question 15 Psychological feelings after a piano performance failure? [Single topic selection]		
	Subtota	Proportion
The rules are not scientific	3	3.3%
Other participants are related customers.	1	1.1%
Self-inadequacy	76	83.52%
All of the above	11	12.09%
Valid number of fillers	91	

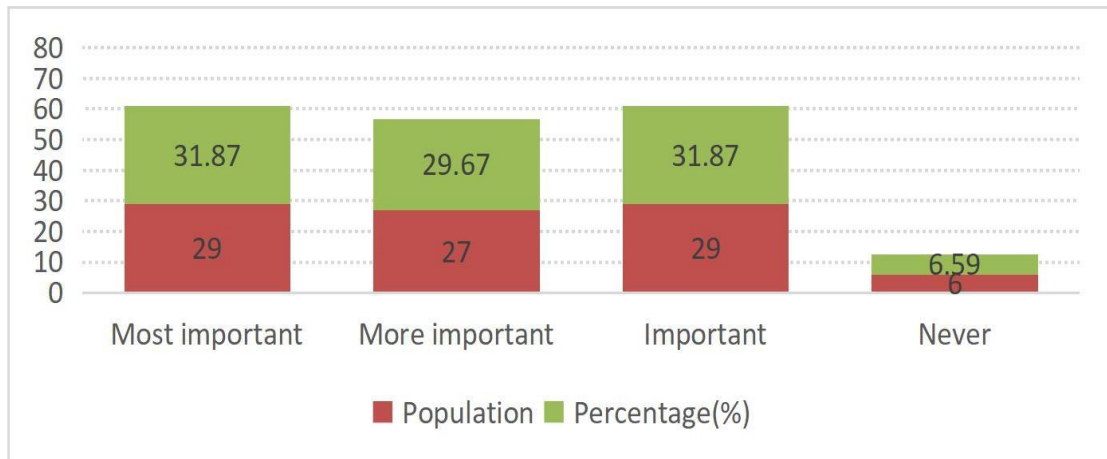
6. Result

1) Basic Characteristics of Interviewees

The gender of the interviewees: 22 males (24.18%) and 69 females (75.82%). Interviewees: 31 people have work experience, accounting for 34.07%; 60 piano students, accounting for 65.93%. Personality characteristics of the respondents: extroverted 37(40.66%) extroverted, like self-expression;38(41.76%) introverted, like quiet, do not like self-expression maverick 16, accounting for 17.58%. Respondents engaged in piano playing time: 47 participants within 2 years, accounting for 51.65%; 29 (31.87%) in 2-4 years; There are 7 people with 5-10 years, accounting for 7.69%, and 8 people with more than 10 years, accounting for 8.79%. The preparation and psychological state of interviewees before piano performance.

Respondents' willingness to participate in piano performance: 29 (31.87%) were very willing, 27 (29.67%) were more willing, 29 (31.87%) were generally willing, and 6 (6.59%) were unwilling.

Table 1 Basic Characteristics of Interviewees

Respondents' preparation and psychological condition before piano performance: 71 (78.02%) were fully prepared after repeated practice, 15 (16.48%) could not practice peacefully, 5 (5.49%) felt uncomfortable due to pressure, and none wanted to quit the competition for many times.

Table 2 Respondents' preparation and psychological condition

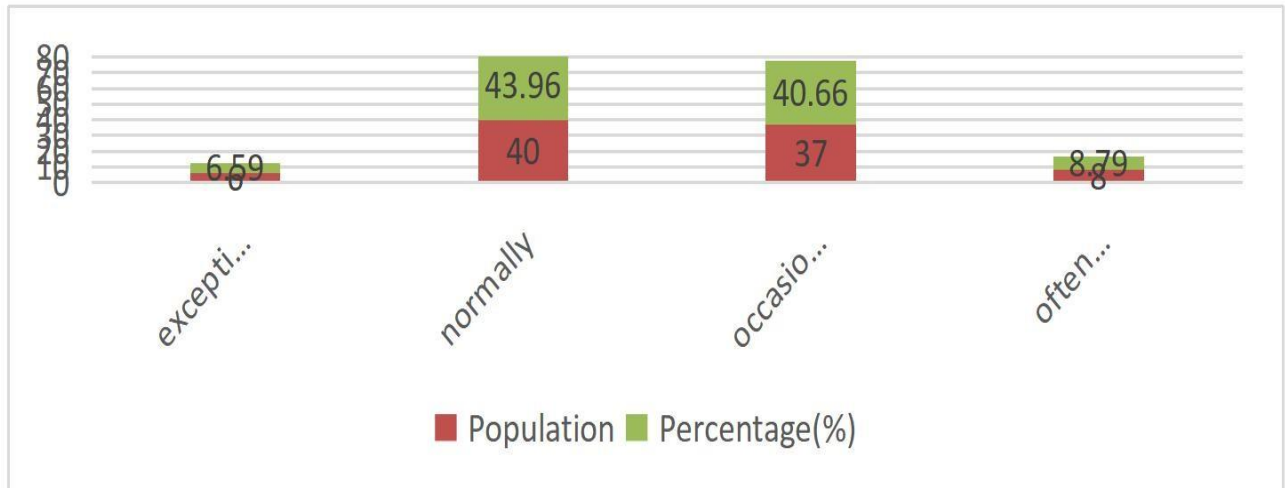

2) Performance and psychological state of interviewees in piano performance

The level of performance of the respondents in piano performances: 6 (6.59%) were

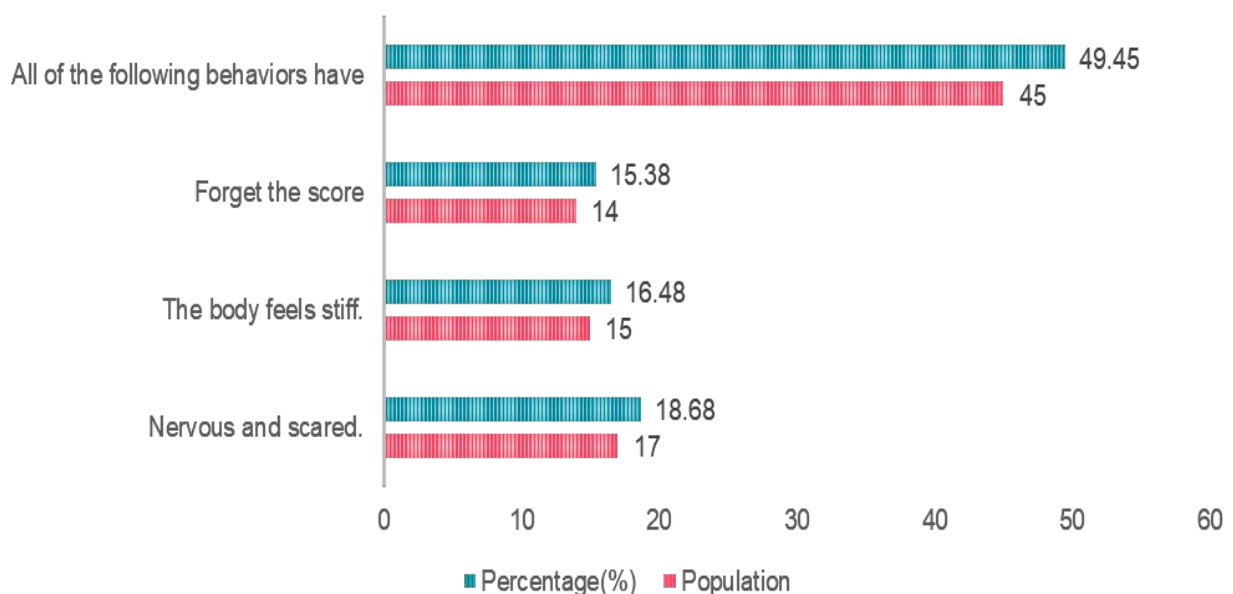
able to perform exceptionally, 40 (43.96%) were able to perform normally, 37 (40.66%) were occasionally abnormal, and 8 (8.79%) were often abnormal.

Table 3 Performance and psychological state of interviewees in piano performance

During the piano performance, the respondents showed abnormal psychological performance: 17 (18.68%) were nervous and afraid and drank water frequently, 15 (16.48%) were stiff, biting their lips and picking their fingers, and 14 (15.38%) forgot their music when performing on the stage. the brain is blank, accounting for 15.38%. There were 45 people with the above behaviors, accounting for 49.45%.

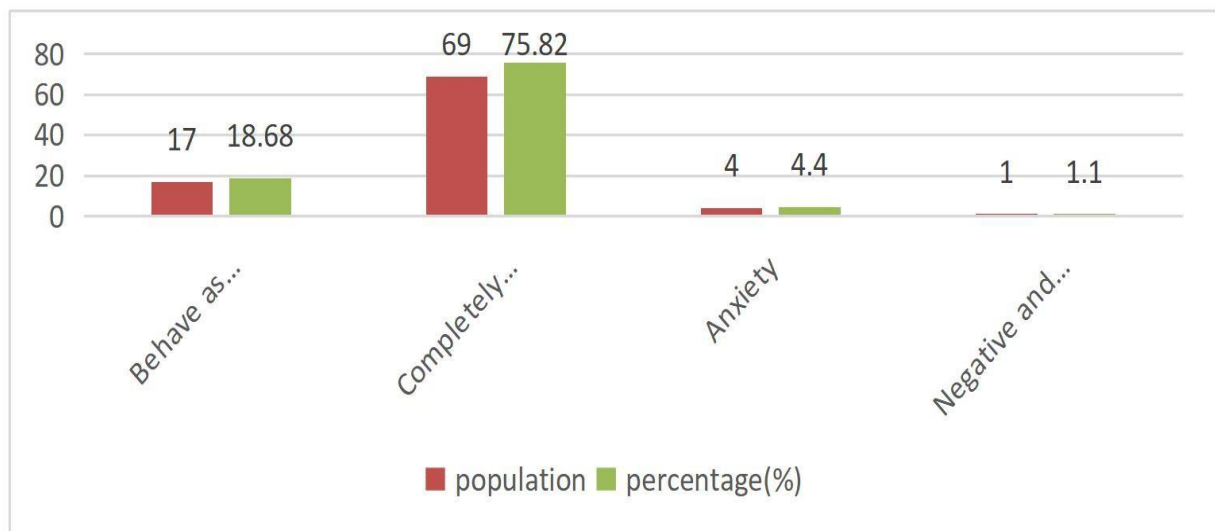
Table 4 The respondents showed abnormal psychological performance:

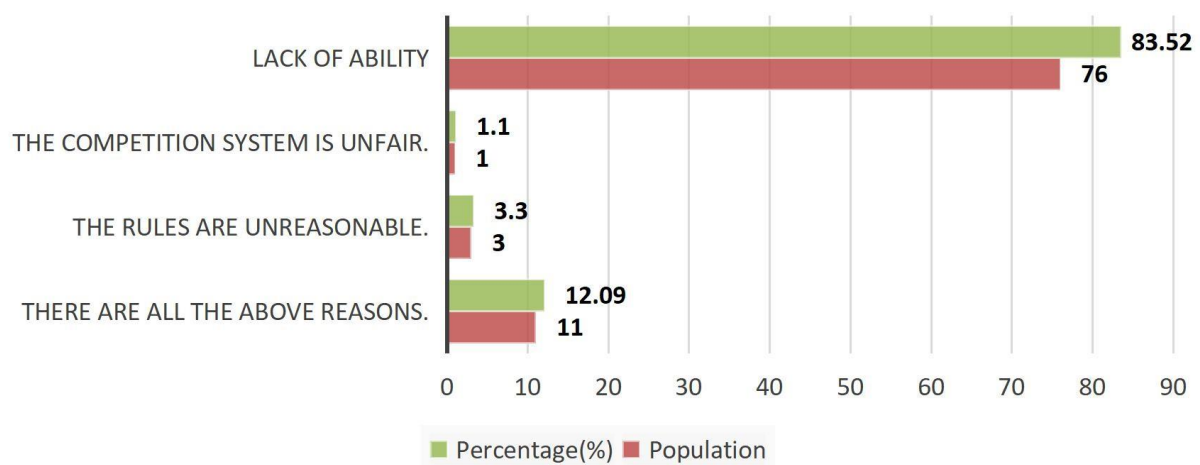
3) Psychological reflection and performance of Piano performers after Piano performance

The performance of the respondents after the piano performance: as usual, 17 people thought they should do what they should do, accounting for 18.68%; if they were relieved, 69 people planned to party with their friends, accounting for 75.82%; 4 people were still on pins and needles, accounting for 4.4%. 1 person who felt that the performance had failed, negative and pessimistic, had no face to others, accounted for 1.1%.

Table 5 The performance of the respondents after the piano performance

The psychological feelings of the respondents after the failure of piano performance: 3 (3.3%) thought that the competition rules were unscientific, 1 (1.1%) thought that other performers were related, 76 (83.52%) thought that they were incompetent and needed to continue their efforts, and 11 (12.09%) thought that all the above reasons were caused by the unscientific rules of the competition.

Table 6 The psychological feelings of the respondents after the failure of piano performance

4) Personal characteristics are the factors that affect the quality of piano performance. Due to the psychological characteristics of the players, such as personality differences, temperament differences, ability differences and so on, they tend to react differently to the same event. In piano performance, whether it is exams, competitions or solo concerts, you will often find this situation: Some performers are very skilled, expressive and contagious in practice, but they make mistakes due to anxiety when they perform in public, while others are in better shape than usual when playing in public. Such a different effect occurs because everyone's psychological tolerance is different, including the personality and temperament caused by family education, school education conditions and social environment.

5) Objective attitude is the factor that affects the quality of piano performance. In the public piano performance, the objective attitude is an important factor that causes the performer to be too nervous. Most performers can concentrate on playing in daily practice, but an objective attitude may make the performer pay too much attention to his or her personal image, ability and future, which will lead to low performance quality. Performers need to use subjective ideas to eliminate ideas that have nothing to do with the content of the performance, with a good state of mind and stable mood, in the usual practice to gain experience and experience, into subconscious and potential ability to support the ongoing performance activities.

6) Skill practice is a factor affecting the quality of piano performance. Mastering solid basic skills and comprehensive and skilled professional skills is an indispensable basis for reflecting music content and a prerequisite for ensuring the quality of performance. In the public performance, the lack of skill is an important factor for the performer to produce anxiety. Technical ability and playing psychology go hand in hand. Technology can help the performer convey the emotion of the musical works played to the audience. If there is no good technical ability, it will make the performer lack confidence in his own performance.

7) Playing experience is the factor affecting the quality of piano performance. "One minute on the stage, ten years off the stage", public performance has a one-time characteristic, which requires the performer to show the usual practice results creatively and perfectly. The performer should not only understand the ideological content of the music, take care of all the details of the music as much as possible, but also take care of the appreciation psychology of the audience, to bring the audience to the music with persuasive and infectious performance. Piano playing as the art of time. On-the-spot performance determines the success and failure of the performance. Players want to achieve a successful performance, so that the psychological state and the playing environment to maintain balance and coordination, in an effective time to adjust and control themselves. There are three basic links of music practice: creation-performance-appreciation. The function of music is mainly realized by exerting an imperceptible influence on the audience's psychology (Qian Zhang, 1992).

7. Discussion

The analysis of the performer's situation in the questionnaire from the perspective of psychology is the internal reflection caused by objective stimulation, which can be divided into two types.

1) Positive Presence. It shows moderate nervousness. This state is in line with the law of body and mind, is positive and normal, and is the necessary psychological state in piano performance. In terms of the characteristics of neural activity, the positive presence state is due to the neural excitation process adapted to the public performance activity in the performer's cerebral cortex (Cong Jiang, 2005). Has the ideal self-regulation ability, has the corresponding inhibition process to make it balance the result. This moderate tension is the most appropriate for the upcoming performance, is to help the performer focus,

emotional, energetic mobilization of their own various factors, full and accurate control of technology, put into the work to be played.

2) Negative Presence. The expression is excessive nervousness. This state leads to the emergence of superior centers of excitation in the cortex, which inhibits and prevents the reconnection of temporary connections previously made in the cortex. In this state of the performer, psychological imbalance, there will be the following two conditions: a. Excessive excitement and inadequate inhibition. This basically and performer because of objective stimulation cause cerebral cortex excited process excessive rise, restrain process abate, cause cerebral cortex to be opposite hypodermic center and plant sex nervous system adjust action abate concerned (Kloppel, 2009). Excessive excitement will lead to shortness of breath, rapid heartbeat, restlessness, memory weakness, and even limb trembling. b. Over-excitement turns to over-inhibition. This is mainly related to the decrease of the excitation process of the player's cerebral cortex and the enhancement of the inhibition process. The reason for this situation is often that the performer practices the piano for too long before the performance, or the cerebral cortex activity fatigue caused by premature excitement, so that the corresponding cortical area from excitement advantage to inhibition advantage (Mingming Liu, 2017). Excessive suppression will lead to player depression, depression, physical decline, weakness of limbs, weakened perception and attention, lack of desire to play and other conditions.

Xinchun Li (2015) mention the two psychological conditions destroy the balance between the performer's psychological and physiological states, consist of this study found weaken the natural adjustment function of the human body, and hinder the flexibility of the human brain and the thinking of the mind, causing the performer to be unable to engage in the music performance normally. To sum up, a good psychological state is a very important problem in piano performance. Tension is inevitable when playing. The key problem is how to change and overcome this psychological state now and reduce its influence on the minimum.

8. Conclusion

Piano playing is a highly technical performing art that integrates mental skills and movement skills. In the whole dynamic process of piano public performance, human high-level nervous system is always involved and runs through complex psychological activities. At

present, there are many people engaged in piano performance in China. According to the survey, almost all of them have varying degrees of psychological problems in public performance, and their psychological states are also different. Through the questionnaire survey of piano playing psychology, using the theory of psychology, combined with the previous research results, this paper reveals the law of the performer's psychological state and the causes of the problems. then it is found that there are personal characteristics, objective attitude, technical training, stage experience four factors to analyze the factors affecting piano playing psychology and put forward the corresponding solutions.

A further understanding of music psychology, methods and applications will help to further popularize performance psychology in piano classroom teaching. Among the many piano players, there are few people who encounter and understand the theory of music psychology, even less about the classroom teaching theory of music psychology. Therefore, the author hopes that music colleges and non- professional music colleges can offer more courses about music psychology, so that the theory of music psychology can be popularized among college students.

9. Reference

- Bei Song. (2006). *Review of the second National Symposium on Music Psychology*. Art Research, 48-49.
- Cong Jiang. (2005). *A Summary of the Experimental Research on the Psychology of Music performance*. Proceedings of the National Academic Research Association for Music Psychology.
- Ge guo. (2014). *A study on the influence of external motivation and Internal motivation on instrumental practice behavior* [D]. Central China University. Master's degree thesis.
- Hong Huang, (1991) *A Summary of the Development of Music Psychology*. Journal of Xinghai Conservatory of Music, 1991 (22): 57-60.
- Huikun Shanguan. (2012). *How to improve the level of pipa stage performance?* School Weekly, (6): 28-28.
- Kloppel. (Germany). (2009). *The physiology and psychology of performing art*. Shanghai Music Publishing House.
- Kenny, D., Driscoll, T., Tim, A. & Bronwen J. (2016). *Is Playing in the Pit Really the Pits? Pain, Strength, Musuc Performance Anxiety, and Workplace Satisfaction in Professional*

Musicians in Stage, Pit, and Combined Stage/Pit Orchestras. Medical problems of performing artists.

Lei Wang. (2015). *Research on psychological regulation in piano performance*. Harbin: Harbin normal University. Master's degree thesis.

Lotze Martin. (2013). *Kinesthetic imagery of musical performance*. Frontiers in Human Neuroscience.

Luo Xiaoping. (1993). *Attention and Music Performance Re-Creation*. Xinghai musicology. Journal of College.

Mingming Liu. (2017). *The foreign research on music performance anxiety is always*. National Music Therapy Society academic Exchange University.

Qian Zhang. (1992). *Music Aesthetics course*. Beijing: people's Music Publishing House.

Xinchun Li. (2015). *How to cultivate the stage performance ability of students majoring in instrumental music*. Contemporary music. (7): 41-42.

Yunge Pang. (2014). *A study on the influence of the practice method of "Yi Yuan Group" on the formation of Flute playing skills*. Nanjing normal University, Master's degree thesis.

Yating Yang. (2012). *A study on the influence of Italian meta-group teaching strategies on students' memory span*. Jiada Journal of Educational Research.

วารสารปรัชญาปริทรรศน์

JOURNAL OF PHILOSOPHICAL VISION

ISSN: 1513-6620 (Print) × ISSN: 2773-9643 (Online)

<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phiv/index>

Research Article

DOI: 10.14456/jpv.2023.18

การรับมือและการจัดการของสายการบินโอมานแอร์ ในสถานการณ์แพร่ระบาด โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

Coping and Management of Oman Air Crew in the Situation of Coronavirus Disease 2019 (Covid-19)

พรศิริ แสงข้า¹, ฉัตรวรัญช์ องค์กรสิงห์²

Pornsiri Sangkhum¹, Chatwarun Angasinha²

ARTICLE INFO

Name of Autor:

1. พรศิริ แสงข้า

วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต,
ประเทศไทย

Pornsiri Sangkhum

College of Social Innovation, Rangsit
University, Thailand

Email: pornsiri.pure@gmail.com

Corresponding Author:

2. ผศ.ดร. ฉัตรวรัญช์ องค์กรสิงห์

วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต,
ประเทศไทย

Asst.Prof.Dr. Chatwarun Angasinha

College of Social Innovation, Rangsit
University, Thailand

Email: chatrsu@gmail.com

คำสำคัญ:

การรับมือ; พนักงานสายการบิน; โรคติดเชื้อ
ไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

Keywords:

Coping; Airline Staff; Coronavirus Disease
2019 (COVID-19)

Article history:

Received: 07/08/2022

Revised: 19/09/2022

Accepted: 23/02/2023

Available online: 19/06/2023

How to cite:

Pornsiri, S. & Angasinha, C. 2023.
Coping and Management of Oman Air
Crew in the Situation of Coronavirus
Disease 2019 (COVID-19). *Journal of
Philosophical Vision* 28 (1), 209-229.

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to study the work adaptation of Oman Air cabin crew. In the situation of the epidemic of corona virus 2019 (COVID-19). 2) to find ways to livelihoods of Oman Air cabin crew in the situation of the Coronavirus 2019 (COVID-19) outbreak. It is a qualitative research (Qualitative Research) using an interview as a tool for studying. The key informants this time are Oman Air's cabin crew 2 people, female, 2 Thai nationality, 10 cabin crew, 7 females consist of Thai nationality. Philippines 1 person, male consist of 2 Oman nationals, total of 12 informants. The results of the study revealed that 1) Oman Air crew work adjustment. In the situation of the epidemic of corona virus 2019 (COVID-19). It was found that at first there was no formal protection regulations, salary reductions and staff reductions were announced, causing anxiety and happiness at work to feel unequal, but after the announcement of the rules on prevention methods. The use of protective equipment gives a sense of safety and the importance of the crew in terms of health and safety builds the trust and loyalty of the crew. 2) Guidelines for the lives of crew members of Oman Air in the situation of the Coronavirus 2019 (COVID-19) outbreak found that the crew tried to change their lifestyles to be able to live happily during the crisis. The development of more skills was proud after the organization held a joint meeting between management and employees. Comments have been proposed to send their employees to fly with other airlines to arrange a return flight to Muscat-Doha for the FIFA World Cup 2022 (Fifa World Cup 2022) and adjusting the work of some employees to understand the airline's policy makes employees happy to work more than during the COVID situation.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาเรื่องการปรับตัวในด้านการทำงานของลูกเรือสายการบินโอमानแอร์ ในสถานการณ์การแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) และ 2) เพื่อหาแนวทางการดำรงชีวิตของลูกเรือสายการบินโอमानแอร์ในสถานการณ์การแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการศึกษา กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญในครั้งนี้ คือ พนักงานต้อนรับสายการบินโอमानแอร์ ในตำแหน่งหัวหน้าลูกเรือ (Cabin Director) ทั้งหมด 2 คน ในตำแหน่งลูกเรือ (Cabin Crew) 10 คน ผลการศึกษา พบว่า 1) การปรับตัวในด้านการทำงานของลูกเรือสายการบินโอमानแอร์ ในสถานการณ์การแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) พบว่าในช่วงแรกยังไม่มีกฎระเบียบการป้องกันอย่างเป็นทางการ ทำให้เกิดความกังวล และความสุขในการทำงานลดลง รู้สึกไม่เท่าเทียม แต่ภายหลังการประกาศกฎเรื่องวิธีการป้องกัน ทำให้รู้สึกมีความปลอดภัย อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับลูกเรือในด้านความปลอดภัยทางด้านสุขอนามัย ทำให้ลูกเรือเกิดความไว้วางใจ และเกิดความจงรักภักดีต่อองค์กร 2) แนวทางการดำรงชีวิตของลูกเรือสายการบินโอमानแอร์ในสถานการณ์การแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) พบว่า ลูกเรือพยายามปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตสามารถดำรงชีวิตได้อย่างเป็นสุขในภาวะวิกฤต โดยพัฒนาให้มีทักษะเพิ่มมากขึ้นเกิดความภาคภูมิใจ ภายหลังทางองค์กรได้มีการจัดประชุมร่วมกันระหว่างผู้บริหารและพนักงาน มีการเสนอความคิดเห็นให้ส่งพนักงานในสังกัดเข้าบินร่วมกับสายการบินอื่น ทำให้พนักงานมีความสุขในการทำงานเพิ่มขึ้นมากกว่าในช่วงสถานการณ์โควิด

1. บทนำ

การบินเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรม “ระดับโลก” ที่ได้รับความนิยมมากที่สุด การเชื่อมโยงประชาชนวัฒนธรรม และธุรกิจต่างๆ ทั่วทั้งทวีป มีความสำคัญในการสนับสนุนเศรษฐกิจโลก และสร้างผลประโยชน์ทางสังคมผ่านกระบวนการขนส่งทางอากาศ เพราะสายการบินให้บริการเครือข่ายขนส่งทั่วโลกที่รวดเร็ว ซึ่งจำเป็นสำหรับธุรกิจทั่วโลก และอำนวยความสะดวกในด้านการค้า และการท่องเที่ยวระหว่างประเทศซึ่งการเติบโตของอุตสาหกรรมการบินในอนาคตมีแนวโน้มที่จะขึ้นอยู่กับเศรษฐกิจทั่วโลกและการเติบโตด้านการค้าและการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ซึ่งจากสถานการณ์โควิดที่เข้ามาเยี่ยมเยือนทุกภูมิภาคของโลก ในภาพรวมทุกคนทุกภาคส่วนได้รับผลกระทบจากโควิด สภาพการณ์ของโควิดทำให้เกิดมาตรการในการแก้ไขปัญหา จะพบเห็นว่าสถานการณ์โควิดได้ทำให้สถิติการบิน การเดินทางลดลง โดยเฉพาะแต่เครื่องบิน แต่เป็นการลดลงของระบบขนส่งทั้งหมด และเกิดผลในทางเสียหายต่ออุตสาหกรรมการบินอย่างประเมินค่าไม่ได้ สำหรับอุตสาหกรรมการบิน (Airline industry) ซึ่งเป็นกลุ่มธุรกิจแรกที่ได้รับผลกระทบโดยตรงอย่างรุนแรงนั้น ธุรกิจการบินจำเป็นต้องปรับตัวเป็นอย่างมากเพื่อลดขนาดองค์กรและปรับรูปแบบการให้บริการ เพื่อให้สามารถดำเนินธุรกิจต่อไปได้ในอนาคต (ปกรณ อุดมธนะสารสกุล, 2565)

ดังนั้นสำหรับผู้วิจัยซึ่งมีอาชีพเป็นพนักงานสายการบินโอमानแอร์ ตำแหน่งพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน และทำงานในสายการบินโอमानแอร์มานาน มีความรู้ความเข้าใจและความสัมพันธ์ในประเทศโอमान

ในระดับหนึ่ง สำหรับตำแหน่งพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินที่ทำงานอยู่นั้น นับได้ว่าเป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญในฐานะที่เป็นบุคคลที่ให้บริการผู้โดยสารโดยตรง และเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับผู้โดยสารมากที่สุดซึ่งทำหน้าที่ดูแลความปลอดภัยบนเครื่องบิน และดูแลให้ผู้โดยสารอยู่ในความปลอดภัย ดังนั้น พนักงานสายการบินต้องมีบุคลิกลักษณะพื้นฐานสำหรับอาชีพพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน ต้องเป็นบุคคลที่มีความมั่นใจ การกล้าแสดงออกคล่องแคล่วรวดเร็ว ช่างสังเกต รักการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอ การเติบโตของสายการบินก่อนที่จะมีสถานการณ์โควิด ความเติบโตของสายการบินโอมานเป็นไปอย่างน่าพอใจ จากการเติบโตดังกล่าวโอมานแอร์ได้วางแผนที่จะมุ่งรักษาอัตราการเติบโต ณ ปีที่สถานการณ์โควิดยังไม่แพร่ระบาดเช่นนี้ (ขณะที่เขียนงานวิจัยนี้เป็นปี 2565) แต่การวางแผนการดำเนินงานเพื่อขยายการเติบโตของธุรกิจการบินก็พบอุปสรรค เมื่อปัญหาสถานการณ์การแพร่ระบาดในประเทศโอมานเริ่มต้นเมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2563 หลังจากการตรวจพบหาเชื้อไวรัสโคโรนา มีผลเป็นบวกรจากผู้โดยสารชาวโอมานที่เดินทางมาจากประเทศอิหร่าน 2 คน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการแพร่ระบาดภายในประเทศโอมาน (Thealami.com, 2565)

ประเทศโอมานได้ประกาศปิดประเทศ (Lockdown) ครั้งแรก และได้ประกาศขยายระยะเวลาออกไปอีกจนถึง 29 พฤษภาคม 2563 ประกาศหยุดงานทั้งในส่วนราชการและเอกชน รวมถึงร้านค้าร้านอาหารต่าง ๆ อีกทั้งการเดินไปยังพื้นที่สาธารณะ หยุดทุกกิจกรรมที่มีภายในประเทศโดยมีมาตรการ การให้บริการและจำหน่ายสินค้าอุปโภค ชูเปอร์มาร์เก็ต ในห้างสรรพสินค้า และการส่งเดลิเวอรี่เท่านั้น ครั้งที่ 2 ปิดกั้นการเดินทางข้ามจังหวัดและปิดพรมแดนเข้าออกต่างประเทศทั้งทางบกและอากาศ ยอดผู้ติดเชื้อเดือนมีนาคม เพิ่มขึ้นมากกว่าวันละ 100 คน และยังคงสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องจนเป็นเหตุให้โรงพยาบาลหลายแห่งในมัสกัต (เมืองหลวงประเทศโอมาน) รับเฉพาะผู้ป่วยฉุกเฉินเท่านั้น หากพบอาการไม่ร้ายแรง แพทย์จะสั่งให้กักตัวที่บ้าน ในวันที่ 1 เมษายน 2563 มีการรายงานผู้ป่วยติดเชื้อไวรัสโคโรนา (Covid 19) เสียชีวิตเป็นครั้งแรก ในเดือนเดียวกันพบผู้ติดเชื้อที่อายุน้อยที่สุด ต่อเนื่องมาถึงเดือนพฤษภาคม สถานที่ท่องเที่ยวในต่างจังหวัดมีการประกาศปิดตัวลง มีรายงานการเสียชีวิตในพื้นที่นอกเมืองหลวงครั้งแรก เดือนมิถุนายน สถานการณ์โควิดได้เป็นอุปสรรคอย่างยิ่งในช่วงเทศกาลถือศีลอด ของผู้นับถือศาสนาอิสลาม และเทศกาลขึ้นปีใหม่ของผู้นับถืออิสลาม คณะกรรมการสูงสุดของประเทศโอมานประกาศห้ามออกมาทำการฉลองในช่วงเทศกาล เพื่อหลีกเลี่ยงการพบปะของผู้คน แต่ยอดผู้ติดเชื้อยังคงสูงขึ้น คณะกรรมการสูงสุดประกาศยกเลิกเที่ยวบินทั้งขาเข้าและขาออกระหว่างประเทศ คงเหลือไว้แต่เพียงเที่ยวบินภายในประเทศเท่านั้น ณ วันที่ 29 มีนาคม 2563 เป็นต้นไป สถานการณ์โควิด 19 จึงส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อการประกอบธุรกิจการบินในประเทศโอมาน (Ministry Of Health [MOH], 2020)

สายการบินโอมานแอร์ (Oman Air) เป็นสายการบินประจำชาติของประเทศรัฐสุลต่านโอมาน สายการบินแห่งนี้มีฐานการบินหลักอยู่ที่ท่าอากาศยานนานาชาติมัสกัต ให้บริการเที่ยวบินทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงบริการแท็กซี่อากาศในภูมิภาคและบริการเที่ยวบินสำหรับขนส่งสินค้า มีเส้นทางภายในประเทศ 6 เส้นทาง เปิดให้บริการเส้นทางการบินทั้งหมด 35 เส้นทางบินในมากกว่า 20 ประเทศ ครอบคลุมทวีปเอเชีย ยุโรปและแอฟริกา ได้เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งขององค์การการบินระหว่างประเทศในภูมิภาคตะวันออกกลาง (AACO) ในปี 2538 เป็นส่วนหนึ่งในพันธมิตรสายการบินในภูมิภาค หลังจากการแพร่ระบาดสายการบินได้รับผลกระทบโดยตรงจากการแพร่ระบาดนี้เป็นเหตุให้สายการบิน ต้องทำการลดเที่ยวบินระหว่าง

ประเทศลง จากนั้นเริ่มมีการปรับลดเที่ยวบินลงอย่างต่อเนื่อง และยังคงไว้เที่ยวบินในประเทศเท่านั้น (omanair.com, 2565) อย่างไรก็ตามสายการบินได้พยายามปรับตัวในสถานการณ์นี้ โดยทำการยุติทำการบินระหว่างประเทศตามคำสั่งขององค์กรการบินภายในประเทศโอมาน (PACA: The Public Authority for Civil Aviation) เพื่อลดโอกาสเสี่ยงของจำนวนผู้ติดเชื้อซึ่งอาจเดินทางเข้ามาภายในประเทศโอมาน หรือต่อเครื่องบินที่ท่าอากาศยานนานาชาติมัสกัต (Muscat International Airport) และค่อยขึ้นเครื่องใหม่อีกครั้งเพื่อไปยังสนามบินปลายทาง ซึ่งเป็นที่ทำการหลักของสายการบินโอมานแอร์ (Oman Air) อีกทั้งทางสายการบินได้ปรับปรุงมาตรฐานการให้บริการเบื้องต้น (International Civil Aviation Organization[ICAO], 2020)

นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบโดยตรงกับพนักงานสายการบิน บริษัทจำเป็นต้องลดภาระค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นลงเพื่อความคล่องตัวทางเศรษฐกิจภายในบริษัทเองและสิ่งที่จะต้องลดสิ่งแรกคือ จำนวนพนักงานที่ไม่สมดุลกับจำนวนเที่ยวบินที่เปิดทำการบิน ในระยะแรกสถานการณ์กลับแย่ลง จำนวนการแพร่ระบาดในประเทศโอมานเพิ่มมากขึ้นอย่างเท่าตัว และในอีกหลายประเทศทั่วโลก อาทิ ได้ประกาศปิดประเทศห้ามนำเครื่องบินเข้าและออกเว้นแต่การลงจอดฉุกเฉินเท่านั้น ส่งผลให้แบกรับภาระค่าใช้จ่ายที่เพิ่มมากยิ่งขึ้น เป็นเหตุให้ต้องปลดพนักงานในตำแหน่งหัวหน้าลูกเรือ และลูกเรือ สำหรับพนักงานที่ยังคงเหลืออยู่ก็มีมาตรการปรับลดเงินเดือนจำนวน 80% ของเงินเดือน ปรับตารางบินของลูกเรือลดตารางบินลง โดยหยุดแบบไม่ได้รับเงินเดือน การปรับตัวของสายการบินโอมานมีผลต่อคุณภาพชีวิตของลูกเรือโอมานอย่างยิ่ง ทั้งเศรษฐกิจในครัวเรือน ค่าใช้จ่ายอันเกิดจากการใช้จ่ายในชีวิตประจำวันของลูกเรือเอง ค่าครองชีพ ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของลูกเรือโอมานลดลงตามลำดับพนักงานสายการบินโอมานต่างรู้สึกถึงความไม่มั่นคงในชีวิตในเรื่องภาวะเศรษฐกิจ ภาพรวมของรายรับรายจ่ายของพนักงานสายการบินที่มีความรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในครอบครัว เช่น การส่งเสียให้น้องเรียน ภาวะผ่อนรถ ผ่อนที่อยู่อาศัย ภาระของการต้องสนับสนุนและดูแลครอบครัว สภาวะการณ์อันจำกัดทางเศรษฐกิจส่งผลกระทบต่อจิตใจ ต่อความเครียด และแน่นอนว่าส่งผลต่อการทำงาน (International Civil Aviation Organization[ICAO], 2020)

ดังนั้น การปลดลูกเรือถือว่าการแก้ปัญหาอย่างหนึ่ง แต่การบริหารจัดการลูกเรือที่ยังคงเหลือเป็นปัญหาอีกประการหนึ่ง เนื่องจากสายการบินมีผู้ใช้บริการอยู่ในหลายประเทศ และต้องจ้างพนักงานที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติซึ่งเชื้อชาติที่แตกต่างกัน ต้องฝึกฝนทักษะการทำงานเป็นทีม เนื่องจากการทำงานเป็นทีมสำคัญมากเพราะสายการบินในเอเชียและยุโรปจะมีพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินที่มีความหลากหลายเชื้อชาติทำให้ต้องเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทักษะของการทำงานเป็นทีม แต่ในท่ามกลางปัญหารุมเร้าทางด้านรายรับที่ไม่เพียงพอต่อรายจ่าย พนักงานสายการบินโอมานต้องมีการปรับตัวเพื่อดำรงชีวิตท่ามกลางสถานการณ์การแพร่เชื้อโควิด 19 และการปรับตัวของพนักงานสายการบินโอมานนี้มีความน่าสนใจอย่างยิ่งอันเนื่องมาจากความแตกต่างทางเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ วัฒนธรรมของพนักงานสายการบินโอมานที่มีความแตกต่างกัน จากความสำคัญของการกล่าวมาข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาผลกระทบของพนักงานสายการบินหนึ่งในโอมาน ในสถานการณ์ของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษากระบวนการของการปรับตัวด้านการทำงานของลูกเรือสายการบินโอมานแอร์ในสถานการณ์การแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เพื่อนำไปสู่แนวทางการจัดการชีวิตของพนักงานสายการบินภายหลังสถานการณ์แพร่ระบาดเชื้อไวรัสโคโร

นา 2019 (COVID-19) โดยแนวทางนี้จะสามารถเป็นบทเรียนให้แก่แนวธุรกิจอื่นๆ ได้สามารถบริหารจัดการการจัดการชีวิตของบุคลากรในสายธุรกิจนั้นๆ หรือแม้แต่บุคลากรในสายธุรกิจนั้นเองก็สามารถมีแนวทางที่จะจัดการกับชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคมของตนเอง เมื่อเกิดสถานการณ์ความเสี่ยงที่รุนแรงดังเช่นการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสเช่นในขณะนี้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาเรื่องการจัดการและการปรับตัวในด้านการทำงานของลูกเรือสายการบินโอमानแอร์ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)
- 2) เพื่อหาแนวทางการดำรงชีวิตของลูกเรือสายการบินโอमानแอร์ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย

สำหรับกระบวนการวิธีการวิจัย (Methodology) ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เบื้องต้นผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์ ข้อมูล โดยการทบทวนแนวความคิด ทฤษฎี งานวิจัยและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง สถิติที่สำคัญต่าง ๆ จากหนังสือ วารสาร สิ่งพิมพ์ เว็บไซต์ ตลอดจนเอกสารที่สำคัญของสายการบินโอमान ศึกษาและค้นคว้าจากเอกสารทางวิชาการ ตำรา ตลอดจนผลงานวิจัยประเภทต่าง ๆ รวมทั้งข้อมูลจากการค้นคว้าทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือข้อมูลที่ได้มาจากเว็บไซต์ทางอินเทอร์เน็ต เพื่อนำมาใช้ในการกระบวนการสร้างกรอบแนวคิด และการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interview) เป็นการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างหรือเป็นการสัมภาษณ์แบบปลายเปิด ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีความยืดหยุ่นและเปิดกว้างหรือมีการนำ คำสำคัญ (Keywords) มาใช้ประกอบในการขึ้นคำถามสัมภาษณ์ กล่าวคือ มีการร่างข้อคำถามที่มีลักษณะปลายเปิดที่มีคำสำคัญพร้อมกับลักษณะของข้อคำถามที่มีความยืดหยุ่นและพร้อมที่จะมีการปรับเปลี่ยนถ้อยคำของข้อคำถามให้มีความสอดคล้องกับผู้ที่ให้สัมภาษณ์แต่ละคนในแต่ละสถานการณ์ที่มีเหตุการณ์หรือมีสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบข้อคำถาม อันทำให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่มีความหลากหลายในมิติต่าง ๆ มีการออกแบบโครงสร้างของข้อคำถามที่สามารถนำไปใช้ในกระบวนการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง หรือการสัมภาษณ์แบบชี้นำ (Guided Interview) อันเป็นแบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีการกำหนดโครงสร้างของข้อคำถามที่มีความชัดเจนตายตัว โดยเป็นแต่เพียงการกำหนดแนวข้อคำถามแบบเปิดกว้าง หรือเป็นการใช้แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด ซึ่งเป็นกระบวนการวิธีการวิจัยที่มีผลทำให้ข้อคำถามมีความยืดหยุ่นและเปิดกว้าง โดยเทคนิคของการสัมภาษณ์เจาะลึกนั้น เป็นเทคนิคและกระบวนการวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีความเหมาะสมอย่างยิ่งในการนำมาใช้ในการสัมภาษณ์ส่วนบุคคล

3.2 ผู้ให้ข้อมูลหลัก

สำหรับผู้ให้ข้อมูลหลักที่ใช้ในการวิจัยใช้เกณฑ์การเลือกผู้สัมภาษณ์ที่มาจากตำแหน่งบริหารในเที่ยวบินและผู้สัมภาษณ์ที่มาจากตำแหน่งปฏิบัติการ ดังต่อไปนี้ ได้แก่ พนักงานต้อนรับสายการบินโอमानแอร์ ในตำแหน่งหัวหน้าลูกเรือ (Cabin Director) ทั้งหมด 2 คน เพศหญิง สัญชาติไทย 2 คน ในตำแหน่งลูกเรือ (Cabin Crew) 10 คน เพศหญิง สัญชาติไทย 7 คน สัญชาติฟิลิปปินส์ 1 คน เพศชาย สัญชาติโอมาน 2 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดจำนวน 12 คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interviews) ผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์ที่กำหนดโครงสร้างคำถามไว้อย่างไม่ตายตัว แต่พร้อมที่จะปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ โดยโครงสร้างคำถามได้รับการออกแบบมาจากการศึกษาทฤษฎีและแนวคิดต่าง ๆ เพื่อกำหนดกรอบและประเด็นของโครงสร้างคำถามให้สามารถตอบวัตถุประสงค์และคำถามการวิจัยได้อย่างตรงประเด็น อนึ่ง ในขณะที่ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยจะทำการจดบันทึกการสัมภาษณ์ และขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลหลักในการบันทึกเทป (หากผู้ให้ข้อมูลหลักอนุญาต ทั้งนี้ผู้วิจัยจะแจ้งต่อผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นการเบื้องต้นว่าข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์จะเป็นข้อมูลที่ได้รับรู้ระหว่างผู้วิจัยและผู้ให้สัมภาษณ์เท่านั้น และการนำเสนอข้อมูลจะเป็นไปในเชิงทฤษฎี โดยไม่เปิดเผยชื่อผู้ให้ข้อมูล อันเป็นจรรยาบรรณในการวิจัย) หลังจากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis and Synthesis) โดยกระบวนการวิธีการวิจัยในลักษณะเช่นนี้จะเปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์สามารถแสดงความคิดเห็นหรือทรรศนะได้อย่างหลากหลายในทุกแง่มุม โดยผู้วิจัย สามารถที่จะดำเนินการสัมภาษณ์ และสามารถที่จะสอบถาม ติดตามและซักไซ้ไล่เลียงข้อมูลข้อเท็จจริงหรือรายละเอียดปลีกย่อยที่สำคัญและมีความน่าสนใจในแต่ละประเด็นของคำตอบจากผู้ให้สัมภาษณ์ อันทำให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่มีความหลากหลายในมิติต่าง ๆ และข้อเท็จจริงในทางปฏิบัติที่มีความหลากหลายในมิติต่าง ๆ ที่มีทั้งมิติของความคิดและมิติของความจริงในเรื่องที่ดำเนินการกระบวนการวิธีการวิจัยนั้น

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการกระบวนการในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการออกแบบหรือสร้างแบบสัมภาษณ์เจาะลึกรวมทั้งเพื่อนำมาใช้เป็นส่วนประกอบในกระบวนการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลในการวิจัยในส่วนต่อไปสำหรับแนวทางประการสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางประการสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการขอความร่วมมือจาก พนักงานสายการบินโอमानแอร์ในตำแหน่งหัวหน้าลูกเรือ (Cabin Director) และตำแหน่งลูกเรือ (Cabin Crew) ณ กรุงมัสกัต ประเทศโอมาน ทางผู้วิจัยได้ดำเนินการกระบวนการบันทึกข้อมูล โดยวิธีการจดบันทึกข้อมูล โดยการขออนุญาตจากผู้ให้สัมภาษณ์ก่อนทำการจดบันทึก เพื่อนำมาใช้ในกระบวนการตรวจสอบและตรวจทานความถูกต้องย้อนกลับในภายหลังได้ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้นำบทสัมภาษณ์มาถอดเทปแบบคำต่อคำ

เพื่อไม่ให้เกิดการตกหล่นของข้อมูลก่อนจะนำมาสังเคราะห์ข้อมูล ซึ่งเป็นข้อมูลในลำดับต่อไป จะได้ดำเนินการกระบวนการในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) มีขั้นตอน ดังนี้

- 1) การจัดแฟ้ม แยกแยะ และจัดหมวดหมู่ข้อมูลที่ได้
- 2) การนำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่ของข้อมูล
- 3) นำข้อมูลที่ได้จากการถอดเทป และการบันทึกภาคสนามมาอ่านหลายๆ ครั้ง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในภาพรวมของข้อมูลที่ได้ และพิจารณาประเด็นที่สำคัญ

4) นำข้อมูลกลับมาอ่านอีกครั้งโดยละเอียดทุกบรรทัด แล้วจึงตีความ พร้อมทำการตั้งข้อความหรือประโยคที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับ ผลกระทบของพนักงานสายการบินหนึ่งโนโอมาน ในสถานการณ์ของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่มีผลกระทบสำคัญที่ต้องพิจารณา

5) นำข้อความหรือประโยคที่มีความหมายเหมือนกันหรือใกล้เคียงกันมาไว้กลุ่มเดียวกัน โดยมีรหัสข้อมูลกำกับทุกข้อความหรือทุกประโยค แล้วจึงตั้งชื่อคำสำคัญ ซึ่งจะจัดเป็นทั้งกลุ่มใหญ่ (Themes) และกลุ่มย่อย (Sub - Theme) ที่อยู่ภายใต้ความหมายของกลุ่มใหญ่ ซึ่งกระบวนการดังกล่าว คือ การสร้างหัวข้อสรุป และกลุ่มหัวข้อสรุปแนวคิดในตัวข้อมูล โดยศึกษาทบทวนข้อมูลปฐมภูมิที่อยู่ในรูปข้อความทางภาษา (Textual Primary Data) ที่ได้จากการเก็บรวบรวมจากแหล่งต่าง ๆ แล้วจึงนำข้อมูลดังกล่าวมาจำแนกออกเป็นส่วนย่อย (Breaking Down) ตามหน่วยความหมาย (Meaning Unit) หรือหน่วยวิเคราะห์ (Analysis Unit) ในระดับเบื้องต้น จากนั้นทำการกำหนดข้อความสั้นๆ เพื่อใช้เป็นโน้ตหรือหัวข้อสรุปแนวคิดที่สะท้อนความหมายสำคัญ ทั้งที่ปรากฏชัดแจ้งและแฝงอยู่ในข้อมูลส่วนย่อยนั้น แล้วจึงนำหัวข้อสรุปแนวคิดที่มีความหมายคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันจัดเป็นกลุ่มหัวข้อสรุปแนวคิด (Conceptual Categories) ต่าง ๆ กลายเป็นหน่วยความหมายของข้อมูลที่มีขนาดใหญ่และมีระดับความเป็นธรรมมากขึ้น

6) ใช้การเขียนบรรยายสิ่งที่ค้นพบอย่างละเอียดและชัดเจน โดยจะไม่มี การนำทฤษฎีไปควบคุมปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งยกตัวอย่างคำพูดประกอบคำหลักสำคัญที่ได้ เพื่อแสดงความชัดเจนของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

ทั้งนี้ผู้วิจัยจะได้ดำเนินการกระบวนการในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interview) ด้วยวิธีการวิจัยเชิงพรรณนา หรือเชิงบรรยาย (Descriptive Research) ซึ่งเป็นการวิจัยที่มุ่งศึกษาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อให้ทราบว่ามีสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างไร และหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลโดยการพรรณนาข้อมูลตามที่ปรากฏการณ์ร่วมด้วย เพื่อแสวงหาหรือให้ได้มาซึ่งข้อค้นพบ จากกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ มาทำการทบทวน วิเคราะห์ ปรับปรุง แล้วสรุปรายงานการวิจัยผลกระทบของพนักงานสายการบินหนึ่งโนโอมานในสถานการณ์โควิด 19 ที่จะสามารถนำไปพัฒนาต่อในอนาคตได้

4. ผลการวิจัย

4.1 การปรับตัวในด้านการทำงานของลูกเรือสายการบินโอมานแอร์ในสถานการณ์โควิด 19

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งมีผลการสัมภาษณ์ดังนี้

1) สถานการณ์และชีวิตที่เป็นจริงของลูกเรือสายการบินโอมานแอร์ พบว่า มีความเห็นสอดคล้องตรงกันว่าการเป็นพนักงานสายการบินทำให้เกิดความพึงพอใจสูงสุดด้านรายได้ ทำให้ลูกเรือแต่ละคนมีการวางแผนการใช้เงินที่แตกต่างกันออกไป แต่ส่วนใหญ่จะมีภาระครอบครัว ได้รับสวัสดิการที่ดี ในการบินไปต่างประเทศ บริษัทจะจัดที่พักอย่างดี และมีสวัสดิการค่ารักษาพยาบาลเข้ารับการรักษาได้ทั่วโลก พนักงานสามารถเดินทางท่องเที่ยวได้ทั่วโลก มีอิสระในการใช้ชีวิตได้พบกับปัญหาอุปสรรคใหม่ๆ ทำให้เกิดความท้าทาย และแรงกระตุ้นผลักดันเป็นช่องทางในการฝึกฝนตนที่ดี ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และทักษะการใช้ชีวิต ทั้งนี้ยังมีความเสี่ยงสูงในการประกอบอาชีพอุบัติเหตุอาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา มีปัญหาสุขภาพจากการนอนหลับไม่เป็นเวลา และทำให้ความสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้างลดลง

2) การจัดการของสายการบินโอมานแอร์ในส่วนที่เกี่ยวกับลูกเรือในสถานการณ์โควิด 19 พบว่า ไม่ได้มีการเตรียมตัวเพื่อรับมือกับโรคอุบัติใหม่ที่ไม่ได้เตรียมการมาก่อน สายการบินมีการปลดลูกเรือออก ออกโปรแกรมลดเงินเดือน กำหนดนโยบายพนักงานโดยไม่จ่ายเงินเดือน บริษัทมีการจัดการที่ล่าช้าจากการบริหารภายในที่มีการเปลี่ยนทีมผู้บริหาร ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างทีมใหม่กับทีมเก่า สะท้อนการจัดการที่ไม่เป็นธรรมชาติระหว่างพนักงานสายการบินที่เป็นคนเชื้อชาติโอมาน และต่างชาติ มีการจัดการที่ไม่ชัดเจน และไม่ตรงจุด ส่งผลต่อการดำเนินการทำให้มีอุปสรรคป้องกันที่ไม่เพียงพอ

3) ผลกระทบในการดำเนินชีวิตของลูกเรือสายการบินโอมานแอร์ในสถานการณ์โควิด 19 พบว่า ส่งผลกระทบ 3 ด้าน คือ ด้านสุขภาพ บริษัทไม่มีการออกมาตรการในการป้องกันที่รวดเร็วทำให้เกิดการติดเชื้อเป็นจำนวนมากในช่วงแรก ด้านการเงิน ด้วยจำนวนผู้โดยสารที่ลดลงทำให้รายได้ลดลง และด้านจิตใจ พนักงานเกิดความกังวลในขณะทำงานจะติดเชื้อหรือไม่ หรือจะถูกปลดออกหรือไม่

4) การปรับตัวในด้านการทำงานของลูกเรือสายการบินโอมานแอร์ในสถานการณ์โควิด 19 พบว่า มีการปรับตัวในการใช้จ่ายทางการเงินอย่างสูงต้องมีการจัดการวางแผนการเงินให้มีความชัดเจนมากขึ้น ปรับตัวอย่างสูงมากในการป้องกันรักษาสุขภาพ เพื่อลดความเสี่ยงจากการติดเชื้อ และวางแผนชีวิตสำรองให้กับตนเอง

4.2 แนวทางการดำรงชีวิตของลูกเรือสายการบินโอมานแอร์ในสถานการณ์โควิด 19

แนวทางในการดำรงชีวิตของลูกเรือสายการบินโอมานแอร์ในสถานการณ์โควิด 19 สามารถสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้ 1) การปรับความคิด 2) การวางแผนการใช้จ่ายอย่างรัดกุม ประหยัด 3) การเผื่อใจไว้สำหรับความไม่แน่นอน 4) การฝึกการตั้งรับกับสถานการณ์เสี่ยง 5) การทุ่มเทกับการทำงานอย่างเต็มที่ 6) การศึกษาธรรมะ และเห็นความเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องธรรมดา และ 7) ฝึกฝนตนเองให้เป็นคนยืดหยุ่น และมีความสุขกับทุกสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิต โดยพบว่า พนักงานสายการบินยอมรับเรื่องรายได้ที่ลดลงแต่รายจ่ายส่วนบุคคลยังคงมีเท่า

เดิม ทำให้ต้องเกิดการปรับตัวในการใช้จ่าย มีการวางแผนลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น การเริ่มมาทำอาหารรับประทานเองแทนการรับประทานอาหารนอกบ้าน เพราะสถานการณ์โควิด 19 ร้านอาหารต่าง ๆ ไม่สามารถเปิดบริการได้ รวมถึงการทำอาหารทานเองจะมีความปลอดภัยด้านสุขอนามัยมากกว่ารับประทานในร้านอาหาร สามารถประหยัดค่าใช้จ่าย เกิดความภูมิใจและยอมรับในตนเอง อีกทั้งการปรับตัวขององค์กรและพนักงานกับการทำงานหลังสถานการณ์โควิด 19 พบว่า องค์กรมีการปรับตัวโดยการจัดประชุมร่วมกันระหว่างผู้บริหารและพนักงาน เพื่อหาทางออกร่วมกัน โดยมีนโยบายส่งพนักงานบินร่วมกับสายการบินอื่น และเพิ่มเที่ยวบินเพื่อรองรับงานฟุตบอลโลก 2022 (Fifa World Cup 2022) รวมถึงพนักงานได้ทำความเข้าใจถึงนโยบายในการทำงานขององค์กรมากขึ้น ทำให้มีความสุขในการทำงาน และมีการปฏิบัติตัวเหมือนก่อนสถานการณ์ แต่มีการปฏิบัติตามมาตรการในการป้องกันตนเองให้เกิดความมั่นใจในการใช้บริการ

5. สรุปและการอภิปรายผล

5.1 การปรับตัวในด้านการทำงานของลูกเรือสายการบินโอมานแอร์ ในสถานการณ์การแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) พบว่า สถานการณ์โควิด 19 ในช่วงแรกของการระบาดและยังไม่มีกฎระเบียบการป้องกันการดำเนินงานออกมาอย่างเป็นทางการ รวมถึงการประกาศลดเงินเดือนและประกาศลดพนักงาน ลูกเรือมีความกังวลและมีความสุขในการทำงานลดลง เกิดความหดหู่ในการทำงาน ทำให้ลูกเรือเกิดความเครียดและเกิดความรู้สึกไม่เท่าเทียมกัน在公司 แต่หลังจากที่บริษัทออกประกาศกฎเรื่องวิธีการป้องกัน และการใช้อุปกรณ์การป้องกันโควิด 19 เช่น การสวมหน้ากาก, การใส่ชุด PPE และการใส่ถุงมือ เป็นต้น รวมถึงกฎต่าง ๆ ที่ออกมาบังคับต่อผู้โดยสารในการเดินทางจำเป็นต้องปฏิบัติตามกฎการป้องกันโควิด 19 เช่น การเว้นระยะห่างระหว่างบุคคล และการสวมหน้ากากตลอดเวลา เป็นต้น ทำให้ลูกเรือมีความเห็นและความรู้สึกว่ามีความปลอดภัยในการทำงานมากยิ่งขึ้น ความจงรักภักดีต่อการทำงาน ในด้านชั่วโมงการทำงานที่ลดลงแต่ก็ยังไปทำงานได้อย่างมีความสุขและมีประสิทธิภาพ ภายใต้รูปแบบของสายการบิน ทำให้รู้สึกเหมือนเป็นตัวแทนที่สำคัญของสายการบินโอมาน อีกทั้งสายการบินโอมานยังให้ความสำคัญกับลูกเรือในด้านความปลอดภัยทางด้านสุขอนามัยในช่วงสถานการณ์โควิด 19 ทำให้ลูกเรือเกิดความไว้วางใจ และเกิดความจงรักภักดีต่อองค์กร ซึ่งถือเป็นความสำเร็จของสายการบินที่ถึงแม้จะมีสถานการณ์ปัจจุบันที่เป็นลบต่อธุรกิจ แต่พนักงานในองค์กรยังให้ความจงรักภักดีมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับบุญเรือน ทองทิพย์ (2563) ได้ทำการศึกษาโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) กับศักยภาพของผู้นำต่อการพัฒนาองค์การแบบ New Normal พบว่า ทางสายการบินควรมีการสร้างคามเชื่อมั่นให้แก่พนักงานในการออกนโยบายรับมือกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อให้พนักงานเกิดความรู้สึกเชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ในสถานการณ์ในปัจจุบัน และออกมาตรการในการให้ความช่วยเหลือพนักงานในการดูแลสุขภาพอนามัยของพนักงานตามความเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรพิตร ธรรมชาติ (2560) ที่ได้ทำการศึกษา คุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการทำงาน และความตั้งใจในการลาออกของผู้แทนขายระดับบังคับบัญชาของกลุ่มบริษัทผู้ผลิตบรรจุภัณฑ์ พบว่า สภาพแวดล้อมในการทำงานถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญสามารถเสริมสร้างความสุขให้แก่พนักงาน อีกทั้งการได้รับวันหยุดหรือเวลาพักผ่อนที่เพียงพอทำให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.2 แนวทางการดำรงชีวิตของลูกเรือสายการบินโอมานแอร์ในสถานการณ์การแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) พบว่า ลูกเรือพยายามปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตให้สามารถดำรงชีวิตให้อยู่ได้อย่างเป็นสุขในภาวะวิกฤต ในภาวะวิกฤตดังกล่าวผู้ให้สัมภาษณ์บางคนกล่าวว่า สามารถพัฒนาทักษะในด้านอื่น ๆ เช่น ทักษะทางด้านโภชนาการ, ทักษะทางด้านการทำอาหาร, ทักษะทางด้านการขาย และทักษะการวางแผน เป็นต้น หรือแม้แต่การลงทะเบียนเรียนออนไลน์ในสาขาต่าง ๆ เพราะการเรียนออนไลน์เปิดโอกาสให้ผู้คนได้เข้ามาพัฒนาทักษะเพิ่มมากขึ้น ทำให้ผู้สัมภาษณ์เกิดความภาคภูมิใจที่ตนเองสามารถค้นพบความสามารถในด้านอื่น ๆ การค้นพบและพัฒนาทักษะดังกล่าวทำให้ลูกเรือสามารถดำรงชีวิตในช่วงสถานการณ์โควิด 19 ได้อย่างมีความสุขมากยิ่งขึ้น ภายหลังสถานการณ์โควิด 19 ทางองค์กรได้มีการจัดประชุมร่วมกันระหว่างผู้บริหารและพนักงาน มีการเสนอความคิดเห็นให้ส่งพนักงานในสังกัดเข้าบินร่วมกับสายการบินอื่น จัดเที่ยวบินที่เดินทางไปกลับมัสกัตโดฮา เพื่อรองรับงานฟุตบอลโลก 2022 (Fifa World Cup 2022) และการปรับตัวในการทำงานของพนักงานบางส่วนมีความเข้าใจถึงนโยบายของสายการบิน ภายหลังการประชุมร่วมกันมีการปรับรูปแบบให้มีความปลอดภัย ทำให้พนักงานมีความสุขในการทำงานเพิ่มขึ้นมากกว่าในช่วงสถานการณ์โควิด และพนักงานมีการปฏิบัติตัวเหมือนช่วงก่อนการแพร่ระบาด โดยพนักงานสายการบินได้มีการกำหนดมาตรการที่เพิ่มความมั่นใจในการทำงานให้แก่พนักงาน เมื่อตรวจสอบพบว่าผู้ให้บริการมีอาการป่วยหรือสงสัยว่าป่วยจะทำการช่วยเหลือและแยกผู้ให้บริการ เพื่อเฝ้าสังเกตอาการและป้องกันการแพร่กระจาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นนทิตา เปรมแปลก (2565) ได้ทำการศึกษา กลยุทธ์การปรับตัวในช่วงการแพร่ระบาดโควิด-19 ของธุรกิจคาเฟ่สตรีเลี้ยงกรณีศึกษาธุรกิจร้านอินคาเฟ่ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า การปรับตัวในด้านการพัฒนากลยุทธ์มีปรับการขายโดยการขายคุกกี้และการจัดโปรโมชั่นให้กับลูกค้า รวมไปถึงการรักษาลูกค้าเก่าเพื่อให้ธุรกิจสามารถอยู่รอดได้ด้านการจำแนกลูกค้าในเรื่องการบริการให้ตรงตามที่ต้องการเพื่อสร้างความประทับใจและสร้างความแตกต่างจากร้านอื่น ๆ สอดคล้องกับ Joseph B. Sobieralski (2020) ได้ทำการศึกษา COVID-19 and airline employment: Insights from historical uncertainty shocks to the industry พบว่า ภายหลังจากการระบาดจะใช้เวลาระหว่าง 5 ถึง 6 ปี ในการปรับตัวให้ธุรกิจการบินสามารถกลับมาดำเนินการได้อีกครั้งจากการกำหนดมาตรการร่วมกันของผู้บริหาร และพนักงาน เพื่อหาทางออกในการปรับตัวช่วยลดความตึงเครียดในการทำงานของพนักงานสายการบิน และมีความสุขในการทำงานอีกครั้ง

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1) จากการศึกษาด้านการปรับตัวในการทำงานของลูกเรือผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะให้ผู้บริหารแก่สถานการณ์ รวมถึงการแจ้งสถานการณ์การดำเนินงานให้แก่พนักงานทราบอย่างรวดเร็วและชัดเจน เพื่อทำให้เกิดการปรับการทำงานที่ตรงจุด รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ

2) จากการศึกษาด้านการดำรงชีวิตของลูกเรือสายการบินโอมานแอร์ในสถานการณ์โควิด 19 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะให้ลูกเรือคิดวางแผนการดำเนินชีวิตที่มีความรอบคอบมากยิ่งขึ้น เพราะภาวะวิกฤตสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา อย่างเช่นสถานการณ์โควิด 19 ที่สามารถทำให้ธุรกิจทางการเดินทางหยุดลง

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ในการศึกษาครั้งต่อไปควรมีศึกษาบทสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้บริหาร เพื่อให้ทราบถึงนโยบายและการแก้ปัญหาในภาวะวิกฤตนี้
- 2) ในการศึกษาครั้งต่อไปควรมีการศึกษาในเชิงปริมาณควบคู่ไปกับการศึกษาเชิงคุณภาพ เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลเชิงลึกในการศึกษามากยิ่งขึ้น
- 3) ในการศึกษาครั้งต่อไปควรมีการศึกษาเรื่องความจงรักภักดีต่อองค์กรภายใต้สถานการณ์ที่เป็นลบต่อธุรกิจ เช่น สถานการณ์โรคระบาด การฟื้นฟูธุรกิจสายการบินในระหว่างสถานการณ์โรคระบาด และสถานการณ์ความไม่มั่นคงภายในประเทศ เป็นต้น

7. เอกสารอ้างอิง

- นนทิตา เปรมแปลก. (2565). กลยุทธ์การปรับตัวในช่วงการแพร่ระบาดโควิด-19 ของธุรกิจ คาเฟ่สตรีเลี้ยงกรณศึกษา ธุรกิจร้านอินคาเฟ่ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. *วารสารวิชาการมนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ*, 5(1), 116-132.
- บุญเรือน ทองทิพย์. (2563). โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) กับศักยภาพของผู้นำต่อการพัฒนาองค์การ แบบ New Normal. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 5(11), 535-557.
- ปกรณ อุดมธนะสารสกุล. (2565). อิทธิพลของนโยบายรัฐบาลและการจัดการภาวะวิกฤตที่มีต่อกลยุทธ์การดำเนินงาน ของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ภาคบริการในจังหวัดเชียงใหม่ ในช่วงวิกฤต ของโรคระบาดโควิด-19. *วารสารการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 13(2), 75-92.
- พรพิตร ธรรมชาติ. (2560). คุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการทำงาน และความตั้งใจในการลาออกของผู้แทนขายระดับบังคับบัญชาของกลุ่มบริษัทผู้ผลิตบรรจุภัณฑ์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- International Civil Aviation Organization [ICAO]. (2020). Effects of Novel Coronavirus (COVID-19) on Civil Aviation: Economic Impact Analysis. เข้าถึงข้อมูล 01/01/2565. จาก https://www.icao.int/sustainability/Documents/Covid19/ICAO_coronavirus_Econ_Impact.pdf.
- Ministry Of Health [MOH]. (2020). ประกาศยกเลิกเที่ยวบินทั้งขาเข้าและขาออก. เข้าถึงข้อมูล 01/01/2565. จาก <https://thaishanghai.thaiembassy.org/th/content/115877->.
- omanair. (2565). ข้อมูลและมาตรการในการจัดการสายการบินโอมาน. เข้าถึงข้อมูล 01/01/1265. จาก <https://www.omanair.com/in/en/oman-air-profile>.
- Sobieralski, J. B. (2020). COVID-19 and airline employment: Insights from historical uncertainty shocks to the industry. *Transportation Research Interdisciplinary Perspectives*, 5, 100123.
- Thealami. (2565). “โอมานแอร์” รุกขนอาหรับเที่ยวไทย โหมโคโปรโมชันสร้างแบรนด์เล็งเปิดบินตรง “ภูเก็ต”. ออนไลน์. เข้าถึงข้อมูล 01/01/2565. จาก <http://www.thealami.com/main/content.php?page=&category=2&id=975>.

Research Article

DOI: 10.14456/jpv.2023.19

การขับเคลื่อนการส่งออกไทยในวิกฤตโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19)

Driving Thailand's Exports During the COVID-19 Crisis

ณัฐพล มหาสุข

Nattapol Mahasook

ARTICLE INFO

Name of Author:

ณัฐพล มหาสุข

วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต,
ประเทศไทย

Nattapol Mahasook

College of Social Innovation, Rangsit
University, ThailandEmail: nattamahasook@gmail.com

คำสำคัญ:

การส่งออก;
ภาวะผู้นำ;
โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019;
การจัดการภาวะวิกฤต

Keywords:

Exports;
Leadership;
The COVID-19 Crisis;
Crisis Management

Article history:

Received: 30/09/2022

Revised: 08/11/2022

Accepted: 19/06/2023

Available online: 19/06/2023

How to cite:

Mahasook, N. 2023. Driving Thailand's
Exports During the COVID-19 Crisis.
Journal of Philosophical Vision 28 (1),
230-250.

ABSTRACT

This study was a qualitative study that looked at documentary information and in-depth interviews. The Content Analysis method was analyzed with 3 objectives: (1) to study the impact of the Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) crisis on Thai exports during the year 2020 to the first quarter of 2022. (2) To study leadership and methods to drive the Thai export sector through the crisis, and (3) to study ways to adjust the Thai export sector after the crisis. The researcher uses the theory of international trade, leadership, crisis management and innovative thinking in the context of modern trade.

The results showed that 1) From the spread of the Coronavirus Disease 2019 (COVID-19), it was found that Thai exports were affected both directly and indirectly due to the disruption of the logistics system, a slowdown in supply demand, and a stumbling block in the manufacturing sector. 2) Leadership and how to drive the Thai export sector, it was found that leadership is an important factor that drives the export sector to grow. The outstanding leadership of the Ministry of Commerce found the leader of innovation, crisis management leader, integrated transformation leader, and crisis communication leader. The practices of the Ministry of Commerce were found such as setting up an Online Warroom to communicate with the private sector to solve urgent problems through the meeting of the joint public-private committee to develop and solve economic problems, adjusting strategies to seek opportunities through online business matching and hybrid activities. 3) Adjustment of the Thai export sector after the crisis, it was found that the private sector accelerated adjustments in various areas as follows e.g., emphasis on the use of digital technology, innovation and creativity to increase business value. The organization is ready to focus on future issues such as SDG / BCG / Megatrends / Zero Carbon to overcome trade barriers, etc.

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ศึกษาข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก ทำการวิเคราะห์เนื้อหาด้วยวิธี Content Analysis มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ คือ (1) ศึกษาผลกระทบของวิกฤตโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ต่อการส่งออกไทยในช่วงปี 2563 ถึงไตรมาสแรกของปี 2565 (2) ศึกษาภาวะผู้นำและวิธีการขับเคลื่อนภาคส่งออกไทยฝ่าวิกฤต และ (3) ศึกษาแนวทางการปรับตัวของภาคส่งออกไทยหลังวิกฤต โดยผู้วิจัยใช้ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศ ภาวะผู้นำ การบริหารจัดการวิกฤต และแนวคิดนวัตกรรมในบริบทการค้ายุคใหม่

ผลการวิจัยพบว่า 1) จากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) พบว่าการส่งออกไทยได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม เนื่องจากการหยุดชะงักของระบบโลจิสติกส์ การชะลอตัวของอุปสงค์อุปทาน และการสะดุดในภาคการผลิต 2) ภาวะผู้นำและวิธีการขับเคลื่อนภาคส่งออกไทย พบว่าภาวะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญซึ่งทำให้ภาคส่งออกเติบโต ภาวะผู้นำที่โดดเด่นของกระทรวงพาณิชย์ ได้แก่ ผู้นำแห่งนวัตกรรม ผู้นำแห่งการบริหารจัดการวิกฤต ผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงแบบคุณลักษณะหลอมรวม และ ผู้นำการสื่อสารในภาวะวิกฤต การปฏิบัติของกระทรวงพาณิชย์ที่พบ อาทิ ตั้ง Online Warroom เพื่อสื่อสาร ร่วมกับภาคเอกชนแก้ปัญหาเร่งด่วนผ่าน คณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนด้านการพาณิชย์ปรับกลยุทธ์เพื่อแสวงหาโอกาสผ่านกิจกรรม Online Business Matching และ Hybrid 3) การปรับตัวของภาคส่งออกไทยหลังวิกฤตพบว่า ภาคเอกชนเร่งปรับตัวในด้านต่างๆ ดังนี้ เน้นการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ในการเพิ่มมูลค่าธุรกิจ พร้อมให้ความสำคัญกับประเด็นแห่งอนาคต ได้แก่ SDG / BCG / Megatrends / Zero Carbon เพื่อก้าวข้ามข้อกีดกันทางการค้า เป็นต้น

1. บทนำ

เศรษฐกิจของไทยมีการพึ่งพาภาคต่างประเทศในระดับสูงเห็นได้จากสัดส่วนของภาคการส่งออกในสมการผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ หรือ GDP (Gross Domestic Product) ซึ่งเป็นตัวชี้วัดการขยายตัวของเศรษฐกิจระดับมหภาคที่สำคัญ นั่นคือ $Y = C + I + G + X - M$ อันประกอบด้วย การบริโภค (Consumption - C) การลงทุน (Investment Expenditure - I) การใช้จ่ายของรัฐบาล (Government Expenditure - G) รายได้จากการส่งออก (Exports - X) และ ค่าใช้จ่ายของการนำเข้า (Imports - M) ในกรณีของประเทศไทยนั้น พบว่าตั้งแต่ปี 2535 การส่งออกหรือ X ในสมการมีสัดส่วนในระหว่างร้อยละ 45 ถึง ร้อยละ 70 ของ GDP ไทย โดยในปี 2563 มูลค่าการส่งออกสินค้าของไทยไปยังต่างประเทศคิดเป็นสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 45 ของ GDP นอกจากการเป็นแหล่งรายได้สำคัญจากการนำเงินตราต่างประเทศเข้าสู่ไทยแล้ว การส่งออกยังมีความสำคัญต่อภาคเศรษฐกิจและสังคมในมิติอื่นๆ ได้แก่ ช่วยสร้างรายได้และยกระดับความเป็นอยู่ของผู้เกี่ยวข้องตลอดห่วงโซ่มูลค่า

การพึ่งพาภาคต่างประเทศที่มากนี้ ทำให้เศรษฐกิจไทยมีความอ่อนไหวต่อพลวัตการเปลี่ยนแปลงในตลาดโลก เห็นได้จากการที่เศรษฐกิจไทยหดตัวร้อยละ 6.1 ในปี 2563 รวมถึงภาพรวมการส่งออกของไทยตลอด

ทั้งปี 2563 ซึ่งหดตัวที่ร้อยละ 6.01 โดยผลของการระบาดต่อเศรษฐกิจในครั้งนี้นับเป็นรูปแบบที่แตกต่างไปจากวิกฤตทางเศรษฐกิจอื่น ๆ ที่เคยเกิดขึ้นในอดีต เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงทางเศรษฐกิจ (Economic Shock) ทั้งทางอุปสงค์และอุปทานในทุก ๆ ประเทศพร้อมกัน อีกทั้งเป็นผลจากทั้งมาตรการการป้องกันการติดต่อใน ระดับบุคคล อาทิ มาตรการด้านสุขอนามัย และการบังคับใช้นโยบายของภาครัฐ อาทิ การจำกัดการเดินทาง การเคลื่อนย้ายของบุคคลและสินค้า มาตรการล็อกดาวน์ ฯลฯ อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสนใจว่าในปี 2564 แม้ประเทศไทยจะต้องเผชิญกับภาวะวิกฤตโควิด-19 อย่างต่อเนื่อง แต่การส่งออกของไทยกลับสามารถขยายตัวได้ดี และเติบโตสูงกว่าเป้าหมายที่รัฐบาลได้ตั้งไว้มาก นับเป็นห้วงจักรสำคัญของเศรษฐกิจไทยเพียงไม่กี่ปีที่สามารถสร้างการเจริญเติบโตให้กับประเทศได้ในปีที่ผ่าน นำรายได้เข้าประเทศ 8,542,102.67 ล้านบาท เป็นมูลค่าที่สูงที่สุดเป็นประวัติการณ์ตั้งแต่เริ่มมีการบันทึกตัวสถิติเมื่อปี 2535 อีกทั้งมีการขยายตัวร้อยละ 17.1 สูงที่สุดในรอบ 11 ปี โดยคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 53 ของ GDP สะท้อนถึงความสำคัญของการส่งออกต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจประเทศ กลุ่มสินค้าที่มีการเติบโตได้แก่ เกษตร สินค้าอาหาร สินค้าที่เกี่ยวข้องกับการทำงานที่บ้าน (Work from Home) สินค้าที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการติดเชื้อ เป็นต้น

การปรับตัวฟื้นจากวิกฤตอย่างรวดเร็วของภาคส่งออก นอกจากจะมีสาเหตุจากอุปสงค์ อุปทานของตลาดโลกที่ทำให้สินค้าไทยเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค ประกอบกับสินค้าบริการไทยมีคุณภาพ มาตรฐาน และจุดแข็งเชิงโครงสร้างของประเทศไทยที่สามารถผลิตสินค้าป้อนสู่ตลาดโลกได้ดีสอดคล้องกับความต้องการของโลกแล้ว เหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่งคือการที่ไทยสามารถลดทอนผลกระทบจากการค้าโลกได้ดีกว่าในอดีต และความสามารถในการปรับยุทธศาสตร์เชิงนโยบายของผู้นำทางด้านการผลักดันการส่งออกอีกด้วย โดยพบข้อมูลที่แสดงให้เห็นว่าผู้นำระดับนโยบายด้านการส่งออกของไทยมีการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติโดยสัมฤทธิ์ผลด้วยความรวดเร็ว ผู้นำมีการสร้างแรงจูงใจและความศรัทธาของผู้คน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน นำพาสู่ความสำเร็จเชิงนโยบายที่ตัวเลขการส่งออกการส่งออก การค้า ทั้งด้านชายแดนและผ่านแดน แม้มีอุปสรรคแต่การจัดการโดยทักษะผู้นำนั้นนำไปสู่ความสำเร็จดังนั้น การศึกษาเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ตั้งแต่ช่วงวิกฤตระยะต้น ช่วงวิกฤตสูงสุด และช่วงจัดการวิกฤตจนลุล่วงคลี่คลาย จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจยิ่ง โดยเฉพาะในด้านการบริหารจัดการวิกฤตด้วยภาวะผู้นำที่ขับเคลื่อนภาคการส่งออกฝ่าวิกฤต ผู้นำนโยบายบริหารจัดการภาวะวิกฤตหรือแก้ไขปัญหาจากความท้าทายนี้อย่างไร ตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ เกิดนวัตกรรมอะไรขึ้นหรือไม่ และหากจะเดินหน้าต่อไป การส่งออกต้องปรับตัวอย่างไรบ้าง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาผลกระทบของวิกฤตโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ต่อการส่งออกไทยในช่วงปี 2563 - ไตรมาสแรกของปี 2565
- 2) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำและวิธีการขับเคลื่อนภาคส่งออกไทยฝ่าวิกฤตโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19)
- 3) เพื่อศึกษาแนวทางการปรับตัวของภาคส่งออกไทยหลังวิกฤตโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19)

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยชิ้นนี้เป็นผลงานการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารและเก็บข้อมูลเพิ่มด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยในการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary research) และสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ก่อนที่จะนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลแบบบรรยาย (Descriptive) โดยใช้องค์ความรู้จากสาขาวิชาในการวิเคราะห์ ได้แก่ แนวคิดทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศ แนวคิดทฤษฎีการจัดการภาวะวิกฤต แนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำ แนวคิดด้านนวัตกรรม เป็นแกนในการวิเคราะห์ สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) 5 ราย โดย 3 รายเป็นผู้บริหารระดับนโยบายภาครัฐ ซึ่งอยู่ในตำแหน่งผู้ปฏิบัติการด้านผู้นำเชิงนโยบายในการกำกับดูแล แก้ไขปัญหา และขับเคลื่อนภาคการส่งออกของประเทศไทยโดยตรง ประกอบด้วย (1) รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ (นายจุรินทร์ ลักษณวิศิษฐ์) ผู้บริหารประเทศระดับนโยบาย และผู้บริหารกระทรวงพาณิชย์ฝ่ายการเมือง (2) ผู้อำนวยการสำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า (นายณรงค์ พูลพิพัฒน์) ผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงพาณิชย์ด้านนโยบายทางการค้าภาพรวม (3) อธิบดีกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ (นายภูสิต รัตนกุล เสรีเริงฤทธิ์) ผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงพาณิชย์ด้านการส่งเสริมและเร่งรัดการส่งออก อีก 2 รายเป็นผู้บริหารภาคเอกชนที่ประกอบการส่งออก (4) นายจิรัชย์ ตั้งกิจงามวงศ์ กรรมการผู้จัดการบริษัทดีสวีส์ จำกัด ผู้ผลิตและส่งออกสินค้าเฟอร์นิเจอร์ไม้สักครบวงจร และ (5) นายสินสมุทร ศรีแสนปาง กรรมการผู้จัดการบริษัท ศรีแสงดาว จำกัด เกษตรกรผู้ส่งออกสินค้าข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้แบบนาหยอด

4. ทฤษฎีและกรอบแนวคิด

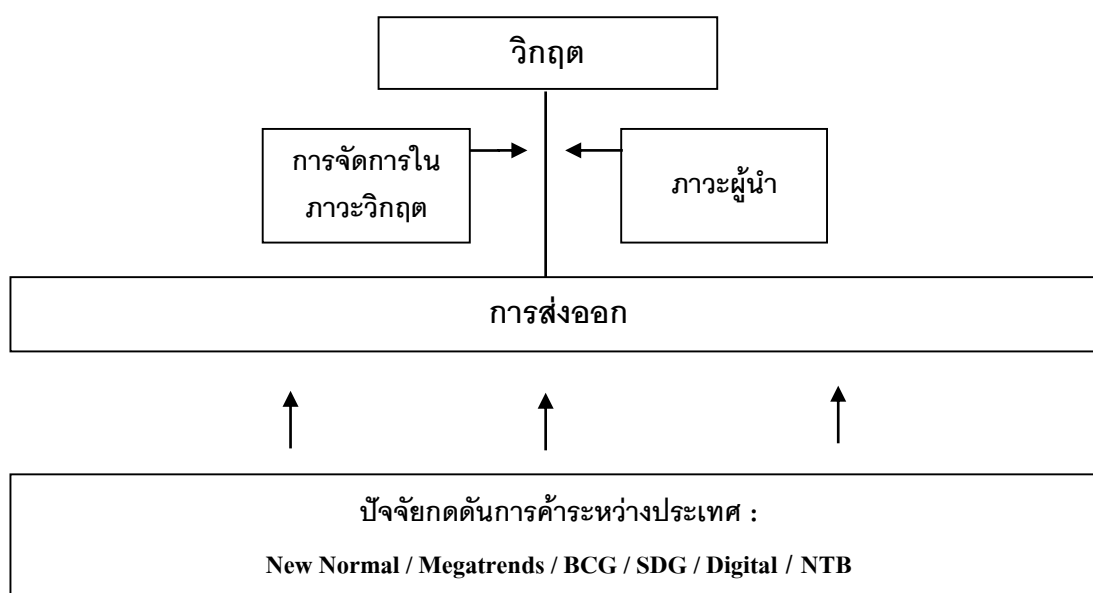
ผู้จัดทำได้ศึกษาทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศเพื่อทำความเข้าใจถึงความสำคัญและธรรมชาติการส่งออกของประเทศไทย โดยใช้ทฤษฎีความได้เปรียบโดยสมบูรณ์ของ Adam Smith เป็นจุดตั้งต้น และต่อยอดด้วยทฤษฎีของ Heckscher-Ohlin ประกอบกับทฤษฎีความได้เปรียบเทียบทางการแข่งขันโดยของ Michael Porter เป็นพื้นฐาน จากนั้นศึกษาทฤษฎีการจัดการภาวะวิกฤต ได้แก่ การจัดการภาวะวิกฤตพื้นฐาน 3 ระยะของ Coombs ที่ประกอบด้วย ก่อนเกิดวิกฤต Precrisis วิกฤต Crisis และหลังวิกฤต Postcrisis (อ้างถึงใน Karic Dzenan, 2017) แนวคิดการจัดการภาวะวิกฤตของมิตรอฟ (Mitroff, 2004) และแนวคิดวงจรชีวิตของภาวะวิกฤต โดย Braden และคณะ (2004) ที่ให้ความสำคัญกับระยะของการเรียนรู้ เนื่องจากการเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์และถอดบทเรียนจะเป็นรากฐานให้สามารถรับมือปัญหาหรือวิกฤตที่จะเกิดขึ้นซ้ำอีกในอนาคตได้ เพราะเชื่อว่าวิกฤตไม่จบลงที่การเฝ้าสังเกตการณ์เท่านั้น หากแต่ต้องมีการเข้าไปบริหารจัดการด้วย นอกจากนี้ ศึกษาทฤษฎีภาวะผู้นำที่รวมถึงผู้นำในภาวะวิกฤตและการสื่อสารของผู้นำในภาวะวิกฤต ประกอบด้วย อันได้แก่ ทฤษฎีทฤษฎีมหาบุรุษ (Great Man Theory) ซึ่งเชื่อว่า “ผู้นำเกิดมาพร้อมกับภาวะผู้นำ ไม่ได้ถูกสร้างขึ้น” (Leaders are born, not made) ทฤษฎีคุณลักษณะผู้นำ (Trait Theory) ที่เชื่อว่า “ภาวะผู้นำเป็นสิ่งที่สร้างได้ ไม่จำเป็นต้องกำเนิดมาติดตัว” (Leaders are made, not born) ทฤษฎีภาวะผู้นำการ

เปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) ของ Bass & Avolio ที่กล่าวถึงองค์ประกอบพฤติกรรมเฉพาะ 4 ประการ (4Is) (อ้างถึงใน นุช สัทธาฉัตรมงคล และ อรรถพล ธรรมไพบุลย์, 2559) คือ การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (Idealized Influence:II) การสร้างแรงบันดาลใจ (Inspiration Motivation : IM) การกระตุ้นทางสติปัญญา (Intellectual Stimulation : IS) การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (Individualized Consideration : IC) ประกอบกับแนวคิดของทิวาดี เมฆสวรรค์ (อ้างถึงใน วิมลพรรณ ช่างคิด, 2560) ซึ่งแจกแจงกระบวนการนำของผู้นำในภาวะวิกฤต 8 ขั้นตอนไว้อย่างเข้าใจง่ายและเป็นรูปธรรม ประกอบกับ**แนวคิดทฤษฎีการสื่อสารในภาวะวิกฤตของเสรี วงศ์มณฑา** (อ้างถึงใน อีสริย์ อัครสุวิชัย, 2556) สุดท้าย ได้ศึกษา**แนวคิดทฤษฎีนวัตกรรม** ที่หมายถึงสิ่งใหม่ซึ่งสร้างประโยชน์เชิงพาณิชย์ด้วยองค์ความรู้หรือความสร้างสรรค์ (สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์ และคณะ, 2553) โดยศึกษาร่วมกับแนวคิดนวัตกรรมในบริบทการค้าของชุมพีเทอร์ (Schumpeter) ซึ่งเห็นว่าเศรษฐกิจจะเจริญเติบโตได้เมื่อมีนวัตกรรม และนวัตกรรมจะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้ประกอบการสร้างมันขึ้นมา ดังนั้น ผู้ประกอบการจึงนับเป็นกลไกตัวกลางที่ทำให้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการวิจัยและพัฒนาถูกแปลงสภาพกลายเป็นนวัตกรรมได้ (อ้างถึงใน สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์ และคณะ, 2553)

นอกจากนี้ ผู้เขียนได้ศึกษาแนวคิดจากบทวิเคราะห์และงานวิจัยร่วมสมัยจำนวนมากที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับการปรับตัวในยุควิกฤตจากเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) อาทิ (1) บทวิเคราะห์ของ Harvard Business Review โดยคริส นิโคลส์ (Chris Nichols et al., 2020) ที่ศึกษาบทบาทของผู้นำยุคโควิด 4 ประการ ได้แก่ การตัดสินใจอย่างรวดเร็วและแม่นยำ ปรับกระบวนการทุกอย่างกล้าหาญ แสดงความรับผิดชอบต่อหน้าที่และเข้าไปบริหารจัดการปัญหาด้วยตนเองอย่างไม่เกรงกลัวอุปสรรค เตรียมพร้อมรับมือผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อองค์กรและผู้ตาม (2) งานศึกษาเรื่อง “ผลกระทบโรคระบาดโควิด-19 และการตอบสนองเชิงกลยุทธ์ : ข้อมูลเชิงลึกจากผู้ประกอบการในประเทศไทย” โดยวันวิสาข์ เจริญนาน และ เฮนเซล เอมบาลซาโด (2564) ซึ่งพบว่าบริษัทที่ได้ปรับตัวมาใช้เทคโนโลยีดิจิทัลก่อนหน้าวิกฤต สามารถยืนหยัดในช่วงโควิดได้ดีกว่าและไม่ล้มต่อในการปรับตัวดีกว่าคู่แข่ง (3) งานวิจัยเรื่อง “พลิกโฉมธุรกิจหลังวิกฤตโควิด-19” ของธนาคารกรุงศรี (2563) ซึ่งเสนอแนะแนวทางการพลิกโฉมธุรกิจ 5 ขั้นตอน คือ Reassess ประเมินสภาพแวดล้อมในภาวะปกติใหม่อย่างรอบด้าน Review ประเมินศักยภาพของธุรกิจภาวะปกติใหม่ Redirect พลิกโฉมธุรกิจเพื่อตอบโจทย์โลกใหม่ Reinvent เส้นทางสู่บริษัทที่เป็นเลิศภาวะปกติใหม่ และ Reform การขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมคือกุญแจสู่ธุรกิจที่เป็นเลิศ (4) การศึกษาของ Deloitte (2020) เรื่อง Leadership styles of the Future: How COVID-19 is shaping leadership beyond the crisis ซึ่งวิเคราะห์ถึงลักษณะผู้นำแห่งอนาคตที่ประกอบด้วย 3 ระยะ “ระยะตอบโต้” เป็นระยะแห่งความโกลาหลสูญหายสูงสุด ทักษะที่จำเป็นของผู้นำ คือ การตัดสินใจอย่างรวดเร็วเด็ดขาด กล้าหาญ ด้วยความเข้าใจ (Empathy) “ระยะฟื้นฟู” ผู้นำจึงจะต้องมีความคิดนอกกรอบ สร้างสรรค์คุณค่าและนวัตกรรมใหม่ๆ ให้กับองค์กร “ระยะเติบโต” เป็นระยะที่องค์กรเดินหน้าในอัตราความเร็วเดิม ความปกติใหม่กลายเป็นความจริงที่องค์กรเผชิญ ต้องการผู้นำที่สามารถสร้างสมดุลระหว่างลักษณะผู้นำหลายประการได้อย่างเหมาะสม ปรับตัวเร็ว และเลือกใช้ภาวะผู้นำให้เหมาะสมตามสถานการณ์ อาทิ รัฐบาลและวิธีการนำองค์กรเดินไปข้างหน้า ตัดสินใจเด็ดขาด ระแวดระวัง มีความคิดเชิงนวัตกรรม ทำได้จริง เข้าอกเข้าใจสถานการณ์ ลดความเสี่ยง และตรงไปตรงมา เป็นต้น (5) Urzula Lagowska และคณะ (2020) ได้ทำการรวบรวมองค์ความรู้

ที่มีและเสนอช่องว่างขององค์ความรู้ที่น่าสนใจใน “Leadership under Crises : A Research Agenda for the Post-COVID-19 Era” โดยผลการศึกษางานวิจัยของลาโกสกา ชี้ให้เห็นว่าสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา ทำให้บทบาทของผู้นำมีความสำคัญยิ่งยวดขึ้น ฯลฯ นอกจากนี้ ยังศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับผลกระทบและการปรับตัวในภาคส่งออกจากหลายแหล่ง ได้แก่ “แนวโน้มการปรับตัวของภาคการส่งออกไทย หลังสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19)” (2564) และ “COVID-19 ไวรัสเปลี่ยนโลก”(2563) โดยสำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงพาณิชย์ อีกทั้งงานวิจัยของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ) และธนาคารแห่งประเทศไทย อาทิ “บทเรียนสภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤติโควิด-19” (2563) เป็นต้น

กรอบแนวคิดหลัก กรอบแนวคิดของการศึกษาชิ้นนี้มุ่งพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่าง 4 ตัวแปร คือ “การส่งออก” “วิกฤต” “การบริหารจัดการภาวะวิกฤต” และ “ภาวะผู้นำ” ร่วมกันภายใต้ “บริบทการค้ายุคใหม่หรือปัจจัยกดดันการส่งออก” อาทิ แนวโน้มโลก (Megatrends) แนวคิดการค้าสีเขียวด้วยโมเดลเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG) เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (SDG) พฤติกรรมผู้บริโภคในโลกแห่งความปกติใหม่ (New Normal) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital) และข้อกีดกันหรืออุปสรรคทางการค้าต่างๆ (NTB)

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

5. ผลการวิจัย

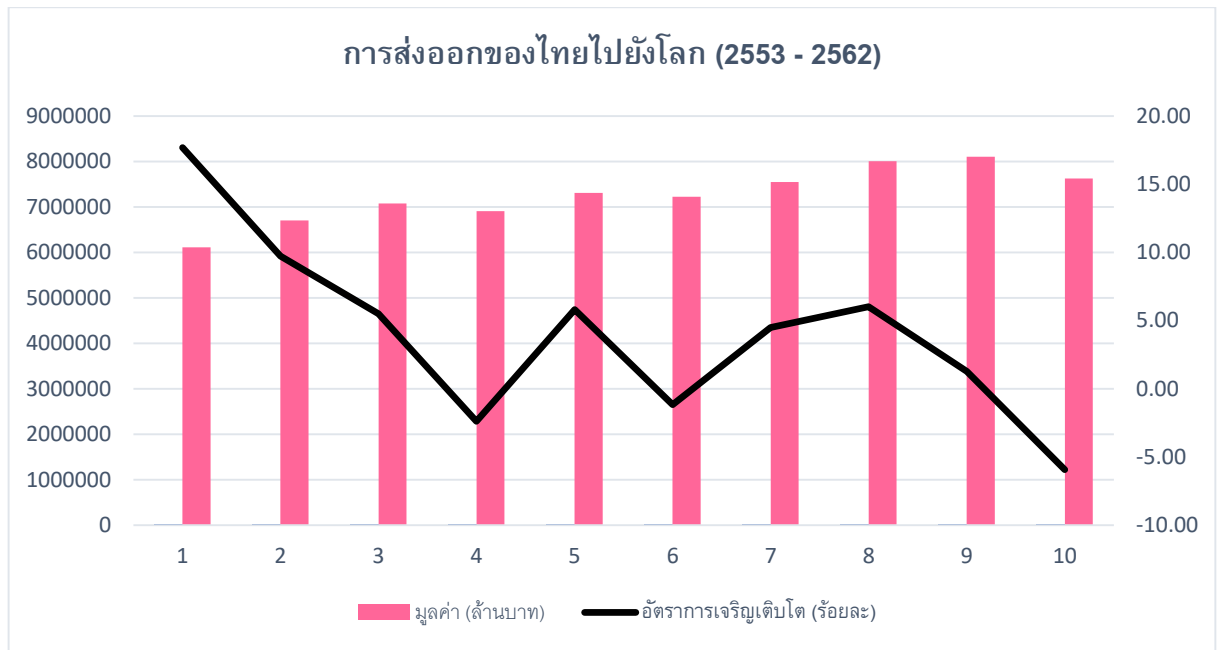
5.1 สถานการณ์การส่งออกของไทยและผลกระทบจากวิกฤตการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19)

การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ส่งผลกระทบต่อการส่งออกไทยทั้งทางตรงและทางอ้อม เมื่อพิจารณาตามกรอบการบริหารจัดการวิกฤต 3 ระยะ ของ Coombs สามารถสรุปข้อค้นพบเกี่ยวกับสถานการณ์การส่งออกได้ ดังนี้

1) ระยะก่อนเกิดวิกฤต (พ.ศ.2553-พ.ศ.2562)

การส่งออกเป็นเครื่องจักรสำคัญของเศรษฐกิจประเทศ เนื่องจากคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 40-70 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศทั้งหมด (กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ, 2557) โดยสินค้าที่ไทยส่งออกหลัก มีทั้งสินค้ากลุ่มเกษตรจากความได้เปรียบด้านความหลากหลายทางชีวภาพของไทย และสินค้ากลุ่มอุตสาหกรรมจากการลงทุนของต่างประเทศในไทยและส่งออกสินค้าเหล่านี้ อธิบายได้ด้วยทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศ ว่าประเทศไทยมีข้อได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ (Comparative Advantage) ด้านทุนทางทรัพยากรและแรงงานที่เอื้อต่อการพัฒนารูปแบบเศรษฐกิจเป็นประเทศผู้ส่งออกรายหนึ่งของโลกโดยมีพัฒนาการเริ่มจากการเป็นประเทศผู้ส่งออกสินค้าเกษตรและอาหารอันเป็นต้นทุนดั้งเดิมของประเทศ ต่อมาเมื่อรัฐบาลมีนโยบายดึงดูดการลงทุนเพื่อเพิ่มศักยภาพการผลิตเพื่อการส่งออก ไทยจึงปรับบทบาทเป็นผู้ส่งออกสินค้ากลุ่มอุตสาหกรรมมากขึ้นจากการที่บริษัทต่างชาติเข้ามาลงทุนผลิตส่วนประกอบในไทยและทำการส่งออกเพื่อประกอบในต่างประเทศ เช่นเดียวกับข้อได้เปรียบตามทฤษฎีของเฮ็คเชอร์และโอห์ลิน ที่กล่าวถึง ปัจจัยเริ่มต้น (Factor Endowments) ว่าประเทศหนึ่งๆ จะส่งออกสินค้าที่ทำมาจากปัจจัยการผลิตที่ตนมีอย่างสมบูรณ์ และจะนำเข้าสินค้าที่ตนขาดแคลน สะท้อนได้ชัดเจนจากการส่งออกสินค้ากลุ่มเกษตรและอาหาร ขณะที่นำเข้าเครื่องจักรและน้ำมัน เป็นต้น ดังนั้น พิจารณาจากทฤษฎีขีดความสามารถทางการแข่งขันโดยเปรียบเทียบ (Competitive Advantage) ของพอร์เตอร์

สถานการณ์การส่งออกช่วง 10 ปีก่อนเกิดการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ชี้ชัดว่าการส่งออกสินค้าของไทยระหว่างปี 2553 – 2562 ในภาพรวมประเทศไทยมีการส่งออกไปยังตลาดโลกในอัตราเติบโตต่อเนื่องในระดับ 6 – 8 ล้านล้านบาท แม้จะมีการขยายตัวและหดตัวสลับกันอยู่ในกรอบของ ติดลบร้อยละ 6 จนถึง บวกร้อยละ 18 คู่ค้าสำคัญของไทย ที่เป็นตลาดหลัก ได้แก่ สหรัฐอเมริกา จีน ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย เวียดนาม มาเลเซีย ออสเตรเลีย อินโดนีเซีย สิงคโปร์ อินเดีย

แผนภาพที่ 2 การส่งออกของไทยไปยังโลกระหว่างปี 2553 - 2562

แหล่งข้อมูล : ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์
โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร

จะเห็นได้ว่าการที่เศรษฐกิจของไทยผูกมัดอยู่กับปัจจัยภายนอกและเป็นส่วนหนึ่งของระบบการค้าโลกที่ถูกชักจูงจนเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงพึ่งพากันอย่างสลับซับซ้อนเช่นนี้ จึงทำให้ไทยได้รับผลกระทบทันทีจากความผิดปกติในจุดใดจุดหนึ่งในห่วงโซ่คุณค่าระดับโลก เมื่อย้อนดูวิกฤตที่ผ่านมา อาทิ วิกฤตต้มยำกุ้ง วิกฤต Sub Prime วิกฤตหนี้สาธารณะยุโรป วิกฤตมหาอุทกภัยในไทย จะเห็นได้ว่าภาคการส่งออกได้รับผลกระทบอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในปี 2552 เมื่อเกิดวิกฤต Subprime ในสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นตลาดส่งออกที่สำคัญของไทย และได้ลุกลามไปยังเศรษฐกิจโลก ทำให้การส่งออกหดตัวอย่างรุนแรง เกือบร้อยละ 12

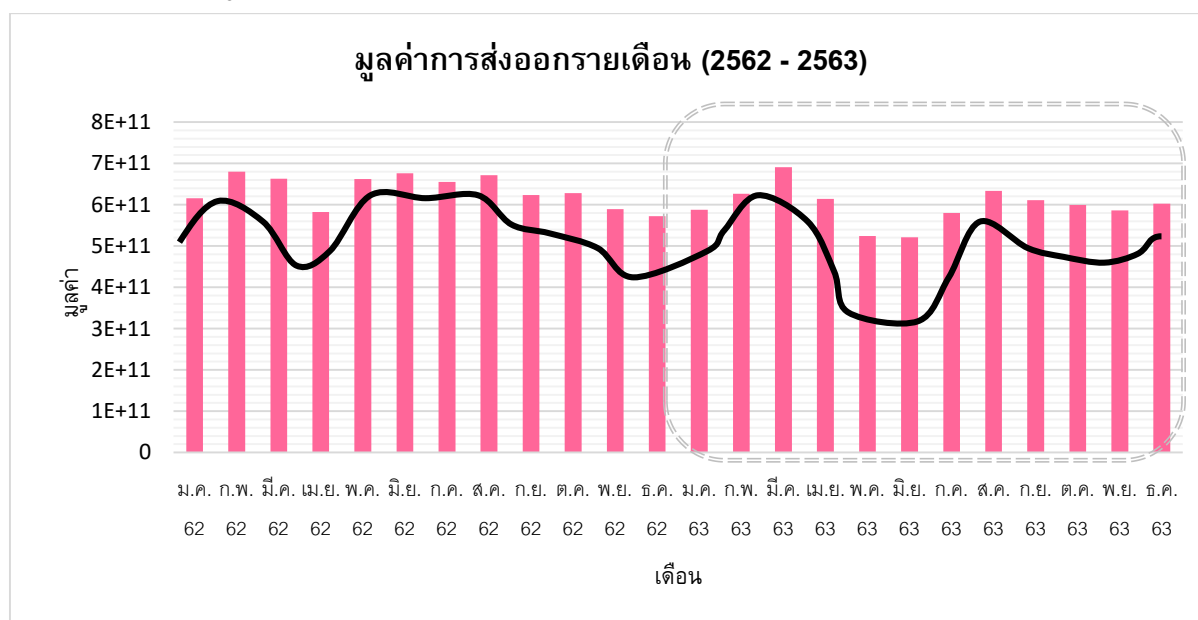
2) ภาวะวิกฤตปี 2563

การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ที่เกิดขึ้นอย่างกะทันหันในปลายปี 2562 สร้างความวิตกกังวลและภาวะชะงักงันในทุกมิติ ทั่วโลก รวมทั้งรัฐบาลไทยมีมาตรการต่อสถานการณ์โควิดที่ให้น้ำหนักด้านความปลอดภัยทางสาธารณสุข มุ่งจำกัดวงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโดยเร็ว ซึ่งส่งผลกระทบต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจของภาคธุรกิจในรูปแบบที่แตกต่างกันไป อาทิ บางธุรกิจเติบโตอย่างก้าวกระโดดและสามารถปรับตัวได้ดีในสถานการณ์วิกฤต บางธุรกิจประสบปัญหาจนต้องหยุดชะงักหรือปิดบริษัท บางธุรกิจเกิดขึ้นใหม่จากการเห็นช่องว่างของโอกาสผสมผสานกับเทคโนโลยีดิจิทัล ส่วนบางธุรกิจใช้จังหวะดังกล่าวในการปรับตัวเชิงโครงสร้างครั้งใหญ่ เป็นต้น

ปี 2563 การส่งออกสินค้าไทยไปยังต่างประเทศได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยผลกระทบทางตรง ได้แก่ ปัญหาการว่างเรือปรับตัวสูงขึ้น ปัญหาการขาดแคลนตู้สินค้า ค่าระวางเรือสูงขึ้น ปัญหาการถ่วงน้ำหนักและค่าธรรมเนียมที่ท่าเรือ ปัญหาภาระต้นทุนจากค่าบำรุงรักษาร่องน้ำ ปัญหาด้านการค้าชายแดน จากมาตรการควบคุมการนำเข้าสินค้าผ่านทางบกของประเทศเพื่อนบ้านอันเนื่องมาจากการแพร่ระบาดของโรคติด

เชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ปัญหาการแข่งขันค่าของเงินบาทเมื่อเทียบกับสกุลเงินของคู่แข่งในภูมิภาคทำให้ผู้ประกอบการไทยมีความเสียเปรียบ ปัญหาขาดแคลนชิปเซมิคอนดักเตอร์ในตลาดโลก ปัญหาจากมาตรการล็อกดาวน์ทั่วโลก มาตรการด้านการค้าระหว่างประเทศของคู่ค้า ขาดแคลนแรงงานทักษะที่เกี่ยวข้องเศรษฐกิจดิจิทัล ส่วนผลกระทบทางอ้อม ได้แก่ ห่วงโซ่อุปทานโลกเปราะบาง ขาดแคลนวัตถุดิบในการผลิต ขาดแคลนแรงงานในภาคอุตสาหกรรม การปกป้องทางการค้าและการต่อต้านโลกาภิวัตน์ ด้านภูมิรัฐศาสตร์เกิดการเร่งปรากฏการณ์เปลี่ยนขั้วอำนาจให้เร็วขึ้น เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและการบริโภคที่แตกต่างไปจากเดิมอย่างสิ้นเชิงในระยะยาว และในมิติเทคโนโลยีและนวัตกรรม การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) นี้ เป็นปัจจัยเร่งการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมในอัตราเร่งแบบก้าวกระโดดส่งผลต่อวิถีชีวิตใหม่

การส่งออกของไทยปี 2563 หดตัวลงร้อยละ 6 มีมูลค่า 7,183,567.61 ล้านบาท แม้กระนั้นก็ตาม การส่งออกสินค้าของไทยคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 45 ของ GDP ซึ่งยังนับว่าเป็นอัตราที่สูง ขณะที่การท่องเที่ยวหดตัวอย่างมีนัยยะสำคัญ

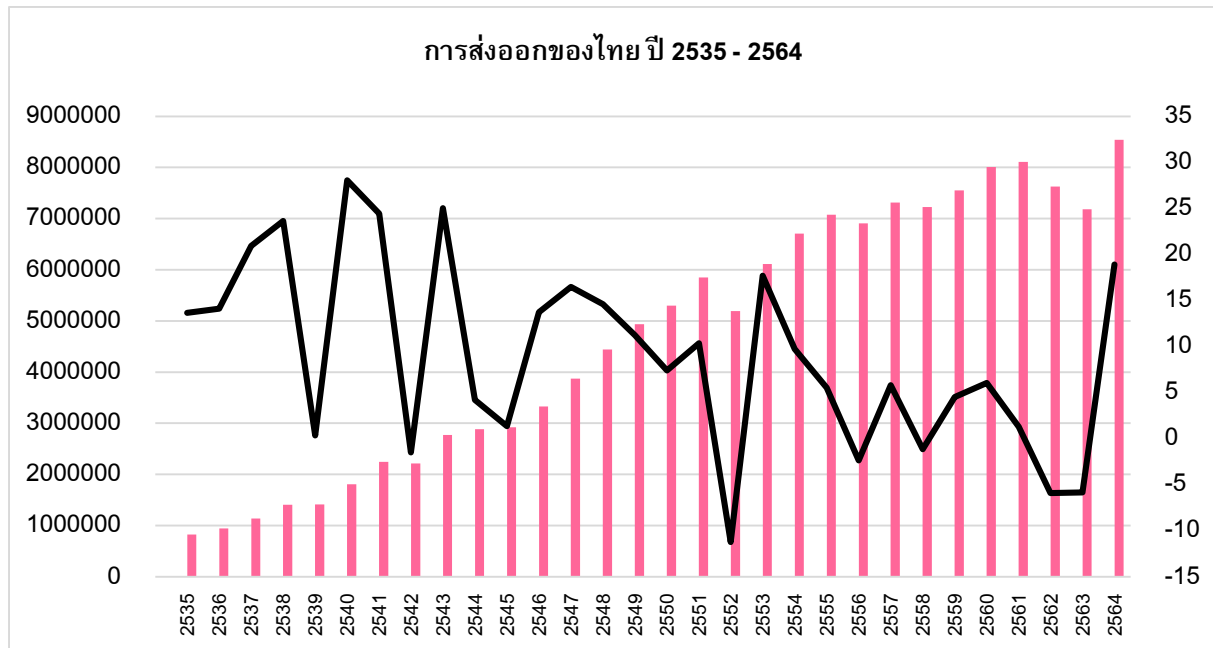
แผนภาพที่ 3 มูลค่าการส่งออกรายเดือนระหว่างปี 2562 – 2563

แหล่งข้อมูล : ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์
โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร

3) ระยะหลังวิกฤต (มกราคม 2564 – มีนาคม 2565)

เป็นที่น่าสนใจว่าปี 2564 ภาคการส่งออกของไทยกลับสามารถขยายตัวได้อย่างต่อเนื่องและแข็งแกร่งเหนือเป้าหมายที่ตั้งไว้ถึง 4 เท่าตัว ซึ่งถือเป็นจุดแข็งและเป็นศักยภาพเชิงโครงสร้างการผลิตของไทย ที่สามารถลดทอนผลกระทบจากการค้าโลกได้ดีกว่าในอดีต โดยสถิติการส่งออกสินค้าไทยปี 2564 ทั้งปีมีมูลค่า 8,542,102.67 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 53 ของ GDP นับเป็นมูลค่าที่สูงที่สุดเป็นประวัติการณ์

ตั้งแต่เริ่มมีการบันทึกตัวสถิติเมื่อปี 2535 ในด้านการขยายตัว การส่งออกปี 2564 เติบโตร้อยละ 17.1 สูงที่สุดในรอบ 11 ปี

แผนภาพที่ 4 การส่งออกของไทยระหว่างปี 2535 - 2564

แหล่งข้อมูล : ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์

โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร

นอกจากนี้ หากพิจารณาสถิติรายเดือนแล้ว พบว่ามูลค่าการส่งออก “ระยะหลังวิกฤต” มีอัตราการเติบโตอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปี 2565 โดยในเดือนมกราคม 2565 การส่งออกขยายตัวร้อยละ 20.7 กุมภาพันธ์ ขยายตัวร้อยละ 28.24 และมีนาคม ขยายตัวร้อยละ 19.5 นำรายได้เข้าประเทศ 708,312.30 ล้านบาท 770,818.80 ล้านบาท และ 922,313 ตามลำดับ

ในระยะหลังวิกฤต เห็นได้ชัดแล้วว่าตลาดโลกมีการกล่าวถึงประเด็นแห่งอนาคตมากขึ้นในตลาด ทั้งฝั่งผู้บริโภค ภาคประชาสังคม และผู้ผลิต ผู้ให้บริการ โดยประเด็นที่ผู้บริหารขององค์กรและธุรกิจต้องพิจารณาในการกำหนดทิศทางและวางกลยุทธ์ขับเคลื่อนการส่งออกระยะยาว ได้แก่ Megatrends เช่น การใส่ใจสิ่งแวดล้อม การรับผิดชอบต่อสังคมและธรรมาภิบาล Environmental, Social, Governance (ESG) Sustainable Development Goals (SDGs) สวัสดิภาพของคนและสัตว์ (Human Rights and Animal Welfare) การให้ความสำคัญกับสุขภาพ การใช้ชีวิตในบ้านมากขึ้น (Everything from Home) การเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคดิจิทัลและเทคโนโลยี (Digital Disruption) การขยายตัวของสังคมเมือง การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมสูงวัย (Aging Society)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้ศึกษานโยบายและแผนพัฒนาประเทศของภาครัฐ ซึ่งเป็นตัวกำหนดทิศทางการส่งเสริมสนับสนุนของประเทศที่ภาคเอกชนต้องทำความเข้าใจ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ.2561-2580) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และนโยบาย Bio-Circular-Green Economy : BCG Model ซึ่งให้

ความสำคัญกับการพัฒนา 3 มิติไปพร้อมๆ กัน ได้แก่ B คือ เศรษฐกิจชีวภาพ (Bio-economy) C คือ เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) G คือ เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy)

5.2 ภาวะผู้นำ

ในด้านปฏิบัติการการนำ และการดำเนินงานฝ่าวิกฤตส่งออก การศึกษานี้พบว่า ผู้บริหารระดับนโยบายของกระทรวงพาณิชย์มีความโดดเด่นในด้านภาวะผู้นำที่ขับเคลื่อนภาคส่งออกให้พ้นจากวิกฤตได้อย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว สอดคล้องกับงานวิจัยของลาโกสกาซึ่งสรุปไว้ว่าสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 (โควิด-19) ทำให้บทบาทของผู้นำมีความสำคัญยิ่งยวดขึ้น เนื่องจาก ผู้คนย่อมคาดหวังคำแนะนำ ความหวัง และข้อมูลอันเป็นจริงจากผู้นำ ทำให้ลักษณะสำคัญของผู้นำสองประการโดดเด่นขึ้นมา กล่าวคือ ผู้นำแบบบารมี (Charisma) และผู้นำที่มีประสิทธิภาพ (Effectiveness) (ลาโกสกาและคณะ, 2020) โดยภาวะผู้นำที่ค้นพบจากการศึกษา ประกอบด้วย 4 ลักษณะ คือ

(1) ผู้นำแห่งนวัตกรรมและการปรับตัว โดยมีนวัตกรรมและการปรับเปลี่ยนในหลายด้าน เปรียบดังนวัตกรรมภาครัฐ ดังข้อมูลในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 นวัตกรรมการขับเคลื่อนภาคส่งออกฝ่าวิกฤตโควิด-19 ของผู้นำกระทรวงพาณิชย์

นวัตกรรมด้านนโยบาย	● “ตลาดนำการผลิต” ● “เกษตรผลิต พาณิชย์ตลาด” ● “รัฐหนุน เอกชนนำ” ● การกำหนดทิศทางนโยบายและแผนงานที่ชัดเจนล่วงหน้า
นวัตกรรมการบริหาร	● กรอ.พาณิชย์ ทุกภาค ● จัดทัพเซลล์แมน เชื่อมโยง เซลล์แมนประเทศ และเซลล์แมนจังหวัด ● One Stop Service by MOC (MOC Online) รวมศูนย์การบริการเพื่อประชาชน ● ริเริ่มหลักสูตรพัฒนาภาวะผู้นำด้านการพาณิชย์
นวัตกรรมด้านกิจกรรมและการปรับตัวธุรกิจ	● การปรับกลยุทธ์เน้น Online และ Hybrid ● Online Business Matching ● Mirror-Mirror ● Virtual Trade Show ● เชื่อมต่อกับแพลตฟอร์มระดับโลก เช่น Amazon ● สร้างเครือข่ายหุ้นส่วนกับต่างประเทศผ่าน FTA / RCEP / APEC / JTC ฯลฯ

	● เจาะตลาดเมืองรองและจัดทำ Mini FTA ● ปั่นนักการค้ารุ่นใหม่ CEO GEN Z ● Soft Power
นวัตกรรมด้านการสื่อสาร	● Online Warroom รวมผู้เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันบริหารจัดการวิกฤต ● ใช้ประโยชน์ Social Media (เพจ “จรินทร์ ทัศนวิศิษฐ์ Aoodda”) ● จัดทำ Infographic เข้าใจง่าย กระชับ ● แลกข่าวหลังการประชุมหารือ สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้ภาคประชาสังคม ● การถ่ายทอดสด LIVE และโต้ตอบกับผู้รับสารแบบ Real Time ผ่านสื่อรุ่นใหม่ ● ดึงทูตพาณิชย์และพาณิชย์จังหวัดร่วมให้ข้อมูลและตอบข้อซักถามทาง Zoom

(2) ผู้นำแห่งการบริหารจัดการภาวะวิกฤต กระทรวงพาณิชย์ขับเคลื่อนภาคส่งออกเชิงรุกและเชิงรับอย่างมีทิศทางแบบบูรณาการทั้งองคาพยพ สอดคล้องกับบทวิเคราะห์ของ Harvard Business Review (2020) ที่ได้ศึกษาพฤติกรรมผู้นำภาคธุรกิจภาวะวิกฤตโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) อันประกอบด้วย การตัดสินใจอย่างรวดเร็ว แม่นยำ การปรับเปลี่ยนอย่างกล้าหาญ การแสดงผลงานให้เป็นที่ประจักษ์ ประเมินสม่ำเสมอ ใส่ใจและแสดงความเห็นอกเห็นใจต่อบุคลากรและสื่อสารอย่างใกล้ชิด อีกทั้งสอดคล้องกับแนวคิดผู้นำการเปลี่ยนแปลงของทิพาดี เมฆสุวรรณ (อ้างถึงใน วิมลพรรณ ช่างคิด, 2560) อีกด้วย

(3) ผู้นำการเปลี่ยนแปลงแบบหลอมรวมการวิจัยฉบับนี้ พบว่าลักษณะของผู้นำที่สามารถขับเคลื่อนให้ภาคการส่งออกของไทยพลิกฟื้นได้ในภาวะวิกฤต เป็นผู้ที่หลอมรวมภาวะผู้นำที่ดีตามทฤษฎีคุณลักษณะผู้นำ ทฤษฎีพฤติกรรมผู้นำ และทฤษฎีผู้นำตามสถานการณ์ อีกทั้งยังมีลักษณะของมหาบุรุษ ซึ่งในแต่ละสถานการณ์ผู้นำต้องเลือกใช้ลักษณะให้เหมาะสม เมื่ออธิบายด้วยทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง หรือ Transformational Leadership ของ Bass & Avolio (อ้างถึงใน นุช สัทธาฉัตรมงคล และคณะ, 2559) จะพบว่าผู้นำของกระทรวงพาณิชย์ได้แสดงคุณลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ (1) แสดงภาวะผู้นำด้านบารมีหรือเสน่ห์ผู้นำ (Idealized Influence) ในการแก้ไขปัญหา โดยมีอุดมการณ์ แสดงความจริงใจ มุ่งมั่น ตั้งใจในการพาทุกฝ่ายออกจากวิกฤต และสื่อสารออกมาด้วยความเด็ดขาด ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการ (2) สร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้ตาม (Inspirational Motivation) โนมน้าว จูงใจให้ผู้ตามยินดีสละตนเพื่อประโยชน์ของตน (3) มีการบริหารจัดการแบบกระตุ้นให้เกิดความคิดเชิงสร้างสรรค์ (Intellectual Stimulation) เปิดเวทีให้มีการร่วมบูรณาการ ระดมสมอง จากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เชื่อว่าความจริงอย่างสม่ำเสมอ โดยทำหน้าที่ผู้นำที่กระตุ้นการสร้างนวัตกรรม ให้ความเห็นที่มีวิสัยทัศน์ และสร้างกลไกที่เอื้อต่อการคิดเชิงสร้างสรรค์ ตลอดจน (4) กระตุ้นการทำงานในแต่ละกระบวนการอย่างเต็มที่

ด้วยตนเอง พร้อมติดตามผลและประเมินผล ตลอดจนทบทวนการทำงานด้วยตนเองอย่างใกล้ชิด หรือเรียกว่า “ลงมาเล่นเอง” ในทุกเวที เกิดการใส่ใจต่อผู้ตามในลักษณะมุ่งความสัมพันธ์เป็นรายคน (Individualized Consideration) ทั้งนี้ คุณลักษณะที่โดดเด่นเป็นพิเศษ ได้แก่ การตัดสินใจเด็ดขาด (Decisive) เร็ว (Speed) บารมีหรือเสน่ห์ผู้นำ (Charisma) สร้างอิทธิพล (Influence) การแก้ไขปัญหาด้วยความรู้จริง (Expert) คิดนอกกรอบ (Innovative) เพราะ วิฤตเป็นสถานการณ์ที่ต้องหาทางออกใหม่ๆ (Newness) ไม่กลัวการเปลี่ยนแปลง (Transform) และพร้อมปรับกลยุทธ์อย่างกล้าหาญ (Adapt Boldly) ตลอดจน รู้จักทรัพยากรขององค์กร (Resource)

(4) ผู้นำการสื่อสารในภาวะวิฤต เป็นจุดเด่นที่สำคัญของผู้บริหารกระทรวงพาณิชย์ โดยพบว่าผู้นำภาครัฐที่ได้ศึกษามีการสื่อสารที่ดีในภาวะวิฤตทั้งภายในและภายนอกองค์กร (Communication) บุคลิกเปิดเผย น่าไว้วางใจ (Reliable) เลือกช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสม (Channel) และมีการสื่อสารอย่างสม่ำเสมอ เพื่อลดความกังวล (Reduce Fear and Stress) สร้างบรรยากาศทางจิตวิทยาที่ดีได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Positive Atmosphere) สื่อที่ใช้ เป็นการปรับตัวให้เข้ากับยุคดิจิทัล มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้เกิดประโยชน์เต็มที่ อาทิ Infographics / Live Facebook / Line ด้วยเนื้อหาที่กระชับ ตรง มีวิสัยทัศน์ ชี้แนะข้อมูลที่ถูกต้องให้เป็นที่รับรู้ทั่วไป สอดคล้องกับทฤษฎีที่เสรี วงศ์มณฑา (อ้างถึงใน อิสริย์ อัครสุพิชญ์, 2556) ได้กล่าวไว้ว่า ควรทำการประชาสัมพันธ์เชิงรุก ไม่นิ่งเฉย เพราะจะเป็นเป้าหมายของสื่อมวลชนโดยปราศจากข้อมูลองค์กร และรับสื่อสารไม่รอบ เกิดเป็นปัญหามานปลาย เพราะการให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ภาคประชาสังคมอย่างทันท่วงทีตั้งแต่ต้นจะช่วยป้องกันปัญหาความคลาดเคลื่อนของข้อมูลภายหลัง เพราะหากให้ข้อมูลช้า สื่ออาจส่งข้อมูลที่ผิดพลาดให้แก่ยาก อีกทั้งยังสร้างความตระหนักให้แก่ภาคประชาสังคมอีกด้วยหากดำเนินการสื่อสารล่าช้า แต่ทั้งนี้ ต้องมีข้อมูลที่แน่นชัด ไม่เปลี่ยนแปลงเสียก่อนเพื่อไม่สร้างความสับสนแก่ผู้รับสาร

5.3 การดำเนินงานของกระทรวงพาณิชย์

ในด้านการดำเนินงานของกระทรวงพาณิชย์ ผู้วิจัยสรุปปฏิบัติการขับเคลื่อนการส่งออกของกระทรวงพาณิชย์ โดยใช้กรอบการปรับตัวของผู้นำหลังวิฤตโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) จากบทวิเคราะห์ของ Deloitte ที่แบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ระยะตอบโต้ ซึ่งมุ่งแก้ไขปัญหาเร่งด่วน ระยะฟื้นฟูซึ่งมุ่งสร้างนวัตกรรมหาโอกาสใน Next Normal และระยะเติบโตซึ่งมุ่งปรับตัวกับความซับซ้อน สร้างความยั่งยืน โดยในแต่ละระยะกระทรวงพาณิชย์มีการดำเนินงานที่สำคัญ ดังนี้

(1) ระยะตอบโต้ : แก้ไขปัญหาเร่งด่วน

- รวบรวมและแก้ไขปัญหา ผ่านกลไก กรอ. พาณิชย์ คณะใหญ่และ กรอ.พาณิชย์ในทุกภาคแบบ “รัฐหนุน เอกชนนำ” ดึงเอกชนเป็นทัพหน้า ภาครัฐเสริมทัพ บุคลากรทำงานร่วมกัน ขึ้นทะเบียนปัญหา ติดตามประสานงานแก้ไขปัญหาเร่งด่วน
- สั่งการหน่วยงานโดยตรงเพื่อแก้ไขปัญหา ติดตามสถานการณ์ รายงานข้อมูล ทั้งส่วนราชการ ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และในต่างประเทศ

- ดำเนินการสื่อสารในภาวะวิกฤต เพื่อให้ข้อมูลที่ตรงไปตรงมา ชัดเจน อย่างสม่ำเสมอ ทำให้ผู้รับสารเข้าใจสถานการณ์และทิศทางการขับเคลื่อน สื่อสารการดำเนินงานให้เป็นที่รับรู้ในวงกว้าง อาทิ การถ่ายทอดสดผ่านช่องทางไลฟ์ของ Facebook และการจัดทำ Infographic

ปฏิบัติการจัดการแก้ไขวิกฤต แสดงให้เห็นว่ากระทรวงพาณิชย์สามารถเข้าถึงปัญหาในระยะเฉียบพลันได้อย่างทันท่วงที สามารถบริหารจัดการแก้ไขวิกฤตได้อย่างรวดเร็ว สอดคล้องกับทฤษฎีลักษณะภาวะผู้นำที่ดีในการบริหารจัดการวิกฤตของทิพาวิที เมฆสุวรรณ (อ้างถึงใน วิมลพรรณ ช่างคิด, 2560) อันได้แก่ สนองตอบต่อปัญหาคับพลัน ตรงไปตรงมา และแสดงความใส่ใจในการแก้ไขปัญหาอย่างแท้จริง ผู้นำมีการตัดสินใจเฉียบขาด สร้างความร่วมมือกับผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญในการแก้ไขปัญหา รู้ลึกรู้จริง ทำให้สามารถวางกลยุทธ์การทำงานอย่างเป็นระบบ และมีทิศทางชัดเจน มีการขึ้นทะเบียนปัญหา ติดตาม วัดผล มอบอำนาจรับผิดชอบโดยตรง และที่สำคัญ มีการสื่อสารวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ให้ผู้ร่วมงานทุกฝ่ายรับทราบ รวมทั้งสื่อสารให้เป็นที่รับรู้ในพื้นที่สื่อสารสาธารณะ เพื่อขึ้นนำบรรยากาศการส่งออกที่ดีในสังคม

(2) ระยะฟื้นฟู : สร้างนวัตกรรม หาโอกาสใน Next Normal

- ตั้ง “ทีมเซลล์แมนประเทศ” ปรับปรุงกลไกการดำเนินงานขององค์กร
- ปรับกลยุทธ์สู่ New Normal โดยใช้ยุทธศาสตร์ “การตลาดนำการผลิต” และนำนวัตกรรมเทคโนโลยีมาจัดกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ (1) Virtual Trade Fair (Hybrid) ออนไลน์และออฟไลน์ (2) Mirror Mirror Mission เจรจาการค้าผ่านระบบออนไลน์ พร้อมจัดแสดงตัวอย่างสินค้า (3) Online In-Store Promotion จัดกิจกรรมส่งเสริมการขาย ผ่านช่องทางออนไลน์ร่วมกับผู้นำเข้า/แพลตฟอร์มพันธมิตร (4) Webinar อบรมสัมมนาออนไลน์ (5) Online Business Matching (OBM) จัดกิจกรรมเจรจาจับคู่ธุรกิจผ่านออนไลน์ (6) Online SMEs Pro-active
- รวมบริการกระทรวงพาณิชย์ ทั้งหมด 118 บริการไว้ที่ MOC Online One Stop Service
- เปิดด่าน ผลักดันการค้าชายแดนต่อเนื่อง
- ผลักดัน “อาหารไทย อาหารโลก” และสินค้าเกษตรโดย “เกษตรผลิต พาณิชย์ตลาด” รวมทั้งสินค้าใหม่ ๆ อาทิ อาหารฮาลาล อาหารมังสวิรัต และอาหารแนวใหม่ Future Food ให้เดินทางสู่การเป็นอาหารโลก สร้างมูลค่าเพิ่มของอาหารไทย และเดินทางทำตลาดเชิงรุก ทั้งออฟไลน์และออนไลน์
- เจรจาการค้า RCEP
- เร่งเจรจา FTA ฉบับใหม่
- จัดตั้งกองทุน FTA
- บุคลากรเมืองรองด้วย Mini FTA
- นำทีมเอกชนเซ็น MOU ขายสินค้าทั่วโลก
- ช่วย SMEs และ Micro SMEs พัฒนาศักยภาพและการตลาด อบรม ส่งเสริม พัฒนา หาดตลาด

- จับคู่กู้เงิน ช่วยหาแหล่งเงินกู้เอื้อใจพิเศษให้ SMEs ส่งออกร่วมกับ EXIM BANK
- อบรมสร้างนักธุรกิจยุคใหม่ ปั่น CEO Gen Z
- ส่งเสริม Soft Power
- สื่อสารกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและสังคมอย่างต่อเนื่อง และให้เข้าใจง่าย เข้าถึงได้ทุกภาคส่วน

(3) ระยะเติบโต : ปรับตัวกับความซับซ้อน สร้างความยั่งยืน

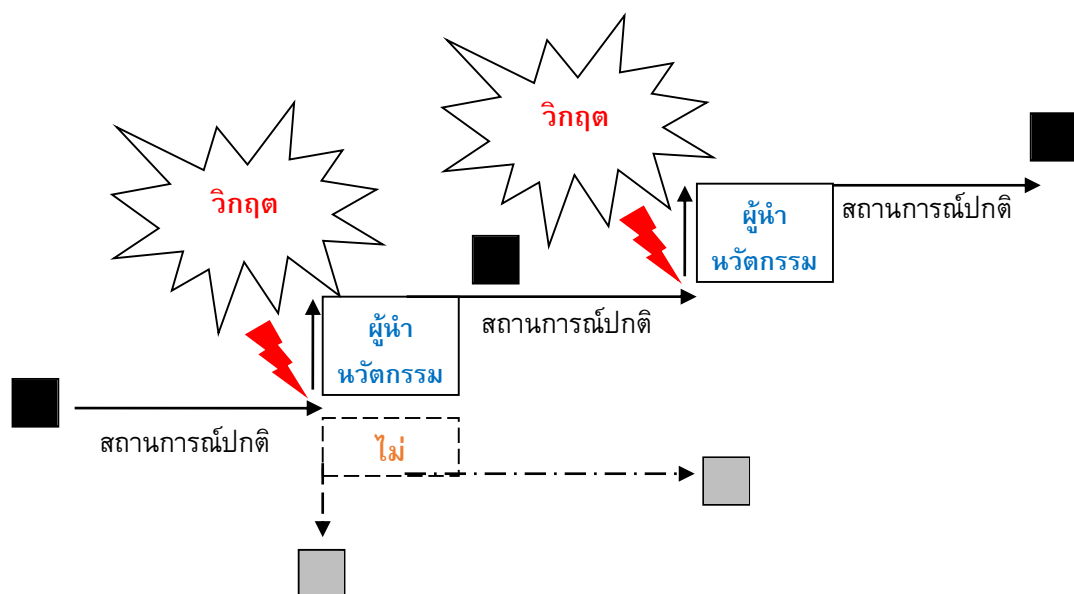
- ถอดบทเรียนและเรียนรู้จากวิกฤตโควิดระลอกแรก ทำให้ผู้นำสามารถนำต้นแบบดังกล่าวมาปรับใช้ ในการรับมือกับวิกฤตที่เกิดขึ้นในช่วงปลายปี 2564 และ วิกฤตอื่นๆ ที่ตามมาจนถึงต้นปี 2565 เป็นไปตามทฤษฎีการบริหารจัดการวิกฤตของ Braden และคณะ (2004) ที่ให้ความสำคัญกับช่วงของการเรียนรู้ถอดบทเรียน
- กำหนดประเด็นที่สำคัญต่อการปรับตัวของภาคเอกชนเพื่อสร้างขีดความสามารถทางการแข่งขันที่ยั่งยืนในเวทีสากล ได้แก่ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ประเด็นสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน ปัญหา Climate Change เป้าหมายการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิเป็นศูนย์ (Net Zero) ความเป็นกลางทางคาร์บอน (Carbon Neutrality) การปล่อยก๊าซเรือนกระจกเป็นศูนย์ (Net Zero) NTB/NTM มาตรการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี (Non-Tariff Measures: NTM) มาตรการสิ่งแวดล้อมของประเทศคู่ค้า อาทิสหภาพยุโรป ออกมาตรการปรับคาร์บอนก่อนเข้าพรมแดน (Carbon Border Adjustment Mechanism : CBAM) การบังคับใช้ฉลากรักษ์โลกในอุตสาหกรรมอาหาร (Eco-labeling)

6. ข้อสรุป

การศึกษานี้พบว่าการส่งออกของไทยและเศรษฐกิจไทยได้รับผลกระทบจากวิกฤตการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) อย่างหนักโดยตรงในระยะแรก สาเหตุหลักจากภาวะชะงักงันในภาคโลจิสติกส์และการหดตัวของอุปทาน แต่ทั้งนี้ ไม่ได้เสียหายระดับรากฐานต่อภาคการส่งออก โดยตลาดโลกยังคงมีความต้องการสินค้าและบริการ ผู้บริโภคยังให้ความเชื่อมั่นกับสินค้าไทย โดยเฉพาะสินค้ากลุ่มที่มีความยืดหยุ่นต่ำยังคงมีแนวโน้มดี เช่น สินค้าอุปโภคบริโภค อาหาร ยา วัคซีน และสินค้าที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ การแพทย์ ทำให้ผู้ประกอบการที่ปรับตัวได้เร็ว โดยเฉพาะผู้ประกอบการที่มีการเตรียมความพร้อมด้านทักษะดิจิทัล และตอบโจทย์ผู้บริโภคยุคนี้ผ่านพ้นวิกฤต เติบโต และยืนหยัดได้ดี มีแต้มต่อเหนือคู่แข่งในวิกฤตนี้

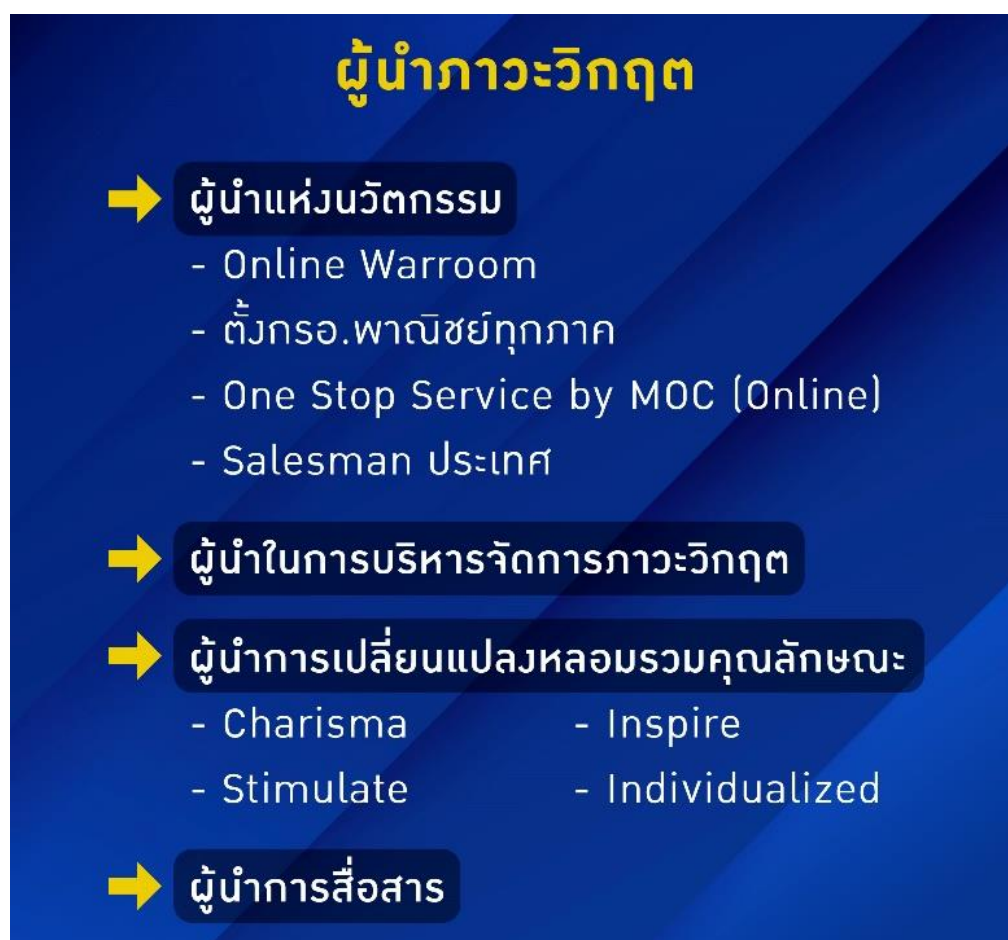
การเข้ามาแก้ไขปัญหาเร่งด่วนในระยะแรกของผู้นำระดับนโยบาย ได้ส่งผลให้วิกฤตคลี่คลายลงอย่างรวดเร็วและกลับพลิกฟื้นขึ้นเหนือเป้าหมายการขยายตัวของภาคส่งออกที่กระทรวงพาณิชย์ได้ตั้งไว้ กล่าวได้ว่า “การส่งออก” “วิกฤต” “การบริหารจัดการภาวะวิกฤต” และ “ภาวะผู้นำ” มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างแยกไม่ได้ ดังนั้นแล้ว ผู้วิจัยจึงเห็นว่า “วิกฤต” มีผลกระทบเชิงบวกที่โดดเด่น วิกฤต คือโอกาสในการสร้างความเปลี่ยนแปลงแบบปรับฐาน ซึ่งเป็นไปได้ 2 ฉากทัศน์คือ พัฒนาหรือถดถอย โดยปัจจัยสำคัญที่ชี้วัดทิศทางว่าจะ

พัฒนาหรือถดถอย คือ ภาวะผู้นำในการบริหารจัดการและขับเคลื่อนนวัตกรรมสู่ความปกติใหม่ ทำให้วิกฤต เป็นตัวแปรเร่งการเติบโต ดังภาพ

แผนภาพที่ 5 ฉากทัศน์การปรับตัวของกระทรวงพาณิชย์ในภาวะวิกฤต

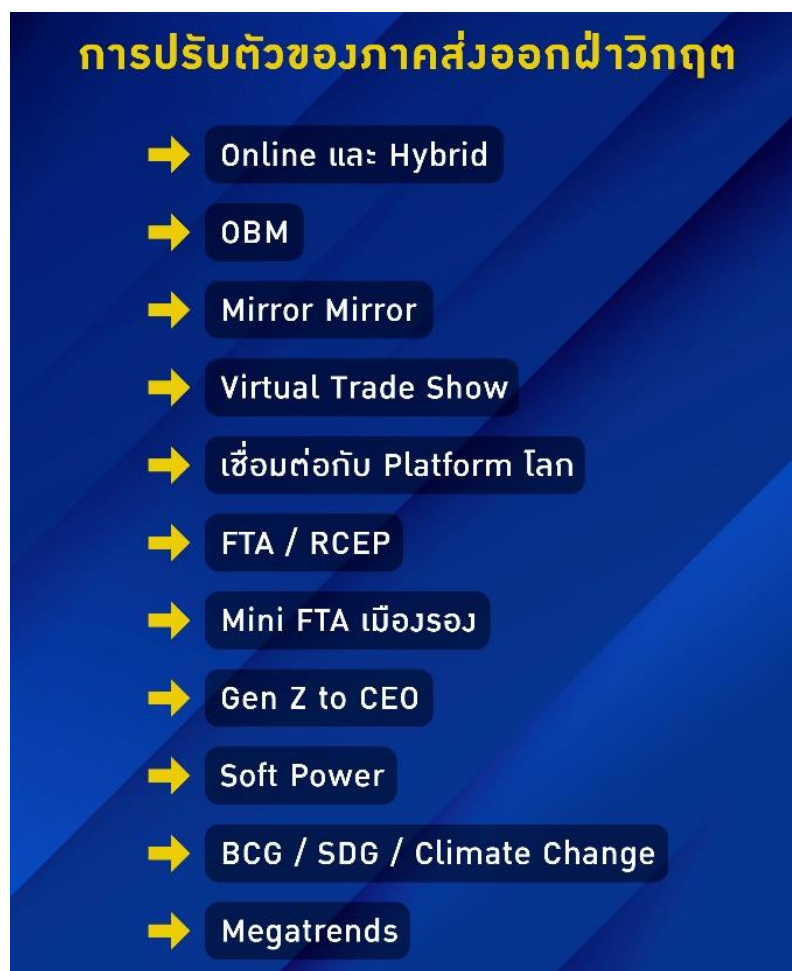
กระทรวงพาณิชย์มีการปรับตัวในภาวะวิกฤตที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพสูง สร้างความเปลี่ยนแปลงอันเป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจของประเทศชาติ ทั้งนี้ การปรับตัวเป็นผลจากวิสัยทัศน์ของผู้นำที่มีลักษณะสำคัญ 4 ประการดังรูปที่ 4 คือ เป็นผู้นำแห่งนวัตกรรม ผู้นำในการบริหารจัดการภาวะวิกฤต ผู้นำการเปลี่ยนแปลงแบบหลอมรวมคุณลักษณะ และผู้นำการสื่อสาร กล่าวโดยสรุป ผู้นำระดับนโยบายที่ดีในภาวะวิกฤตจะต้องสามารถบริหารได้ทั้งปัญหาและทรัพยากรขององค์กรภายใต้เวลาที่จำกัดและความกดดันเร่งด่วน จึงจำเป็นต้องใช้ทักษะหลากหลายหลอมรวมกัน ทั้งดึงและผ่อน ทั้งรุกและรับ ทั้งดุติ้นและอ่อนโยน ตามสถานการณ์เพื่อนำพาผู้ตามให้มุ่งไปสู่เป้าหมายเดียวกันได้อย่างเต็มกำลังและเกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

แผนภาพที่ 6 โมเดลผู้นำภาวะวิกฤตของกระทรวงพาณิชย์

อย่างไรก็ดี ภาคส่งออกของไทยจะพัฒนาไปอย่างยั่งยืนไม่ได้ หากผู้ประกอบการภาคเอกชนไม่ปรับตัว และยกระดับไปพร้อมกับการปรับตัวของภาครัฐ ดังนั้น ภาคส่งออกจึงจำเป็นต้องเร่งปรับกลยุทธ์ธุรกิจ พัฒนาสินค้าและบริการด้วยนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัล มุ่งสู่อุตสาหกรรมแบบมูลค่าสูงแต่ผลกระทบต่อโลกต่ำ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาดโลกยุคใหม่และ Megatrends เตรียมพร้อมรับมือกับกฎระเบียบทางการค้าในอนาคต และสอดรับทิศทางการพัฒนาของประเทศต่างๆ โดยเฉพาะประเทศคู่ค้า เพื่อให้สามารถแข่งขันได้อย่างยั่งยืน โดยมีประเด็นการพัฒนาที่ต้องคำนึงถึง ได้แก่ การใส่ใจสิ่งแวดล้อม การรับผิดชอบต่อสังคมและธรรมาภิบาล การให้ความสำคัญกับสุขภาพ การใช้ชีวิตในบ้านมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคดิจิทัลและเทคโนโลยี การขยายตัวของสังคมเมือง การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมสูงวัย Bio-Circular-Green Economy : BCG Model Sustainable Development Goals: SDGs) ประเด็นสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนเพื่อจัดการปัญหาภูมิอากาศเปลี่ยนแปลง การใช้ประโยชน์จากข้อตกลงการค้า และมาตรการทางการค้า มาตรการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี มาตรการสิ่งแวดล้อมของคู่ค้า Carbon Border Adjustment Mechanism

ดังนั้น การที่ภาคส่งออกของไทยจะสามารถเติบโตได้อย่างแข็งแกร่งและยั่งยืนต่อไปในอนาคต จะต้องมีการปรับตัวทั้งด้านสินค้า บริการ เทคโนโลยี นวัตกรรม ทักษะดิจิทัล ตลอดจนการตอบโจทย์ผู้บริโภคใหม่ และมีรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ดังแผนภาพที่ 7

แผนภาพที่ 7 สรุปการปรับตัวของภาคส่งออกในวิกฤตโควิด-19

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะสำหรับภาคส่งออก

1) ผู้นำภาครัฐควรศึกษากรณีการถอดบทเรียนจากการแก้ไขปัญหาวิกฤตส่งออกอันเนื่องมาจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) เพื่อเรียนรู้แนวทางและเตรียมความพร้อมรับมือกับวิกฤตที่มีแนวโน้มจะเกิดบ่อยขึ้นอีกทั้งส่งผลกระทบรุนแรงกว้างขวางขึ้นในอนาคต

2) ภาคนโยบายควรทบทวนกฎระเบียบและมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการส่งออกและการสร้างขีดความสามารถที่ยั่งยืนของภาคเอกชนทั้งระบบให้สอดคล้องกับวิถีใหม่และควรส่งเสริมนโยบายเศรษฐกิจแบบผสมผสาน อันจะช่วยกระจายความเสี่ยงและลดการพึ่งพาภาคการต่างประเทศ

3) ผู้ประกอบการควรใช้โอกาสของวิกฤตโควิด-19 ในการปรับตัวและยกระดับธุรกิจให้มีมูลค่าสูงขึ้น ปรับตัวให้ธุรกิจมีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม (BCG)

4) ผู้บริหารภาครัฐควรได้รับการสร้างเสริมทักษะผู้นำแบบบูรณาการ ทั้งด้านความรู้เฉพาะในสายอาชีพ ทักษะการบริหารจัดการในภาวะวิกฤต แนวโน้มโลก ทักษะดิจิทัล ทักษะการสื่อสาร เป็นต้น

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

1) ผู้วิจัยในอนาคตอาจศึกษาแนวทางการปรับตัวของภาคเอกชนไทยแบบเจาะลึกลงรายละเอียด โดยใช้ตัวอย่างกรณีศึกษาของอุตสาหกรรมใดอุตสาหกรรมหนึ่ง หรือ ธุรกิจใดธุรกิจหนึ่ง และวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีขีดความสามารถทางการแข่งขัน หรือ Five Force Model

2) การวิจัยต่อไปอาจทำการศึกษาด้วยวิธีการเชิงปริมาณ จัดทำแบบสอบถามเพื่อสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ หรือผู้นำเข้า เกี่ยวกับการปรับตัวในภาวะวิกฤต เพื่อถอดบทเรียนในอีกแง่มุมหนึ่ง

9. เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ. (2557). *เอกสารประกอบการบรรยายเรื่องภาพรวมการค้าระหว่างประเทศของไทย ปัญหา อุปสรรค จุดแข็ง จุดอ่อน*. กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ.

กระทรวงพาณิชย์. (2564). *ภาวะการค้าระหว่างประเทศของไทยประจำเดือนธันวาคม 2563*. สืบค้นจาก <http://www.tpsoc.moc.go.th/th/node/10905>.

กระทรวงพาณิชย์. (2565ก). *ภาวะการค้าระหว่างประเทศของไทยประจำเดือนธันวาคม 2564*. สืบค้นจาก <http://www.tpsoc.moc.go.th/th/node/11414>.

กระทรวงพาณิชย์. (2565ข). *ภาวะการค้าระหว่างประเทศของไทยประจำเดือนมีนาคม 2565*. สืบค้นจาก <http://www.tpsoc.moc.go.th/th/node/11612>.

กฤษมนันต์ วัฒนานรงค์. (2536). *เทคโนโลยีเทคนิคศึกษา*. กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

ธนาคารกรุงศรีอยุธยา. (2563). *พลิกโฉมธุรกิจหลังวิกฤตโควิด-19*. สืบค้นจาก <https://www.krungsri.com/th/plearn-plearn/business-transformative-after-covid>.

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2563). *ผลวิกฤต COVID-19 กับธุรกิจเทรนด์ใหม่ การขนส่งภายใต้ Next Normal*. สืบค้นจาก https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/articles/Pages/Article_14Apr2020.aspx.

นุช สัทธาฉัตรมงคล และคณะ. (2559). *ผู้นำการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน*. วารสารธุรกิจปริทัศน์, 3(1), 167-182.

วรินทร์ ตะนะคี. (2564). *ภาวะผู้นำ: การพัฒนา องค์ประกอบและการจัดการสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 19*. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย. 4(1), 39-47.

วันวิสาข์ เจริญนาน และ เฮนเซล เอมบาลซาโด (2564). ผลกระทบโรคระบาดโควิด-19 และการตอบสนองเชิงกลยุทธ์: ข้อมูลเชิงลึกจากผู้ประกอบการในประเทศไทย. *จุฬาลงกรณ์ธุรกิจปริทัศน์*, 168, 47 - 71.

- วิมลพรรณ ช่างคิด. (2560). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในภาคตะวันออก*. จันทบุรี : มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- เศรษฐพุฒิ สุทธิวาทนฤพุฒิ. (2563). ปาฐกถาพิเศษ “เศรษฐกิจไทยหลังโควิด-19 จุดยืนของไทยในเวทีโลก” ในงาน Sharing Our Common Future โดยไทยรัฐ. สืบค้นจาก <https://www.bangkokbiznews.com/business/907365>
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ). (2563). *บทเรียนสภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤติโควิด-19*. สืบค้นจาก <https://tdri.or.th/2020/01/covid-1>.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ). (2564). *ทางออกให้กับเศรษฐกิจไทยช่วงวิกฤติโควิด ผ่าน 3 มุมมอง*. สืบค้นจาก <https://tdri.or.th/2021/04/covid-118/>
- สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า กระทรวงพาณิชย์. (2563). *COVID-19 ไวรัสเปลี่ยนโลก*. กระทรวงพาณิชย์. สืบค้นจาก <http://www.tpsoc.moc.go.th/th/node/10701>.
- สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า กระทรวงพาณิชย์. (2564). *แนวโน้มการปรับตัวของภาคการส่งออกไทย หลังสถานการณ์โควิด-19*. กระทรวงพาณิชย์. สืบค้นจาก <http://www.tpsoc.moc.go.th/th/node/11169>.
- สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). *ร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่13*. สืบค้นจาก <https://www.nesdc.go.th/download/document/Yearend/2021/plan13.pdf>
- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. (2565). BCG Economy Model. สืบค้นจาก https://www.nstda.or.th/home/knowledge_post/nstda-bcg/.
- อนุรักษ์ โชติติลล. (2559). *ตัวแบบการพัฒนาผู้นำที่เหมาะสมในสถานการณ์วิกฤติ*. วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ. 7(1), 31-37.
- อภิรัตน์ กังสตาพร. (2564). *เอกสารการสอนวิชาทฤษฎีผู้นำและการพัฒนาวิสัยทัศน์ผู้นำ, หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาผู้นำทางสังคม ธุรกิจ และการเมืองมหาวิทยาลัยรังสิต*.
- Braden, V. et al. (2005). *Crisis-a Leadership Opportunity*. Cambridge, M.A.: Harvard University, John F. Kennedy School of Government National Security Program.
- Coombs, W.T. (1999). *Ongoing crisis communication: Planning, managing, and responding*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc.
- Deloitte. (2020). *Leadership styles of the Future: How COVID-19 is shaping leadership beyond the crisis*. สืบค้นจาก https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/de/Documents/human-capital-consulting/COVID19_Leadership_Styles.pdf.
- Dzenan, Karic. (2017). *A study about internal crisis communication strategies in Swedish private and public companies*. University of Gothenburg Department of Applied Information Technology. สืบค้นจาก https://gupea.ub.gu.se/bitstream/handle/2077/53758/gupea_2077_53758_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

- Fink, S. (1986). *Crisis management: planning for the inevitable*. New York, NY: American Management Association.
- Lagowska, U., et al. (2020). Leadership under crises: A research agenda for the post-COVID-19 era. *Brazilian Administration Review*.17(2). สืบค้นจาก<https://doi.org/10.1590/1807-7692bar2020200062>.
- Mikušová. M. et al. (2019). Prepared for a crisis? Basic elements of crisis management in an organization. *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*,32:1 (1844-1868). สืบค้นจาก <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/1331677X.2019.1640625>.
- Mitroff, Ian. (2004). *Crisis Leadership*. Hoboken: John Wiley & Sons, Inc.
- Olsson, E. (2014). Crisis Communication in Public Organisations: Dimensions of Crisis Communication Revisited. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 22(2), 113-125.

วารสารปรัชญาปริทรรศน์

JOURNAL OF PHILOSOPHICAL VISION

ISSN: 1513-6620 (Print) × ISSN: 2773-9643 (Online)

<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phiv/index>

Research Article

DOI: 10.14456/jpv.2023.20

การบริหารเชิงกลยุทธ์กับการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ด้วย กระบวนการสืบเสาะของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร

The Strategic Management and Inquiry Instructional Method for Science of Secondary School in Samut Sakhon Province

ทินกร ไทยเจริญ

Tinnakorn Thaicharoen

ARTICLE INFO

Name of Autor:

ทินกร ไทยเจริญ

ภาควิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศิลปากร, ประเทศไทย

Tinnakorn Thaicharoen

Department of Educational
Administration Graduate School,
Silpakorn University, Thailand

Email: ake-rst@hotmail.com

คำสำคัญ:

การบริหารเชิงกลยุทธ์;
การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสืบเสาะ

Keywords:

Strategic management;
Inquiry Instructional Method

Article history:

Received: 21/08/2022

Revised: 21/02/2023

Accepted: 19/06/2023

Available online: 20/06/2023

How to cite:

Thaicharoen, T. 2023. The Strategic Management and Inquiry Instructional Method for Science of Secondary School in Samut Sakhon Province. *Journal of Philosophical Vision* 28 (1), 251-263.

ABSTRACT

The purposes of this research were to determine 3 as; 1) the strategic management of secondary school in Samut Sakhon province 2) inquiry instructional method for science of secondary school in Samut Sakhon province 3) the relationship between the strategic management and inquiry instructional method for science of secondary school in Samut Sakhon province. The sample were 6 schools of secondary school in Samut Sakhon province. The 5 respondents in each school were; a school administrator, a vice-administrator for academic affairs, head department for science, science teacher, and representative teacher in school board. There were totally 30 respondents. The opinion's questionnaire used, and the statistical used for analysis were frequency, percentage, arithmetic mean, standard deviation and Pearson's product moment correlation coefficient.

The research found that: 1) The strategic management of secondary school in Samut Sakhon province, as a whole and each aspect were at a high level, ranking from the highest to the lowest arithmetic mean; strategy implementation, strategy formulation, evaluation and control and environmental scanning. 2) Inquiry instructional method for science of secondary school in Samut Sakhon province, as a whole and each aspect were at a high level, ranking from the highest to the lowest arithmetic mean; evaluation, engagement, exploration, elaboration and explanation. 3) The relationship between the strategic management and inquiry instructional method for science of secondary school in Samut Sakhon province was found correlated as a whole were at a medium level at .01 level of significance which is positive correlated.

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพิสูจน์ 3 ประเด็นดังนี้ 1) การบริหารเชิงกลยุทธ์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร 2) การจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ด้วยกระบวนการสืบเสาะของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร 3) ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารเชิงกลยุทธ์กับการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ด้วย กระบวนการสืบเสาะของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร กลุ่มตัวอย่างคือ โรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัด สมุทรสาคร 6 โรง ผู้ให้ข้อมูลโรงละ 5 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียนฝ่ายบริหาร วิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ และกรรมการ สถานศึกษาผู้เป็นผู้แทนครู รวม 30 คน เครื่องมือได้แก่แบบสอบถามความคิดเห็น สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ มัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารเชิงกลยุทธ์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร เมื่อพิจารณา ภาพรวมและรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับตามค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ การ ปฏิบัติตามกลยุทธ์ การกำหนดกลยุทธ์ การประเมินและควบคุม และการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม 2) การจัดการ เรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ด้วยกระบวนการสืบเสาะของโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดสมุทรสาคร เมื่อพิจารณา ภาพรวมและรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับตามค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ขึ้น ประเมิน ขึ้นสร้างความสนใจ ขึ้นสำรวจและค้นหา ขึ้นขยายความรู้ และขึ้นอธิบายและลงข้อสรุป 3) ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารเชิงกลยุทธ์กับการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ด้วยกระบวนการสืบเสาะ ของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร มีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01 ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในลักษณะคล้อยตามกัน

1. บทนำ

ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และความอ่อนแอของระบบราชการไทย ทำให้ ประเทศไทยมีการปฏิรูประบบราชการหลายครั้งและมีความพยายามในการเปลี่ยนแปลงการบริหารงานของ ภาครัฐให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ส่งผลให้การบริหารเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management) ได้เข้ามามีบทบาท สำคัญในการเปลี่ยนแปลง ส่วนราชการจำเป็นต้องจัดทำแผนยุทธศาสตร์ (Strategic Plan) และแปลงไปสู่การ ปฏิบัติ เพื่อนำมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดวิธีปฏิบัติงาน แนวทางการดำเนินงานให้กับองค์กรเพื่อให้ สามารถขับเคลื่อนและเกิดผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2555: 4) ปัจจุบันปัจจัยและ เงื่อนไขต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกองค์กรได้เข้ามามีบทบาทต่อการดำเนินงานของหน่วยงานต่าง ๆ มากขึ้น ทุกขณะ ในภาครัฐต้องพยายามปรับปรุงการทำงานและเพิ่มประสิทธิภาพเพื่อตอบสนองต่อผู้รับบริการและผู้มี ส่วนเกี่ยวข้อง ตามเป้าหมายการดำเนินงานให้ได้มากที่สุด เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าการบริหารองค์กรในทุกวันนี้ ผู้บริหารต่างก็ต้องประสบกับปัญหายุ่งยากต่าง ๆ มากกว่าแต่ก่อน วิกฤตการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อม ได้ส่งผลกระทบทำให้ประสิทธิภาพการบริหารจัดการงานขององค์กรต้องตกต่ำลงไปจากเดิมเป็นอันมาก ปัญหา สำคัญของผู้บริหารที่กำลังเผชิญอยู่ ก็คือ ปัญหาประสิทธิภาพทางการบริหารที่ตกต่ำกว่าเดิม ดังนั้นหากผู้บริหาร

จะกำหนดกิจกรรมการบริหารตามกระบวนการบริหารแบบเดิมที่อยู่บนพื้นฐานของสมมติฐานที่ว่าอนาคตจะเหมือนกับอดีตที่ผ่านมาหลักคิดดังกล่าวจะทำให้องค์กรไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้เนื่องจากในสถานการณ์ปัจจุบันสภาพแวดล้อมในการดำเนินงานมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีความสลับซับซ้อนและมีทิศทางที่ไม่แน่นอน ดังนั้นผู้บริหารในฐานะผู้นำขององค์กรต้องมีข้อมูลและ ทำความเข้าใจต่อพลวัตที่เกิดขึ้นสามารถประเมินผลกระทบเพื่อกำหนดเป้าหมายและนำองค์กรไปสู่จุดหมายที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพผู้บริหารองค์กรในปัจจุบันต้องหันมาทบทวนถึงกลยุทธ์หรือวิธีการที่ใช้ในการดำเนินงาน การวางแผนกลยุทธ์เป็นการวางแผนเพื่อสร้างอนาคตโดยให้ความสำคัญกับวิธีการที่จะทำให้หลุดพ้นจากสภาพปัญหาเดิม ๆ หรือสถานการณ์ที่อาจล้าหลัง โดยมองข้ามกิจกรรมรายละเอียดของงานประจำที่ทำอยู่ (พิบูล ธิปะปาล และธนวัฒน์ ธิปะปาล, 2559: 20 - 21)

วิทยาศาสตร์เป็นศาสตร์เกี่ยวข้องกับทุกคนทั้งในชีวิตประจำวันและการทำงานอาชีพต่าง ๆ ตลอดจนเทคโนโลยี เครื่องมือเครื่องใช้และผลผลิตต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้ใช้เพื่ออำนวยความสะดวกในชีวิตและการทำงาน เหล่านี้ล้วนเป็นผลของความรู้วิทยาศาสตร์ ผสมผสานกับความคิดสร้างสรรค์และศาสตร์อื่น ๆ วิทยาศาสตร์ช่วยให้มนุษย์ได้พัฒนาวิธีคิด ทั้งความคิดเป็นเหตุเป็นผลคิดสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์ วิจัย มีทักษะสำคัญในการค้นคว้าหาความรู้ ความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ สามารถตัดสินใจโดยใช้ข้อมูล ที่หลากหลายและมีประสิทธิภาพที่ตรวจสอบได้ วิทยาศาสตร์เป็นวัฒนธรรมของโลกสมัยใหม่ซึ่งเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ (Knowledge based society) ดังนั้น ผู้เรียนทุกคนจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาในด้านวิทยาศาสตร์ เพื่อให้ได้รับความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติและเทคโนโลยีที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น สามารถนำความรู้ไปใช้อย่างมีเหตุผลและสร้างสรรค์ (ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์, 2559: 561) การจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ควรสะท้อนทั้งปรัชญาของการได้มาซึ่งความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ความสอดคล้องกับธรรมชาติของการเรียนของนักเรียน และความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจริงในห้องเรียน ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ ครูวิทยาศาสตร์จะต้องคำนึงถึงการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่สะท้อนความเป็นธรรมชาติของวิทยาศาสตร์ ด้วยลักษณะเด่นที่สำคัญอย่างหนึ่งที่เป็นธรรมชาติของวิทยาศาสตร์คือ การใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นวิธีการที่นักวิทยาศาสตร์ใช้ในการค้นหาคำตอบของสิ่งที่เกิดขึ้น โดยธรรมชาตินำไปสู่การเสริมสร้างลักษณะนิสัยแบบนักวิทยาศาสตร์ การจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวทางการสืบเสาะหาความรู้จึงเป็นวิธีที่ได้รับความนิยมและใช้บ่อยเพราะจะช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ทั้งทางด้านเนื้อหาและกระบวนการแสวงหาความรู้ (นวลจิตต์ เขาวีรดิพงษ์, 2562: 5 - 6)

จากการรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (Self Assessment Report : SAR) ของโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดสมุทรสาคร สะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัญหาและจุดที่ควรพัฒนา ดังนี้ ประจำปีการศึกษา 2562 โรงเรียนสมุทรสาครบูรณะ ได้สรุปจุดที่ควรพัฒนาในมาตรฐานที่ 2 กระบวนการบริหารและการจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา คือ สถานศึกษาควรวิเคราะห์บริบทสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้นเพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึก และหลากหลายมากขึ้น และนำผลการวิเคราะห์เชื่อมโยงกับแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา นอกจากนี้การปรับแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาและแผนปฏิบัติการประจำปีให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงด้านนโยบาย การเมืองการปกครอง ของหน่วยงานต้นสังกัด และด้านโครงสร้างการบริหาร

ของสถานศึกษา (โรงเรียนสมุทรสาครบูรณะ, 2562: 37) และในปีการศึกษา 2563 โรงเรียนสมุทรสาครบูรณะ ได้จุดที่ควรพัฒนาในมาตรฐานที่ 3 กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ ส่งเสริมครูผู้สอนในการพัฒนา การจัดการเรียนรู้และเทคนิควิธีการสอน มีการนิเทศติดตามที่เป็นระบบอย่างต่อเนื่อง และเหมาะสมกับสถานการณ์ เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (โรงเรียนสมุทรสาครบูรณะ, 2563: 27) โรงเรียนวัดธรรมจริยาภิรมย์ ประจำปีการศึกษา 2563 ได้สรุปจุดที่ควรพัฒนา ด้านคุณภาพของผู้เรียน ได้แก่ ด้านกระบวนการบริหารและการจัดการ ได้แก่ วางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ มีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน และด้านกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้แก่ ส่งเสริมให้ครูและผู้เรียนมีส่วนร่วมในการออกแบบ กิจกรรมการเรียนรู้ ที่เหมาะสม สอดคล้องกับผู้เรียนและธรรมชาติของแต่ละรายวิชา (โรงเรียนวัดธรรมจริยาภิรมย์, 2563: 40)

โรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดสมุทรสาคร เป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมาก และมีความหลากหลายทางชีวภาพ เพราะฉะนั้นสภาพแวดล้อมและบริบทของสังคมในจังหวัดสมุทรสาคร เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ด้วยกระบวนการสืบเสาะ ทั้งในด้านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถเชื่อมโยงในบริบทของสังคมและชีวิตประจำวัน และการอาศัยบริบทของสังคมในจังหวัดสมุทรสาครเป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ด้วยกระบวนการสืบเสาะ แต่จากการที่ผู้วิจัยได้สำรวจแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดสมุทรสาคร พบว่า การกำหนดกลยุทธ์ของโรงเรียนเน้นในเรื่องของการบริหารงานโดยองค์กรวม ยังไม่เน้นในเรื่องของการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ด้วยกระบวนการสืบเสาะ แสดงให้เห็นว่าการบริหารงานของโรงเรียนในบางส่วนยังไม่สามารถนำเอาความได้เปรียบของสภาพแวดล้อมและบริบททางสังคมของโรงเรียนในจังหวัดสมุทรสาคร มาใช้ให้เกิดการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ด้วยกระบวนการสืบเสาะ ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการที่จะศึกษา เรื่องการบริหารเชิงกลยุทธ์กับการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ด้วยกระบวนการสืบเสาะ ของโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดสมุทรสาคร

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อทราบการบริหารเชิงกลยุทธ์ของโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดสมุทรสาคร
- 2) เพื่อทราบการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ด้วยกระบวนการสืบเสาะของโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดสมุทรสาคร
- 3) เพื่อทราบความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารเชิงกลยุทธ์กับการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ด้วยกระบวนการสืบเสาะของโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดสมุทรสาคร

3. ระเบียบวิธีวิจัย

แผนแบบการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (descriptive research) ที่มีแผนแบบการวิจัยในลักษณะกลุ่มตัวอย่างเดียว ศึกษาสภาพการณ์ไม่มีการทดลอง (the one shot, non-experimental, case study design)

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดสมุทรสาคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสาคร สมุทรสงคราม จำนวน 11 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีจับคู่รายกลุ่ม (group matching) ในอัตราส่วน 1:1:1 โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากประชากรของอำเภอที่มีขนาดประชากรน้อยที่สุดเป็นหลัก ได้ขนาดตัวอย่างอำเภอละ 2 โรงเรียน รวมสิ้น 6 โรงเรียน และใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งประเภท (stratified random sampling) ตามอำเภอ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เป็นแบบสอบถามความคิดเห็น (opinionnaire) จำนวน 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็น (opinionnaire) เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามความคิดเห็น (opinionnaire) มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็น (opinionnaire) เกี่ยวกับการบริหารเชิงกลยุทธ์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร ตามแนวคิดของวีเลน และคณะ (Wheelen and others, 2018) ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็น (opinionnaire) เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ด้วยกระบวนการสืบเสาะของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร ตามกรอบแนวคิดของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2560)

การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

ขั้นที่ 1 ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและนำผลการศึกษามาสร้าง ปรับปรุงและพัฒนา เครื่องมือ ภายใต้อำนาจพิจารณาของอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์

ขั้นที่ 2 การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) และความตรงเชิงโครงสร้าง (structural validity) ของแบบสอบถามความคิดเห็น (opinionnaire) โดยนำแบบสอบถามความคิดเห็น (opinionnaire) ให้นักผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน พิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ ด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง โดยใช้เทคนิค IOC (index of item objective congruence) ซึ่งได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60 ถึง 1.00 แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์

ขั้นที่ 3 นำแบบสอบถามความคิดเห็น (opinionnaire) ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (try out) กับโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 3 โรงเรียน และโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 3 โรงเรียนละ 5 คน รวมทั้งหมด 30 คน

ขั้นที่ 4 หาความเที่ยง (reliability) ของแบบสอบถามความคิดเห็น (opinionnaire) ที่ได้รับกลับคืนมา โดยใช้วิธีของครอนบาค (Cronbach, 1974) โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (α - coefficient) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามความคิดเห็น (opinionnaire) เท่ากับ .971

ขั้นที่ 5 จัดทำแบบสอบถามความคิดเห็น (opinionnaire) ฉบับสมบูรณ์ แล้วนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามความคิดเห็น (opinionnaire) วิเคราะห์โดยใช้สถิติการวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ (f) และค่าร้อยละ (%)

2) การวิเคราะห์การบริหารเชิงกลยุทธ์และการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ด้วยกระบวนการสืบเสาะของโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดสมุทรสาคร วิเคราะห์โดยใช้สถิติการวิจัย ได้แก่ ค่ามัชฌิมเลขคณิต ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

3) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารเชิงกลยุทธ์และการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ด้วยกระบวนการสืบเสาะของโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดสมุทรสาคร ใช้สถิติการวิจัย คือการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation coefficient) แล้วเปรียบเทียบกับเกณฑ์ตามแนวความคิดของศิริชัย กาญจนวาสี และคณะ (2559)

4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตารางที่ 1 ค่ามัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารเชิงกลยุทธ์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร โดยภาพรวม

(n = 30)

การบริหารเชิงกลยุทธ์	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (environmental scanning: X_1)	4.30	0.40	มาก
2. การกำหนดกลยุทธ์ (strategy formulation: X_2)	4.33	0.44	มาก
3. การปฏิบัติตามกลยุทธ์ (strategy implementation: X_3)	4.42	0.45	มาก
4. การประเมินและควบคุม (evaluation and control: X_4)	4.33	0.45	มาก
รวม (X_{tot})	4.35	0.40	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า การบริหารเชิงกลยุทธ์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร โดยภาพรวม (X_{tot}) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35$) เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับตามค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการปฏิบัติตามกลยุทธ์ (strategy implementation) ($\bar{X} = 4.42$) ด้านการกำหนดกลยุทธ์ (strategy formulation) ($\bar{X} = 4.33$) ด้านการประเมินและควบคุม (evaluation and control) ($\bar{X} = 4.33$) และด้านการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (environmental scanning) ($\bar{X} = 4.30$) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ค่ามัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ด้วยกระบวนการสืบเสาะของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร โดยภาพรวม

(n = 30)

การจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ด้วยกระบวนการสืบเสาะ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ขั้นสร้างความสนใจ (engagement: Y_1)	4.41	0.48	มาก
2. ขั้นสำรวจและค้นหา (exploration: Y_2)	4.29	0.53	มาก
3. ขั้นอธิบายและลงข้อสรุป (explanation: Y_3)	4.25	0.52	มาก
4. ขั้นขยายความรู้ (elaboration: Y_4)	4.27	0.50	มาก
5. ขั้นประเมิน (evaluation: Y_5)	4.45	0.53	มาก
รวม (Y_{tot})	4.33	0.45	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า การจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ด้วยกระบวนการสืบเสาะของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร โดยภาพรวม (Y_{tot}) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$) เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายขั้นพบว่าอยู่ในระดับมากทุกขั้น โดยเรียงลำดับตามค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ขั้นประเมิน (evaluation) ($\bar{X} = 4.45$) ขั้นสร้างความสนใจ (engagement) ($\bar{X} = 4.41$) ขั้นสำรวจและค้นหา (exploration) ($\bar{X} = 4.29$) ขั้นขยายความรู้ (elaboration) ($\bar{X} = 4.27$) และขั้นอธิบายและลงข้อสรุป (explanation) ($\bar{X} = 4.25$) ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการบริหารเชิงกลยุทธ์กับการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ด้วยกระบวนการสืบเสาะของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร

การบริหารเชิงกลยุทธ์ \ การจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ด้วยกระบวนการสืบเสาะ	ขั้นสร้างความสนใจ (engagement: Y_1)	ขั้นสำรวจและค้นหา (exploration: Y_2)	ขั้นอธิบายและลงข้อสรุป (explanation: Y_3)	ขั้นขยายความรู้ (elaboration: Y_4)	ขั้นประเมิน (evaluation: Y_5)	รวม (Y_{tot})
การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (environmental scanning: X_1)	.581**	.388*	.449*	.361*	.604**	.535**
การกำหนดกลยุทธ์ (strategy formulation: X_2)	.494**	.314	.389*	.290	.593**	.467**

การจัดการเรียนรู้วิชา วิทยาศาสตร์ด้วย กระบวนการสืบเสาะ การบริหารเชิงกลยุทธ์	ชั้นสร้างความสนใจ (engagement: Y_1) ชั้นสำรวจและค้นหา (exploration: Y_2) ชั้นอธิบายและลงข้อสรุป (explanation: Y_3) ชั้นขยายความรู้ (elaboration: Y_4) ชั้นประเมิน (evaluation: Y_5) รวม (Y_{tot})
การปฏิบัติตามกลยุทธ์ (strategy implementation: X_3)	.635** .578** .516** .466** .575** .622**
การประเมินและควบคุม (evaluation and control: X_4)	.434* .418* .396* .377* .630** .508**
รวม (X_{tot})	.587** .469** .480** .412* .659** .586**

** มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

* มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 พบว่า การบริหารเชิงกลยุทธ์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสมุทรสาครโดยภาพรวม (X_{tot}) กับการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ด้วยกระบวนการสืบเสาะของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสมุทรสาครโดยภาพรวม (Y_{tot}) มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง ($r_{xy} = .586$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่คล้อยตามกัน

5. ผลการวิจัย

5.1 การบริหารเชิงกลยุทธ์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร เมื่อพิจารณาภาพรวมและรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับตามค่ามัธยเลขคณิตจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการปฏิบัติตามกลยุทธ์ (strategy implementation) ด้านการกำหนดกลยุทธ์ (strategy formulation) ด้านการประเมินและควบคุม (evaluation and control) และด้านการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (environmental scanning) ตามลำดับ

5.2 การจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ด้วยกระบวนการสืบเสาะของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร เมื่อพิจารณาภาพรวมและรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับตามค่ามัธยเลขคณิตจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ชั้นประเมิน (evaluation) ชั้นสร้างความสนใจ (engagement) ชั้นสำรวจและค้นหา (exploration) ชั้นขยายความรู้ (elaboration) และชั้นอธิบายและลงข้อสรุป (explanation) ตามลำดับ

5.3 ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารเชิงกลยุทธ์กับการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ด้วยกระบวนการสืบเสาะของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร มีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นความสัมพันธ์แบบคล้ายตามกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การบริหารเชิงกลยุทธ์มีความสัมพันธ์กับขั้นประเมิน (evaluation) ขั้นสร้างความสนใจ (engagement) ขั้นอธิบายและลงข้อสรุป (explanation) ขั้นสำรวจและค้นหา (exploration) และขั้นขยายความรู้ (elaboration) ตามลำดับ และผลการวิจัยยังพบอีกว่า ด้านการกำหนดกลยุทธ์ (strategy formulation) ไม่มีความสัมพันธ์กับขั้นสำรวจและค้นหา (exploration) และขั้นขยายความรู้ (elaboration)

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 การบริหารเชิงกลยุทธ์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร อยู่ในระดับมาก ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารโรงเรียนมีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในการตัดสินใจ วางแผน และปฏิบัติการต่าง ๆ ตามแนวทางการบริหารเชิงกลยุทธ์ ตลอดจนได้รับความร่วมมือจากบุคลากรภายในโรงเรียนในการดำเนินการประเมิน สำรวจ หรือวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา รวมทั้งมีการกำหนดพันธกิจ วัตถุประสงค์ กลยุทธ์ และนโยบาย ในการดำเนินงานที่แสดงถึงทิศทางการพัฒนาโรงเรียนสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ทั้งนี้โรงเรียนมีการกำหนดนโยบาย ซึ่งเป็นการนำเอากลยุทธ์ที่กำหนดขึ้นไปสู่การปฏิบัติ โดยใช้ในการดำเนินงานผ่านแผนงาน โครงการ/กิจกรรมอย่างเป็นขั้นตอน มีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ งบประมาณในการดำเนินงาน และจัดสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสม มีดำเนินงานกำกับ ติดตาม ควบคุมการดำเนินงาน และการตรวจสอบความสำเร็จของการดำเนินงานด้วยการวัด ประเมินผล และสรุปรายงานผลการประเมินอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชลธิชา ร่มโพธิ์รี (2561) ได้ทำการศึกษาการบริหารเชิงกลยุทธ์กับการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 โดย ภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภิญญา ชัดติยะ (2561) ได้ทำการศึกษาการบริหารเชิงกลยุทธ์ของโรงเรียนวัดวังน้ำขาว ผลการวิจัยพบว่า การบริหารเชิงกลยุทธ์ของโรงเรียนวัดวังน้ำขาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2 ทั้งโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

6.2 จากผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ด้วยกระบวนการสืบเสาะของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร อยู่ในระดับมาก ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ครูมีความมุ่งมั่น ตั้งใจในการจัดการเรียนรู้ และมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการและเนื้อหาเป็นอย่างดี รวมถึงมีความคิดสร้างสรรค์ ปรับประยุกต์ใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการนำเข้าสู่บทเรียนที่มีความน่าสนใจ กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความความสงสัยโดยเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับการเรียนรู้ในปัจจุบัน ส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนมีการตั้งคำถาม กำหนดปัญหา หรือสร้างสถานการณ์ที่เป็นปัญหา เปิดโอกาสให้นักเรียนได้อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับสมาชิกกลุ่ม รวมถึงวางแผน ออกแบบแนวทางการสำรวจ ตั้งสมมติฐาน และตรวจสอบสมมติฐาน ลงมือปฏิบัติ ทดลอง หรือ

ทำกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีการจัดการเรียนรู้โดยให้นักเรียนวิเคราะห์ข้อมูลแปลผล สรุปผลจากข้อมูลที่ได้ เชื่อมโยงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เปิดโอกาสให้นักเรียนได้นำเสนอผลหรือความคิดรวบยอดที่ได้ เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถาม สืบถาม หรือค้นคว้าเพิ่มเติม ส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนนำความรู้ที่ได้ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ส่งเสริมให้นักเรียนประเมินความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถของตนเอง และครูมีการวัดประเมินผลด้วยวิธีการ เครื่องมือที่หลากหลาย เหมาะสมกับความแตกต่างแต่ละบุคคล ทั้งด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านทักษะกระบวนการและ ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เกิดกับนักเรียนภายหลังการจัดการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับ วาสนาไทย วิเศษสัตย์ (2564) ได้ทำการศึกษา การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะความรู้ทางวิทยาศาสตร์แบบเปิด รายวิชาการค้นคว้าอิสระ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้แบบเปิด มีความสามารถในการสืบเสาะความรู้ทางวิทยาศาสตร์อยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ธัญชนก บุญส่ง (2561) ได้ทำการศึกษา ชุดการสอนตามกระบวนการเรียนแบบสืบเสาะหาความรู้ เรื่อง งานและพลังงาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดการสอนตามกระบวนการเรียนแบบสืบเสาะหาความรู้ เรื่อง งานและพลังงาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 อยู่ในระดับมาก

6.3 จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารเชิงกลยุทธ์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสมุทรสาครโดยภาพรวมกับการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ด้วยกระบวนการสืบเสาะของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสมุทรสาครโดยภาพรวม มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่คล้อยตามกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ผลดังกล่าวอาจเนื่องจากการบริหารเชิงกลยุทธ์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ผู้บริหารมีทักษะ ความรู้ ความชำนาญ ประสบการณ์ และความสามารถในการบริหารงานตามรูปแบบกระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์ ซึ่งผู้บริหารมีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก นำมากำหนดเป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาโรงเรียน ซึ่งกลยุทธ์ในการพัฒนาโรงเรียนเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้บุคลากรทุกคนทราบถึงทิศทางการดำเนินงานของโรงเรียนต่อไปในอนาคต ผู้บริหารที่สามารถกำหนดพันธกิจ วัตถุประสงค์ กลยุทธ์ที่มีความสอดคล้องกัน และมีการกำหนดนโยบายเพื่อนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติส่งผลให้เกิดความสำเร็จ แต่อย่างไรก็ตามผู้บริหารใช้กระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์ของโรงเรียน มาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดทิศทางการบริหารงานของโรงเรียนในภาพรวม ไม่ได้กำหนดกลยุทธ์เพื่อใช้กับการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ด้วยกระบวนการสืบเสาะเฉพาะเพียงด้านเดียวและไม่ได้ลงลึกถึงขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ แต่เป็นการกำหนดกลยุทธ์สำหรับการบริหารงานแต่ละฝ่ายโดยภาพรวม ซึ่งการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ด้วยกระบวนการสืบเสาะเป็นส่วนหนึ่งที่จัดอยู่ในฝ่ายบริหารวิชาการ ที่จำเป็นต้องใช้กลยุทธ์ร่วมกับการบริหารวิชาการในด้านอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิรารัตน์ กระจำนที (2562) ที่ได้ศึกษากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาส ในอำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลการวิจัยพบว่าหนึ่งในกลยุทธ์ของการบริหารวิชาการที่สำคัญคือ ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการจัดการศึกษา และในทำนองเดียวกับงานวิจัยของ สุพรรณิการ์ พงศ์ผาสุก (2562) ที่ได้ทำการศึกษาการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์เพื่อเสริมสร้างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของครูผู้เรียน

โรงเรียนวัดสัก (จันทร์ศิริจำเริญประชาสรรค์) พบว่า การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์เพื่อเสริมสร้างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของครูผู้เรียน มี 5 ด้านได้แก่ การวางแผน การบริหารเชิงกลยุทธ์ การมีส่วนร่วมของชุมชน การพัฒนาครูเพื่อเสริมสร้างผลสัมฤทธิ์ และการพัฒนายกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และงานวิจัยของ ภวนันท์ชัย สวัสดิ์สละ (2563) ได้ทำการศึกษา การพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ กลยุทธ์การสนับสนุนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถให้ใช้เทคนิคและ วิธีการสอนอย่างหลากหลาย กระตุ้นให้มีการใช้สื่อและเทคโนโลยีมาพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และมีผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกลยุทธ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

7. สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่าการบริหารเชิงกลยุทธ์ ด้านการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (environmental scanning) มีค่ามัชฌิมเลขคณิตอยู่ในอันดับสุดท้าย โดยโรงเรียนมีการดำเนินการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่ส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียนเป็นข้อที่มีค่ามัชฌิมเลขคณิตอยู่ในอันดับสุดท้าย ดังนั้นควรพัฒนาการการบริหารเชิงกลยุทธ์ในด้านวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (environmental scanning) ในเรื่องของการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยการตรวจสอบ ประเมินหรือสำรวจข้อมูล ข่าวสาร เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง อันจะส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียน ทั้งในลักษณะของโอกาสและอุปสรรค แล้วนำมากำหนดเป็นกลยุทธ์เพื่อใช้แก้ไข ปรับปรุง หรือพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาต่อไป

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่าการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ด้วยกระบวนการสืบเสาะ ขึ้นอธิบายและลงข้อสรุป (explanation) มีค่ามัชฌิมเลขคณิตอยู่ในอันดับสุดท้าย โดยครูจัดการเรียนรู้โดยให้นักเรียนวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้เป็นข้อที่มีค่ามัชฌิมเลขคณิตอยู่ในอันดับสุดท้าย ดังนั้นควรส่งเสริมการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ด้วยกระบวนการสืบเสาะ ขึ้นอธิบายและลงข้อสรุป (explanation) โดยส่งเสริมการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ การจัดสัมมนาหรืออบรมเชิงปฏิบัติการ ให้ความรู้เกี่ยวกับการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมการพัฒนาตนเองด้วยวิธีการที่หลากหลายของครู มีการนิเทศ กำกับ ติดตามเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ด้วยกระบวนการสืบเสาะอย่างสม่ำเสมอ

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่าการบริหารเชิงกลยุทธ์ทุกด้านมีความสัมพันธ์กับการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ด้วยกระบวนการสืบเสาะ โดยการปฏิบัติตามกลยุทธ์ (strategy implementation) มีความสัมพันธ์กับการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ด้วยกระบวนการสืบเสาะสูงที่สุด ดังนั้น ครูและบุคลากรจึงจำเป็นต้องตระหนัก และให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติตามกลยุทธ์ (strategy implementation) อย่างจริงจัง และสม่ำเสมอ เพื่อให้การจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ด้วยกระบวนการสืบเสาะเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด ผลการวิจัยยังพบอีกว่า ด้านการกำหนดกลยุทธ์ (strategy formulation) ไม่มีความสัมพันธ์กับขั้นสำรวจและค้นหา (exploration) และขั้นขยายความรู้ (elaboration) ดังนั้นครูและบุคลากรควร

พัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ด้วยกระบวนการสืบเสาะในขั้นสำรวจและค้นหา (exploration) และ
 ขยายความรู้ (elaboration) ให้มีความเชื่อมโยงกับกลยุทธ์ของสถานศึกษาที่กำหนดขึ้น เพื่อให้ผลการจัดการ
 เรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ด้วยกระบวนการสืบเสาะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการศึกษาเรื่องการบริหารเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารและการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ด้วย
 กระบวนการสืบเสาะในสถานศึกษาสังกัดอื่น ๆ
- 2) ควรมีการศึกษาเรื่องการบริหารเชิงกลยุทธ์กับการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ด้วยกระบวนการ
 สืบเสาะ ด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ
- 3) ควรมีการศึกษาการศึกษาเปรียบเทียบการบริหารเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีขนาด
 ต่างกัน หรือผู้บริหารเพศชายและเพศหญิง เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยไปใช้ปรับปรุงพัฒนาการปฏิบัติงานให้มี
 ประสิทธิภาพ

8. อ้างอิง

- จิรารัตน์ กระจำนที. (2562). *การศึกษากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาส ในอำเภอขุนยวม
 จังหวัดแม่ฮ่องสอน* (ครุศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏ
 เชียงใหม่.
- ชลธิชา ร่มโพธิ์ธี. (2561). *การบริหารเชิงกลยุทธ์กับการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
 การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9* (ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). ภาควิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิต
 วิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์. (2559). นวัตกรรมและสื่อในการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ในศตวรรษที่ 21
*Innovation and Media in Science Teaching and Learning in the 21 st Century. Veridian E
 –Journal*, 9(1), 561.
- ฉัตรชนก บุญส่ง. (2561). *ชุดการสอนตามกระบวนการเรียนแบบสืบเสาะหาความรู้ เรื่อง งานและพลังงาน
 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3* (ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาวิชาเทคโนโลยีและ
 สื่อสารการศึกษา. คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- นวลจิตต์ เขาวงกตพิงค์. (2562). *เพื่อนคู่คิดครูวิทยาศาสตร์มืออาชีพ: การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และการ
 เขียนแผนการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิบูล ทีปะปาล และธนวัฒน์ ทีปะปาล. (2559). *การจัดการเชิงกลยุทธ์ (ปรับปรุงใหม่)*. กรุงเทพมหานคร: อมร
 การพิมพ์.
- ภวนันท์ชัย สวัสดิ์สละ. (2563). *การพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
 การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26* (ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต). สาขาวิชาการบริหารและพัฒนา
 การศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- ภิญญา ชัดติยะ. (2561). *การบริหารเชิงกลยุทธ์ของโรงเรียนวัดวังน้ำขาว (การค้นคว้าอิสระปริญญาโทบัณฑิต)*. สาขาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- โรงเรียนวัดธรรมจริยาภิรมย์. (2563). *รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (Self Assessment Report : Sar) ปีการศึกษา 2563*. สมุทรสาคร: โรงเรียนวัดธรรมจริยาภิรมย์.
- โรงเรียนสมุทรสาครบูรณะ. (2562). *รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (Self Assessment Report : Sar) ปีการศึกษา 2562*. สมุทรสาคร: โรงเรียนสมุทรสาครบูรณะ.
- โรงเรียนสมุทรสาครบูรณะ. (2563). *รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (Self Assessment Report : Sar) ปีการศึกษา 2563*. สมุทรสาคร: โรงเรียนสมุทรสาครบูรณะ.
- วาสนาไทย วิเศษสัตย์. (2564). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะความรู้ทางวิทยาศาสตร์แบบเปิด รายวิชาการค้นคว้าอิสระ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 15(3), 248 – 249.
- ศิริชัย กาญจนวาสี ทวีวัฒน์ ปิตยานนท์ และ ดิเรก ศรีสุโข. (2559). *การเลือกใช้สถิติที่เหมาะสมสำหรับการวิจัย (พิมพ์ครั้งที่ 7)*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2555). *คู่มือการปฏิบัติงานมาตรฐานกระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การแปลงสู่แผนปฏิบัติราชการและการติดตามประเมินผล*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- สุพรรณิการ์ พงศ์ผาสุก. (2562). *การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์เพื่อเสริมสร้างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของครูผู้เรียน โรงเรียนวัดสัก (จันทร์ศิริจำเริญประชาสรรค์)*. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี*, 7(3), 72.
- Cronbach, Lee J. (1974). *Essentials of Psychological Testing*. New York: Harper & Row Publisher.
- Wheelen, Thomas L., David J. Hunger, Alan N. Hoffman, and Charles E. Bamford. (2018). *Strategic Management and Business Policy Globalization, Innovation and Sustainability* (15 th ed.). Harlow: Pearson Education Limited.

วารสารปรัชญาปริทรรศน์ JOURNAL OF PHILOSOPHICAL VISION

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
248 ม.1 ถ.ศาลายา - นครชัยศรี ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม 73170
โทรศัพท์: +66 2444 6000
Email: jpv.mbu@gmail.com

